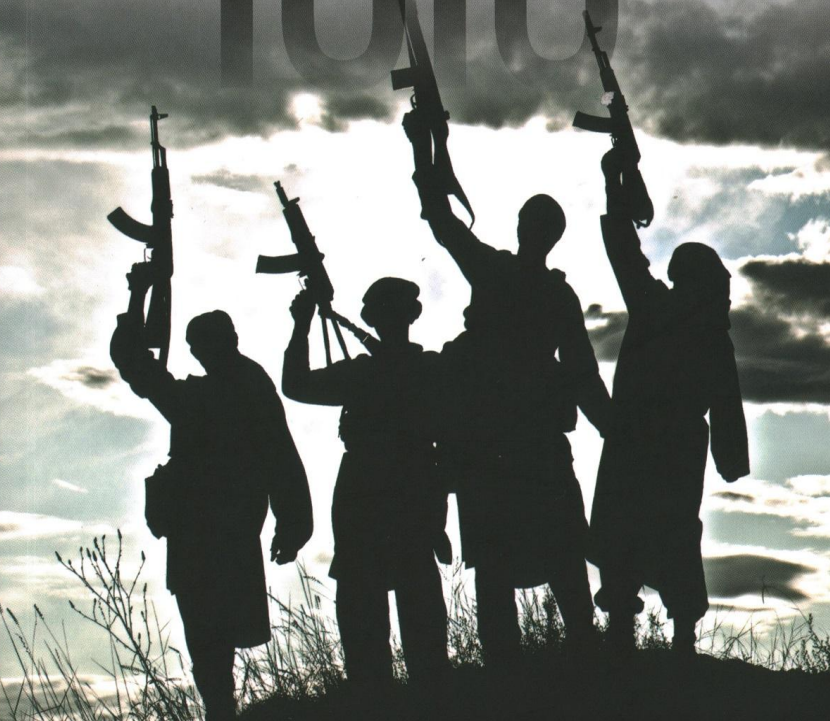

MICHAEL WEISS | HASSAN HASSAN

Armata jihadului

MICHAEL WEISS | HASSAN HASSAN

Armata jihadului

Coordonatorul colecției
ALEXANDRU JIPA-TEODOROS

MICHAEL WEISS | HASSAN HASSAN

Armata jihadului

Traducere din limba engleză de Sorin Șerb
Prefață de Iulian Fota

CORINT
ISTORIE

MICHAEL WEISS este senior editor la *The Daily Beast*, colaborator la CNN și redactor-șef la *The Interpreter*, jurnal online finanțat și prezentat de Radio Europa Liberă / Radio Libertatea. A scris și pentru *Foreign Policy*, *The Guardian*, *Foreign Affairs*, *Politico* și alte publicații.

HASSAN HASSAN este membru asociat la Chatham House's Middle East and North Africa Programme (Programul Chatham House pentru Orientul Apropiat și Africa de Nord), membru al Tahrir Institute for Middle East Policy (Institutul Tahrir pentru Politică în Orientul Apropiat) și editorialist la ziarul *The National*. A publicat articole în *The Guardian*, *Foreign Affairs*, *Foreign Policy* și *The New York Times*.

Redactare: Ioana Petridean

Tehnoredactare computerizată: Mihaela Ciufu

Design copertă: Dan Mihalache

Ilustrație copertă: Siluetele câtorva militanți musulmani înarmați cu puști-mitraliere © GoGrapf.com

MICHAEL WEISS & HASSAN HASSAN, *ISIS: Inside the Army of Terror*
Copyright © 2015 by Michael Weiss & Hassan Hassan
Published by arrangement with Regan Arts, LLC.
All rights reserved.

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin
GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN 978-606-8723-81-5

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
WEISS, MICHEL

ISIS : Armata jihadului / Michael Weiss și Hassan Hassan ;
trad.: Sorin Șerb ; pref.: Iulian Fota. - București : Corint Books, 2016
Conține bibliografie. - Index

ISBN 978-606-8723-81-5

I. Hassan, Hassan
II. Șerb, Sorin (trad.)
II. Fota, Iulian (pref.)

323.28

*Pentru Amy și Ola,
care s-au obișnuit cu ISIS (și cu noi)
mai mult decât ar trebui s-o facă o soție vreodată*

Prefață

Editura Corint continuă inteligentul său parteneriat cu cititorul român. Prin publicarea cărții de față, pune la dispoziția publicului din România una dintre cele mai bune lucrări asupra acestui atât de nou și de neînțeles, încă, fenomen: evoluția rapidă a unei organizații teroriste, de la postura de obscur satelit al celebrei al-Qaida, la statutul de actor regional, emitent de pretenții teritoriale și principala amenințare la adresa securității lumii civilizate.

Cartea a fost foarte bine primită în Occident, fiind introdusă rapid de către *New York Times* pe lista celor mai bine vândute zece cărți. Remarcabil scrisă, apariția ei venea să umple un gol și să răspundă unei nevoi. Acoperea un vid de cunoaștere – ascensiunea rapidă a ISIS și brutalitatea comportamentului său, care a surprins multă lume, de la factori de decizie sau responsabili de securitate națională, până la ziariști și cercetători. Răspundea, în același timp, unei nevoi generate de întrebarea cea mai importantă atunci când te confrunți cu o amenințare semnificativă la adresa securității naționale a unei țări: Care este cea mai bună strategie de contracarare?

Cartea are doi autori. Michael Weiss este un cunoscut ziarist american, articolele sale apărând de-a lungul timpului în paginile unor publicații americane precum *Foreign Policy* și

The Daily Beast. Are o dublă specializare. În calitate de cercetător al Institutului pentru Rusia Modernă a aprofundat politica externă rusă și problemele spațiului post-sovietic, acoperind inclusiv conflictul din estul Ucrainei. Expertiza sa deosebită în problematica Orientului Mijlociu a fost obținută ca urmare a muncii pe teren. În 2011 s-a mutat în Siria, devenind martor al revoltei împotriva președintelui Bashar al-Assad, transmițând în același timp corespondențe, inclusiv din prima linie a frontului, în timpul bătăliei pentru Alep. Al doilea autor este Hassan Hassan, ziarist sirian, corespondent al revistei *National* din Abu Dhabi și un excelent cunoscător al nuanțelor etnice, religioase, culturale și politice care dau Orientului Mijlociu atât farmecul, cât și complexitatea sa. Hassan Hassan este născut în orașul sirian de graniță Albu Kamal, punct de trecere al jihadiștilor între Siria și Irak. Oricât de bine informat ar fi un occidental, pentru a putea pătrunde tainele unei organizații teroriste jihadiste, el are nevoie de un parteneriat cu un „localnic”.

Completându-se reciproc, cei doi autori, Michael Weiss și Hassan Hassan, au scris o carte care este în același timp plină de informații utile, chiar de detalii inedite, dar, în egală măsură, accesibilă cititorului care nu are neapărat o bună expertiză în domeniul relațiilor internaționale sau al istoriei Orientului Mijlociu. Cartea abundă în informații puțin cunoscute publicului larg, pentru că cei doi autori au întreprins o foarte metodică și susținută campanie de documentare, profitând din plin de accesul la clericii, luptătorii sau simpatizanții ISIS. Această experiență unică a fost completată de multiple discuții și consultări cu factori de decizie din Occident sau ofițeri de armată și de informații, mulți dintre ei cu o vastă experiență în teren, atât în zona Irakului, cât și a Siriei.

ISIS. Armata jihadului este o lectură obligatorie pentru toți cei care vor să înțeleagă nu numai geneza și evoluția sa, dar

și subtilitățile religioase, etnice sau politice care au făcut posibilă afirmarea acestei superorganizații teroriste. În numai un an, luptătorii săi au cucerit un teritoriu cât suprafața Marii Britanii. Cu numai 1 000 de oameni au cucerit orașul Mosul, apărat de 30 000 de soldați irakieni, o victorie absolută după toate standardele tehnicii militare. Au dobândit astfel acces la milioanele de dolari ale firavului guvern irakian, precum și la modernele echipamente militare americane donate armatei irakiene. Pentru prima dată în istoria Orientului Mijlociu, o organizație non-statală emitea pretenții la împărțirea teritorială a unor state recunoscute pe plan internațional. Granițele Irakului și ale Siriei se topeau sub presiunea violentelor acțiuni militare ale ISIS, a cărui armată, în proporție de două treimi, este alcătuită din luptători veniți din străinătate, inclusiv din Occident.

ISIS. Armata jihadului este de asemenea o carte curajoasă și lucidă. Curajoasă pentru că merge de multe ori împotriva teoriilor oficiale, considerate uneori de către autori ca fiind superficiale. Fiind doi ziariști serioși și competenți, autorii lucrării de față nu-și pot permite să ignore datele din teren. De aceea, unele pagini nu sunt ușor de citit, mai ales atunci când scot în evidență maniera halucinantă în care membrii ISIS au recurs la metode medievale și barbare pentru a-și controla teritoriul proaspăt cucerit sau pentru a-și afirma obiectivele.

Luciditatea cărții provine din foarte buna înțelegere a mentalităților și îngrijorărilor populației sunnite din Irak și Siria, a cauzelor etnice, religioase și politice ale apariției și afirmării ISIS. Cei doi autori au dreptate atunci când explică apariția ISIS drept o manifestare a puterii populației sunnite, extrem de preocupate de viitorul ei, mai ales în antiteză cu mult mai numeroasa populație šiită din Irak. Michael Weiss și Hassan Hassan dau dovadă de un deosebit spirit critic atunci

când analizează cele trei greșeli majore ale SUA și modul în care au contribuit ele la apariția și consolidarea ISIS: invadarea Irakului, de-baasificarea¹ și desființarea armatei lui Saddam Hussein.

Cartea este foarte bine scrisă, pe lângă aspectele prezentate mai sus detaliind și alte chestiuni extrem de interesante. Citind cele aproape trei sute de pagini, putem înțelege modul de auto-administrare al ISIS, felul în care-și controlează teritoriul cucerit printr-o combinație de îndoctrinare și teamă permanent întreținută, care, de altfel, a asigurat, pentru o bună perioadă de timp, și performanța militară a organizației. Cei doi autori discută pertinent și despre competiția dintre ISIS și al-Qaida, explicându-ne cum, dintr-o formațiune-satelit a mult mai cunoscutei organizații a lui Ossama bin Laden, ISIS ajunge să eclipseze al-Qaida, prin capacitatea sa crescută de a lovi țintele dorite, prin impresionanta putere financiară pe care o deține și, nu în ultimul rând, prin publicitatea, fie ea și negativă, pe care a obținut-o la nivel global. Nu este exclus, spun cei doi autori, ca această recrudescență a atentatelor teroriste din Europa să fie tocmai rezultatul competiției dintre ISIS și al-Qaida. O ipoteză pe cât de neașteptată, pe atât de îngrijorătoare.

Recomand ca această carte să fie cumpărată, citită atent și păstrată în bibliotecă, undeva la îndemână. Împărtășesc pesimismul autorilor, exprimat la finalul cărții. Uneori, pesimistul este doar un optimist bine informat. ISIS, ca fenomen negativ și amenințare, nu va dispărea prea curând, mai ales că recenta încălzire a relațiilor dintre SUA și Iran angoasează și mai mult populația sunnită din Irak și Siria. *The army of terror will be with us indefinitely.*²

Introducere

Către sfârșitul anului 2011, Abdelaziz Kuwan a luat legătura cu unchiul său sirian, pentru a-i face cunoștință cu Riad al-Asaad, colonel în aviația militară siriană și unul dintre primii militari care s-au refugiat din calea dictaturii lui Bashar al-Assad. Abdelaziz, un adolescent de șaisprezece ani din Bahrain, dorea să se alăture armatei rebelilor din Siria, însă părinții îi interzisese să o facă. Motiv pentru care tânărul a decis să nu țină cont de părerea lor.

La începutul lui 2012, a zburat mai întâi la Istanbul, apoi, asemenea atâtor alți luptători străini, s-a urcat într-un autobuz și, după o călătorie de treisprezece ore, a ajuns în orașul Reyhali, situat la granița Turciei cu Siria. De aici, a trecut frontiera în Alep, provincie nordică ce fusese cucerită în întregime de trupele rebelilor care luptau împotriva reginului Assad. Abdelaziz a luptat câteva săptămâni alături de grupări rebele moderate, ajungând însă la concluzia că erau prea corupte și ineficiente. A făcut apoi parte, pe rând, din diferite brigăzi islamiste, alăturându-se pentru început coaliției Ahrar al-Sham, apoi grupării Jabhat al-Nusra, care s-a dovedit a fi, ulterior, ramura siriană a al-Qaida. Deși a căpătat faimă de luptător neînfocat și devotat până în adâncul sufletului, Abdelaziz era tot mai nemulțumit de camarazii lui islamiști, iar familia sa a făcut

tot soiul de presiuni pentru a-l convinge să revină în Bahrain. Lucru care s-a și întâmplat la sfârșitul anului 2012. Odată ajuns acasă, mama lui Abdelaziz i-a confiscat acestuia pașaportul.

— Merg pe stradă (în Bahrain) și mă simt ca un prizonier, le mărturisea Abdelaziz autorilor acestei cărți, un an mai târziu, tânjind încă după viața de luptător sfânt. Mă simt legat de mâini și de picioare. Am senzația că cineva mă urmărește pas cu pas. Lumea aceasta nu reprezintă nimic pentru mine. Vreau să fiu liber. Vreau să mă întorc. Oamenii își sacrifică viețile, asta înseamnă o viață onorabilă.

Familia lui Abdelaziz se mutase în Bahrain din estul Siriei, în anii '80. Părinții îi asiguraseră toate mijloacele pentru un trai decent.

— Tatăl lui i-a dat o educație aleasă, își amintește un membru al familiei. A făcut în așa fel încât să nu depindă de nimeni, dorindu-și pentru el o viață cât mai bună. Ruda lui Abdelaziz spune că acesta era „tăcut” și „civilizat”, „purtându-se mereu ca un adevărat bărbat”.

Abdelaziz a rămas în Bahrain doar trei luni, reușind în cele din urmă să-și convingă mama să-i dea pașaportul înapoi. A plecat către Siria trei zile mai târziu. Odată ajuns, Abdelaziz s-a alăturat Statului Islamic al Irakului și al-Sham¹ (ISIS), care se remarcă de pe-atunci ca una dintre cele mai disciplinate și bine organizate grupări jihadiste din Siria. Abdelaziz mărturisea ulterior că, în timpul celor trei luni petrecute în Bahrain, a luat hotărârea de a se alătura ISIS după ce vorbise pe Skype cu câțiva „frați” din Siria. Experiența acumulată în cadrul altor facțiuni islamiste, asemănătoare ideologic cu ISIS, a reprezentat un avantaj atunci când s-a alăturat unui grup dominat de luptători străini. Abdelaziz a avansat în structurile de comandă ale ISIS, devenind pentru început mediator între emirii locali și alte grupuri rebele, apoi transmițând mesaje și

înțelegeri verbale în numele conducătorului său. După ce ISIS a cucerit hălci enorme din teritoriile Siriei și Irakului, în vara lui 2014, Abdelaziz a fost promovat pe lângă un oficial al trupelor de securitate care supravegheau trei orașe de la granița siriano-irakiană, cantonate lângă localitatea de frontieră Albu Kamal, un culoar de tranzit pentru jihadiști ca el.

Odată înrolat în ISIS, Abdelaziz a descoperit lucruri noi despre sine însuși. A aflat că este violent, brutal și hotărât. A decapitat inamici. A ținut prizonieră în casa lui o fată yazidită², transformând-o în *sabiyya*, adică sclavă sexuală. Acesta era trofeul primit pentru participarea la bătăliile împotriva forțelor peshmerga³ ale kurzilor irakieni și împotriva altor miliții kurde în Sinjar, Irak, în apropierea graniței cu Siria. Conform *Dabiq*, revista de propagandă a ISIS, o cincime din sclavele sexuale răpite în Sinjar le era trimisă liderilor centrali ai ISIS, aceștia având întâietate la alegerea lor, iar cele rămase erau împărțite între luptătorii aflați în josul ierarhiei militare, printre care și Abdelaziz, ca pradă de război.

Abdelaziz ne-a arătat-o pe *sabiyya* lui într-o fotografie. Părea să aibă mai puțin de douăzeci de ani. Îi „aparținuse” aproximativ o lună, înainte să le-o cedeze apoi altor comandanți ISIS.

Faptul că era un violator nu părea să știrbească prin nimic ceea ce Abdelaziz considera a fi obligațiile sale morale, în calitate de musulman pios. Ușul dintre tovarășii lui de luptă spunea că, în timpul emisiunilor de știri, acoperea ecranul televizorului, ca să nu vadă chipurile prezentatoarelor. Cita cu patos din Coran și *hadith*⁴ spusele atribuite profetului Mahomed și vorbea cu aplomb despre *al-Dawla*, „statul”, termen folosit de ISIS cu referire la proiectul său. Întrebat ce ar fi făcut dacă tatăl lui ar fi fost membru al Jabhar al-Nusra și l-ar fi întâlnit în luptă, Abdelaziz a răspuns fără să ezite:

— L-aș ucide. Abu Obeida⁵ (unul dintre tovarășii profetului) și-a ucis tatăl în bătlăie. Măna celor care vor răul al-Dawla va fi tăiată. Abdelaziz își numea rudele din armata sau din trupele de securitate din Bahrain „apostați”, pentru că armata țării sale adoptive era implicată în momentul acela într-o campanie aeriană împotriva ISIS, un șir de bombardamente efectuat de coaliția multinațională condusă de Statele Unite.

Înainte să se alăture jihadului din Siria, Abdelaziz începuse studiul teologiei, ducând la bun sfârșit doar primul an de studii islamice la o academie religioasă din Arabia Saudită. A abandonat liceul pe care-l urma în Bahrain și a plecat la Medina pentru a studia *șaria*, jurisprudența islamică. În școală, după cum susține un membru al familiei, îi evita pe colegii mai puțin evlavioși, fiind adesea văzut lângă cei mai dogmatici dintre studenți. Nu după multă vreme, a început să folosească „limba jihadului”, referindu-se mereu la condițiile groaznice în care-și duceau viața musulmanii sunniți din Africa, Orientul Mijlociu și sud-estul Asiei.

În Siria, metamorfoza lui a continuat pe câmpul de luptă. Și-a luat numele de Abu al-Mu'tasim, după cel de-al optulea calif abbasid⁶, al-Mu'tasim Billah, cunoscut pentru faptul că s-a pus în fruntea oștirii cu scopul de-a răzbuna o femeie insultată de soldații bizantini⁷. Abdelaziz spune că vrea să imite modelul califatului abbasidian, susținându-i pe musulmanii neajutorați din Siria și Irak. Deși oficial în trupele de securitate, nu a ratat nicio ocazie de a lupta pe linia frontului.

— Nu pot sta deoparte, ne-a spus el. Am venit aici să mor ca martir și caut mereu această ocazie.

În cele din urmă, pe 23 octombrie 2014, Abdelaziz a găsit-o. A fost împușcat mortal de un lunetist al regimului sirian, în districtul al-Hawiqa din orașul Deir Ezzor.

De obicei, când se alătură unui grup de luptători, tinerii scriu un testament care să le fie înmănat familiilor, în cazul în care își pierd viața. Abdelaziz i-a scris mamei sale:

După cum știi și ai văzut pe canalele de televiziune, infidelii și *rafida* (termen fundamentalist care îi desemnează pe șiiți) au mers mult prea departe cu opresiunea, omorurile, tortura și dezonorarea musulmanilor. Nu pot, Dumnezeu, să stau cu brațele încrucișate și să-mi văd surorile și frații musulmani uciși, cerând ajutorul altor musulmani, fără ca nimeni să le sară în ajutor. Am vrut să fiu ca al-Mu'tasim Billah. Dar cel mai important motiv este că mi-am dorit din suflet să ajung în Paradis, alături de profetul Mahomed, pacea fie cu el, și să cer pentru tine iertare în viața de apoi.

Când ISIS a luat cu asalt orașul Mosul, capitala provinciei irakiene Ninive, la mijlocul lunii iunie 2014, răspunsul internațional a fost, în egală măsură, unul confuz și uluit. Oamenii ca Abdelaziz au cucerit în Orientul Mijlociu un teritoriu de dimensiunile Marii Britanii. Cu doar 1 000 de oameni, au cucerit un oraș din centrul Irakului, apărat de nu mai puțin de 30 000 de soldați și polițiști irakieni antrenați de americani. Cu toții s-au făcut nevăzuți, abandonând în mâinile ISIS camioane Humvee și tancuri Abrams în valoare de zeci de milioane de dolari. Ce fel de teroriști conduc transportoare blindate și tancuri? Este ISIS o organizație sau, mai degrabă, o structură similară unei armate?

Cu cinci luni înainte de căderea orașului Mosul, într-un interviu acordat jurnalistului David Remnik de la *New Yorker*, președintele Obama a minimizat, în mod cât se poate de regretabil, amploarea fenomenului ISIS, referindu-se la acesta din urmă ca la „o șleahță de bibani teroriști”. Și iată că șleahța de bibani a reușit să spulbere barierele care separau de aproape o sută de ani Siria și Irak, două națiuni-stat moderne. Erau de părere că unificarea fizică și simbolică a celor două țări marca

sfârșitul unei construcții coloniale anglo-franceze care dusesese la desenarea hărții regionale din prezent, chiar înainte de încheierea oficială a Primului Război Mondial. Nu va mai exista nicio urmă occidentală pe harta aceea, după cum susține ISIS. Aici va fi, în schimb, numai Califatul. Până la urmă, rostește Abu Bakr al-Baghdadi cu emfază, dacă musulmanii vor fi puternici, califatul ar putea să se întindă iar până în Spania și chiar să cucerească Roma.

Această carte are la bază o motivație personală. Unul dintre autori este sirian prin naștere, originar din orașul de frontieră Albu Kamal, care a fost multă vreme o poartă de intrare a jihadiștilor în Siria și care este acum o poartă de ieșire către Irak. Celălalt autor a transmis știri din suburbia al-Bab din Alep, odinioară leagănul societății civile siriene independente și democrate, astăzi sinistru fief al ISIS, condus după dogmele *șariei*. Ne străduim în cele ce urmează să răspundem unei întrebări simple, rostite de nenumărate ori în studiourile televiziunilor de știri, pe parcursul întregii veri și toamne a obsedantului an 2014: „De unde a apărut ISIS și cum de a reușit să producă un dezastru atât de mare într-un timp atât de scurt?” O întrebare legitimă, având în vedere fotografiile și înregistrările video care au făcut înconjurul lumii, binecunoscute fiind îngrozitoarele decapitări ale unor ostateci occidentali, începând cu aceea a jurnalistului american James Foley. Însă, în egală măsură, întrebarea era una ciudată, pentru că Statele Unite se aflau, de peste un deceniu, în război cu ISIS, sub diversele sale forme, mai întâi ca al-Qaida din Irak (AQI), apoi sub forma Comitetului Consultativ Mujahedin și apoi ca Statul Islamic al Irakului (ISI). Era ca și cum Vietcongul⁸ s-ar fi întors sub o denumire diferită și ar fi capturat o treime din Asia de Sud-Est în 1985, iar toată lumea, de la membrii administrației Reagan, până la

CNN, ar fi fost uimită și cutremurată de apariția unei necunoscute și surprinzător de eficiente forțe de gherilă. Dacă a existat vreodată un adversar cunoscut, atunci acela a fost ISIS.

Totuși, multe amănunte referitoare la acest inamic totalitar și teocratic au fost uitate, ascunse sau, pur și simplu, superficial examinate. Controversele referitoare la ideologia lui, la strategia de război și la dinamica lui interioară persistă în toate țările care și-au propus să-l înfrângă. Este ISIS mai presus sau mai prejos decât suma părților sale? Câștigă sau pierde la șapte luni de la declanșarea unei campanii multinaționale aeriene concertate, susținute de transporturile de arme furnizate aliaților și armatelor interpușe? Este realist obiectivul declarat de Statele Unite și formulat de președintele Obama, „de a dezmembra și, în cele din urmă, de a distruge” ISIS, ținând cont de actuala politică a Statelor Unite în Siria și Irak? Nu cumva reluarea războiului din Orientul Mijlociu va dura 30 de ani, așa cum a sugerat recent fostul secretar al Ministerului Apărării, Leon Panetta, și se va răspândi în Africa de Nord și, fără îndoială, în propria noastră ogradă, așa cum am putut vedea cu ocazia atacurilor din ianuarie 2015 de la Paris?

Începem prin a examina ISIS în forma lui actuală, fără a neglija însă și evoluția și adaptările sale succesive de pe parcursul ultimului deceniu. Primele capitole tratează, în special, istoria complexă a formelor anterioare îmbrăcate de ISIS, bazată pe zecile de interviuri luate unor foști agenți secreți militari americani, oficiali din domeniul contraterorismului și diplomați occidentali care au urmărit, au înfruntat și au arestat luptători al-Qaida în Irak. ISIS este, de fapt, ultimul front al unei dispute vechi și tot mai sângeroase între diversele paliere ale jihadismului internațional. Mai precis, cum ar trebui purtat războiul sfânt și împotriva cui? Sunt șiiții, alawiții și alte secte și etnii minoritare ținte viabile ale atacurilor sau ar trebui cruțați

pentru ca ISIS să se poată concentra asupra unor rele mai mari, luptând cu americanii și aliații lor „sionisto-cruciați”? Cea mai fanatică voce implicată în această dispută a fost aceea a lui Abu Musab al-Zarqawi, fondatorul iordanian al al-Qaida din Irak, în vreme ce partea „moderată” era reprezentată de patronul spiritual și simbolicul său superior – Osama bin Laden. Recentă ruptură dintre al-Qaida și ISIS era inevitabilă încă din prima clipă în care al-Zarqawi și bin Laden s-au văzut, în Afghanistan, în 1999. Împreună, au pus umărul la dezintegrarea Irakului, inspirând atrocități revanșarde din partea șiiților, luând în același timp și un tribut sângeros, prin uciderea a numeroși americani și aliați ai acestora. Această istorie corelează conflictele din ultimul deceniu cu agendele regimurilor din Iran și Siria, lucru fără de care nu putem înțelege cu adevărat ce înseamnă astăzi ISIS. Deși este imposibil să ne dăm seama care dintre părțile implicate în acest conflict jihadist va câștiga în cele din urmă sau dacă *va fi* vreun câștigător, faptul că al-Qaida s-a aflat, în ultimul an, în plin război fratricid cu fosta subsidiară va determina cu siguranță modul în care Occidentul va continua să lupte cu amândouă.

Vom examina apoi originile revoluției siriene, demonstrând cum a încercat regimul Assad, care a facilitat și a stimulat financiar multă vreme actele teroriste al-Qaida în imediata vecinătate, să se prezinte nu doar ca victimă a fostului aliat, ci a și creat, deopotrivă, în mod pervers, condițiile favorabile pentru ca un asemenea tip de terorism să prindă rădăcini în Siria. În fine, vom studia felul în care arată ISIS în zilele noastre, sub conducerea lui al-Baghdadi și a zeloșilor săi călăi, ajutându-ne de interviurile luate unor militanți ISIS, spioni, „cârțițe”, cu toții încă activi sau între timp uciși în lupte, și, de asemenea, de discuțiile cu victimele lor – membri ai triburilor siriene, rebeli, activiști și o profesoară din Raqqa, o femeie curajoasă și sfidătoare, care a spus „Gata!”.

Unele dintre principalele centre de recrutare și organizare au fost, pentru ISIS, închisorile. Întâmplător sau nu, închisorile din Orientul Mijlociu au servit ani de zile ca veritabile academii de terorism. Acolo puteau să se reunească, să conspire, să se organizeze extremiști cunoscuți, ba chiar își puteau perfecționa abilitățile de conducători „dincolo de gardul de sârmă ghimpată” și, cel mai sinistru aspect, puteau recruta o nouă generație de luptători.

ISIS este o organizație teroristă, dar nu este *doar* o organizație teroristă. Este, de asemenea, o rețea mafiotă eficientă, care exploatează piețele gri transnaționale ale petrolului și traficului cu arme, vechi de decenii. Este o armată convențională, care mobilizează și desfășoară trupe cu o pricepere ce i-a impresionat pe membrii armatei Statelor Unite. Este un sofisticat aparat de informații, care penetrează organizațiile rivale și le recrutează pe tăcute ofițerii, înainte de a prelua controlul asupra lor, de a-i târî în focul luptelor sau de a le confisca teritoriul. Este o abilă mașină de propagandă, care-și diseminează foarte eficient mesajul și care-i convoacă pe noii recruți la luptă, cu ajutorul rețelilor de socializare. ISIS este, de asemenea, o rămășiță spectrală a unui adversar chiar mai timpuriu decât al-Qaida. Mulți dintre cei mai importanți decidenți ai săi au făcut parte fie din armata lui Saddam Hussein, fie din serviciile lui secrete. Cumva, baasismul⁹ secular a revenit în Irak sub masca fundamentalismului islamic – o contradicție mai mică decât ar putea părea la o primă vedere.

Mai important, ISIS însuși se prezintă ca o minoritate oprimată în Irak și ca o majoritate sunnită chiar mai persecutată și victimizată în Siria, ca ultima linie de apărare împotriva unei liote de inamici – infidelele State Unite, apostatele națiuni arabe din Golf, dictatura alawiților nusayri¹⁰ din Siria, cea *radifa* din Iran și satrapia acestora din Baghdad. Chiar și aici, ca în toate teoriile conspirației, ISIS se bazează pe un miez de adevăr și pe

îngrozitoarele realități geopolitice, pentru a descrie o forță satanică globală ridicată împotriva sa. Avioanele siriene zboară acum pe aceleași culoare aviatice ca cele americane și se presupune că bombardează același ținte în estul Siriei. În același timp, guvernul Statelor Unite susține că Assad nu mai are niciun viitor la Damasc. În Irak, milițiile šiite organizate în Iran, unele dintre ele trecute de Statele Unite pe lista organizațiilor teroriste (pentru că au mâinile pătate de sânge american), slujesc acum drept avangardă pentru campania terestră a forțelor de securitate irakiene împotriva ISIS, cu mult trâmbițata lor expertiză și încurajarea trupelor Gărzilor Revoluționare iraniene, altă entitate pe care Statele Unite o consideră teroristă. De asemenea, aceste miliții au făcut epurări etnice în localitățile sunnite prin care au trecut, intrând astfel în atenția Amnesty International și Human Rights Watch – în vreme ce avioanele de luptă ale Statelor Unite le asigură, indirect, acoperirea aeriană. Indiferent de intențiile Washingtonului, aparenta alianță de conveniență cu regimurile criminale ale Siriei și Iranului îi împiedică pe sunniți, care detestă sau se tem de ISIS, să participe la alte eforturi esențiale (cum ar fi „Deșteptarea” irakiană) pentru a-i alunga pe teroriști din mijlocul lor. Cei care au încercat s-o facă au fost măcelăriți fără milă, iar alții au fost pur și simplu asimilați și au jurat credință măcelarilor.

Considerat un subiect de senzație, dar și subestimat în egală măsură, ISIS a distrus frontierele statelor-națiuni contemporane și s-a autoproclamat restauratorul unui pierdut imperiu islamic. Un inamic vechi a devenit unul nou, hotărât să prelungească ceea ce era deja un război mult prea îndelungat.

Capitolul 1

Părintele fondator

Jihadul lui Abu Musab Al-Zarqawi

„Grăbiți-vă, o, musulmani, către statul vostru. Da, este statul vostru. Grăbiți-vă, pentru că Siria nu este pentru sirieni, iar Irakul nu este pentru irakieni.” Abu Bakr al-Baghdadi – uns de atunci cu numele de califul Ibrahim – a vestit sfârșitul ISIS și nașterea Statului Islamic pe 28 iunie 2014, în prima zi de Ramadan. Și-a rostit predica din amvonul Marii Moschei al-Nûri din Mosul, un oraș pe care trupele sale îl cuceriseră cu câteva zile înainte. Deși irakian prin naștere, al-Baghdadi abolea orice formă de cetățenie. Din punctul lui de vedere, națiunile din Semiluna Fertilă, în fapt, din lumea întreagă, nu mai existau. Nu mai exista decât Statul Islamic. Mai mult, umanitatea putea fi împărțită fără greș în două „tabere”. Prima era „tabăra musulmanilor și a mujahedinilor (luptătorii sfinți) de pretutindeni”, iar a doua era „tabăra evreilor, cruciaților și a aliaților acestora”.

În timp ce stătea acolo, îmbrăcat în negru, al-Baghdadi s-a prezentat pe sine drept moștenitor al califatului medieval abbasid și, deopotrivă, ca întrupare a spiritului eroicului său predecesor, Abu Musab al-Zarqawi, care vorbea în termeni la fel de revoluționari și care venera moscheea din interiorul căreia Abu Bakr al-Baghdadi predica împlinirea

unei viziuni neguroase, ce aștepta să se materializeze de unsprezece ani.

Băiatul din Zarqa

Sărăcăciosul târg Zarqa se află la aproximativ 40 de kilometri nord-est de Amman, Iordania. Înainte ca eroul lui cel mai notoriu să adopte denumirea orașului în interiorul numelui său de războinic, acolo se aflau două organizații civile, una liturgică și alta umanitară. Zarqa¹ este locul în care a avut loc faimoasa luptă biblică a lui Iacob cu Dumnezeu, aici funcționând astăzi cel mai vechi lagăr de refugiați palestinieni din Iordania, al-Ruseifah. Ahmad Fadhil Nazzal al-Khalaylah, cum se numea al-Zarqawi la naștere, nu făcea parte dintr-un popor deșărat, ci provenea din tribul Bani Hassan, o confederație de beduini care ocupa bancul estic al râului Iordan. Aceștia din urmă erau cunoscuți pentru loialitatea față de regatul hașemit. Tatăl lui al-Zarqawi era *mukhtar*, bătrân al localității însărcinat de comunitate să arbitreze disputele locale, deși fiul său părea mai preocupat să se implice în ele. Al-Zarqawi a fost un elev neînzestrat², agramat, a abandonat școala în 1984, în chiar anul morții tatălui său, dedicându-se unei vieți de infractor. „Nu era chiar așa mare, dar era îndrăzneț”, își amintea mai târziu unul dintre verișorii lui al-Zarqawi, într-un interviu pentru *New York Times*. Era bețiv și făcea contrabandă cu alcool³. Unii contemporani spun, de asemenea, că ar fi fost proxenet. A ajuns pentru prima dată în închisoare pentru posesie de droguri și agresiune sexuală.⁴

Îngrijorată că fiul ei se prăbușea într-un abis din care nu se va mai putea salva,⁵ mama lui al-Zarqawi, Um Sayel, l-a înscris la cursurile religioase organizate de moscheea Al-Husayn Ben Ali din Amman. Experiența l-a transformat. Credința și-a

atins scopul, dezrădăcinând fărădelegea, însă nu în felul în care sperase Um Sayel.

Acolo, în moschee, al-Zarqawi a descoperit pentru prima dată salafismul, o doctrină care, în formele sale de astăzi, propovăduiește reîntoarcerea la puritatea teologică și la vechiile tradiții, datând de pe vremea profetului Mahomed. Salafiștii consideră democrația de tip occidental și modernitatea nu doar fundamental ireconciliabile cu islamul, dar și principalii factori poluanți ai civilizației arabe, care după Primul Război Mondial a stagnat din pricina regimurilor ilegite și „apostate” din Egipt, Iordania, Siria și Irak. Cei mai extremiști dintre salafiști sunt, de asemenea, partizani ai jihadului, un cuvânt care înseamnă „luptă” în limba arabă și care are, în același timp, o mulțime de alte definiții. De exemplu, când sovieticii au invadat Afghanistanul în 1979, prima definiție a fost aceea de „rezistență armată.”

Ambianța din Hayatabad

Hayatabad este un oraș de la periferia Peshawarului, Pakistan, situat la poalele pasului Khyber, culoar de trecere pentru multe imperii care au traversat Afghanistanul. La sfârșitul anilor '80, orașul a devenit un fel de Casablanca pentru războiul sovieto-afghan, care începuse să piardă din intensitate. Era un oraș al proiectelor și așteptărilor eterne, gazdă pentru soldați, spioni, traficanți de droguri, escroci, șefi de bande, refugiați, comercianți care operau pe piața neagră, veterani și mujahedini aspiranți.⁶

Era, de asemenea, cartierul general al lui Osama bin Laden, descendent al unei familii de miliardari saudiți, preocupat să pună fundamentele și să recruteze oameni pentru lansarea propriei organizații, al-Qaida. Pe atunci, mentorul lui bin

Laden era, de asemenea, și unul dintre cei mai importanți teoreticieni islamaști din Hayatabad, un palestinian pe nume Abdullah Azzam. Acesta a publicat în 1984 o carte care a devenit ulterior manifestul mujahedinilor afgani. Era o pledoarie în favoarea ideii că musulmanii aveau obligația, ca indivizi și comunitate, să respingă armatele cuceritoare sau de ocupație aflate pe teritoriile lor sfinte. Stimulat, cu siguranță, de faptul că locul său de baștină era ocupat de armata israeliană, Azzam a transformat în mod explicit campania anti-sovietică într-o prioritate nu doar pentru afgani, ci pentru toți credincioșii musulmani. Ca și diatribele rostite decenii mai târziu de al-Baghdadi, cuvintele lui Azzam erau de fapt o convocare generală a mujahedinilor de pretutindeni, aceștia din urmă fiind îndemnați să se alăture unei tabere, pentru a lupta împotriva alteia. Deși nu a susținut ideea unui califat transnațional, Azzam considera că Afghanistanul era locul în care se putea constitui un stat islamic viabil, pe ruinele hegemoniei comuniste. Acest război, la urma urmei, era unul purist, nediluat încă de amestecul de ideologii competitive și paradoxale, cum devenise recent cauza palestiniană, grație naționalismului secular al lui Yasser Arafat și mondenului terorism leninist practicat de Carlos Șacalul.

Astfel că, atunci când Azzam s-a mutat la Peshawar, el și bin Laden au devenit dădacele nou-veniților „arabo-afgani”, cum li se spunea, în termeni familiari, mujahedinilor străini dornici să lupte într-un război sfânt, dar care nu aveau nici cea mai vagă idee cum și de unde să înceapă. Au format împreună Maktab al-Khadamat sau Biroul de Servicii, care funcționa într-una dintre reședințele aflate în proprietatea lui bin Laden. Dacă Azzam era Marx, bin Laden era Engels-ul lui, beizadeaua bogată care plătea notele și ținea firma aprinsă, în vreme ce maestrul trudea la textele care urmau să schimbe lumea.⁷

Aproximativ trei mii de arabo-afghani au trecut prin acest centru de consiliere jihadistă, prin intermediul căruia primeau bani, mâncare și găzduire, fiind deopotrivă asimilați cultural de o ciudată și etnolingvistic-heterodoxă frontieră nord-vestică. În același timp, nenumărate milioane de dolari au fost sifonate prin intermediul Biroului de Servicii⁸, multe dintre ele colectate de înșiși bin Laden și Azzam, altele canalizate de guvernul saudit, cu care bin Laden – prin imperiul firmei de construcții a familiei sale – avea legături strânse. Unii dintre cei mai notorii teroriști internaționali își câștigau aici cele mai de preț bunuri – contactele –, sub patronajul sistemului pus la punct de bin Laden și Azzam.⁹

Azzam și discipolul său au părăsit în cele din urmă corabia, grație apropierei lui bin Laden de o altă celebritate în plină ascensiune pe firmamentul jihadist: Ayman al-Zawahiri, un chirurg egiptean care lucrase vreme de trei luni pentru societatea Semiluna Roșie din Pakistan, în vara lui 1980, și făcuse câteva scurte escapade în Afghanistan, pentru a vedea cu ochii lui cum se desfășura războiul. Până la sfârșitul deceniului¹⁰, al-Zawahiri își câștigase notorietatea mondială, numărându-se printre sutele de oameni arestați și torturați pentru presupusa lor complicitate la asasinarea președintelui egiptean Anwar Sadat¹¹. El a fost emirul (sau prințul) grupării Jamaat al-Jihad sau Grupul Jihadului, care a vrut să răstoarne guvernul din Cairo printr-o lovitură de stat și să instaureze în locul acestuia o teocrație islamică.¹²

După ce a fost eliberat, al-Zawahiri s-a întors în Peshawar, în 1986, reluându-și activitatea medicală la un spital al Semilunii Roșii și refăcând organizația al-Jihad. La vremea respectivă, salafismul său devenise și mai puternic, al-Zawahiri flirtând cu conceptul de *takfirism* – excomunicarea fraților musulmani pe baza presupusei lor erezii, o acuză care atrăgea după

sine pedeapsa capitală. Astfel, când al-Zawahiri s-a împrietenit cu bin Laden, a intrat pe traiectoria de coliziune cu Abdullah Azzam, care se opunea uciderii musulmanilor de către alți musulmani. Pentru Azzam, ținta adevărată a jihadismului era Occidentul păgân și depravat, obiectiv în care includea, desigur, și statul Israel. Al-Zawahiri și Azzam se urau reciproc și luptau pentru atenția și bunăvoința lui bin Laden. Dar cel mai mult luptau pentru banii lui.

La sfârșitul lui noiembrie 1989, Azzam și doi dintre fiii săi au fost uciși în urma exploziei unei mine, care le-a aruncat mașina în aer în timp ce se îndreptau către o moschee.¹³ (Au existat o mulțime de teorii referitoare la potențialii făptuitori, incriminându-i, rând pe rând, pe membrii KGB, pe cei ai Serviciilor Secrete Saudite, dar și pe agenții CIA, și/sau chiar bin Laden ori al-Zawahiri)¹⁴. În chiar luna următoare, un alt fiu al lui Azzam, Huthaifa Azzam, s-a dus la aeroportul din Peshawar să întâmpine un grup de arabo-afghani, în principal iordanieni, sosiți la spartul târgului, să lupte cu Armata Roșie, care în mai puțin de două luni urma să se retragă definitiv din Afghanistan. Unul dintre noii-sosiți era al-Zarqawi.¹⁵

Clausewitz¹⁶ pentru teroriști

În primăvara lui 1989¹⁷, Abu Musab al-Zarqawi a pornit din Hayatabad către est, ajungând în orașul Khost, situat în Afghanistan, la timp pentru a fi martorul înfrângerii Armatei Roșii. În loc să se întoarcă în Iordania¹⁸, pentru că ratase participarea la războiul sfânt, el a rămas în regiunea frontierei de nord-vest până în 1993, stabilind numeroase contacte utile cu cei care se străduiau să hotărască soarta Afghanistanului post-sovietic. Printre aceștia se aflau fratele lui Khalid Sheikh Mohammed¹⁹, cel care a pus la cale atentatele din Statele Unite,

din 11 septembrie 2001, și Mohammed Shobana, care publica o revistă jihadistă numită *Al-Bunyan Al-Marsus (Edificiul impenetrabil)*. În ciuda faptului că era agramat²⁰, și ajutat de referințele primite de la un cleric bine văzut, al-Zarqawi a devenit unul dintre corespondenții revistei. L-a întâlnit, de asemenea, pe viitorul său cumnat²¹, Salah al-Hami, un jurnalist iordaniano-palestinian care lucra pentru *al-Jihad* a lui Abdullah Azzam, publicația internă a Biroului de Servicii. Al-Hami își pierduse un picior după ce călcase pe o mină în Khost²². Mai târziu povestea că, în timp ce se afla în convalescență la spital, după ce se plânsese că nu-și va mai găsi nicicând o nevastă din pricina acelei diformități, al-Zarqawi i-o oferise drept soție pe una dintre cele șapte surori ale sale. Aceasta a venit la Peshawar să se căsătorească²³, eveniment care a prilejuit prima și singura fotografie cunoscută până în aprilie 2006 a lui al-Zarqawi, când ramura al-Qaida pe care o conducea în Irak a dat publicității un film de propagandă în care șeful lor, îmbrăcat în negru, trăgea rafale de mitralieră, asemenea lui Rambo.

După cum afirmă al-Hami²⁴, activitatea de reporter a lui al-Zarqawi consta, cu precădere, în intervievarea veteranilor războiului sovieto-afghan, care îl ajutau să trăiască experiența la maximum. Noaptea, încerca să învețe Coranul pe de rost.

Al-Hami se va întoarce în Iordania²⁵, câteva luni mai târziu, alături de noua lui soție, însă cumnatul său va rămâne, participând la ceea ce începuse să fie un război civil pentru destinul recent eliberatului Afghanistan. Și-a încercat norocul cu căpetenia paștună Gulbuddin Heymatyar, care a ocupat în repetate rânduri funcția de prim-ministru la Kabul²⁶, pentru ca în cele din urmă să fie alungat de talibani și să se refugieze în Iran. Zilele în care al-Zarqawi era cronicarul istorisirilor de război ale altora se terminaseră. Acum voia să aibă de povestit propriile istorii.

A trecut prin câteva tabere de antrenament de la frontiera afgnano-pakistaneză, inclusiv pe la Sada al-Malahim (Ecoul bătăliei), care avea importanța Fortului Dix pentru al-Qaida. Aici au fost instruiți Ramzi Yousef și Khalid Sheikh Mohammed, cei care au organizat, un deceniu mai târziu, atacurile de la World Trade Center²⁷. După cum amintește Loretta Napoleoni²⁸, fosta gardă de corp a lui bin Laden, Nasir Ahmad Nasir Abdallah al-Bahari, povestește că în tabăra de la Sada al-Malahim se practica trei etape distincte de antrenament și îndoctrinare. Prima era cea a „experimentării”²⁹, care dura cincisprezece zile. Pe parcursul acestei perioade, recrutul era supus „epuizării psihice și morale”, scopul fiind acela de a-i departaja pe bicisnici de luptătorii adevărați. A doua era „perioada de pregătire militară”³⁰, care dura patruzeci și cinci de zile. În această etapă, recruții erau învățați cum să manevreze armele ușoare, după care se familiarizau cu aruncătoarele portabile de rachete sol-aer și urmau cursuri de cartografie. A treia și ultima etapă era însușirea „tacticilor războiului de gherilă”, unde învățau teorie militară. Clausewitz pentru teroriști³¹.

Întoarcerea acasă

Al-Zarqawi s-a reîntors în Iordania în 1992³² și, imediat după aceea, a intrat în atenția Directoratului General de Securitate (DGS), îngrijorat la momentul acela de faptul că arabo-afghanii repatriați și-ar fi putut îndrepta atenția către dușmanul de acasă. DGS avea tot dreptul să fie îngrijorat. Temerile sale s-au dovedit întemeiate în 1993³³, când negocierile de pace ale Iordaniei cu Israelul au exacerbat antipatia islamistă față de regat, iar luptătorii proaspăt reîntorși de pe frontul afghan au început să pună pe picioare organizații jihadiste, cum ar fi Jaysh Muhammad (Armata lui Mahomed) și al-Hashaykkah (Afghanii iordanieni).

Revenirea lui al-Zarqawi la viața civilă a fost, inevitabil, un eșec. L-a vizitat pe Abu Muhammad al-Maqdisi, un salafist iordaniano-palestinian pe care-l cunoscuse în Hayatabad și care le spusese celor de la revista lui Shobana că ar putea fi un corespondent potrivit. Al-Maqdisi publicase recent o înveninată diatribă antioccidentală, *Democrația: O religie*, care trasa o limită clară între economia politică a „păgânilor” și legea divină a lui Allah. Împreună, într-un joc de umbre levantin³⁴, dublându-i pe bin Laden și Azzam, al-Zarqawi și al-Maqdisi vânau prozeliti la reuniuni improvizate în toată Iordania, protestând vehement împotriva îmbunătățirii relațiilor cu Israelul și a rolului intruziv și imperialist al Americii în Orientul Mijlociu. Al-Maqdisi era un cărturar pedant³⁵, plin de invective la adresa aparentelor deficiențe ale politicii contemporane; al-Zarqawi era carismatic, având însă un intelect mediocru. „Nu mi s-a părut a fi prea inteligent”³⁶, mărturisea câțiva ani mai târziu Mohammed al-Dweik, viitorul avocat al lui al-Zarqawi.

Al-Maqdisi și-a înființat propria celulă jihadistă iordaniană, cunoscută sub numele de Bayt al-Imam (Casa Imamului), înrolându-l și pe al-Zarqawi. Primul act de terorism autohton a avut mai degrabă izul unei farse de-a polițiștilor din Keystone, decât impactul unei tragedii îngrozitoare. Armele aruncate de armata irakiană în timpul retragerii de la sfârșitul Primului Război din Golf s-au vândut ca pâinea caldă pe înfloritoare piață neagră kuwaitiană. Al-Maqdisi, care a locuit pentru o vreme în Golful Persic și avea relații la nivel înalt, a cumpărat mine antipersonal, rachete antitanc și grenade de mână și le-a transportat clandestin în Iordania, intenționând să le folosească în atacuri teroriste îndreptate împotriva regatului. Al-Maqdisi i-a dat armele de contrabandă lui al-Zarqawi³⁷, cu indicația să le ascundă, iar după o vreme i le-a cerut înapoi; acesta din urmă i-a făcut pe plac, însă a păstrat două bombe,

care, pretindea el mai târziu, erau destinate „unei operațiuni sinucigașe în teritoriile ocupate de sioniști”. Conștient că DGS le urmărea toate mișcările³⁸ și că avea cunoștință de armamentul pe care îl dețineau în mod ilegal, cei doi teroriști au încercat să fugă din Iordania înainte de a fi prinși. În martie 1994 au fost arestați amândoi – al-Zarqawi, după ce DGS a făcut o percheziție la domiciliul său și a descoperit acolo depozitul de arme. A fost surprins de agenții DGS în pat și a încercat să împuște un ofițer, după care să se sinucidă. Nu a reușit nici una, nici alta. A fost acuzat și condamnat³⁹ pentru posesie ilegală de armament și pentru apartenența la o organizație teroristă scoasă în afara legii.

În timpul procesului, al-Zarqawi și al-Maqdisi au hotărât să transforme banca acuzării într-un amvon, cam cum făcuse al-Zawahiri în Egipt. Au acuzat tribunalul, statul și monarhia că întinează legile lui Dumnezeu și islamul. Conform judecătorului Hafez Amin, Bayt al-Imam „a trimis o scrisoare plină de acuze, prin care pretindea că acționam împotriva învățăturilor Sfântului Coran”. Lui Amin i se cerea să-i trimită mesajul regelui Hussein însuși, acuzându-l de sacrilegiu⁴⁰. Al-Zarqawi se afla încă sub pulpana lui al-Maqdisi, copleșit de ușurința cu care clericul transformase procesul în propagandă. Amândoi au fost condamnați în 1994⁴¹ la cincisprezece ani de închisoare și au fost transferați la Swaqa, un penitenciar de maximă securitate ridicat în mijlocul deșertului.

„Închisoarea a fost universitatea lui”

Timpu petrecut în închisoare l-a făcut pe al-Zarqawi să se concentreze mai mult asupra misiunii lui⁴², să devină mai brutal și mai intransigent. Ca membru al Bani Hassan, a avut o poziție privilegiată în raport cu ceilalți deținuți, incluzându-l aici chiar și pe al-Maqdisi, care era totuși înnobilit

de camaraderia cu al-Zarqawi. În Iordania, ca peste tot aiurea, *gemeinschaft*⁴³-ul unei pușcării pune accentul pe privilegii și pe beneficiile de care se bucură criminalii în afara cutiilor de beton în care stau închiși. Al-Zarqawi și-a consolidat influența cu ajutorul unor gardieni maleabili sau corupți, pentru ca membrii facțiunii sale, formate din camarazi din Bayt al-Imam, să prospere. A obținut pentru oamenii lui privilegiul de a nu mai purta uniforme standard⁴⁴ și de a nu mai participa la apelul de dimineață, din curtea penitenciarului. „Le putea da oamenilor săi ordine doar dintr-o mișcare a ochilor”, își amintește unul dintre medicii închisorii⁴⁵.

Prin presiuni sau putere de convingere⁴⁶, al-Zarqawi a căutat să-și impună viziunea asupra ideologiei islamiste, asumându-și deopotrivă rolul de justițiar suprem. Îi stâlcea în bătaie pe cei pe care nu-i plăcea⁴⁷, așa cum s-a întâmplat cu unul dintre colaboratorii revistei *Sawaqa*. Acesta publicase articole critice la adresa lui al-Zarqawi. Un alt deținut, Abu Doma, își amintește că al-Zarqawi l-a prins citind *Crimă și pedeapsă*, „o carte scrisă de un păgân”. Al-Zarqawi l-a urmărit cu atenție, să se asigure că își pierduse interesul în literatura rusă profană, trimițându-i un bilet amenințător, în care aproxima numele lui Dostoievski sub forma „Doseefski”. („Biletul era într-o arabă plină de greșeli, de parcă ar fi fost scris un copil”, își amintește Doma⁴⁸). Incapabil să-și argumenteze punctele de vedere⁴⁹, al-Zarqawi s-a concentrat asupra formei sale fizice, folosindu-se de cadrul metalic al patului și de cutii de ulei de măsline umplute cu pietre pentru a face exerciții. Însă nu reușea întotdeauna să ajungă la o înțelegere cu paznicii. Uneori, când îi înfrunta, era bătut, sporind astfel admirația celor care-l considerau liderul lor. La un moment dat, a fost aruncat în carceră pentru opt luni și jumătate⁵⁰.

Tot în închisoare, al-Zarqawi l-a eclipsat pe al-Maqdisi⁵¹ și și-a asumat titlul de emir, onoare pe care ultimul insista

mai târziu că i-ar fi conferit-o primului. Mentorul cărturar și-a ajutat protejatul comandant să-și cultive ideologia, dar și musculatura⁵²; concepeau împreună *fatwa*, adică edicte religioase, pe care le încărcău mai apoi pe internet. Câteva dintre acestea i-au atras atenția lui bin Laden⁵³, care urmărise cu mare interes, din Pakistan, procesul celor doi iordanieni. Conform mărturiilor lui „Richard”, fost înalt oficial în cadrul structurilor antiteroriste⁵⁴ ale Pentagonului, dispus să facă anumite dezvăluiri la adăpostul unui nume de cod, experiența lui al-Zarqawi în închisoare seamănă cu aceea a lui Whitey Bulger, șeful crimei organizate din Boston: „L-am trimis la Harvardul închisorilor americane. Era un criminal viclean, cu un IQ scăzut și, pe lângă asta, câteva surse bune de venit. A ieșit din penitenciar cu o faimă imensă, ceea ce l-a ajutat să-și pună pe picioare propria bandă, cu ajutorul căreia a condus Bostonul vreme de patru sau cinci ani. La fel s-a întâmplat cu al-Zarqawi. Închisoarea a fost universitatea lui.” Ceva foarte asemănător se va spune și despre Abu Bakr al-Baghdadi, douăzeci de ani mai târziu, tovarășii săi din ISIS amintindu-și că avea calități de conducător și că se descurca la fel de bine cu paznicii de la Camp Bucca, centrul american de detenție din sudul Irakului.

În cele din urmă, al-Zarqawi nu a efectuat decât o parte din pedeapsa la care fusese condamnat, grație succesiunii dinastice. Când regele Hussein a murit, a fost urmat la tron de fiul său, Abdullah al II-lea, un reformist educat în Occident, care a adoptat o politică de reconciliere cu Frăția Musulmană, cel mai mare grup de opoziție din parlamentul iordanian. În martie 1999, noul rege a declarat o amnistie generală pentru aproximativ trei mii de deținuți, excepție făcând doar condamnații cu infracțiuni grave, precum asasinii, violatorii și trădătorii. Mulți islamiști care, practic, nu comiseseră acte

de terorism împotriva coroanei au fost eliberați, al-Zarqawi aflându-se printre ei⁵⁵.

Întâlnirea cu Bin Laden

Al-Zarqawi a părăsit Iordania în vara lui 1999⁵⁶, îndreptându-se din nou către Pakistan, cu intenția să reia lucrurile din punctul în care le lăsase în urmă cu câțiva ani. A fost arestat pentru scurtă vreme în Peshawar⁵⁷ și a petrecut opt zile în închisoare, în mod sigur pentru că-i expirase viza. I s-a spus că-și va primi pașaportul înapoi doar dacă-l va folosi pentru a se întoarce imediat în Iordania⁵⁸. În schimb acesta a trecut clandestin frontiera în Afghanistan, adăpostindu-se într-o „casă de oaspeți” a jihadiștilor, într-o localitate situată la vest de Kabul, într-o zonă aflată sub controlul lui Gulbuddin Hekmatyar.

Al-Zarqawi l-a întâlnit pentru prima dată pe Osama bin Laden în Kandahar, capitala *de facto* a talibanilor. N-a fost o întâlnire tocmai plăcută. Bin Laden îi suspecta pe el și clica de iordanieni cu care venise că ar fi fost infiltrați de DGS. De asemenea, tatuajele fostului deținut, colecționate de al-Zarqawi în vremurile sale mai puțin pioase și pe care încercase ulterior, fără succes, să le șteargă cu acid clorhidric, în perioada petrecută în pușcărie, l-au tulburat pe austerul saudit. Oricum, mai mult decât orice, bin Laden a fost ofensat de aroganța lui al-Zarqawi, de „viziunea lui rigidă”. Al-Zawahiri a asistat la întâlnire și a fost de acord cu faptul că primirea iordanianului în al-Qaida nu reprezenta o chestiune de primă urgență⁵⁹.

Inamicii din apropiere și cei din depărtare

În 1996, bin Laden a lansat o *fatwa*, „Declararea jihadului împotriva americanilor care ocupă țărâmul celor două locuri sfinte”, adică Mecca și Medina, din Arabia Saudită, unde

soldații Statelor Unite și cei ai forțelor de coaliție se aflau staționați încă din perioada imediat următoare Primului Război din Golf. Declarația era, cumva, o contopire a viziunilor lui Azzam și al-Zawahiri despre războiul sfânt. În ceea ce privește Afghanistanul, al-Qaida pretindea că luptă acolo cu un alt infidel care ocupa pământ musulman, numai că, de această dată, „ocupantul” se afla acolo la invitația și spre încântarea unui guvern musulman, colaborator odinioară cu bin Laden în lupta contra rușilor.

La începutul anilor '90, al-Qaida a vânat soldații americani⁶⁰ prin tot Orientul Mijlociu și Africa, din Yemen și Arabia Saudită, până în Kenya și Tanzania, lucru care a plasat organizația în zona jihadului cu „inamicul din depărtare”, la aceasta adăugându-se dezlegarea de a omorî orice musulman care colaborase cu superputerea democratică. Astfel că, din dorința de a aduce terorismul înapoi în Iordania, cu scopul de a-l folosi *exclusiv* împotriva unor ținte musulmane, al-Zarqawi se plasa încă ferm de partea jihadului orientat spre „inamicul din apropiere”. Cu alte cuvinte, el se plasa exact în punctul în care se aflase mai vârstnicul al-Zawahiri cu un deceniu în urmă, alimentând astfel o divergență deopotrivă generațională și ideologică. Al-Zarqawi dădea, de asemenea, o definiție și mai confuză termenului de *kuffar* (necredincioși), în care el obișnuia să-i includă pe toți șiiții și pe sunniții care nu se supuneau cu strictețe principiilor salafiste. Bin Laden nu dăduse niciodată importanță acestor categorii, fără îndoială din rațiuni personale, propria sa mamă fiind o siriană alawită, cu alte cuvinte, membră a unei ramuri desprinse din secta șiiită.

Pe aceste premise de rău augur, între cei doi jihadiști s-a încheiat un mariaj de conveniență. Saif al-Adel, șeful securității organizației al-Qaida, pare să fi fost motivul care a stat la baza acesteia, grație uneia dintre cele mai importante arme ale terorismului

islamic: pragmatismul listei de contacte. Al-Zarqawi avea la vremea aceea relații extinse în Levant, iar al-Adel l-a convins pe bin Laden că această rețea putea fi folositoare pentru al-Qaida. Unul dintre contacte era chiar Abu Muhammad al-Adnani⁶¹, care este astăzi purtătorul de cuvânt oficial al ISIS.

Tawhid Wal-Jihad

În anul 2000, lui al-Zarqawi i-a fost încredințată conducerea unei tabere de antrenament în Herat, al treilea oraș ca mărime din Afghanistan, situat la frontiera cu Iranul. Banii pentru începerea construcției taberei au venit de la al-Qaida⁶², după cum susține fostul analist CIA, Nada Bakos⁶³, care apreciază că bin Laden i-ar fi dăruit lui al-Zarqawi 200 000 de dolari, sub forma unui împrumut, un mărunțiș față de sumele pe care le-ar fi putut aloca al-Qaida. „Tot ce-ți trebuia era un petec de pământ, câteva bare de tracțiune și niște tipi care să se învârtă pe-acolo cu AK-47 la piept”, spunea Richard, fostul oficial de la Pentagon. „Nu vorbim de antrenamente sofisticate, și nici măcar despre antrenamentul de bază al pușcașilor marini. Activitatea fizică de la Herat urma să stabilească cine avea oasele suficient de tari pentru luptă.”⁶⁴

Al-Zarqawi s-a ocupat în special de recruții palestinieni și iordanieni⁶⁵, pregătindu-i pentru ceea ce el numea Jund-al-Sham (Soldații Levantului)⁶⁶, deși pancarta atârnată la intrarea în tabără purta sloganul care va deveni mai târziu numele celulei sale teroriste din Irak: Tawhid wal-Jihad (Monoteism și Jihad). După cum o spune și numele, Soldații Levantului erau antrenați pentru viitoare operațiuni teroriste în Israel/Palestina, Iordania și alte țări arabe, cu obiectivul suprem de a schimba regimurile politice de acolo. Unii dintre absolvenții programului de pregătire al taberei⁶⁷ au participat,

într-adevăr, la operațiuni spectaculoase, inclusiv asasinarea în 2002 a lui Laurence Foley, ofițer delegat din partea Statelor Unite pe lângă Agenția de Dezvoltare Internațională cu sediul în Amman, și la un alt foarte mediatizat complot, prin care se urmărea detonarea unor bombe chimice în capitala iordaniană, în 2004, țintele fiind cabinetul prim-ministrului, sediul DGS și ambasada Statelor Unite. Autoritățile iordaniene susțineau⁶⁸ că, dacă acest atac ar fi reușit, ar fi ucis nu mai puțin de 80 000 de oameni; al-Zarqawi și-a asumat responsabilitatea pentru eșecul atacurilor, însă a negat că ar fi intenționat să folosească arme chimice.

Jund al-Sham a cunoscut o ascensiune vertiginoasă⁶⁹, impresionându-l profund pe al-Adel, care vizita Heratul lunar și-i raporta lui bin Laden progresele făcute de beneficiarul donației al-Qaida. Între 2000 și 2001⁷⁰, conducătorul al-Qaida i-a cerut în mod repetat lui al-Zarqawi să se întoarcă la Kandahar pentru *bayat* – jurământul de supunere –, care era o condiție *sine qua non* pentru deplina înrolare în al-Qaida, iar al-Zarqawi, tot în mod repetat, l-a refuzat⁷¹. „Nu l-am auzit rugându-se la altcineva decât la Profet⁷², acesta era caracterul lui Abu Mos'ab, nu urmărea pe nimeni, el doar se ducea să obțină ceea ce considera că e drept”, își amintea un fost asociat al său. Din cauza aroganței lui⁷³ sau a dezacordului față de opiniile binefăcătorului său, al-Zarqawi a păstrat o relație distantă și interesată față de al-Qaida până în 2004.

Ansar al-Islam

Unul dintre locotenenții lui al-Zarqawi în tabăra de la Herat era un camarad iordanian, Abu Abdel Rahman al-Shami⁷⁴, care a fost însărcinat cu extinderea rețelei în nordul Irakului, *via* Iran, pentru a crea un fief în stil taliban în zona semiautonomă

a Kurdistanului, regiune protejată de armata și aviația lui Saddam printr-o interdicție internațională de zbor. Grupul jihadist pus pe picioare de al-Shami a fost cunoscut sub numele de Jund al-Islam și a ocupat o regiune de 500 km² în zona muntoasă nordică, înstăpânindu-se peste aproximativ 200 000 de oameni, care s-au pomenit netam-nesam că le sunt interzise alcoolul, muzica și televiziunea prin satelit.

După atacurile din 11 septembrie⁷⁵ și după ce Statele Unite au început invazia Afghanistanului, Jund al-Islam a fuzionat cu alte celule, transformându-se în Ansar al-Islam. Țintele acestui conglomerat erau două: regimul baasist de la Baghdad și Uniunea Patriotică a Kurdistanului (PUK), condusă de Jalal Talabani, care va deveni președinte al Irakului după înlăturarea de la putere a lui Saddam⁷⁶.

În data de 3 februarie 2003⁷⁷, cu doar câteva săptămâni înainte de începutul războiului din Irak, secretarul de stat Colin Powell s-a adresat Organizației Națiunilor Unite, pretinzând că fortăreața Ansar al-Islam din nordul Irakului, binecunoscută Serviciilor de Informații Kurde, era o dovadă a legăturilor al-Qaida cu regimul lui Saddam. Rețeaua lui al-Zarqawi, insista Powell, producea ricină și arme chimice pe teritoriul de 500 de km² pe care îl controla, în vreme ce al-Zarqawi, despre care acest diplomat de vârf spunea, în mod eronat, că este palestinian, petrecuse luni de zile internat într-un spital din Baghdad, pe spezele statului. Se spunea că un picior îi fusese amputat și înlocuit cu o proteză, după ce ar fi fost grav rănit în timpul unui atac aerian din Afghanistan.

Multe detalii mici și mari din discursul lui Powell au fost, ulterior, demontate, după ce trupele Statelor Unite au invadat Irakul, au recuperat o mulțime de dosare ale Serviciilor Secrete Irakiene și au interogat o serie de foști ofițeri de informații irakieni, deși au existat chiar și persoane din administrația

Bush care nu au înghițit argumentele lui Powell. „Am aflat pentru prima dată de Zarqawi prin '98 sau '99 și știam ce-i poate pielea”, ne spune Richard⁷⁸. „Ne așteptam să devină extrem de violent după expulzarea din Afghanistan, însă nu știam că se îndrepta către Irak. Am presupus că se va întoarce în Iordania. În ceea ce privește «găzduirea» lui în Irak, nu cred în întregime povestea cu spitalul din Baghdad, așa cum ne-a vândut-o administrația – pare să facă parte, mai degrabă, din categoria «născocirile lui Dick Cheney».”

Deși i-a expediat pe al-Shami și pe alți ucenici de la Herat în Kurdistan, relația lui al-Zarqawi cu Ansar al-Islam a fost mult mai intimă decât și-a imaginat administrația americană. De fapt, se baza pe exact același pragmatism al relațiilor care a dus la asocierea lui al-Zarqawi cu bin Laden. „Jihadiștii au mai mult de câștigat de pe urma prieteniiilor și a relațiilor, decât în cazul în care s-ar afla cu toții pe o singură listă, care să ateste apartenența lor la o celulă teroristă unică”, spunea Richard⁷⁹. „Uitați-vă la ISIS în zilele noastre sau la grupările din Siria, priviți cât de interșanjabile sunt. Ansar al-Islam i-a permis lui Zarqawi să se refugieze în Kurdistan (Irak), pentru că-l cunoșteau și-l plăceau. Țineți minte, s-a priceput mereu să bată palma cu tot felul de personaje tribale.”

Când Statele Unite și NATO au pornit războiul în Afghanistan, tabăra lui al-Zarqawi din Herat a fost asediată de Alianța Nordică susținută de Occident, iar al-Zarqawi s-a refugiat la Kandahar. Acolo a fost rănit ușor într-un atac aerian al coaliției. Însă, conform mărturiei lui Iyad Tobaissi, unul dintre foștii săi ucenici, n-a fost schilodit de un picior, ci și-a rupt doar câteva coaste. Al-Zarqawi și oamenii săi⁸⁰, aproximativ 300 de militanți, au părăsit țara îndreptându-se spre Iran, unde au poposit timp de o săptămână în localitatea Zahedan, înainte să plece la Teheran, sub umbrela protectoare a unui vechi

amic: Gulbuddin Hekmatyar, o altă cunoștință utilă pe care și-a făcut-o al-Zarqawi cu ocazia primei sale călătorii la frontiera de nord-vest.

Nur al-Din și Irakul

După cum spunea un membru din anturajul lui al-Zarqawi⁸¹, „Abu Mo'sab considera Irakul noua arenă a jihadului său, un spațiu extins; se aștepta la o confruntare cu americanii chiar acolo, odată ce războiul din Afghanistan se va fi isprăvit, Dumnezeu Atotputernicul dându-i forța de a deveni noul lider al jihadului din Irak... Plănuise asta de a'âta timp”. Saif al-Adel, șeful securității al-Qaida, care făcuse presiuni pentru a-l ține pe al-Zarqawi aproape de organizație⁸², a pretins mai târziu că decizia iordanianului de a se muta în Irak fusese influențată, de fapt, de aureola glorioasă pe care o avea istoria irakiană: „Cred că ceea ce a citit al-Zarqawi despre Nur al-Din și lansarea campaniei irakiane din Mosul au jucat un rol însemnat în luarea deciziei de a se muta în Irak după prăbușirea Emiratului Islamic din Afghanistan”. Era, se pare, inspirat de povestea lui Nur al-Din Mahmud Zangi, căpetenie de oști din secolul al XII-lea, care a condus Alepul și Mosulul, fiind sărbătorit ca erou al celei de-a Doua Cruciade. A distrus trupele france din sudul Turciei și l-a înfrânt pe prințul creștin Raymond de Poitiers în Antiohia. Mai târziu, Nur al-Din a unificat Siria, căsătorindu-și fata cu *atabeg*-ul Damascului. Vasalul său, comandantul militar kurd Saladin, pe care mulți dintre jihadiștii contemporani îl imită încă, va deveni conducătorul suprem al Mosulului. Înainte de a tăia calea celei de-a Doua Cruciade, Saladin a predicat din Marea Moschee al-Nuri. Așadar, locul în care al-Baghdadi și-a ținut discursul din 28 iunie 2014 a fost ales cu multă atenție. În felul acesta, nu doar că îl omagia pe

părintele fondator al ISIS, al-Zarqawi, dar vestea implicit reunificarea Alepului cu Mosulul sub steagul negru al Califatului Islamic restaurat.

Patronajul iranian

Timp de aproximativ un an după fuga din Afghanistan, al-Zarqawi a locuit în diferite baze din Iran și din nordul Irakului, deși călătorea prin toată regiunea. A vizitat un lagăr de refugiați palestinieni din sudul Libanului⁸³, unde a recrutat membri pentru înfloritoarea sa rețea jihadistă, și a dat târcoale comunităților majoritar sunnite din centrul și nordul Irakului. Shadi Abdalla, fosta gardă de corp a lui bin Laden⁸⁴, le-a mărturisit mai târziu autorităților germane că al-Zarqawi a fost, pentru scurt timp, arestat în Iran – afirmație care, pretind oficialii iordanieni, este susținută de o călătorie făcută în Republica Islamică în 2003. Al-Zarqawi a mers, de asemenea, în Siria⁸⁵, unde DGS crede că a pus la cale asasinarea lui Foley, în complicitate cu serviciile de securitate ale lui Bashar al-Assad.

Dosarul alcătuit la Amman în legătură cu susținerea acordată de stat activităților teroriste ale lui al-Zarqawi în timpul pregătirii războiului din Irak se află el însuși în deplină contradicție cu afirmațiile rostite anterior de către Powell. Nu spre Baghdad ar trebui America să privească, spuneau iordanienii, ci spre Teheran. O sursă de la vârful DGS afirma⁸⁶ într-un număr din 2006 al revistei *Atlantic*:

„Îl cunoaștem pe Zarqawi mai bine decât se cunoaște el însuși. Și vă pot asigura că nu a avut nicio legătură cu Saddam. Altfel stau însă lucrurile cu Iranul. Iranienii au o agendă politică: vor să controleze Irakul. Iar parte a acestei agende politice a fost sprijinirea lui Zarqawi, tactic, nu și strategic... La început, când era partener cu Ansar al-Islam, i-au dat arme automate,

uniforme și echipament militar. Astăzi îi ignoră activitățile, ca și pe acelea ale al-Qaida. Iranienii consideră războiul din Irak drept o luptă împotriva americanilor și se vor descotorosi de Zarqawi și de toți oamenii săi, imediat ce americanii vor pleca.”

În spatele acestei observații se află o triplă ironie.

În primul rând, domnia terorii pe care al-Zarqawi se pregătea s-o instaureze în Irak se distingea prin faptul că se concentra asupra uciderii sau oprimirii populației šiite, majoritare în țară; astfel urma să fie declanșat războiul civil, considera el, care avea să le redea sunniților puterea și prestigiul pierdut în Baghdad și să restaureze gloria lui Nur al-Din.

În al doilea rând, Iranul a încercat ulterior „să se descoto-rosească” de mult mai formidabilii discipoli ai lui al-Zarqawi, ducând, fără ascunzișuri și cu multă fanfaronadă, războiul la sol împotriva ISIS, prin intermediul trupelor Gărzii Revoluționare și prin milițiile šiite irakiene, bine antrenate și înarmate până-n dinți. Se spune chiar că avioanele iraniene au bombardat poziții ISIS în Irak.

În alt treilea rând, susținerea arătată de Republica Islamică față de activitatea lui al-Zarqawi în perioada 2001–2002 se potrivește mult mai bine acuzațiilor de alianță tactică sau de antantă cordială cu al-Qaida lansate de administrația Bush împotriva regimului lui Saddam. Printr-o coincidență nostimă, acest fapt este chiar recunoscut de colegul lui al-Zarqawi și purtătorul de cuvânt de astăzi al ISIS, Abu Muhammad al-Adnani, într-un mesaj trimis în mai 2014 către Ayman al-Zawahiri, la câteva luni după ce al-Qaida a anunțat oficial că a rupt legăturile cu fosta sa franciză. Al-Adnani afirma că, din considerație pentru al-Zawahiri și pentru alți lideri jihadiști⁸⁷: „Încă de la întemeierea sa, ISIS nu i-a atacat pe *rafida* (necredincioșii) din Iran... Și-a înăbușit mânia toți acești ani și a suportat acuzațiile că ar fi colaborat cu cel mai rău dintre inamici, Iranul, pentru

că s-a abținut să-l ia ca țintă, lăsându-i pe *rafida* de acolo să trăiască în siguranță, acționând conform ordinelor al-Qaida de a-i proteja interesele în Iran. Istoria va consemna faptul că Iranul îi este profund îndatorat grupării al-Qaida.”

Se prea poate ca al-Zarqawi și bin Laden să nu fi avut încredere unul în celălalt și nici să nu se fi plăcut prea mult, însă parteneriatul lor a fost consolidat de un obiectiv comun: prinderea în capcană a Statelor Unite și a aliaților lor occidentali din Irak. Încă din octombrie 2002⁸⁸, al-Zawahiri prevăzuse războiul care, spunea el, era pus la cale nu pentru a răspândi democrația, ci pentru a elimina întreaga opoziție militară din lumea arabă și islamică la statul Israel. Un an mai târziu, bin Laden le spunea irakienilor, printr-o scrisoare citită la postul Al Jazeera⁸⁹, să se aștepte la ocuparea unei străvechi capitale islamice și la instalarea la putere a unui regim-marionetă care va „pava drumul către întemeierea unui Israel și mai mare”. Meso-potamia va deveni epicentrul unei conspirații cruciat-evreiești care va înghiți întregul Orient Mijlociu. Ca metodă de apărare, bin Laden propovăduia⁹⁰ războiul urban și operațiunile de martiriu, adică atentate sinucigașe cu bombe, și lansa o chemare globală în favoarea constituirii unei armate de mujahe-dini la o dimensiune nemaivăzută de pe vremea Biroului de Servicii⁹¹. Oricum, acest apel avea un postscriptum ciudat. „Socialiștii infideli” ai regimului baasist condus de Saddam Hussein, spunea bin Laden, erau cei mai potriviți tovarăși în lupta împotriva americanilor. Pentru a răni „inamicul din depărtare”⁹², jihadiștii erau astfel încurajați să colaboreze cu rămășițele „inamicului din apropiere”, până când victoria finală islamică va fi dobândită. Consecințele consfințirii unei alianțe islamisto-baasiste se vor dovedi letale și de lungă durată.

Capitolul 2

Șeicul măcelarilor

Al-Zarqawi și al-Qaida în Irak

„Regimurile corupte și teroriștii se mențin reciproc în activitate”, spune Emma Sky, consilier britanic pe lângă armata Statelor Unite din Irak. „Este o relație simbiotică”. Într-adevăr, când pozează în forță militară imbatabilă, ISIS se bazează, mai mult decât i-ar plăcea s-o recunoască, pe aliați și interpuși ideologici neverosimili. În clipa în care Statele Unite au invadat Irakul, al-Zarqawi și-a găsit cei mai entuziaști susținători în rândurile răzlețite ale unuia dintre foarte „apropiații săi inamici”, față de care se declarase el însuși în opoziție: regimul baasist al lui Saddam Hussein. Astăzi, uluitoarea extindere a ISIS în nordul și centrul Irakului a beneficiat, în mare măsură, de aceeași pricepere convenabilă a negocierilor prin intermediari.

Stafia lui Saddam

Ordinul lui bin Laden a fost pe deplin pus în practică în primele luni de ocupație a Irakului¹, atunci când armata Statelor Unite a descoperit, în mod dureros, natura hibridă a rebeliunii cu care se confrunta. Saddam Hussein nu se așteptase la o invazie a Bagdadului. Însă își pregătise regimul pentru a face față unui alt scenariu catastrofic²: rebeliunea internă a majorității šiite irakiene sau aceea a kurzilor minoritari. La

imboldul Statelor Unite, ambele secte s-a răsculat la finalul Primului Război din Golf, pentru a fi mai apoi măcelărite în mod brutal (cu acordul tacit al Statelor Unite). Hotărât să nu înfrunte din nou un asemenea cutremur revoluționar, Saddam și-a construit pe parcursul următorului deceniu un întreg aparat contrarevoluționar subteran și și-a luat măsuri de siguranță, consolidându-și forțele militare convenționale, în scopul prevenirii și descurajării unor astfel de acțiuni. Și-a întărit diviziile de pretorieni, Fedayeen Saddam³, și a permis crearea unui consorțiu de miliții reprezentative. În magistrala lor istorie a celui de-al Doilea Război din Golf⁴, Michael Gordon și generalul Bernard Trainor notează că mult înainte de sosirea primului soldat în Irak, „fuseseră deja înființate în toată țara rețele de case conspirative și depozite de armament pentru trupele paramilitare, ce conțineau inclusiv materiale pentru confecționarea explozibililor convenționali... Toate acestea erau, de fapt, strategii de contrainsurgență, pentru a evita pericolele considerate de Saddam a fi cele mai serioase pentru guvernarea sa.”

Omul care a făcut anatomia acestei strategii și care a înțeles că mișcarea de insurgență ce a urmat invaziei a avut, de fapt, la bază elementele remanente ale vechiului regim – și nu provenite din „enclave de disperați”, cum le spunea secretarul american al Apărării, Donald Rumsfeld – a fost colonelul Derek Harvey, un ofițer al Serviciului de Informații Militare, care lucra pentru Grupul operativ 7 al Forțelor Militare Reunite, condus de generalul Ricardo „Rick” Sanchez, Cartierul General American din Irak⁵.

Harvey aproxima că între 65 000 și 95 000 de membri ai altor divizii pretoriene ale lui Saddam, Garda Republicană Specială, Mukhabarat (un termen-umbrelă sub care intrau

toate Serviciile Secrete Irakiene), Feyadeen Saddam și milițiile stipendiate de stat rămăseseră fără slujbă printr-o simplă semnătură, după ce Paul Bremer, șeful Autorității Provizorii a Coalitiei, numit în funcție de Bush, decisese să lase la vatră armata irakiană. Mulți dintre ofițerii concediați s-au alăturat unei campanii de expulzare a invadatorilor. Lor li s-au adăugat alți irakieni rămași pe drumuri⁶, victime ale controversatei politici de „debaasificare”, pe care Bremer a anunțat-o la zece zile după aterizarea la Baghdad.

Și pentru ca lucrurile să se înrăutățească, Saddam permisesese apariția unei piețe gri în Irak, pentru a ocoli sancțiunile ONU – de fapt, o rețea de crimă organizată tolerată de stat și condusă de Izzat Ibrahim al-Douri, vicepreședintele său. Membru al ramurii sufiste Naqshbandi, care se pretindea a fi descendentul direct al primului calif islamic, Abu Bakr, al-Douri se născuse în al-Dawr, în apropierea orașului natal al lui Saddam, în provincia nordică irakiană Salah al-Din. Se dovedise un iscusit agent baasist în inima sunnită a țării. În calitate sa de vicepreședinte avea, de asemenea, posibilitatea de a-i aproviziona cu armamentul din dotarea Serviciilor Secrete și a armatei pe tovarășii săi de credință sufiști. Era o formă de patronaj etnic care, în 2006, după execuția lui Saddam, a ieșit în evidență prin crearea Armatei Bărbaților din Ordinul Naqshbandi – unul dintre cele mai puternice grupuri de insurgență sunnite, care a ajutat ulterior ISIS să cucerească orașul Mosul, în 2014.

Al-Douri era un contrabandist versat: conducea o rețea de hoți de mașini, introducând în Irak automobile europene de lux, prin portul iordanian Aqaba. Era o industrie-rețea de tip mafiot, perfect integrată din punct de vedere economic, pentru că al-Douri deținea și atelierele în care aceste mașini erau

modificate, punând la dispoziție atât tehnologia, cât și documentele necesare pentru construcția mașinilor-capcană (*vehicle-borne improvised explosive device*, VBIED), una dintre cele mai de temut arme folosite împotriva soldaților americani din Irak.

Înainte de izbucnirea războiului, Saddam își luase și alte măsuri contrarevoluționare. Avem tendința să considerăm că regimul său a fost unul „secular”, lucru cât se poate de adevărat, până la un anumit punct. După Primul Război din Golf însă, s-a gândit să-și consolideze regimul împotriva oponentilor fundamentalști străini, cum ar fi mulahii iranieni, dar și împotriva celor din interiorul granițelor țării, care i-ar fi contestat autoritatea invocând principiul islamist al „inamicului din apropiere”. Așa încât și-a islamizat regimul, adăugând sintagma *Allahu Akbar* („Dumnezeu este mare”) pe steagul irakian și adoptând o serie de pedepse draconice, multe dintre ele bazate pe *șaria*: mâinile hoților vor fi amputate, iar celor care se sustrăgeau de la recrutare și dezertorilor le erau tăiate urechile. Pentru a-i distinge pe aceștia din urmă de veteranii războiului irakiano-iranian, desfigurați în lupte, saddamiștii marcau cu fierul roșu și o cruce pe frunțile amputaților⁷.

Intensificarea religiozității de stat avea un obiectiv secundar: să înlăture sau să deturneze criticile la adresa unei economii ruinate de sancțiunile internaționale. Astfel că regimul a interzis angajarea femeilor⁸, sperând să reducă în mod artificial lista tot mai lungă a șomerilor irakieni. Și mai semnificativ, oricum, era faptul că Saddam inaugurasă Campania pentru Credința Islamică, străduindu-se să realizeze fuziunea între ideologia baas a elitei regimului și islamism. Cel pe care l-a însărcinat să supravegheze desfășurarea acestei conversiuni nu era altul decât *capo*-ul contrabandiștilor, al-Douri.

În mod previzibil, Campania pentru Credință a fost un Frankenstein, cârpeală de prozelitism și economie mafiotă. Unii dintre recent inventații credincioși aveau parte de un *hajj*, adică de pelerinajul anual către Mecca, subvenționat de stat⁹, în vreme ce alții erau cumpărați cu proprietăți, bani și, desigur, mașini scumpe. Colonelul Joel Rayburn, un alt ofițer al Serviciilor Secrete Militare Americane care a fost în Irak și a scris o istorie a țării, observă că una dintre consecințele neintenționate ale Campaniei pentru Credință a fost, de asemenea, și cea mai previzibilă: „Saddam era încredințat că trimite la școlile islamice baasiști devotați, care-i vor rămâne loiali și cu ajutorul cărora va prelua controlul moscheilor, din care regimul va putea ulterior monitoriza ori manipula mișcarea islamistă. De fapt, lucrurile s-au petrecut exact pe dos. Mulți dintre ofițerii trimiși în moschei nu mai erau devotați doctrinei baasiste la vremea respectivă, iar atunci când au intrat în contact cu învățăturile salafiste au devenit mai loiali acestora din urmă, decât lui Saddam¹⁰.”

O mare parte dintre cei care au trecut prin aceste programe, notează Rayburn¹¹, au descoperit că aveau multe de mărturisit și ispășit din trecutul lor, astfel că s-au întors împotriva ideologiei pe care ar fi trebuit s-o însușească Campania pentru Credință și împotriva regimului însuși. Câțiva dintre acești „salafisto-baasiști” au continuat chiar să dețină poziții în noul guvern irakian susținut de americani, luptând în același timp alături de teroriști antiamericani. Unul dintre ei era Khalaf al-Olayan¹², care fusese ofițer de rang înalt în armata lui Saddam, înainte să ajungă printre comandanții supremi ai Tawafuq, o alianță sunnită islamistă din parlamentul irakian post-Saddam. Mahmoud al-Mashhadani a demonstrat absurditatea Campaniei pentru Credință¹³ chiar înainte de invazia

americană: el a devenit salafist convins și a fost ulterior închis pentru faptul că a atacat chiar regimul care inițiasse Campania pentru Credință. (Al-Mashhadani a ajuns președintele Consiliului Reprezentanților din Irak, în 2006, cu un an înainte ca el și al-Olyan să fie implicați în atentate sinucigașe împotriva parlamentului irakian.)

„Campania pentru Credință nu-și propunea doar să-i determine pe membrii Partidului Baas să meargă la cursurile școlii religioase o seară pe săptămână, să-și facă rugăciunile acasă și așa mai departe”, ne spune Harvey la un deceniu după prima sa analiză în legătură cu cine și ce a stat la baza insurgenței irakiene. „Totul se reducea la a folosi serviciile de informații pentru a pătrunde în rândul cărturarilor islamici și a coopera cu o serie de lideri religioși, cum ar fi Harith al-Dari”, un proeminent cleric sunnit din provincia Anbar și președinte al Asociației Savanților Musulmani. „Chiar și Abdullah al-Janabi”, adaugă Harvey referindu-se la fostul șef al insurgenților din Consiliul Mujahedinilor Shura din Fallujah, „a fost un agent de informații irakian, nefiind inițial un adept al salafismului, așa cum l-am prezentat anterior, ci mai degrabă un sufist legat de al-Douri și de Ordinul Naqshbandi. Nu cunoaștem ce era cu adevărat în sufletul lui al-Janabi. Nu era defel un extremist religios, era un naționalist arab. Ceea ce au în comun toți acești indivizi sunt aspirațiile pentru tribul sau clanul lor, pentru ei înșiși. Acesta este principiul unificator. Identitatea sunniților arabi și recăpătarea puterilor de ordinioară și a prestigiului pierdut au motivat insurgența sunnită. Mulți pierd din vedere acest aspect atunci când caracterizează evenimentele. Dacă vorbești însă cu șiiții, aceștia înțeleg lucrurile așa cum sunt¹⁴.”

După invazia Statelor Unite, al-Douri și mulți dintre oame-nii săi s-au refugiat în Siria, unde au fost adăpostiți de regimul lui Bashar al-Assad. În ciuda dușmăniei de decenii pe care i-o purtase tatăl său, Hafez, lui Saddam, al-Assad îi considera pe fugari ca fiind niște utili agenți ai catastrofei, ai unei potențiale campanii teroriste menite să distrugă construcția națională experimentală inițiată de Bush în imediata apropiere. Al-Douri dorise, la rândul-i, fuzionarea Partidelor Baas Irakian cu cel Sirian într-un conglomerat transnațional, însă al-Assad s-a împotrivit, ba chiar, pentru o vreme, a încercat să creeze propriul său Partid Baas Irakian, care să intre în competiție cu cel al lui al-Douri. (Siria, după cum vom vedea mai târziu, a devenit unul dintre cele mai importante state care finanțau atât terorismul baasist, cât și al-Qaida în Irak.)

Ce au înțeles Saddam, al-Asad, al-Zarqawi și bin Laden și ce au descoperit Statele Unite cu mari pierderi financiare și umane a fost că amenințarea cea mai mare la adresa unui guvern democratic în Baghdad nu era, în mod necesar, jihadismul, și nici chiar baasismul scos în afara legii, ci revanșismul sunnit.

Arabii sunniți reprezintă cel mult 20% din populația Irakului, în vreme ce arabii șiiți constituie 65%. Sunniții kurzi (17%), alături de comunitățile mai mici de creștini, asirieni, yazidiți și turkmeni sunniți și șiiți reprezintă restul populației țării. Dar Saddam a condus vreme de decenii un sistem de patronaj sectar, care favoriza, în mare măsură, minoritatea în detrimentul unei mult mai împovărate și insubordonate majorități. Acesta a fost motivul pentru care, atunci când a declanșat Primul Război din Golf, George H. W. Bush nu și-a propus schimbarea totală a regimului din Irak¹⁵, ci doar o (inconsecventă) decapitare a acestuia, politică eșuată de altfel. Bush senior sperase

ca o lovitură de stat baasistă, încurajată de alungarea armatei irakiene din Kuwait, să-l înlăture pe Saddam o dată pentru totdeauna, deschizând calea unei dictaturi mai reformiste sau măcar mai receptivă la comenzile occidentale¹⁶.

Introducerea violentă a democrației¹⁷ a însemnat inversiunea demografică a puterii în Irak și a distrus ceea ce mulți irakieni sunniți considerau a fi dreptul lor înnăscut. În cartea sa, Rayburn își amintește vorbele unuia dintre interlocutorii săi: „La început, nu a luptat nimeni cu americanii, nici Partidul Baas, nici ofițerii de armată, nici triburile. Dar când americanii au format Consiliul de Guvernare (în iulie 2003), alcătuit din treisprezece șiiți și doar câțiva sunniți, oamenii au început să vocifereze, «Americanii vor să dea țara pe mâna șiiților», și atunci au început să lupte, iar triburile au hotărât să lase al-Qaida să acționeze”. Oamenii lui Saddam, lăsați la vatră și reînțorși în orășelele și satele lor de baștină, aflate de-a lungul fluviului Eufrat, erau fericiți să le ofere găzduire nou-sosiților, văzând în ei forța care-i va alunga pe americani și va readuce puterea în mâinile lor. Însă jihadiștii aveau alte planuri în privința Irakului.

Al-Zarqawi *versus* America

Sângerosul debut al operațiunilor lui Abu Musab al-Zarqawi în Irak s-a petrecut pe 7 august 2003, când mai mulți membri ai Tawhid wal-Jihad (Monoteism și Război Sfânt), noul nume al rețelei sale, împrumutat de pe o pancartă care atârna la intrarea în tabăra de antrenament de la Herat, a bombardat ambasada iordaniană din Baghdad. (Ca întotdeauna, a văzut în guvernul țării sale o țintă primordială.) O săptămână mai târziu, al-Zarqawi a pus la cale un atac asupra sediului ONU din același oraș. Atentatul a fost executat de către Abu Osama

al-Maghribi, un marocan în vârstă de douăzeci și șase de ani¹⁸, care a izbit o mașină încărcată cu explozibil de un zid al clădirii, chiar sub fereastra lui Sérgio Vieira de Mello, reprezentantul special ONU în Irak, ucigându-l împreună cu alți 21 de oameni și rănind mai mult de 200. Al-Zarqawi a afirmat că îl vizase pe Mello personal, pentru că „a înfrumusețat imaginea Americii, a cruciaților și a evreilor”. Această „înfrumusețare” includea, evident, și rolul diplomatului de a superviza independența creștinului Timor de Est față de Indonezia musulmană – fapt care nu a reușit să-i descurajeze pe unii dintre apologeții occidentali ai lui al-Zarqawi, care vedeau în terorismul acestuia o expresie a antiimperialismului¹⁹.

Al-Zarqawi a avut ajutoare. „La început, baasiștii au cooperat, aducându-și contribuția la bombardarea sediului Națiunilor Unite și în alte atentate sincucigașe din 2003”, spune Harvey. Casele conspirative ale atacatorilor sinucigași erau învecinate cu sediile și reședințele ofițerilor din Organizația Serviciilor Secrete (OSS). OSS era cel mai puternic aparat de securitate din Irakul antebelic și cădea în responsabilitatea Gărzii Republicane și a trupelor speciale. După cum spune Harvey, această organizație le-a furnizat oamenilor lui Zarqawi mașinile transformate mai apoi în VBIED²⁰, asigurând, de asemenea, și transportul atentatorilor sinucigași. „Știm atât de multe despre acest subiect pentru că unul dintre atentatorii sinucigași nu a murit în urma atacului, și am putut să-l anchetăm și să mergem înapoi pe urmele lui.”

În octombrie 2003, chemarea adresată de bin Laden mujahedinilor străini a început să aibă succes, grație, în parte, infidelilor socialiști. Susținătorii lui Saddam organizaseră deja „cu-loare de tranzit” – coridoare pentru luptătorii străini –, prin intermediul cărora îi introduceau în Irak, din nenumăratele

celule și organizații teroriste existente în Orientul Mijlociu sau nordul Africii. „Acești jihadiști păstrau legătura cel puțin trei ani – uneori chiar mai mult – cu OSS și cu un anumit general, pe nume Muhammed Khairi al-Barhawi”, ne spune Harvey. „Acesta din urmă se ocupa de antrenamentul lor. Ideea că dacă înțelegeai cine erau teroriștii și dacă-i țineai aproape de tine, nu aveai de ce să te temi că te vor ataca.”²¹

Al-Barhawi a fost numit mai târziu șef al poliției din Mosul, de către generalul maior David Petraeus, pe atunci șef al Diviziei 101 Aeropurtate staționate în oraș. Petraeus a insistat asupra ideii că al-Barhawi fusese mai degrabă forțat să se alăture forței întunecate. Harvey nu este de acord cu această părere. „Barhawi s-a folosit de relațiile familiei pentru a adera mai întâi la al-Qaida, pe vremea când era șef al poliției, apoi pentru a ajunge în poliția din Mosul, după care în consiliile locale ale Deșteptării, când acestea au început să se înfiripe. Din perspectivă tribală, era o manevră isteată să te infiltrezi în cât mai multe locuri posibil.”

Omorând șiiți

Între 2003 și 2005, susținătorii lui Zarqawi erau încă o minoritate în cadrul terorismului irakian. Conform unui studiu efectuat sub patronajul Fundației Jamestown, un *think tank* cu sediul la Washington²², doar 14% din ceea ce Statele Unite au numit „rejecționiștii”²³ arabo-sunniți” aparțineau rețelei lui al-Zarqawi. În orice caz, acest segment se bucura de o largă mediatizare, grație importanței pe care i-o dădea Colin Powell lui al-Zarqawi și faptului că rețeaua de teroriști a acestuia din urmă era responsabilă de 42% dintre atentatele sinucigașe – cel mai sângeros tip de violență – înregistrate în Irak.

În aceeași lună în care Tawhid wal-Jihad a bombardat ambasada iordaniană și sediul Națiunilor Unite²⁴, gruparea l-a asasinat și pe ayatollahul Mohammed Baqir al-Hakim, lider al Consiliului Suprem pentru Revoluția Islamică din Irak (CSRİI), cu ajutorul unei mașini-capcană. De fapt, cel care a întreprins atacul sinucigaș a fost chiar socrul lui al-Zarqawi, Yassin Jarrad, aflat la volanul mașinii care a lovit moscheea Imamului Ali, situată la marginea orașului Najaf, unul dintre cele mai sfinte locuri ale islamului šiit, ucigând aproximativ o sută de persoane²⁵. Al-Zarqawi nu a făcut niciun secret din ura sa patologică față de majoritatea demografică a Irakului.

Kurzii au interceptat, în ianuarie 2004, o scrisoare a lui al-Zarqawi adresată lui bin Laden. Aceasta face și mai limpede planul machiavelic al lui al-Zarqawi: Șiiții, se spunea acolo, sunt „cel mai de netrecut obstacol, șarpele la pândă, scorpionul cel abil și rău, inamicul care ne spionează și veninul care ne otrăvește”. Iar mai departe adaugă: „Un observator atent și un privitor inteligent vor înțelege că šiismul reprezintă pericolul iminent și adevărata provocare”, cu toți practicanții săi, care nu sunt decât niște adoratori de morminte, idolatri și politeiști²⁶.

Retorica genocidală a fost urmată de un comportament genocidal. Deși al-Zarqawi a exploatat, de asemenea, o problemă pe atunci abia ivită, dar reală în evoluția politică a Irakului: mai exact, faptul că șovinii politicieni šiiti preluau gradual controlul instituțiilor statului, mulți dintre ei fiind fie spioni, fie agenți de influență ai Gărzilor Revoluționare Islamice Iraniene (GRİI). Al-Zarqawi avea ca adversar de moarte Brigăzile Badr, aripa armată a CSRİI, un partid politic al cărui nume trădează faptul că s-a fondat pe ideologia ayatollahului Khomeini. Izolând Brigăzile Badr, care vânau și abuzau sunniți, al-Zarqawi

a reușit să transforme realele abuzuri sociopolitice într-o confruntare eshatologică. „Brigada Badr și-a lepădat veșmântul șiit, înlocuindu-l cu uniforme poliției și ale armatei”²⁷, scria el. „Și-au plasat cadrele în aceste instituții și, în numele protejării patriei și cetățenilor, au început să-și regleze conturile cu sunniții.”

Recomandarea lui al-Zarqawi era declanșarea unui război civil prin care „să-i țintească și să-i lovească pe șiiți adânc în religia, politica și armata lor, provocându-i să le arate sunniților furia ce mocnește înăuntrul lor și răutatea care le mușcă pieptul. Dacă reușim să-i atragem în arena războiului sectar, va deveni posibil să-i trezim pe sunniții neatenți, care vor simți astfel iminența pericolului și a distrugătoarei morți produse de mâinile acestor sabeeni.”²⁸

ISIS și-a motivat actuala campanie din Siria și Irak cu exact aceeași gramatică sectar-existențială, amintind cu mândrie, în propaganda sa oficială, strategia de război a lui al-Zarqawi. Și i-a urmat pașii, vizând provocarea unei reacții (și a unei suprareacții) din partea șiiților, pentru a-i împinge astfel pe sunniți în brațele protectoare ale ISIS. În iunie 2014, după ce au jefuit Camp Speicher, fosta bază militară americană din Tikrit, jihadiștii lui al-Baghdadi s-au fălit, de pildă, că au executat 1 700 de soldați șiiți din armata irakiană, care se predaseră. Cifrele ar putea fi exagerate²⁹, însă nu cu mult: Human Rights Watch confirmă existența unor locuri de execuție în masă a șiiților, unde a descoperit un total de 770 de victime. În Mosul, în ziua în care a cucerit orașul, ISIS a luat cu asalt și închisoarea Badoush, de unde a scos aproximativ 1 500 de prizonieri. I-a dus apoi pe toți într-un deșert din apropiere și i-a despărțit pe sunniți și creștini de șiiți. Membrii primelor două categorii au fost duși apoi în altă parte.³⁰ Șiiți însă au fost

mai întâi batjocoriți și tâlhăriți, apoi aliniați și împușcați unul după altul pe malul unei viroage, după ce-și strigau numărul pe care-l aveau în rând.

Decapitări televizate

Al-Zarqawi s-a dovedit un sângeros deschizător de drumuri și din alt punct de vedere: asocierea violențelor extreme cu mass-media³¹. Ca și comandanții ISIS de astăzi, era interesat în special de decapitări și de atenția pe care o acorda Occidentul acestora. Este foarte posibil ca el însuși să-l fi decapitat pe antreprenorul american Nicholas Berg, în 2004, într-un film postat online, care a făcut înconjurul lumii. Regia grotescă a acestui eveniment este, de asemenea, semnificativă.

Ca și în cazul lui James Foley, Steven Sotloff și Peter Kasig, cele mai recente victime americane, Berg, îmbrăcat într-un costum portocaliu, asemenea prozonierilor de la Guantamo, a fost forțat să stea în genunchi și să se identifice. Cel care-l ținea captiv se lansează apoi într-o imprecăție, înainte să-i pună cuțitul la gât³². Poate fi distinsă o singură deosebire de editare a filmului: în cazul lui Berg, decapitarea a fost filmată amănunțit, în toate etape sale, în vreme ce ISIS a preferat (fără îndoială pentru a câștiga o expunere internațională mai mare) să elimine partea cea mai sângeroasă. De asemenea, trupul lui Berg a fost găsit, iar familia sa a fost anunțată înainte ca filmul uciderii să fie făcut public.

În numărul din august-septembrie 2004 al revistei *Vocea Jihadului*, publicate de ramura saudită a al-Qaida, găsim un articol de susținere a acestei practici. Textul este semnat de Abd El-Rahman ibn Sale al-Shamari și se referă, în mod special, la decapitarea unui cetățean egiptean de către oamenii

lui al-Zarqawi: „O, șeic al ucigașilor, Abu Musab al-Zarqawi, urmează în continuare calea dreaptă cu ajutorul lui Alah, călăuzit de Alah, să luptăm împreună cu monoteiștii împotriva idolatriilor, împreună cu luptătorii jihadului împotriva colaboraționiștilor, ipocriților și rebelilor, fii fără milă (față de soldații din legiunile regelui saudit)!” Comportamentul său specific, i-a adus lui al-Zarqawi numele de „Șeic al Măcelarilor”.

Deși al-Zarqawi a avut o echipă care se ocupa de audiovizual, formată, se spune, din trei oameni suficient de pricepuți la editarea filmelor și la folosirea internetului, utilizând tehnici mult mai rudimentare decât cele din prezent³³, ISIS a îmbunătățit semnificativ cunoștințele mediatice ale lui al-Zarqawi, creându-și propriile canale video și de socializare pentru diseminarea informațiilor. Îngrozitorul spectacol al asasinatului avea însă același efect, și într-un caz și într-altul.

Nu toți jihadiștii erau de acord cu faptul că al-Zarqawi îi asasina pe musulmani, chiar dacă aceștia erau șiiți. Fostul său mentor, al-Maqdisi, îl critica fățiș. Scriindu-i fostului său discipol din celula iordaniană în care lâncezea, clericul îl muștruluia pe al-Zarqawi³⁴: „Mâinile curate ale mujahediniilor nu trebuie mânjite cu sângele poporului pe care-l apără”. Este posibil însă, după cum observă fostul analist CIA Bruce Riedel³⁵, ca aceste sentimente să nu fie tocmai autentice. Imediat după publicarea acestei scrisori, Iordania l-a eliberat din închisoare pe al-Maqdisi și l-a plasat în arest la domiciliu, ceea ce le-a dat apă la moară jihadiștilor care susțineau că reproșurile adresate lui al-Zarqawi puteau fi adăugate ulterior sau rescrise de DGS ca tactică de război psihologic împotriva insurgenților.

*

Deși al-Zarqawi s-a declarat profund rănit de criticile fostului său învățător (pretindea că ar fi plâns când citise scrisoarea), sfatul lui al-Maqdisi nu a redus nici intensitatea, nici numărul actelor de violență ale organizației Tawhid wal-Jihad îndreptate împotriva musulmanilor. Al-Zarqawi i-a transmis să fie mai atent pe viitor, când va mai publica astfel de *fatwa* restrictive. Recent, al-Maqdisi dezaproba vehement ISIS, categorisindu-l drept „deviant”, și critica atrocitățile extrem de mediatizate ale acestuia, precum și îndepărtarea sa de comunitățile musulmane și grupările armate din Siria. În orice caz, lucrul acesta nu i-a oprit pe liderii ISIS să încerce să câștige favorurile susținătorilor lui al-Maqdisi. După cum a subliniat cercetătorul Michael W. S. Ryan, prima revistă de propagandă editată de ISIS³⁶, *Dabiq*, a publicat o lungă discuție pe marginea *Millat Ibrahim* sau „Calea lui Avraam”, care este, și nu dintr-o simplă coincidență, titlul unui tratat publicat de al-Maqdisi în 1984, text care a inspirat, la vremea aceea, mulți mujahedini să facă o escală în Afghanistan.

Chemarea lui al-Zarqawi

Cu trei ani înainte ca agenția de securitate Blackwater să ajungă în atenția publică mondială pentru uciderea a 17 irakieni în piața Nisour din vestul Bagdadului, în 2007, mercenarii acestei organizații țineau prima pagină a ziarelor din pricina faptului că atârâaseră câteva cadavre de un pod de cale ferată din provincia irakiană Anbar³⁷. Atunci, ca și acum, Fallujah era imaginea iadului pe pământ pentru zeci de soldați americani și pentru zeci de mii de civili irakieni.

În Fallujah și în capitala provinciei Anbar, Ramadi, ar fi trebuit să existe o prezență militară americană însemnată după

invazia din 2003. Însă ușurința cu care a traversat întreaga țară, croindu-și drum direct către Baghdad, a schimbat planurile armatei. Astfel că prezența americană era aproape inexistentă în orașele care urmau să devină zonele fierbinți ale expulzării sunniților. Această miopie pare, în perspectiva timpului, uluitoare³⁸, dat fiind faptul că valea fluviului Eufrat era, după cum spune Derek Harvey, nu doar inima sunnismului, ci și o nesecată sursă de baasism.

Fiii lui Saddam, Uday și Qusay, s-au refugiat în provincia Anbar în clipa în care Statul Major al Armatei tatălui lor a părăsit Baghdadul, înainte de apropierea armatei Statelor Unite. Conform lui Wael Essam, un jurnalist palestinian care a trăit sub acoperire printre insurgenții din Fallujah, mulți dintre ei foști membri ai Partidului Baas, ofițeri Mukhabarat și ai Gărzilor Republicane, care puseseră mâna pe arme pentru a lupta împotriva forțelor coaliției, aceștia „afirmau că nu luptă pentru Saddam, ci pentru islam și sunniți”³⁹. Decapitarea lui Nicholas Berg, cred Serviciile Secrete ale Statelor Unite, s-a petrecut în Jolan, un cartier situat în partea de nord-vest a orașului Fallujah, unde Tawhid wal-Jihad își întemeiasă una dintre primele sale garnizoane⁴⁰.

Prima încercare de a recuceri Fallujah, în primăvara anului 2004, numită atât de neinspirat Operațiunea *Vigilant Resolve*⁴¹, s-a încheiat în mod catastrofal. O parte integrantă a proiectului de reconstrucție a Irakului propus de către administrația Bush era transferarea urgentă a suveranității și guvernării în mâinile irakienilor înșiși. Aceasta presupunea și extraordinara responsabilitate a asigurării securității naționale pentru o națiune cuprinsă încă de convulsiile războiului. Cu greu s-ar fi putut spune că irakienii erau pregătiți, dornici sau capabili să-și asume acest rol, așa încât pușcașii marini americani au

purtat greul bătăliilor în locul lor. Încercarea de a pune pe picioare o brigadă locală a irakienilor din Fallujah a eșuat: tot armamentul cu care au fost dotați a dispărut, și 70% dintre recruți au sfârșit prin a se alătura insurgenților.

Principalele arme cu care au luptat americanii⁴² împotriva oamenilor lui al-Zarqawi din Anbar au fost dronele Predator, ale căror operațiuni erau controlate de Comandamentul Reunit pentru Operațiunile Speciale (*Joint Special Operations Command*, JSOC), care-și avea sediul la baza aeriană Balad, în nordul Baghdadului, și era condus de generalul maior Stanley McChrystal. Comandamentul aprecia că ucisese 6 dintre cei 14 „operatori majori” până în septembrie 2004, inclusiv pe cel mai nou dintre „consilierii spirituali” ai lui al-Zarqawi. Chiar și-așa, structura organizațională a Tawhid wal-Jihad a rămas neatinsă, în ciuda intenselor bombardamente aeriene, iar grupul a devenit chiar mai puternic, și-a mărit efectivele și a câștigat și mai mult prestigiu după înfruntarea care a devenit cunoscută sub numele de Prima Bătălie pentru Fallujah, demonstrând cum o alianță între insurgenți autohtoni și străini poate provoca suferință unei mari puteri. McChrystal aprecia că rețeaua lui al-Zarqawi⁴³ reprezenta un pericol foarte mare, fiind mult mai mult decât ceea ce armata denumea, în mod disprețuitor, „elemente ale fostului regim” – o apreciere confirmată fără doar și poate în octombrie 2004, când al-Zarqawi a făcut gestul pe care-l refuzase cu patru ani înainte: i-a declarat *bayat* lui bin Laden.

Adept încă de pe-atunci al războiului psihologic și al propagandei⁴⁴, al-Zarqawi a decis să difuzeze jurământul său de credință față de șeful al-Qaida și a făcut-o la două săptămâni după ce Donald Rumsfeld a susținut că nu credea într-o alianță a lui al-Zarqawi cu bin Laden (afirmație contrară celei

facute de Colin Powell cu un an înainte, în cadrul unei adunări a Națiunilor Unite).

Îngenuncherea iordanianului a făcut ca Tawhid wal-Jihad să-și schimbe numele în Tanzim Qaeday al-Jihad fi Bilad al-Rafidayn sau „al-Qaida în Țara celor două Fluvii”, nume pe care Washingtonul l-a prescurtat „al-Qaida în Irak” (AQI). Prin urmare, dacă la sosirea în Irak iordanianul era mai degrabă afiliat sau aliat al-Qaida, după un an de război devenise comandantul militar al lui bin Laden. Organizația lui bin Laden, insista el, va fi cea care va moșteni Mesopotamia⁴⁵.

La o lună după depunerea jurământului de credință, al-Zarqawi a testat această relație odată cu a Doua Bătălie pentru Fallujah, care s-a declanșat la începutul lui noiembrie 2004. Punând în umbră luptele de dinainte, această operațiune a mobilizat zece batalioane ale armatei americane, inclusiv două regimente de pușcași marini și câteva sute de soldați irakieni, mulți dintre aceștia făcând cercetare pe teren, pentru a descoperi țintele importante. Asaltul a fost dublat și de avioane de luptă F/A-18 Hornet⁴⁶, care au lansat bombe de câte o tonă în diverse puncte ale orașului.

Pușcașii marini au descoperit, de asemenea, de ce era în stare franciza al-Qaida în rândul comunității din Fallujah. Alături de mulțimea de înregistrări video ale actelor de decapitare, soldații au descoperit numeroase persoane răpite, cărora le fuseseră amputate picioarele. Au fost găsite trei „case de tortură” în interiorul orașului⁴⁷, precum și ateliere de fabricat bombe artizanale, care le-au dat militarilor americani indicii despre traseul urmat de luptătorii străini: un GPS descoperit de ei arăta că proprietarul lui intrase în țară dinspre vest, via Siria.

10 000 de case, adică aproximativ o cincime din totalul locuințelor din Fallujah, au fost distruse, în principal de raidurile

aeriene din timpul intenselor lupte urbane care au durat două săptămâni. Rezultatul a fost un peisaj selenar plin de cratere, nelocuibil pentru mulți oameni – asta pentru că nici nu mai rămăseseră mulți. Fallujah a fost evacuat în mare măsură, mii de refugiați plecând înainte să înceapă greul luptelor. Aproximativ un sfert din totalul insurgenților morți în 2004 în luptele cu trupele americane – adică 2 175 din 8 400 – au murit în timpul celei de-a Doua Bătălii de la Fallujah, provocând la rândul lor, păstrând proporțiile, pierderi însemnate: 70 de pușcași marini au fost uciși, iar 651 au fost răniți, și asta fără a pune la socoteală celelalte pierderi⁴⁸.

Cu alte cuvinte, o altă victorie tactică pentru Statele Unite a fost transformată într-un mărunțiș strategic grație enormului avantaj propagandistic căpătat de insurgenți. A Doua Bătălie pentru Fallujah a fost mai degrabă Dunkirk decât Waterloo pentru jihadiști și pentru baasiști, care, la drept vorbind, s-au împrăștiat în diverse zone din centrul și nordul Irakului, cum ar fi, de exemplu, Mosul, unde pușcașii marini credeau că se refugiase al-Zarqawi după prima zi de operațiuni de luptă intense. Bin Laden, de asemenea, s-a folosit de această ocazie pentru a transforma înfrângerea într-un mare salt înainte, pretinzând că-i cunoaștea pe unii dintre „martirii” căzuți în bătălie și punea întreaga reponsabilitate pentru dezastrul din Fallujah pe umerii președintelui Bush. America duce „un război total împotriva islamului”, a declarat bin Laden, în vreme ce adepții lui al-Zarqawi „scriau o nouă carte de glorie în istoria comunității noastre de credincioși”⁴⁹.

Ce începuse pentru bin Laden ca o colaborare prudentă bazată pe o listă de contacte, și pentru al-Zarqawi, din necesitatea asigurării unui capital de început, s-a transformat, cu certitudine, într-o alianță deschisă, la vedere. Ezitățile liderului

al-Qaida referitoare la aroganța și sectarismul comandantului său militar au fost sacrificate în numele loviturilor încurajatoare pentru cauză date de al-Zarqawi celui mai mare inamic din depărtare.

În decembrie 2004, bin Laden a răspuns călduros declarației de credință a lui al-Zarqawi⁵⁰, numindu-l un „frate nobil” și îndemnând la „unificarea grupărilor jihadiste sub un singur standard, care să-l recunoască pe al-Zarqawi ca emir al-Qaida în Irak”.

În orice caz, titlul era cumva înșelător, pentru că al-Zarqawi avea, de fapt, un orizont operațional care se extindea mult dincolo de teritoriul irakian, nu doar în țările arabe din vecinătate, ci ajungând chiar și în Turcia⁵¹. După cum afirmă Bruce Riedel, unii ideologi al-Qaida au fost prinși de al-Zarqawi în plasa fanaticului său antișiiitism, care nu era susținut (iar ulterior a fost criticat fățiș) de miezul dur al conducerii al-Qaida⁵². Un ideolog saudit, mai cu seamă, îl lauda pe iordanian, care ar fi spus că secta šiită era parte a unui lung și neîntrerupt șir de colaboratori perfizi, datând din perioada invaziei mongole în Orientul Mijlociu – invazie care a dus, în mod rușinos, la distrugerea Baghdadului în secolul al XIII-lea. În acest context era invocat teologul islamic de secol XIII, Ibn Taymiyyah, părintele spiritual al salafismului, pentru porunca sa: „Fiți atenți la šiiti, luptați împotriva lor, pentru că sunt mincinoși!”⁵³ Mongolii, în contextul contemporan, erau ocupanții americani și, de asemenea, „evreii”, despre care se spunea că îi sprijineau în invadarea Irakului. Al-Zarqawi susținea astfel public o tradiție a rezistenței islamice vechi de 700 de ani⁵⁴. Conform acesteia, un musulman trebuia să se supună celor trei criterii ale *tawhid* (monoteismului): să se roage lui Dumnezeu, să-L preamărească *doar* pe El și să se conducă după crezul binecuvântat. În perioada Evului Mediu, Ibn Taymiyyah s-a folosit

de principiile *tawhid* pentru a-i excomunica pe *șiiți* și *sufiți*, după ce a demonstrat că practicile și credințele lor – inclusiv venerarea imamilor – compromiteau venerarea unui singur Dumnezeu.

După cum susține Riedel⁵⁵, al-Zarqawi era celebrat, de asemenea, nu doar ca descendent de seamă al lui Ibn Taymiyyah, ci și ca vânător suprem al infidelilor occidentali. El susținea⁵⁶ că Statele Unite și aliații lor europeni, Națiunile Unite și guvernul irakian dominat de *șiiți* erau conspiratori complici într-un scenariu din vechime, al cărui scop era acela de a-i dezmoșteni în mod violent pe cei un 1 300 000 000 de sunniți din întreaga lume islamică. El deținea, conform administratorului său saudit⁵⁷, „calități pe care mintea nu le poate concepe. S-a pregătit de lupta cu americanii cu mai mult de un an înainte de momentul producerii ocupației Irakului. A construit tabere și arsenale” și a recrutat și înrolat oameni din toată regiunea – din Palestina, până în Yemen.

ISIS se sprijină astăzi în mare măsură pe același discurs triumfalist despre o apropiată confruntare între civilizații, care va avea loc în Orientul Apropiat. Fiecare ediție a revistei *Dabiq* începe cu un citat din al-Zarqawi: „Scânteia a fost aprinsă aici, în Irak, iar căldura ei va continua să crească – prin voia lui Allah – până când va mistui armatele cruciate din *Dabiq*”. Termenul „*Dabiq*” se referă la zona rurală a modernului Alep, unde ISIS continuă, de asemenea, să mențină o prezență militară subterană, aflată într-o continuă expansiune. „Acest loc a fost menționat într-un *hadith*”, susține revista *Dabiq*, „făcând referire la Malahim (denumire corespondentă termenului creștin de Armaghedon). Una dintre cele mai mari bătălii dintre musulmani și cruciați va avea loc în apropiere de *Dabiq*.”

Cu alte cuvinte, următoarea capcană pusă pentru americani, după cum prevăzuse al-Zarqawi de la bun început, se afla în nordul Siriei.

Triunghiul sunnit

Risipirea militanților islamiști din Fallujah în celelalte regiuni ale Irakului însemna că „scânteia” ideologiei apocaliptice a lui al-Zarqawi incendiase tot restul țării, în special zonele în care sentimentele antiamericane erau extrem de puternice: locurile cu cea mai mare concentrare de soldați americani. Una dintre fortărețele insurgenților era Haifa Street⁵⁸, o șosea paralelă cu fluviul Tigru, aflată la nord de Poarta Asasinilor, intrarea în Zona Verde. Haifa Street era, în mod special, un simbol al decăderii sunniților⁵⁹: rezidenții care trăiau în apartamente de lux situate de-a lungul acestui Champs-Élysées babilonian erau elitele bine plătite, favorizate de regimul lui Saddam. Dar, în Irakul de tranziție, mulți erau șomeri și de neangajat, grație procesului de de-baasificare, fiind implicați, într-o formă sau alta, în mișcarea de insurgență. Nu conta că Azad Allawi, cândva membru al Partidului Baas, devenit apoi inamic al aceluiași Partid și šiit secular respectat de sunniți, era acum prim-ministrul interimar al Irakului. Gordon și Trainor își amintesc de un transportor blindat US Bradley abandonat pe stradă în septembrie 2004, „de a cărui mitralieră de 25 de mm insurgenții spânzuraseră un steag negru al Tawhid wal-Jihad, în vreme ce batalionul din Divizia 1 de Cavalerie, însărcinat cu patrularea zonei respective, începuse să numească Haifa «Micul Fallujah» sau «Bulevardul Inima Purpurie», după medalia pe care o vor primi 160 dintre cei 800 de soldați ai unității când se vor întoarce acasă, la începutul anului 2005. În Dora

(alt district al Baghdadului infiltrat de insurgenți), soldații altui batalion din Divizia 1 Cavalerie începuseră să vadă noi lozinci acoperind zidurile, căci a Doua Bătălie pentru Fallujah întârâtase populația sunnită, iar alegerile din ianuarie erau tot mai aproape: «Nu, nu Allawi, da, da, Zarqawi⁶⁰.» ”

Căder(ea)le Mosulului

Al doilea oraș ca mărime al Irakului, Mosul, părea relativ stabil în primele zile de ocupație, după ce controlul său a fost preluat de către Divizia 101, a lui Petraeus. Dar liniștea era doar aparentă. Al-Zarqawi transformase orașul în baza sa de retragere și, la câteva zile după cea de-a Doua Bătălie pentru Fallujah, Mosulul a căzut în mâinile insurgenților.

Capitala provinciei Ninive fusese mereu ținta rejecționismului sunnit, din pricina faptului că adăpostea un număr foarte mare de partizani ai lui Saddam și salafiști. Rata șomajului din Mosul atinsese amețitoarea cotă de 75%, conform lui Sadi Ahmed Pire, șeful Departamentului de securitate al orașului din partea Uniunii Patriotice a Kurdistanului, astfel încât localnicii puteau fi angajați să execute operațiuni teroriste în schimbul a nu mai mult de cincizeci de dolari. Ca și în timpul confruntărilor anterioare, poliția locală și armata irakiană au dat bir cu fugiții, sediile lor fiind luate cu asalt și, de multe ori, incendiate de insurgenții care întâmpinau o rezistență aproape inexistentă. Ușurința cu care a căzut Mosulul părea, de asemenea, să confirme evaluarea făcută de Derek Harvey pentru armata americană, și anume că Muhammed Khairi al-Barhawi, șeful poliției numit de Statele Unite, juca prudent în ambele echipe⁶¹.

Deși este posibil ca al-Barhawi să fi fost tot timpul agent al Serviciilor Secrete Irakiene, cu certitudine, susținătorii lui

al-Zarqawi s-au asigurat că niciunui localnic din Mosul nu i-ar fi fost ușor să încheie un parteneriat sincer cu americanii. Erau extrem de brutali cu polițiștii sau militarii irakieni care nu-și abandonau posturile⁶². Este de notorietate povestea maiorului rănit, care a fost urmărit până la spitalul în care primea îngrijiri medicale și decapitat chiar acolo. În sfârșit, ca și în cazul Fallujah, pentru americani a fost necesară o nouă concentrare majoră de armament și resurse umane – alături de un neobișnuit de competent contingent de comandouri ale Poliției Speciale Irakiene – pentru a recâștiga controlul Mosulului și a face față atacului cu mitraliere și aruncătoare de grenade inițiat de partizanii baasiști și de cei ai al-Qaida.

Zece ani mai târziu, istoria s-a repetat, Mosulul căzând din nou în mâinile unei insurgențe hibride, formate din discipolii lui al-Zarqawi și simpatizanții baasiști din Armata Naqshbandi a lui al-Douri. Numai că, de data aceasta, prin preajmă nu mai erau americanii, să recucerească orașul. ISIS a pus mâna pe Mosul în mai puțin de o săptămână. Jihadiștii îl controlează și astăzi.

Capitolul 3

Gospodărirea sălbăticiiei

Nașterea Statului Islamic al Irakului

Sinistra strategie a lui al-Zarqawi era croită îndeaproape după un text intitulat *Idarat al-Tawahhush* sau „Gospodărirea sălbăticiiei”, publicat online în 2004 și care era, deopotrivă, un manual de luptă și un manifest pentru întemeierea califatului. Autorul său, Abu Bakr Naji, concepușe un plan de bătălie pentru a slăbi statele inamice cu ajutorul a ceea ce el numea „forța neliniștii și a epuizării”. Implicarea directă a Statelor Unite în opoziție cu războiul prin „intermediari” din Orientul Apropiat era vitală, întrucât Naji considera că, odată ce soldații americani ar fi fost uciși de mujahedini pe câmpul de luptă, „aureola mediatică” țesută în jurul presupusei lor invincibilități ar fi dispărut. Musulmanii ar fi „uimiți” de răul pe care-l pot produce asupra unei supraputeri slabe și moralmente corupte și, deopotrivă, întărâtați de ocuparea locurilor sfinte ale religiei lor, ceea ce i-ar conduce la jihad. Le cerea ca atunci să se concentreze asupra atacării instituțiilor economice și culturale (cum ar fi industria petrolieră) ale regimurilor „apostate”, asociate Statelor Unite. „Oamenii vor vedea cum soldații fug fără țință”, scria Naji. „În astfel de momente se nasc sălbăticia și haosul, iar aceste regiuni vor începe să sufere din cauza lipsei de siguranță. Toate acestea se alătură istovelii și secătuirii, ce rezultă din atacarea țințelor rămase și opoziția față de autorități.”

Naji folosea ca exemplu prestigiul căpătat în timp de jha-diștii din Egipt, dar se referea implicit la Irak, cerând consolidarea rapidă a victoriei jihadiste pentru „a cuceri și țările vecine”. Un cleric afiliat la ISIS ne-a spus că lucrarea lui Naji este foarte populară printre comandanții locali ai organizației, ajungând chiar și la unii luptători de rând, și e folosită pentru a justifica decapitățile, care nu ar fi doar permise din punct de vedere religios, ci chiar recomandate de Dumnezeu și de profetul său. Pentru ISIS, marea contribuție a *Gospodăririi sălbăticiei* stă în diferența pe care o face între semnificațiile jihadului și alte chestiuni religioase. Naji îl dăscălește în această privință pe cititor, susținând că modul în care jihadul este învățat „pe hârtie” îl face pe tânărul mujahedin să înțeleagă mai greu adevărul sens al conceptului. „Cel care, înainte vreme, a fost angajat în jihad știe că nu e nimic decât violență, cruzime, terorism, înspăimântarea altora și masacru. Vorbesc despre jihad și luptă, nu despre islam, și nimeni nu trebuie să le confunde între ele... El nu poate continua lupta și nici nu poate trece de la o fază la alta dacă etapa de început nu conține un moment al masacrării inamicului și al distrugerii căminului acestuia...”

Boicotul sunnit

Pentru a reuși în Irak, al-Zarqawi trebuia să-și masacreze și să-și prădeze inamicul (în cazul acesta, pe šiiti și americani) și să-i țină cu orice preț pe sunniți departe de ceea ce el considera a fi proiectul lor conspirativ: crearea unui guvern democratic irakian. Atât baasiștii, cât și adepții lui Zarqawi au întreprins o campanie susținută, pentru a-i determina pe sunniți să boicoteze alegerile din ianuarie 2005. Planul a funcționat. Mai puțin de 1% dintresunniți s-au prezentat la urne¹ într-o zonă-cheie din centrul Irakului – Anbar. Rezultatul a confirmat cu precizie cumplitul

scenariu schițat cu un an înainte de scrisoarea lui al-Zarqawi: partidele šiite au câștigat alegerile cu procente copleșitoare, iar Ibrahim al-Jaafari, un candidat al Partidului Dawa, care a primit fonduri de campanie de milioane de dolari din Iran, a devenit prim-ministru într-un guvern ce urma să schițeze noua constituție a Irakului și să determine astfel soarta țării după război. Boicotul a marcat apogeul rejecționismului sunnit, însă, de asemenea, în mod paradoxal, și începutul sfârșitului pentru atracția publică față de insurgență, fiindcă aceasta transformase ceea ce fusese până atunci un element minimal din punct de vedere numeric – AQI – într-unul dominant.

Eșecul sunniților la alegeri a coincis, în mod nesurprinzător, cu o creștere rapidă a atacurilor îndreptate împotriva țintelor „šiite”, în rândul cărora se numărau instituții de stat și Forțele de Securitate Irakiene (FSI). În data de 28 februarie 2005, un atentator sinucigaș a ucis mai mult de 120 de oameni în orașul Hilla, majoritar šiit, la sud de Baghdad². Țintele atentatului au fost tinerii care depuneau cereri de angajare în FSI. În importantul oraș de graniță Tal Afar, pe care jihadiștii îl foloseau ca poartă de trecere dinspre Siria pentru luptătorii străini, AQI a epurat etnic comunitățile mixte, „atacând locurile de joacă, școlile și terenurile de fotbal”, după cum își amintea ulterior colonelul Herbert „H.R.” McMaster. În mod grotesc, au folosit două fete cu handicap mintal – una în vârstă de trei ani, alta de treisprezece – într-un atentat sinucigaș, pentru a-i arunca în aer pe recruții care așteptau la coadă, să se înscrie în rândurile poliției³.

Protectorii Deșertului

Înaintarea militară în Irak a început ca o improvizație – gândirea inovatoare a actorilor militari locali care au înțeles de la început că războiul pentru „inimi și minți” nu va fi câștigat

prin aderarea la o un ansamblu de manevre militare moșit de strategii care stăteau în Zona Verde sau, în unele cazuri, între zidurile Pentagonului. Insurgenților le revine meritul principal pentru eșecul americanilor de a coopera cu cel mai important palier demografic al sunniților irakieni – triburile. Saddam înțelese importanța acestor vechi confederații de familii și clanuri și le transformase într-o parte constitutivă a sistemului său de patronaj al statului: triburile aveau în subordine rețelele de contrabandă și comerțul de pe piața gri, totul sub auspiciile lui al-Douri.

Nu pentru că nu ar fi încercat au eșuat triburile să convingă coaliția că sunt capabile să înfrângă insurgența. Un șeic din influentul trib Albu Nimr s-a oferit să coopereze cu Consiliul Guvernamental Irakian și cu CPA încă din 2003, pentru a înființa atât de necesarele trupe de grăniceri, ofertă cuprinsă într-un memoriu aflat pe masa Statului Major al trupelor reunite în luna octombrie a aceluiași an. „Căpeteniile triburilor – dintre care multe ocupă încă poziții-cheie în cadrul autorității locale – par a-și dori tot mai mult să coopereze cu Coaliția, pentru a-și reface sau menține influența în Irakul post-Saddam”, se spune în memoriu. „Dacă vor înțelege că am eșuat, atunci ar putea întreprinde alte acțiuni, cum ar fi, de pildă, crearea unor guvernări sau instituții de securitate alternative, colaborarea cu forțele îndreptate împotriva Coaliției sau lansarea în activități criminale, pentru a asigura prosperitatea și securitatea triburilor lor⁴.” Memoriul nu a avut însă niciun fel de consecință.

Al-Zarqawi a dovedit din nou că se pricepe mai bine să navigheze prin cultura irakiană decât CPA sau armata Statelor Unite – cel puțin la început. „Zarqawi, sau irakienii care lucrau pentru el, au înțeles care erau cei mai importanți oameni din

triburi și s-au ocupat de ei”, ne-a mărturisit Derek Harvey⁵. „Așa a ajuns să controleze întreg teritoriul din Anbar și din valea Eufratului.”

Dar a făcut greșeala fatală de a împinge lucrurile mult prea departe, transformând protecția mafiotă pe care o asigura AQI într-o guvernare jihadistă asfixiantă. Triburile au fost iritate de introducerea unui cod civil de secol XVII în zonele controlate de fundamentalisti, dintre care mulți fuseseră născuți în străinătate și se purtau precum coloniștii uzurpatori pe care ar fi trebuit să-i alunge. Afacerile triburilor au fost distruse sau preluate de către cei care voiau să dețină monopolul contrabandei, iar AQI și-a protejat teritoriile pe care le acaparase cu un zel demn de cei mai sălbatici mafioți. Crima era justificată de mecanismele competiției de piață.

Prin urmare, atunci când AQI a asasinat un șeic din tribul Albu Nimr, în 2005, maiorul Adam Such, care comanda Detașamentul Alpha 555, din cadrul Companiei Forțelor Militare Speciale, Divizia 1 de pușcași marini, s-a folosit de ocazie pentru a discredita AQI în teritoriile cele mai importante controlate de către aceasta. A recrutat oameni din triburi, organizând o miliție ad hoc, însărcinată cu monitorizarea șoselelor din preajma orașului Hit, provincia Anbar – un alt oraș strategic, extrem de important, pe care ISIS l-a cucerit mai târziu, în 2014. A fost o idee inspirată, deși i-a lipsit sprijinul structural necesar pentru a produce schimbări decisive. Pe atunci nu exista o prezență militară americană permanentă în zonă, care să-i convingă pe localnici că înfrângerea AQI nu era doar un glonț răzleț, ci începutul unei misiuni de contrainsurgență pe termen lung. Cu toate acestea, faptul că irakienii *doreau* deodată ca americanii să le stea alături, indică faptul că jihadiștii nu mai erau bineveniți.

În aceeași situație s-a dovedit a fi și orașul Qa'im, la vest de Eufrat, pe care al-Zarqawi îl transformase, din evidente motive geostrategice, în capitala „emiratului” său. Orașul, locuit de sunniți și beduini, se învecinează cu localitatea siriană de graniță Albu Kamal, fiind situat pe traseul principal care leagă Irakul de Iordania. Deține, de asemenea, cele mai mari mine de fosfat din Orientul Mijlociu⁶, cu un uriaș sistem de tuneluri, devenit ulterior o importantă rețea subterană folosită de gherilă. Prin intermediul acestora au fost puse în mișcare trupele și tehnica de luptă, fără a fi detectate.

Pușcașii marini ai Statelor Unite au început operațiunile de cucerire a orașului Qa'im în septembrie 2005, lansând mai multe atacuri asupra bazelor AQI, situate pe malul vestic al Eufratului. Au ridicat avanposturi din beton, sugerând în felul acesta că vor rămâne acolo pentru o perioadă indefinită, dejucând astfel un eventual atac jihadist. Folosindu-se de experiența din Hit a lui Adam Such, și-au îndreptat atenția către triburile din Qa'im, unele dintre acestea fiind deja atât de terifiante de practicile AQI, încât întorsesea armele împotriva oamenilor lui al-Zarqawi⁷. În Batalionul Hamza din Albu Mahal, pușcașii marini au descoperit o armată de voluntari la fel de hotărâți ca și ei să-i nimicească pe insurgenți⁸.

Făcând abstracție de corupție, principalul motiv pentru care FSI s-au dovedit adesea neprofesioniste sau pur și simplu lipsite de voința de a se confrunta cu AQI a fost faptul că mulți dintre recruți erau șiiți și, lucru de înțeles, nu aveau nici un interes să lupte în teritorii majoritar sunnite, unde erau priviți bănuitor sau cu un dispreț fâțiș. În orice caz, sunniții din triburi nu erau atât de scrupuloși, fiind împinși de la spate de propriul interes de a-și proteja teritoriile de „rezistență” anti-americană pe care o întâmpinaseră, probabil, cu aplauze la

început, dar care se transformase într-o adunătură de călăi obscuranțiști. Cei trecuți prin programul de pregătire de la Qa'im au fost organizați într-un batalion numit Protectorii Deșertului⁹, nume cu iz romantic, evocându-l mai degrabă pe Lawrence al Arabiei, dar suficient de exact, dacă ținem cont de faptul că batalionul a vegheat la buna desfășurare a alegerilor parlamentare din decembrie 2005, protejându-le în fața unor eventuale sabotaje teroriste.

În 2006, numărul incidentelor din Qa'im a scăzut. Chiar dacă înregistraseră un succes, militarii americani nu înțeleseseră încă faptul că triburile nu erau motivate de principii atât de grandioase precum patriotismul; ele țineau să-și asigure pacea și liniștea în interiorul comunităților lor, și nu pe tot cuprinsul țării. O treime din efectivele Protectorilor Deșertului a abandonat după ce li s-a spus că reprezentau o forță *națională*, și nu doar o unitate de jandarmerie locală, și că, la momentul potrivit, puteau fi relocați oriunde pe teritoriul Irakului¹⁰.

Alegerile naționale parlamentare irakiene au adus beneficii neașteptate și binevenite. Unul dintre acestea a fost transformarea doctorului Muhammad Mahmoud Latif, un insurgent vânat de mult timp, în partener al Statelor Unite. Îngrozit că boicotul sunnit al alegerilor din ianuarie pentru adunarea constituantă i-a privat pe sunniți de capacitatea de a decide în privința autodeterminării Irakului, Latif și-a dat seama că planul lui al-Zarqawi de delegitimare a noului guvern avusese efecte contrare¹¹. De asemenea, el avea propriile sale ambiții politice. În campania electorală pentru alegerile parlamentare, a coalizat o seamă de șeici ai triburilor din Ramadi, care voiau să pornească războiul împotriva AQI și, mai mult, să colaboreze cu americanii în acest scop, având însă o singură condiție. Ca și Protectorii Deșertului, triburile din Ramadi voiau să li se

garanteze că problema securității capitaliei provinciei Anbar le va reveni lor și numai lor după înlăturarea AQI.

Asigurându-se de buna credință a americanilor în această privință, a luat naștere Consiliul Poporului din Anbar. Prima lui inițiativă a fost să-i încurajeze pe sunniți să se alăture acțiunilor poliției irakiene, care urma să organizeze o amplă campanie de recrutare într-o fabrică locală de prelucrare a sticlei¹². Certificarea Consiliului a atras sute de noi aplicanți, care au devenit, pe de altă parte, o țintă sigură pentru jihadiștii lui al-Zarqawi. În a patra zi de recrutare, un atacator sinucigaș a detonat o bombă care a ucis șaiszeci de irakieni și doi americani¹³. AQI le-a declarat prin aceasta război total șeicilor din Anbar care făceau parte din Consiliu, vânându-i pe fiecare în parte în săptămânile care au urmat atentatului. Latif a fugit din Irak, pentru a nu cădea în mâinile teroriștilor. Încă prea vulnerabil în fața tacticilor lui al-Zarqawi, Consiliul s-a autodizolvat câteva săptămâni mai târziu¹⁴.

Soldații americani au avut nevoie de încă doi ani pentru a înțelege ce semnificație strategică avuseseră evenimentele petrecute în Hit, Qa'im și Ramadi. Actele de ripostă cu totul spontane și neașteptate ale acestor triburi, îndreptate împotriva unei organizații teroriste conduse de străini, păreau de înțeles în context istoric. Aceste clanuri supraviețuiseră de secole încheind înțelegeri pragmatice cu cei în mâinile cărora simțeau că este concentrată puterea dominantă regională. O făcuseră cu Saddam, cu al-Zarqawi și erau gata s-o facă și cu americanii. Și, chiar dacă priveau cu teamă spre Statele Unite, vedeau în armata lor un posibil aliat împotriva unui adversar comun mult mai periculos.

„Aveam un căpitan în divizia de pușcași marini”, ne mărturisea un fost oficial din structurile de comandă ale armatei Statelor Unite. „Era sioux. Habar n-avea de Anbar sau de Irak. În

clipa în care a ajuns acolo, a înțeles totul de îndată. Irakienii au observat că-i înțelegea și l-au îndrăgit pentru asta.”

Din punctul de vedere al lui Derek Harvey, înțelegerea modului în care funcționau triburile a fost cheia dezlegării tuturor misterele în care se ascundea cunoașterea Irakului însuși. „Erau o mulțime de organizații ale regimului, pe care nu le identificaserăm încă foarte bine. Persoana-cheie putea să nu fie căpetenia tribului, ci al doilea sau al treilea personaj ca importanță, în ordinea rangurilor – și regula de a nu ști cu exactitate cine se afla la cârmă era valabilă și în cazul susținătorilor lui Saddam, după cum li se aplică astăzi și celor din ISIS. Triburile aveau rețele profesionale și, uneori, religioase, care determinau ierarhii informale în toate domeniile de activitate din țară. Dificultatea noastră era să ne dăm seama cine și ce face.”

Capitolul 4

Agenți ai haosului

Iran și al-Qaida

Sunniții irakieni au trecut prin același proces de adaptare ca și armata americană. Irosindu-și mare parte din puterea politică după dezastruosul boicot al alegerilor din ianuarie 2005, nu voiau să repete greșeala în decembrie 2005. O uimitoare schimbare de strategie din punct de vedere statistic. În decembrie, la Ramadi, prezența la vot a sunniților a fost de 80%, față de ianuarie, când fusese de numai două procente¹. Dezamăgirea a fost însă la fel de mare. Alianțele politice šiite au ieșit din nou învingătoare, deși la o diferență foarte mică față de ceilalți contracandidați, lucru ce nu a reușit să-i vindece pe sunniți de teoria conspirației pe care al-Zarqawi mizase cu atâta inteligență și care acum părea să se fi materializat întru totul: anume că o alianță iraniano-americană îi împiedica să-și ocupe locul cuvenit, de adevărați stăpâni și păzitori ai Bagdadului.

Participarea sunniților la alegerile din decembrie a avut, de asemenea, și un alt efect secundar deconcertant: deoarece mulți dintre insurgenții naționaliști sau „moderați” părăsiseră câmpul de luptă pentru a-și încerca norocul la urnele de vot, rolul AQI în cadrul terorismului irakian a devenit mai important. Lor li se adăugau insurgenții AQI mai puțin moderați, cum ar fi Brigăzile Revoluției din 1920 (numite așa în amintirea revoltei anticolonialiste a irakienilor, îndreptate împotriva britanicilor)².

Și, cu toate că Jaysh al-Islami (Armata islamică) se lupta cu susținătorii lui al-Zarqawi pentru controlul teritorial al Mosulului, nu era încă pregătită să abandoneze rejecționismul sunnit în favoarea reconcilierii. Cuceririle AQI îi alienaseră pe mulți, însă al-Zarqawi încă reușea să exploateze anxietățile demografice care datau cu mult dinainte de război.

Kanan Makiya, un cercetător al baasismului irakian, a prevăzut un scenariu catastrofic pentru statul eliberat de sub dominația acestui regim, în cartea intitulată *Cruelty and Silence*³ și publicată în 1993:

„După ce Saddam nu va mai fi la putere, când viețile tuturor oamenilor, inclusiv cele ale persoanelor iubite, nu vor mai valora nimic, temerile sunniților față de ce le-ar putea face șiiții în numele islamului vor deveni forța cea mai importantă a politicii Irakului. Cu cât mai intens își vor manifesta șiiții irakieni identitatea, cu atât va deveni mai puternică dorința sunniților minoritari irakieni de a lupta până la jertfa finală, pentru ca în Irak să nu existe nici urmă de stat islamic. Ei văd într-un asemenea stat – și este complet irelevant dacă au sau nu dreptate – propria lor anihilare.”

De aceea, al-Zarqawi le oferea sunniților irakieni posibilitatea de a alege: „barbăriile mele în balanță cu barbăriile lor”. Pentru a fi mai convingător, trebuia să înlăture una dintre cele mai mari piedici care-i ținea pe oameni departe de AQI: faptul că aceasta din urmă era percepută drept o armată de jihadiști străini. Prin urmare, a trebuit să-și „irakizeze” franciza. În ianuarie 2006, al-Zarqawi a anunțat crearea Majlis Shura al-Mujahidin fi al-Iraq (Consiliul Consultativ al Mujahedinilor din Irak). Inițial, acest consorțiu era constituit din șase grupuri salafiste diferite, dintre care cinci erau compuse exclusiv din irakieni, făcând ca luptătorii AQI să fie singurii de peste graniță, deținând, cu toate acestea, controlul central asupra operațiunilor

Consiliului. Comportamentul șovin și autoritar al nou-alesului guvern irakian a contribuit la ceea ce a fost, de fapt, o nouă strategie de marketing sau „branding” pentru takfirism.

Milițiile šiite, intermediarii iranieni

Dat fiind interesul actual față de ISIS și față de campania Statelor Unite împotriva lui, putem trece ușor cu vederea faptul că, în urmă cu un deceniu, armata americană îl considera pe trupezul și demagogul cleric šiit Muqtada al-Sadr drept un terorist de temut. În calitatea sa de fiu al respectatului Muhammad Sadiq Al-Sadr, care a fost ucis de agenții din Mukhabarat ai lui Saddam, în 1999, tânărul al-Sadr ar fi trebuit de fapt să rămână în rândul liderilor religioși šiiti mărunți. Conducea un cartier sărman și suprapopulat din nord-estul Bagdadului, cunoscut înainte vreme ca Saddam City, și rebotezat Sadr City după invazie. Și-a înființat propria sa organizație paramilitară, Jaysh al-Mahdi (Armata lui Mahdi)⁴, nu la mult timp după căderea regimului, pe care o considera corespondentul irakian al Hezbollah (Partidul lui Allah) – trupe paramilitare controlate de Iran pe teritoriul Libanului, aflate de multă vreme în ambigua situație de a figura și pe lista entităților teroriste a Statelor Unite, fiind deopotrivă un partid politic cu legitimitate internațională, ocupând poziții în guvernul libanez și exercitând o influență subtilă asupra serviciilor secrete și armatei naționale, a căror independență era doar mimată. Partidul lui Allah s-a dovedit modelul perfect pentru constituirea unui „stat de adâncime” similar în Irak.

Asemenea tuturor despoților militari, al-Sadr dorea să-și conducă fieful fără ca autoritatea să-i fie pusă vreodată la îndoială. Lăsat în mare măsură în pace de forțele americane, el și-a creat propria zonă de influență, cu ajutorul iranienilor. Teoria conspirației sunnite a unui complot Washington-Teheran

de distrugere a Irakului nu putea stârni decât furia și confuzia veteranilor care simțiseră pe propria piele modul în care Iranul încercase să le facă viața cât se poate de sângeroasă și dificilă. Bătălia de la Najaf, din august 2004⁵, a fost, esențialmente, un război purtat prin intermediari între Statele Unite, pe de-o parte, și, pe de alta, elita Serviciilor de Informații Externe și a armatei iraniene, Trupele Gărzii Revoluționare-Quds(IRGC-QF), coordonate în Irak de un agent iranian pe nume Sheikh Ansari. Serviciile Secrete ale Statelor Unite au conchis că acesta era încorporat în Armata lui Mahdi din Najaf și îi ajuta pe capii acesteia să planifice operațiunile de luptă. Ansari era agent al Departamentului 1 000 al Forțelor Quds, care se ocupa de portofoliul de informații irakiene al Serviciilor Secrete de la Teheran⁶.

Dominația iraniană în Irak începuse cu mult înainte de schimbarea regimului. Devastatorul război de opt ani cu Irakul transformase Republica Islamică într-un loc de refugiu pentru sute de mii de șiiți irakieni care fugeau din calea lui Saddam. Odată Saddam înlăturat, mulți dintre acești exilați s-au putut întoarce acasă, într-o țară unde șiiții fuseseră emancipați de noua democrație, putând să fondeze nu doar entități politice, dar și militare, pe o infrastructură construită vreme de ani de zile în tăcere și pe furiș, sub regimul baasist.

Consiliul Suprem pentru Revoluția Islamică din Irak (CSRII)⁷ era, de fapt, o creație integrală a Serviciilor Secrete Iraniene și a lui Mohammed Baqir al-Hakim. Aripa armată a CSRII, detestatele Brigăzi Badr ale lui al-Zarqawi, funcționau ca o a cincea coloană a Teheranului în Irak⁸. „Mulahii duceau o campanie subversivă împotriva lui Saddam, cu mult înainte de intrarea noastră în țară, și ne confruntam cu aceleași căi de comunicații dinainte să ajungem acolo”, spune colonelul Jim Hickey, fostul comandant al Brigăzii Diviziei 4 Infanterie, care

l-a capturat pe Saddam în decembrie 2003, operațiune în timpul căreia Hickey a jucat un rol determinant⁹.

Când au ajuns americanii, campania de sabotaj și terorism a Teheranului a fost preluată, în mare măsură, de comandantul IRGC-QF Qassem Suleimani, general de brigadă, care îi dădea socoteală direct supremului lider iranian, ayatollahul Ali Khamenei. Un fost ofițer CIA îl descria nu demult pe Suleimani, care a fost promovat între timp, lucru de la sine înțeles, la rangul de general maior, drept „cel mai puternic agent care acționează de unul singur în Orientul Mijlociu de azi și de care n-a auzit nimeni vreodată.”¹⁰

Odată devenit cel mai important general al Statelor Unite de pe teritoriul Irakului, David Petraeus a avut posibilitatea de a-l cunoaște relativ bine pe Suleimani, fiind de părere că maestrul-spion era un personaj „diabolic” și întorcând pe toate fețele posibilitatea de a aduce la cunoștința președintelui Bush faptul că „Iranul este, de fapt, cel cu care se luptă Statele Unite în Irak, în ciuda reacțiilor pe care le-ar fi putut declanșa această dezvăluire din partea publicului sau a guvernului american”. Pentru Petraeus, Iranul „a depășit etapa în care căuta să-și consolideze influența în Irak și poate delega intermediari care să lupte efectiv împotriva noastră, mizând pe faptul că aceștia ne pot distra atenția, în vreme ce ei încearcă să construiască arme de distrugere în masă și ajută Armata lui Mahdi să acționeze ca un Hezbollah libanez în Irak.”¹¹

În 2007, cinci soldați americani au fost uciși într-o ambuscadă în Karbala, pusă la cale de agenții Asa'ib Ahl al-Haq (Liga Dreptilor), o miliție desprinsă din Armata lui Mahdi, constituită sub patronajul lui al-Sadr și al Iranului. Stau ca probe în acest sens nu doar faptul că ofițerul Forțelor Quds, de la consulatul american din Karbala, și-a părăsit postul cu puțin înainte ca ambuscada să aibă loc, dar și mărturisirea unuia dintre

liderii Asa'ib Ahl al-Haq, Qais al-Khazali, care a recunoscut că Iranul a pus la cale întreaga operațiune¹².

Aghiotant al lui Suleimani în sângeroasele acțiuni îndreptate împotriva armatei americane din Irak a fost Abu Mahdi al-Muhandis, un irakian care locuia în Iran și al cărui nume a fost legat de atentatul împotriva ambasadei americane din Kuwait, ce a avut loc în anul 1983. Al-Muhandis a fost inițial membru al Brigăzilor Badr, devenind apoi agent în Forțele Quds, înainte de a fi ales membru al parlamentului irakian. Tot el a fost acela care a pus pe picioare un alt așa-zis Grup Special – eufemismul american pentru milițiile desprinse din trupele lui Sadr – numit Kataib Hezbollah, care viza tot ținte militare ale Statelor Unite.

Suleimani s-a ocupat în anii '90 de stoparea fluxului de narcotice dinspre Afghanistan către Iran, pentru ca în deceniul următor să devină importator în Irak. Al-Muhandis a primit sarcina de a supraveghea contrabanda cu una dintre cele mai ucigătoare arme folosite vreodată în Războiul din Irak: o bombă artizanală cunoscută ca EFP (*explosively formed penetrator* – „străpungător exploziv”)¹³. După detonare, căldura EFP topește recipientul de cupru al explozivului, transformându-l într-un proiectil lichid care poate străpunge oțelul și armura de luptă, inclusiv cuirasa tancului¹⁴. Armata Statelor Unite a estimat că aceste dispozitive au fost responsabile pentru uciderea a 18% din numărul total al militarilor căzuți în luptă în ultimele trei luni ale anului 2006. Erau fabricate în Iran, trecute clandestin peste graniță de agenții iranieni care cooperau cu Brăgăzile Badr și folosite de toate milițiile šiite, motiv pentru care au și fost numite „bombele persane”. În iulie 2007, aceste miliții šiite produseseză două treimi din victimele armatei Statelor Unite, ceea ce l-a făcut pe Petraeus să susțină că Armata lui Mahdi reprezenta „un impediment mai mare

pentru securitatea pe termen lung a Irakului decât AQI”, după cum îi scria el secretarului american al Apărării, Robert Gates. De aceea, mulți soldați susțineau bombardarea fabricilor de EFP din Iran, indiferent de consecințele diplomatice. Și, indiferent de ce avea de gând să-i spună Petraeus președintelui, în Irak, America *era* în război cu Iranul.

Sub conducerea generalului McChrystal¹⁵, militarii din cadrul Comandamentului Reunit pentru Operațiunile Speciale (*Joint Special Operations Command*, JSOC) l-au arestat pe Mohsen Chizari, șeful departamentului responsabil de operațiunile și pregătirea Trupelor Quds, alături de comandanții Trupelor Quds din Baghdad și Dubai, la sfârșitul anului 2006. (Chizari tocmai se întorcea de la o întrunire care avusese loc la cartierul general CSRII, fiind localizat de o dronă de supraveghere a Statelor Unite). Alt raid al JSOC în Erbil, capitala Guvernământului Regional din Kurdistan, își propusese să-l prindă în nadă pe generalul de brigadă Mohammad Ali Jafari, unul dintre comandanții la vârf ai Trupelor Quds¹⁶. Militarii americani au capturat însă cinci ofițeri iranieni de rang inferior. În cele din urmă, „opозиția la influența iraniană” în Irak a confiscat în așa măsură energia JSOC, încât acesta din urmă a trebuit să-și reorganizeze forțele pentru a-și atinge obiectivele urmărite. Grupul operativ 16 va hăitui AQI, în vreme ce Grupul operativ 17 îi va urmări pe agenții lui Suleimani și pe interpușii lor din cadrul Grupurilor Speciale.

În unele cazuri, după cum au descoperit soldații Statelor Unite, cei doi inamici colaborau în secret. Suleimani ajuta când și când AQI, pentru simplul motiv că orice agent al haosului și distrugerii care grăbea plecarea americanilor din Irak era considerat un factor pozitiv pentru Teheran. În 2011, Trezoreria Statelor Unite a nominalizat șase agenți al-Qaida stabiliți în Iran, care au ajutat la transportul banilor, mesajelor

și oamenilor în și dinspre Pakistan și Afghanistan, via Iran. „Iranul este astăzi cel mai important sponsor al terorismului”, spunea la vremea respectivă David S. Cohen, subsecretar de stat în cadrul Departamentului de Informații Financiare și Terorism. „Dacă expunem public pactul secret prin care Iranul îi permite organizației al-Qaida să strecoare bani și agenți pe teritoriul său, facem lumină asupra altui aspect al sprijinului fără egal acordat de Iran terorismului.”¹⁷

Fostul ambasador al Statelor Unite în Irak, Ryan Crocker, le-a spus jurnaliștilor de la *New Yorker*, într-un interviu din 2013, că în urmă cu un deceniu, Serviciile Secrete Americane confirmaseră prezența al-Qaida în Iran, ceea ce nu era o mare descoperire în sine, dat fiind faptul că al-Zarqawi făcuse din Republica Islamică locul său de retragere, după ce fugise din Kandahar cu un an înainte. (Conform ziarului saudit *Asharq al-Awsat*, editat la Londra, Sulelimani se lăuda în 2004 că al-Zarqawi și Ansar al-Islam veneau și plecau din Iran după bunul lor plac, trecând fără probleme prin nenumăratele puncte de frontieră – ba chiar că al-Zarqawi se și antrenase într-o tabără IRGC din Mehran.) Indiferent cum ar fi stat lucrurile, Crocker susținea că al-Qaida din Iran încercase să atace obiective occidentale din Arabia Saudită în 2003. Într-un fel sau altul, spusele lui au determinat o reacție indirectă a oficialilor iranieni, care au ajutat discret Statele Unite să-i anihileze pe talibani: o logică de tipul „dușmanul dușmanului meu”, care s-a dovedit a fi una de conjunctură. Când Crocker le-a cerut la Geneva, în același an în care Statele Unite au invadat Irakul, să pună capăt actelor teroriste îndreptate de al-Qaida împotriva obiectivelor americane din Golf, aceștia au refuzat. În data de 12 mai 2003, trei clădiri din Riyadh au fost aruncate în aer în urma unei operațiuni combinate, în timpul căreia s-au folosit arme și mașini încărcate cu explozibili. Zeci de oameni au fost uciși atunci, inclusiv

nouă americani. „Se aflau acolo sub protecție iraniană, punând la cale tot felul de operațiuni”, își amintea fostul diplomat pentru cei de la *New Yorker*.¹⁸

Între timp, sectarul stat în stat din imaginația lui al-Sadr și coșmarul sunniților a început să aibă primele ciocniri cu noul guvern irakian. După decembrie 2005, CSRII a fost trecut în subordinea Ministerului Irakian de Interne, care coordona 16 000 de soldați¹⁹. Ministrul demisionar de Interne era Falah Naqib, un sunnit care, alături de unchiul său, Adnan Thabit, încropise primele forțe de jandarmerie post-Saddam, folosite de americani sub forma Trupelor Speciale de Poliție și a Brigăzilor de Ordine Publică. Din punctul de vedere al lui Naqib, coloana a cincea iraniană, care se afla la conducerea poliției naționale irakiene, nu era decât o sursă de probleme. „Fie îi oprim, fie cedăm Irakul Iranului” i-ar fi spus, pare-se, Naqib lui George Casey jr. „Este cât se poate de simplu.”²⁰

Înlocuitorul lui Naqib a fost Bayan Jabr, un funcționar CSRII, considerat de americani mai puțin extremist în comparație cu alți membri ai partidului. Dar, pentru a limita răul pe care acesta l-ar fi putut totuși face, au aranjat ca Thabit să rămână în fruntea forțelor armate ale Ministerului de Interne²¹. Această decizie nu l-a deranjat câtuși de puțin pe Jabr, deoarece planurile sale nu-l implicau în niciun fel pe Thabit, intenția lui fiind aceea de a înlocui pur și simplu trupele paramilitare din subordinea lui cu Brigăzile loiale Badr și cu luptătorii din Armata lui Mahdi. În 15 decembrie 2005, o brigadă suplimentară, care controla partea vestică a Bagdadului, patrula amenințător străzile, intonând din toți rărunchii cântece šiite²², în timp ce sunniți mergeau la urne, pentru a participa la ceea ce pentru mulți dintre ei au fost primele alegeri democratice. Uniforma Ministerului de Interne oferea autoritate și impunitate membrilor activi ai brigăzilor sectare ale morții.

Unitatea specială de poliție influențată de Badr și cunoscută mai degrabă sub numele de Brigada Lupului a fost una dintre cele mai sângeroase forțe implicate în conflict. Organizația Islamică pentru Drepturile Omului, un ONG irakian, a descoperit că Ministerul de Interne s-a făcut vinovat de douăzeci de cazuri de arestări abuzive, dintre care șase au dus la moartea prizonierului, mai toate fiind efectuate de Brigada Lupului din Mosul. Conform unei telegrame trimise către Departamentul de Stat de Ambasada Statelor Unite din Bagdad²³, ONG-ul „evocă practici precum folosirea armelor cu electroșocuri, spânzurarea suspectilor de încheieturile mâinilor, cu brațele la spate, detenția acestora în beciuri pline de excremente umane și bătăile”.

Și alte instituții irakiene au căzut în mrejele sectarismului šiit, cum ar fi Ministerul Sănătății, al cărui ministru adjunct era Hakim al-Zamili, un agent al Armatei lui Mahdi²⁴. Ambulanțele nu erau folosite pentru transportul bolnavilor și al răniților, ci pentru livrarea armelor. În același timp, spitalele fuseseră transformate în locuri de execuție pentru sunniți, determinându-i pe mulți locuitori ai Bagdadului să plece din capitală dacă aveau nevoie de îngrijire medicală²⁵.

Primul-ministru irakian, Ibrahim al-Jaafari, și-a creat propriul serviciu secret, Ministerul de Stat pentru Probleme de Securitate Națională, condus de Shirwan al-Waeli, un individ care le furniza Armatei lui Mahdi și susținătorilor lui Sadr informații despre mișcările trupelor Statelor Unite. Prin intermediul lui, trupele Sadr supravegheau o mare parte din transporturile Irakului – în special pe cele din domeniul aviației comerciale. Armata lui Mahdi făcea deci în Bagdad, chiar sub nasul civililor și al autorităților militare americane, ceea ce făcea Hezbollah în Beirut: prelua controlul asupra celor mai importante aeroporturi internaționale și al unităților anexe. Conducea serviciul de vamă, poliția de la bordul aeronavelor,

ba chiar și companiile de curățenie angajate prin contract, ale căror salariați fuseseră asasinați de militanții Sadr, pentru a lăsa locurile de muncă vacante, putând astfel să le ocupe chiar ei. Organizația importa arme ascunse în calele avioanelor venite din Iran. Avea, de asemenea, acces nemijlocit la informațiile legate de călătoriile arabilor sunniți – lucru care a condus, în mod deloc surprinzător, la nenumărate răpiri și asasinate²⁶.

Nimic nu caracteriza mai bine pentru sunniți noua republică a terorii, ridicată pe ruinele precedentei, decât Buncărul Jadriya. Închisoare situată chiar în sudul Zonei Verzi, buncărul Unității Speciale de Anchetă era condus de Bashir Nasr al-Wandi, poreclit „Inginerul Ahmed”. Fost șef în cadrul Agenției de Informații a Brigăzilor Badr, Inginerul Ahmed era, ca și Hadi al-Amari, susținut de Divizia Quds a lui Suleimani. Când soldații americani au deschis, în cele din urmă, porțile acestei temnițe, au descoperit înăuntru 168 de prizonieri legați la ochi, închiși cu toții acolo de luni de zile, în camere suprapopulate, pline de excremente și urină²⁷.

Aproape toți prizonierii erau sunniți, și mai toți aveau urme de tortură – unii fuseseră bătuți atât de tare, încât au fost duși în Zona Verde pentru a primi îngrijiri medicale. Pentru că se afla în subordinea Ministerului de Interne, Bayan Jabr a fost forțat să dea lămuriri în legătură cu aceste descoperiri. A afirmat că nu vizitase niciodată închisoarea și, într-o conferință de presă, a respins acuzația de încălcare a drepturilor omului. Numai „cei mai sângeroși teroriști” se aflau în detenție, a declarat Jabr²⁸, iar pentru a dovedi cât de bine fuseseră tratați, a adăugat că „nimeni nu a fost decapitat, nimeni nu a fost ucis”. Drept mărturie a macabrei colaborări dintre ministerele conduse de șiiți în Irakul lui al-Jaafari, predecesorul lui Jabr, Falah Naqib, care locuia la doar câteva blocuri distanță de Buncărul

Jadriya, susținea că văzuse ambulanțe venind și plecând din clădire și presupunea că astfel erau transportați prizonierii²⁹.

„Războiul din Irak a dezechilibrat balanța de putere din regiune în favoarea Iranului”, ne-a declarat Emma Sky, fost consilier pentru armata Statelor Unite. „Nu rareori se întâmplă în lumea arabă să auzi zvonuri despre înțelegeri secrete între Iran și Statele Unite sau nemulțumiri legate de faptul că Statele Unite ar fi dat Irakul pe mâna Iranului.” Această percepție geopolitică, spune Sky, este una dintre principalele cauze pentru care sunniții au fost atrași de ISIS.

Mai bogat decât bin Laden

În 2006, Statele Unite au descoperit că AQI, împreună cu alte facțiuni insurgente sunnite, câștigau anual între 70 și 200 de milioane de dolari din activități criminale³⁰. După cum susține Laith Alkhouri, specialist în chestiuni legate de al-Qaida al Flashpoint Partners³¹, o companie privată de informații, trecutul mafiot al lui al-Zarqawi i-a influențat cu certitudine cariera de căpetenie teroristă. „AQI recurgea la orice activitate aducătoare bani, de la furtul armamentului american și vânzarea lui către alte grupări de insurgenți, la răscumpărările cerute în schimbul eliberării unor persoane răpite. Membrii săi atacau casele ofițerilor de rang înalt din armata irakiană, apoi îi interogau în propria lor casă. Le porunceau: «Dă-ne numele, adresele și numerele de telefon ale altor ofițeri de rang înalt din armată». Unii dintre cei răpiți erau extrem de bogați, iar familiile lor plăteau răscumpărarea cerută. Dacă acest scenariu nu funcționa, al-Qaida îi omora pur și simplu pe ofițeri în casele lor.”

Din 2005 până în 2010, subsidiile provenite din partea donatorilor arabi din Golf sau de la alte dubioase „organizații caritabile” din Orientul Mijlociu se ridicau la un nesemnificativ

5% din bugetul general al AQI³². Contrabanda cu petrolul furat din rafinăria Bayji, din provincia Salah ad-Din, asigura prosperitatea oamenilor lui al-Zarqawi.³³

O anchetă derulată în 2006 de către Agenția de Informații a Armatei (AIA)³⁴ a scos la iveală faptul că „până și o evaluare superficială a fondurilor aflate la dispoziția insurgenților sugerează că veniturile depășesc cu mult cheltuielile”. Resursele AQI le eclipsau la vremea respectivă pe cele ale organizației-mamă, cu sediul în Pakistan, punându-l pe bin Laden în umilitoarea poziție de a cere bani de la subordonații săi, care nu prea voiau să-i dea³⁵.

Statutul oficial al lui al-Zarqawi, de novice în ierarhia al-Qaida, nu-l făcea prea dornic să se supună ordinelor primite de la superiorii săi. În iulie 2005, al-Zawahiri i-a trimis o scrisoare plină de sfaturi frățești, al cărei mesaj era unul lipsit de echivoc: nu mai omori șiiții din Irak³⁶. Egipteanul credea că AQI ar fi trebuit să urmeze o strategie în trei etape. În primul și cel mai important rând, să alunge ocupantul american; în al doilea, să întemeieze un emirat islamic în zonele sunnite ale Irakului, în al treilea, să se folosească de acest teren pentru a organiza atacuri împotriva altor regimuri arabe. Al-Zawahiri îl sfătuia pe al-Zarqawi să evite „greșelile talibanilor”, care, considera el, căzuseră înainte de vreme pentru că acționaseră doar prin intermediul bazelor de sprijin din Kandahar și din regiunile sudice al Afghanistanului, lăsând de izbeliște restul țării³⁷.

Al-Zawahiri flirta de fapt cu un fel de naționalism jihadist, cel puțin ca armă tactică, pentru a nu lăsa această organizație-parazit să se îndepărteze de țara-gazdă. Al-Zawahiri era un proiectant răbdător, în vreme ce al-Zarqawi era un războinic nesăbuit, care credea că putea bate pe oricine și pe toți deodată. Cu un singur inamic nu credea al-Zawahiri că e înțelept să te măsoari, cel puțin nu încă: Iranul³⁸.

Temându-se că răspunsul Republicii Islamice la orice provocare AQI putea fi unul formidabil (fusesse deja astfel în replică la ocupația americană)³⁹, al-Zawahiri i-a spus lui al-Zarqawi că „noi și iranienii ar trebui să ne abținem să ne facem rău unii altora tocmai acum, când americanii ne vânează”. Această scrisoare, compusă în iulie 2005, reflectă ceea ce purtătorul de cuvânt al ISIS, Abu Muhammad al-Adnani, îi va reaminti egipteanului în luna mai, 2014: „Datoria Iranului față de al-Qaida este una inestimabilă”.

Scrisoarea nu ar fi trebuit să fie văzută și de alți ochi decât cei ai destinatarului; restul lumii nu ar fi trebuit să știe că liderii al-Qaida priveau activitatea emirului din Mesopotamia altfel decât cu un entuziasm neștirbit. CIA a făcut scăpată scrisoarea către presă⁴⁰, în parte pentru a lărgi ceea ce era încă de pe-atunci o falie adâncă între Șeicii Măcelarilor și stăpânii lor din Asia Centrală. Și a reușit asta cu vârf și îndesat.

În ziua de 22 februarie 2006, patru teroriști AQI îmbrăcați în uniforme ale Ministerului irakian de Interne au detonat câteva bombe în moscheea al-Askari din Samarra, unul dintre cele mai sfinte sanctuare ale islamului šiit, mausoleu pentru doi dintre cei doisprezece imami venerați ai sectei.

Moscheea a fost construită în 944 d.Hr. și renovată în secolul al XIX-lea, deși domul său poleit, distrus de explozii, a fost adăugat abia la începutul secolului al XX-lea. A doua zi după atentat, vicepreședintele irakian Adel Abdul Mahdi, un šiit, a asemuit ziua atacurilor cu atentatele din 11 septembrie⁴¹. Marele ayatolah Ali al-Sistani a chemat la proteste pașnice⁴², dând în același timp de înțeles că, dacă forțele de securitate irakiene nu pot proteja celelalte locuri sacre, atunci ar trebui s-o facă milițiile šiite. Unul dintre ONG-urile irakiene a descoperit că, după atentate, câteva mii de familii šiite au părăsit înfricoșate Baghdadul⁴³, armata Statelor Unite anunțând în același timp o operațiune de

urgență, Scales of Justice, pentru a atenua anticipatele valuri de represalii violente împotriva sunniților.

Bombardarea moscheii al-Askari a clarificat pe plan internațional intențiile lui al-Zarqawi și a scos la lumină prin ce treceau, de trei ani, mulți dintre irakieni – războiul civil⁴⁴.

Îndemnul la cumpătare al lui al-Sistani nu a fost luat în seamă de luptătorii Sadr, și nici de cei din Grupurile Speciale controlate de Iran, ale căror instrumente preferate pentru torturarea sunniților capturați erau bormașinile și cablurile electrice. Cadavrele acestora din urmă erau aruncate în fluviul Tigru⁴⁵. De asemenea, Armata lui Mahdi a instituit puncte de control în Ghazalyia, unul dintre cele câteva orașe-cheie strategice, amplasate de-a lungul importantei autostrăzi care leagă Baghdadul de Anbar⁴⁶. Polițiști irakieni în uniformă opreau mașinile aflate în tranzit și cercetau actele de identitate ale pasagerilor; dacă erau sunniți, ei se pierdeau într-un complicat proces birocratic, care era, de fapt, o formă de epurare etnică, tipică pentru adepții lui Muqtada al-Sadr.

Insurgenții sunniți le plăteau șiiților cu aceeași monedă⁴⁷. AQI și alte grupuri insurgente islamiste, inclusiv acelea care ulterior vor trăda AQI, s-au folosit de toate metodele de teroare pe care le aveau la dispoziție pentru a-i scoate pe șiiți afară din Ameryia Fallujah, un oraș majoritar sunnit, situat la vest de Baghdad, care fusese asediat și parțial înfometat de către adepții lui Sadr⁴⁸. Armata și poliția irakiană, ambele subordonate nou-încetului prim-ministru Nouri al-Maliki, alt membru al Partidului Dawa, erau considerate complice la violentele asasinate și răpiri, pe care al-Maliki părea să le tolereze. Acesta a fost subiectul unui memoriu secret, ajuns mai târziu în mâinile presei⁴⁹. Documentul fusese trimis de Stephen Hadley, de la Consiliul de Securitate Națională al Casei Albe, către președintele Bush, în 2006, după vizita lui Hadley la Baghdad.

„Informații despre întreruperea utilităților în zonele locuite de sunniți”⁵⁰, se spune în memoriu, „intervenția biroului primului-ministru pentru a opri acțiunile militare împotriva ținutelor šiite și încurajarea celor îndreptate împotriva ținutelor sunnite, înlăturarea celor mai eficienți comandanți irakieni din motive religioase și eforturile de a crea majorități šiite în toate ministerele – combinate cu escaladarea asasinatelor înfăptuite de Armata lui Mahdi – toate sugerează o campanie pentru consolidarea puterii šiite în Baghdad.”

Moartea lui al-Zarqawi

A fost un mister pentru forțele coaliției locul în care se ascundea al-Zarqawi încă de la cea de-a Doua Bătălie de la Fallujah, deși, conform lui Bruce Riedel, ar fi fost capturat, de fapt, de câteva ori, de către irakieni, care habar n-aveau cine era prizonierul lor. S-ar putea chiar ca, o dată, să fi evadat din mâinile militarilor americani⁵¹. Pentru a-l găsi pe al-Zarqawi cu ajutorul locotenenților săi, JSOC și Serviciul Special al Aviației Britanice (SAS) au început, în primăvara lui 2006, să aresteze membri AQI de nivel inferior⁵². După un raid în timpul căruia liderul grupării din orașul Abu Ghraib a fost capturat, comandourile americane au descoperit filme de propagandă needitate, în care al-Zarqawi apărea manevrând stângaci o mitralieră. Liderul arestat în Abu Ghraib și un alt agent AQI de nivel mediu capturat în timpul unei alte misiuni au descris rețeaua jihadistă în detaliu, furnizându-le americanilor numele lui Abd al-Rahman, ultimul consilier spiritual al lui al-Zarqawi. De acum era doar o chestiune de timp pentru a face ingineria inversă a modului în care al-Rahman și al-Zarqawi comunicau prin intermediul curierilor. Armata americană a descoperit că ținta lor fusese mereu ascunsă la

vedere⁵³: casa conspirativă a lui al-Zarqawi se afla în Hibhib, un oraș situat la nord-est de Baghdad și la doar 18 kilometri de cartierul general al JSOC, de la baza aeriană Balad.

În iunie 2006, o dronă a Statelor Unite l-a urmărit cu discreție pe al-Rahman, în timp ce se întâlnea cu al-Zarqawi. La lăsarea serii, un F-16 a aruncat asupra locului respectiv o bombă de 100 de kilograme, ghidată cu laser, urmată de o a doua, ambele coordonate prin satelit. Soldații irakieni au fost cei care l-au găsit pe al-Zarqawi, încă în viață, dar rănit mortal⁵⁴. A murit în timp ce oamenii lui McChrystal ajungeau la fața locului. Serviciile Secrete Iordaniene, care pretindeau că-l cunoșteau pe al-Zarqawi mai bine decât se cunoștea el însuși, și-au arogat o parte din meritele descoperirii acestuia⁵⁵.

Odată mort, Șeicul Măcelarilor a fost răsplătit de liderii importanți ai al-Qaida cu panegiricele care i-au lipsit atât de mult în timpul vieții. A fost „un cavaler, un leu al jihadului”, pretindea bin Laden, într-un fel de canonizare revizionistă. Toate vorbe de dinainte, care-l îndemnaseră la prudență, fuseseră date uitării, iar bin Laden sprijinea acum necondiționat planul lui al-Zarqawi de asasinare în masă a šiitilor irakieni, ca pedeapsă pentru colaborarea lor cu „Cruciații”⁵⁶.

Noua strategie de război

Moartea lui al-Zarqawi nu a însemnat nici pe departe decesul AQI. Consiliul Consultativ al Mujahedinilor, înființat de el ca metodă de a controla o franciză dominată de expatriați, a numit un alt emir venetic, Abu Ayyub al-Masri, un egiptean care își luase alt nume ca războinic: Abu Hamza al-Muhajir⁵⁷.

Îi cunoscuse personal pe al-Zawahiri și al-Zarqawi. Al-Masri făcea parte din al-Jihad încă din anii '80⁵⁸. Călătorise în Afghanistan în același an cu al-Zarqawi, pe care-l întâlnise

într-o tabără de antrenament al-Qaida. Când al-Zarqawi s-a îndreptat către Irak, în 2003, al-Masri l-a urmat.

Numirea lui al-Masri a fost deopotrivă o continuare și o repudiare a moștenirii lui al-Zarqawi. Dintr-un anumit punct de vedere, el a dus programul de irakizare mai departe, când, în octombrie 2006, a declarat că franciza pe care o conducea era o piesă dintr-un mozaic de mișcări de rezistență islamică, mozaic pe care l-a numit Statul Islamic al Irakului (ISI)⁵⁹. Feuda lor era formată din provinciile Ninive, Anbar și Salah ad Din⁶⁰, dar și din zone în care sunniții nu erau majoritari, cum ar fi Babil, Wasit, Diyala, Baghdad și Kirkuk, oraș odinioară cosmopolit, bogat în petrol, care fusese „arabizat” de Saddam în anii '80 și pe care kurzii îl consideră și astăzi drept „Ierusalimul” lor. Liderul ISI, Abu Omar al-Baghdadi, spunea al-Masri, era irakian get-beget, votat de Consiliul Consultativ al Mujahedinilor să-i fie șef, dar care nu apăruse nicicând în înregistrări video sau audio, probabil din motive de securitate⁶¹. Unii chiar s-au îndoit că ar fi existat vreodată, până când cadavrul său a probat contrariul.

Însă al-Masri avea o altă perspectivă asupra scopurilor terorismului decât predecesorul său. După ce succesiunea lui a devenit publică, trupele Statelor Unite l-au capturat pe emirul AQI din sud-vestul Baghdadului, care, în timpul interogatoriului, a clarificat ce-i deosebea pe cei doi comandanți jihadiști⁶². Al-Zarqawi, spunea el, avea o imagine mesianică despre sine⁶³, considerându-se apărătorul tuturor sunniților în fața șiiților; al-Masri se considera un talentat observator și exportator al teroriei. Pentru el, Irakul nu era decât un teatru de război din bătălia împotriva „ideologiei occidentale de pretutindeni”. Din acest punct de vedere, al-Masri era mai apropiat de al-Zawahiri, ca mare strateg. „A venit din afară, el a fost tipul trimis de al-Zawahiri și bin Laden să fie omul lor în Irak”, ne

spune Joel Rayburn⁶⁴. „Dar s-a aliat cu al-Baghdadi, care era un salafist irakian, rezultând astfel un parteneriat transfrontalier. Al-Baghdadi a dat credibilitate operațiunilor; al-Masri era mujahedinul care-l supraveghea îndeaproape.” AQI devenise, astfel, mai dornică să navigheze urmând scenariul politicii irakiene: persoana despre care se spunea că se afla la comandă nu era neapărat cea care purta și răspunderea conducerii.

Duo-ul al-Masri-al-Baghdadi a avut, de asemenea, obiective practice. Egipteanul a fost o sursă de atracție inepuizabilă pentru luptătorii străini, în vreme ce irakianul nu voia să oficializeze legătura cu al-Qaida, de frică să nu piardă sprijinul insurgenților sunniți, care credeau că luptă în numele unui jihad cu un program mai degrabă naționalist. Ambii voiau să întemeieze un emirat islamic din cenușa americanilor și a slugilor lor šiite, dar diferența era una de accent⁶⁵. Mulți dintre sunniții care făceau parte din ISI au protestat, după cum notează istoricul militar Ahmed Hashim, pe motiv că „voiau eliberarea Irakului, și nu crearea unui stat islamic”⁶⁶.

Mai mult, ISI se concentrase în special asupra a ceea ce Laith Alkhouri numește „ținte fine”, cum ar fi bazele militare irakiene și liderii religioși šiiti. „O făceau ca pe-o campanie de relații publice adresată facțiunilor salafiste rămase în afara influenței al-Qaida”, spunea Alkhouri. „Mesajul era următorul: «Suntem singurul grup considerat legitim de toate grupările jihadiste din lume. Voi, băieți, pierdeți oameni în fiecare zi. De ce nu vă alăturați nouă?» Jaysh al-Islami a refuzat să li se alăture, atunci ca și acum. În consecință, al-Masri și al-Baghdadi și-au intensificat pur și simplu campania. În cele din urmă, au recurs la asasinarea jihadiștilor care nu se alăturau ISI, pentru a le prelua teritoriul operațional⁶⁷. Totul semăna mai degrabă cu o dispută teritorială mafiotă.”

Pentru a-și justifica numele, Statul Islamic al Irakului a modificat și competențele Consiliului Consultativ al Mujahedinilor, prin crearea și organizarea altor „ministere”, cum ar fi cele pentru agricultură, petrol și sănătate. Era o construcție identitar națională, sau cel puțin dădea această impresie. Într-o manieră controversată, al-Masri, în paralel cu reafirmarea loialității față de bin Laden, i-a jurat credință și lui al-Baghdadi, plasând ierarhic AQI sub patronajul unei umbrele nou create. În termeni jihadiști, era ca și cum ți-ai fi luat o amantă, pe care i-ai prezenta-o primei tale soții drept ce-a de-a doua nevastă.

Al-Masri încerca într-adevăr să împace și capra și varza: să rămână și emir al AQI, pe de-o parte, flirtând, pe de alta, cu divorțul fâțiș de aceasta, pentru a se plasa la comanda propriei sale organizații în Irak. Abia după ce ISIS a rupt oficial relațiile cu al-Zawahiri, la începutul lui 2014, fisura adâncă și ireparabilă creată de pretențiile lui al-Baghdadi la statalitate și subordonarea facțiunii lui al-Masri la ISI au fost scoase la iveală – de un Ayman al-Zawahiri cătrănit de supărare. În mai 2014, a publicat o declarație în care cita o sursă anonimă ce spunea despre al-Baghdadi și al-Masri că sunt niște nebuni „dezgustători”⁶⁸. Dacă al-Qaida i-a adresat vreodată asemenea comentarii acide și lui al-Zarqawi, nu le-a făcut publice.

Noile mașini-capcană (VBIED)

Ascensiunea ISI coincide, de asemenea, cu intensificarea frecvenței și complexității atacurilor cu mașini-capcană (VBIED). Conform Jessicăi Lewis McFate, analistă din cadrul Institutului pentru Studiul Războiului, specializată în problema irakiană, unul dintre motivele pentru care ISIS dă astăzi impresia că ar avea o putere militară mai mare decât are cu adevărat se leagă și de modul excepțional în care se folosește de această

armă. Nu doar carnagiul pe care-l produce o VBIED este mai mare, dar și confuzia psihologică în care intră adversarul înaintea unui asalt militar important. „Le întâlnim mai ales la punctele de control”, spune Lewis. „Considerăm mașinile-capcană, mai ales pe cele implicate în acte sinucigașe, ca fiind un instrument folosit pentru catalizarea unui atac sau creșterea tensiunii înaintea unui. Prin urmare, ISIS va efectua un atac cu mașină-capcană undeva în Baghdad sau pe valea fluviului Eufrat pentru a testa viteza de reacție a Forțelor de Securitate Irakiene și a milițiilor šiite la acest tip de atentat.”

Începând din 2006, al-Masri s-a specializat în punerea la punct a unor asemenea atacuri în interiorul sau în jurul orașului Baghdad: au fost descoperite fabrici de echipare a mașinilor și camioanelor cu armament în „centurile” Baghdadului – localitățile care înconjoară capitala și înăuntrul căroră, până la dezlănțuirea ofensivei militare, Statele Unite nu aveau prea multă influență.

ISI a împărțit Baghdadul și centurile în șase zone, cinci dintre ele centrate în jurul orașului. Fiecare zonă era condusă de un emir local. Pe baza informațiilor secrete digitale despre ISI, obținute în urma unei incursiuni a JSOC, s-a descoperit că unul dintre acești emiri, Abu Ghazwan, stăpânul orașului Tarmiya, care avea 30 000 de locuitori, controla câteva celule AQI în nordul Irakului, inclusiv pe acelea care recrutau femei și copii pentru atentate sinucigașe⁶⁹. De asemenea, Abu Ghazwan era familiarizat îndeaproape cu programul unităților de patrulare americane și irakiene, știind cum să le evite și cum să le prindă în capcană. *Wall Street Journal* a publicat un articol⁷⁰ în care se afirma că, la mijlocul lunii februarie 2007, „un camion de mare tonaj a străpuns intrarea bazei militare din Tarmyia, aruncând în aer ciment și cioburi de sticlă tăioase ca niște pumnale. Patru ore au luptat soldații acestui mic avanpost pentru viața lor,

împotriva grupului de 70-80 de insurgenți.” (Recent, Tarmiya a fost din nou ținta atacurilor cu mașini-capcană inițiate de ISIS, care în iunie 2014 a aruncat în aer casele unor comandanți superiori ai Forțelor de Securitate și pe aceea a unui fost șef de trib implicat în Deșteptarea Arabă.)

Prezentarea generală făcută de Abu Ghazwan modului în care funcționa miniemiratul său sugera că ISI nu folosea Tarmiya doar ca pe o bază a operațiunilor teroriste, acesta fiind, în fapt, un mic stat în devenire. „Noi administrăm districtul, problemele oamenilor și serviciile publice. Avem comitete care asigură funcționarea districtului condus de fratele meu Abu Bakr”, spunea el fără a-și putea ascunde o umbră de orgoliu. Adevărul este că ocupația AQI din Tarmiya amintea de tipologia fiefului islamic întemeiat de Ansar al-Islam în zona de 500 de km² pe care o controla în Kurdistanul irakian sau de guvernarea ISIS din Raqqa, provincia din estul Siriei. Abu Ghazwan avea chiar și linii de transport municipale pentru emiratul său, Tarmiya. Patrula prin tot orașul într-un camion Nissan alb, confiscat de la forțele polițienești irakiene și convertit în mașină ISI. De asemenea, pilota un bac luat de la o stație de tratare a apei, situată pe malul fluviului Tigru.

Istoria personală a lui Abu Ghazwan scoate în evidență o altă tendință a tipului de război purtat de ISI – recidivismul⁷¹. Acesta fusese la un moment dat prizonierul trupelor de coaliție, asemenea unui alt bărbat, pe nume Mazin Abu Abd al-Rahman, care fusese eliberat recent din Camp Bucca, una dintre cele mai mari închisori controlate de Statele Unite în Irak, situată la Basra și denumită astfel în memoria unui ofițer de pompieri new-yorkez mort în Turnurile Gemene, în urma atacurilor din 11 septembrie⁷².

Ca și închisoarea iordaniană Swaqa, unde fusese închis al-Zarqawi, Camp Bucca își câștigase binemeritata reputație de

a fi servit, în egală măsură, drept academie teroristă și unitate de detenție. Islamiștii își reafirmau buna credință predicându-le convertiților, făcând însă și prozeliți printre noii pușcăriași, fiind chiar posibil ca nenumărați criminali care au intrat la răcoare atei sau credincioși de duminică să fi ieșit de acolo fundamentaliști extremiști. În Bucca, al-Rahman nu a învățat doar cele mai subtile nuanțe ale șariei, și-a făcut și prieteni printre fabricanții de bombe ai AQI și a ieșit astfel din custodia Statelor Unite ca un expert de ultimă oră în construcția mașinilor-capcană⁷³. Un alt membru AQI își amintea mai târziu că perioada petrecută de al-Rahman în pușcărie îi adusese și relațiile necesare pentru a-și înființa, odată eliberat, propria sa celulă jihadistă, pe centura nordică a Bagdadului. După cum amintesc Michael Gordon și Bernard Trainor⁷⁴: „Le-au trebuit două zile (lui al-Rahman și altor doi oameni) să pregătească fiecare câte o mașină-capcană la ferma din Tarmiya, pe care o foloseau ca atelier... utilizând mașini furate și depozitate într-o parcare din Adhamiya, precum și o combinație de plastic și exploziv fabricat în casă. În seara de dinaintea atacului, mașina pregătită astfel era dusă din Tarmiya înapoi în Bagdad, lăsată peste noapte într-o parcare sau într-un garaj, înainte ca atentatorul s-o conducă la destinația finală și s-o arunce în aer.”

Fondatorul AQI fusese descoperit și ucis la aproximativ 18 km de Cartierul General JSOC, baza aeriană Balad. La 60 de kilometri nord de Camp Victory înflorea o importantă fabrică de mașini-capcană.

Capitolul 5

Deșteptarea

Irakienii întorc spatele ISI

„Istoria Deșteptării Anbarului este una foarte amară”¹, ne mărturisea un fost înalt oficial al guvernului irakian, către sfârșitul anului 2014. „Oamenii care au luptat împotriva al-Qaida au fost mai târziu lăsați de izbeliște de către propriul guvern. Mulți dintre ei au fost, de asemenea, executați de al-Qaida, iar alții au fost arestați de forțele irakiene. Până nu se va simți o schimbare a modului în care acționează Baghdadul, mă îndoiesc profund că oamenii vor dori să-și riște viețile și să pornească o acțiune similară împotriva ISIS.” Punctul său de vedere, împărtășit de mulți dintre sunniții irakieni pe care i-am intervievat, este mai bine ilustrat de originile Deșteptării. Ca multe alte evenimente benefice, și aceasta s-a petrecut din pură întâmplare.

Sahwa

Programul Protectorii Deșertului a fost un scurt, dar folositor exercițiu care a dus la constituirea unei alianțe americane cu comunitatea tribală de la Ramadi. Din 2006, însă, capitala provincială a Anbarului a căzut din nou sub controlul AQI.

Jihadiștii erau atât de bine infiltrați în oraș, încât puteau recurge la inovații de genul celor folosite de corpul de genști al Armatei Statelor Unite pentru a planta bombe artisanale cu

care să respingă sau să distrugă coloanele americane și irakiene. Foloseau drujbe pentru a tăia hălci mari din asfalt, apoi umpleau craterele care rămâneau în urmă cu explozibili și puneau peste ele un strat de asfalt ce părea neatins. Pentru ochiul unui necunoscător, șoseaua părea una cât se poate de normală – până în clipa în care bomba exploda, deteriorând sau distrugând un transportor blindat Bradley sau un tanc Abrams, omorându-i sau ologindu-i pe ocupanții lor. Gropile lăsate în urmă de acești explozibili ascunși în asfalt distrugeau în profunzime infrastructura, topind conductele de canalizare și inundând străzile cu mizerie.

Ca peste tot în Irak, guvernul provincial din Ramadi ținea o contabilitate dublă, una pentru afacerile oficiale, încheiate în numele Bagdadului, cealaltă pentru AQI, care mituia și lingusea Forțele Irakiene de Securitate și pe oficialii municipali, folosindu-se de cea mai importantă resursă de care dispuneau, cu excepția crimei: banii proveniți din contrabanda cu petrol. Butoaie întregi de țiței furat erau aduse în mod regulat în Ramadi, de la rafinăria Bayji, aflată în nordul țării², iar de aici erau trimise pentru a fi vândute din nou pe piața neagră irakiană. Acesta fusese vreme de ani de zile aranjamentul triburilor cu oamenii lui Saddam. Dar cu noii șefi s-a dovedit că era mai greu de cooperat.

La început, localnicii au reacționat negativ la această domnie de tip medieval, în special din pricina faptului că unul dintre drepturile pe care și le aroga cu de la sine putere AQI era replica șariei la dreptul seniorului: exact ca și membrii ISIS de astăzi, în 2006, jihadiștii violau femeile irakiene după bunul lor plac. Bătrânii tribului erau, de asemenea, în pericol de a fi răpiți sau asasinați. Doi șefci din triburile Albu Aetha și Albu Dhiyab fuseseră deja uciși, iar alții erau vânați, deoarece se

considera că intrau în competiție cu ceea ce devenise înfloritoare economie de război a AQI³.

Locuitorii din Ramadi începuseră să se opună terorismului. Mulți se alăturau patrulilor paramilitare de noapte⁴ organizate de familiile victimelor cu ajutorul milițiilor irakiene și chiar al insurgenților rivali, sătui până peste cap de tafkiri, astfel că, în scurtă vreme s-a născut o adevărată mișcare civilă de rezistență, sub stindardul mișcării Thuwar al-Anbar, adică Revoluționarii din Anbar. A fost începutul a ceea ce a ajuns să fie cunoscut sub numele de *Sahwa* – Deșteptarea. Revoluționarii s-au dovedit atât de eficienți în Ramadi, încât AQI a încercat chiar să negocieze cu ei.

Ce făcea ca Ramadi să fie atât de diferit a fost faptul că, atunci când orașul a fost recucerit de trupele americane și irakiene, s-a aplicat în mod înțelept o strategie de recrutare a trupelor, nu în vulnerabilul centru al orașului, unde, așa cum se petrecuse cu doi ani înainte, la fabrica de prelucrare a sticlei, ar fi fost o țintă ușoară pentru atacurile insurgenților, ci în zona rurală, în districtele tribale din vecinătate⁵. Limitarea Deșteptării la zonele rurale a încurajat ceea ce devenise deja o revoltă să se maturizeze suficient pentru a primi sprijin oficial, favorizat de creșterea încrederii reciproce între americani și triburi. Unul dintre aliații-cheie a fost carismaticul Abdul Sattar al-Rishawi, a cărui locuință fusese percheziționată de două ori de trupele Statelor Unite, care îl suspectau de legături comerciale cu insurgenții. Pe neașteptate, din purul egoism și pragmatismul care catalizaseră vremelnica alianță, al-Rishwai s-a arătat gata să încheie o nouă înțelegere cu inamicul inamicului său⁶. „Aveam întâlniri neoficiale cu diverși indivizi care întrețineau legături cu insurgenții”, i-a mărturisit un locotenent american jurnalistului George Packer, povestind o experiență similară petrecută în 2005, în Tal Afar, când H. R. McMaster a supravegheat retragerea temporară peste

graniță, petrecută cam pe același principiu. Al-Rishawi se va dovedi unul dintre cei mai importanți aliați pe care i-au avut Statele Unite în Irak⁷.

Încercarea AQI de a-i submina eforturile a eșuat, pentru că nemulțumirea triburilor începuse să devină un curent de gândire semnificativ. Al-Rishawi va pune pe picioare, alături de fratele său, Consiliul de Urgență din Anbar, care susținea că reprezintă șaptesprezece triburi din Anbar gata să devină partenerii forțelor de coaliție împotriva AQI. Consiliul s-a mărit de îndată și a fost denumit Deșteptarea Anbarului⁸. Al-Rishawi a supravegheat recrutarea a 400 de oameni pentru forțele irakiene de poliție, în octombrie 2006, și a altor 500 în noiembrie.

A avut intuiția necesară pentru a-și da seama că recrutarea nu se traduce în mod necesar într-o securitate imediată: cadeții trebuiau trimiși în Iordania pentru antrenament, creând un gol de putere de care AQI va încerca să profite, cu certitudine. Al-Risawi l-a convins pe Nouri al-Maliki să autorizeze improvizarea unor batalioane paramilitare care să le stea la dispoziție. Astfel s-au născut Unitățile de Reacție Rapidă, conduse nu de neofiți corupți sau incompetenți, ci de reprezentanți ai triburilor, care pe vremuri făcuseră parte din armata irakiană și știau să lupte. Chiar înainte de Anul Nou 2007, unitățile numărau puțin mai mult de 2 000 de oameni⁹.

Pentru a permanentiza acestesoluții de moment, Statele Unite, prevăzătoare, au înființat noi subsecții de poliție peste tot în regiunea Ramadi, oferind astfel un nou sprijin psihologic pentru triburi – sugerând că domnia legii și ordinea impuse de americani și irakieni prindeau rădăcini trainice în teritoriile respective – și descurajându-i în felul acesta pe insurgenți. Rezultatul a fost scăderea numărului atacurilor cu bombe artizanale la periferia orașului. Succesul general înregistrat de al-Rishawi l-a făcut să se supraaprecieze și să devină prea încrezător, atitudine care în

momentul acela era, cu siguranță, pe placul americanilor¹⁰. „Jur în fața lui Dumnezeu că dacă am arme bune, dacă am mașini bune, dacă am sprijin bun, pot izgoni al-Qaida până în Afganistan”, le spunea șeful jurnaliștilor de la *New York Times* și, evident, președintelui Bush, cu care s-a întâlnit în timpul unei vizite a acestuia la Baghdad, în 2007¹¹. În cele din urmă, al-Rishawi nu a apucat să vadă al-Qaida izgonită din Irak. A fost asasinat de jihadiști la doar câteva zile după întâlnirea cu președintele¹².

Deșteptarea Anbarului a fost o organizație structurată mai degrabă de jos în sus, și nu invers, ajungând la nivel de brigadă grație altor comandanți improvizați și cu mințile înfierbântate, care erau gata de negocieri cu cei ce, cu doar o zi înainte, își beau ceaiul alături de insurgenți. Alegerile din decembrie 2005 demonstraseră deja că unii teroriști sunniți se puteau acomoda cu sistemul politic irakian și nu era nevoie să fie capturați sau uciși.

Generalul locotenent Graeme Lamb, adjunctul britanic al generalului Casey, susținea de multă vreme că era doar o chestiune de timp până când prezența AQI se va dovedi prea nocivă pentru sunniți și că unii dintre partenerii de luptă mai puțin extremiști ai jihadiștilor se vor întoarce către coalitiție, cerându-i ajutorul. Problema era cine putea fi întors de pe drumul pierzaniei și cine mersese prea departe. Era exclusă primirea agenților AQI, cu certitudine, dar ce era de făcut cu „afiliații” organizației, membrii Statului Islamic al Irakului, mult mai flexibili din punct de vedere ideologic? Lamb a avut o întâlnire cu un emir din Ansar al-Sunna, o facțiune salafistă care începuse nu cu mult timp în urmă să pună la îndoială metodele ISI. Emirul i-a spus că, desigur, puteau și trebuiau să lupte împotriva forțelor străine de ocupație, însă Irakul se confrunta cu un rău mult mai mare, cu tăietorii de capete și violatorii lui al-Masri și al-Baghdadi¹³. „V-am urmărit în Anbar timp de trei ani și jumătate”, i-a mărturisit el lui Lamb. „Am ajuns la concluzia că

nu reprezentați un pericol pentru credința sau modul nostru de viață. Al-Qaida, în schimb, este un asemenea pericol.”

Operațiunea *surge*

Aglutinarea unei incipiente revolte populare împotriva AQI însemna o creștere a efectivelor convenționale militare din Irak. Multe s-au spus și s-au scris pe seama „întăririi” (*surge*) forțelor militare americane din Irak, operațiune începută în 2007 și acoperită de norul controverselor de politică internă de la Washington. Monitorizată de Petraeus, politica adoptată de președinte presupunea trimiterea în Irak a încă cinci divizii de luptă, adică efective suplimentare numărând aproape 30 000 de soldați, și o revizuire completă a strategiei de război. Noua strategie implica nu doar confruntarea cu AQI, dar și cu interpușii Iranului și cu vasta rețea de miliții šiite susținută de Teheran¹⁴, acestea din urmă reprezentând un risc de securitate cel puțin la fel de mare pentru trupele Statelor Unite și pentru civilii sunniți, căroro li s-a cerut pe neașteptate să ajute la înlăturarea jihadismului. Deloc întâmplător, arhitectul acestei strategii era chiar cel însărcinat s-o aplice.

Petraeus și generalul locotenent James Mattis, de la Divizia de pușcași marini, au redactat un nou manual de strategie pentru lupta de contrainsurgență (COIN)¹⁵, un ghid de 282 de pagini pentru contracararea rezistenței de gherilă de tip maoist, prin determinarea comunităților în interiorul cărora aceasta acționa să coopereze la înlăturarea ei – sau, pentru a folosi mult citata metaforă maoistă, „să întoarcă marea împotriva peștelui”. Un amestec de tehnici militare și polițienești¹⁶, proporția magică a COIN, după cum fusese codificată de manualul Petraeus-Mattis, era de 20 la 1 000 – 20 de soldați la 1 000 de civili (ecuația includea soldați și polițiști irakieni).

Triburile sunnite nu trebuiau convinse că era în interesul lor să vâneze AQI – o făceau deja cu mai mult curaj și pricepere decât cea mai mare parte a armatei irakiene. Petraeus a constatat acest lucru cu ochii lui. Fusesse însărcinat cu antrenarea Forțelor de Securitate Irakiene, un program măcinat de disfuncții și corupție. Mulți cadeți se dovediseră incompetenți sau nu voiau să lupte. Alții furau echipament militar și îl revindeau – în unele cazuri, aceluiași inamic pe care fuseseră angajați de America să-l înfrunte. În 2007, Oficiul de Finanțe al guvernului american a publicat un raport în care se afirma că aproape 190 000 de AK-47 (binecunoscutele puști de asalt Kalașnikov) dispăruseră din depozitele armatei¹⁷. Ceea ce înseamnă că armele cumpărate de contribuabilii americani se aflau foarte probabil undeva prin Irak, ucigând soldați americani.

Primele două noi brigăzi de întărire au fost trimise la Baghdad, cuibul de viespi al AQI, care nu a stat pe gânduri și a început să saboteze cum putea noua strategie COIN. AQI era mai puternică în zonele din jurul capitalei, unde nou-înființatele avanporturi ale Statelor Unite erau supuse unor atacuri coordonate cu mașini-capcană. Într-o singură zi a lunii februarie, cinci asemenea operațiuni au ucis circa 500 de oameni. Condițiile de viață erau de coșmar, în special în zonele cu populație mixtă, sunnită și šiită. Acolo, membrii grupurilor speciale și insurgenții erau răpiți, torturați, uciși și se epurau etnic unii pe ceilalți. Soluția armatei Statelor Unite era partiția: s-au ridicat enorme și lungi ziduri de beton, pentru a-i ține departe unii de ceilalți pe inamici¹⁸.

„Cheia Bagdadului este chiar terenul său, în special în partea nordică și cea sudică”, ne-a spus Jim Hickey. „Triburile și familiile sunnite, acestea au fost forțele de susținere de care s-a folosit AQI în 2005 și 2007. Am câștigat, în cele din urmă,

bătălia pentru Baghdad, pentru că am curățat aceste zone de sprijin, pe care ei și le construiseră de-a lungul anilor.”

Diyala, atunci și acum

Faptul că militarii americani nu au reușit să distrugă rețeaua de aprovizionare a AQI din capitala irakiană își are cauza în câteva dintre succesele lor înșelătoare. Când al-Zarqawi a fost ucis în Hibhib, în iunie 2006, forțele coaliției au recuperat o arhivă de documente secrete ale AQI care sugerau că jihadiștii erau încredințați că aveau să piardă fortăreața lor cea mai importantă, așa-numitul Triunghi al Morții din sudul Bagdadului, pe care americanii erau pe cale să-l cucerească. Al-Zarqawi luase în considerare posibilitatea de a schimba locul cartierului său general, chiar înainte de a fi ucis. Însă victoriile teritoriale ale coaliției erau pyrrhice, fiind mai degrabă tactice, nu strategice. Dacă AQI era înfrântă într-un loc, însemna că fusese înfrântă la nivel național? Asupra acestui subiect, grupările rivale din cadrul Departamentului de apărare al Statelor Unite aveau puncte de vedere diferite. O analiză a Serviciilor Militare de Informații, comandată de predecesorul lui Petraeus, George Casey jr., a conchis că toate însemnele violenței zarqawiste – atentatele sinucigașe, lunetiștii, detonarea minelor artizanale – scăzuseră, în mod evident, din punct de vedere numeric, la fel și jihadiștii¹⁹. Mai mult, într-o copleșitoare proporție, ciorchinele de atacuri era limitat la doar patru provincii irakiene din cele optsprezece²⁰; dar jumătate din populația țării locuia în douăsprezece dintre cele neafectate de atentate, care suferiseră doar 6% din totalul atacurilor. Ceea ce însemna, în viziunea lui Casey, că AQI pierdea lupta la scor pe întreg teritoriul Irakului.

Cel care a contrazis evaluarea făcută de Casey băii de sânge irakiene a fost Derek Harvey. Harvey considera că metodologia

folosită în studiul generalului era greșită și confunda înaintarea pe termen scurt cu cea pe termen lung. El a invocat un plebiscit organizat de Agenția Militară de Informații, din care a rezultat că nivelul de încredere al irakienilor în conducerea militară a propriului guvern era la cote minime, complet diferit stând lucrurile în cazul „rezistenței armate”. O constatare care nu prevestea nimic bun, de vreme ce tocmai sprijinul popular era cel care mărea efectivele rezistenței și cel care putea menține securitatea națională irakiană într-o stare de haos. De asemenea, Harvey a mai constatat că modul în care armata inventaria atacurile teroriste era extrem de înșelător, pentru că nu le lua în considerare decât pe cele reușite, adică pe acelea în urma cărora rezultau victime. Însă cum rămâne cu atacurile *eșuate*, cu cele aproape ratate? Dacă o bombă artizanală nu explodează sau nu rănește ori omoară pe nimeni, ea nu constituie totuși un atac? Nu demonstrează că AQI are capacitatea permanentă de a produce teroare, precum și posibilitățile operaționale de a o face?²¹

Analiza mult mai sumbră făcută de Harvey s-a dovedit corectă. În vreme ce AQI a continuat să-și mute centrele de comandă dintr-un oraș într-altul, strategia lui Casey, bazată cu strictețe pe contraterorism, a devenit un chinuitor joc de-a șoarecele și pisica.

Până în 2007, AQI își stabilise noul cartier general în Baqubah, capitala provinciei Diyala. După cum făcuseră cu un an înainte și în Ramadi²², jihadiștii au cucerit nu doar centrul orașului, ci și ariile rurale limitrofe din partea de sud, zonă paralelă cu râul Diyala, caracterizată de o vegetație bogată, care le-a ascuns mișcările și activitățile. Zona de retragere a grupării era lângă Buhriz²³, o fostă reductă baasistă, pe care insurgenții o foloseau ca loc al execuțiilor publice sau ca zonă de răpire a localnicilor, în cazul în care nu-i alungau pur și simplu din casele lor. În ceea ce privește „guvernarea” AQI, gruparea a pus stăpânire

pe morile din afara orașului și a raționalizat hrana, în schimbul căreia pretindea loialitatea celor pe care încă nu-i alungase ori omorâse. Ulterior, Buhriz a devenit locul uneia dintre cele mai sângeroase bătălii a războiului irakian.

A început în martie 2007, când un batalion american de transportoare blindate Stryker și un detașament paramilitar au declanșat luptele pentru cucerirea orașului. Au fost întâmpinați de grenade antitanc și lunetiști. Inamicul s-a angajat în lupta cu militarii Statelor Unite „în grupuri mici”, folosindu-se de „subterfugii”, a declarat Benjamin Hanner, sergent clasa I, intervievat de *Washington Post*²⁴. „Sunt cumpătați, se organizează bine, rețeaua lor de informații și de avertizare este eficientă.” Erau, de asemenea, foarte pricepuți la capcane. Au plantat douăzeci și șapte de bombe artizanale pe aproape doi kilometri de șosea, dar s-au asigurat că doar una din trei sau patru bombe era operațională. Shawn McGuire, sergent de stat major, le spunea lui Gordon și Trainor: „Nu am mai văzut niciodată o organizație ca aceasta. Erau foarte bine puși la punct. Bine antrenați. Împușcau. Erau capabili să lovească ținta. În loc să tragă orbește de după colțuri și să dea bir cu fugiții, se regroupau și făceau manevre împotriva noastră. Era aproape ca și cum ai fi urmărit soldații americani antrenându-se”²⁵.

Jihadiștii s-au folosit din plin de altă armă preferată: bombe artizanale plasate înăuntrul caselor (HBIED), care erau montate în zidurile locuințelor din Buhriz și declanșate în momentul în care soldații pătrundeau în interiorul lor. În 2013, ISIS a folosit aceste dispozitive cu un efect devastator – de data aceasta, împotriva soldaților și polițiștilor irakieni din Ninive, pentru a-i forța să treacă în tabăra lor sau să dezerteze. Ținând cont de rapiditatea cu care au cucerit Mosulul, în anul următor, e clar că aceste atacuri au slăbit autoritatea irakiană, care oricum nu mai impresiona pe nimeni.

Multă vreme după încheierea bătăliei de la Buhriz, Diyala s-a confruntat cu o reluare a războiului sectar, milițiile šiite luptând cu noile *sahwat* sunnite, care erau decise să se opună represivului guvern al-Maliki. Provincia este, de asemenea, un teatru de luptă extrem de important pentru ISIS. Abu Bakr al-Baghdadi aparține tribului Bobadri din Diyala, unde a fost anunțată, în decembrie 2013, constituirea unui nou *wilayat* (provincie) al ISIS. Al-Adnani, purtătorul de cuvânt al ISIS, a declarat că războiul jihadist împotriva šiiților irakieni urmează să se concentreze mai cu seamă în acea regiune.

Lei pentru miel

Bătălia pentru Buhriz a dovedit, de asemenea, cât de înțeleaptă fusese încercarea lui Graeme Lamb de a-i coopta pe insurgenții sunniți mai puțin fanatici, pentru a-i folosi împotriva AQI. Dintre toate grupările care au acceptat această strategie, niciuna nu s-a întors cu mai multă feroare împotriva foștilor colegi jhadiști, decât Armata Islamică.

Într-un interviu acordat ziarului *Washington Post* în 2004, nu la mult timp după cea de-a Doua Bătălie pentru Falluja, Ishmael Jobouri, căpetenia grupului, un membru de trib sunnit, insista asupra faptului că armata sa era formată din irakieni de toate felurile, sunniți, šiiti și kurzi, și că singurul lor obiectiv era alungarea trupelor de ocupație²⁶. Probabil, dar Armata Islamică era, de asemenea, și forța de insurgență salafisto-baasistă cea mai consistentă din Irak, iar în aprilie 2007 ajunsese sătulă până în gât de AQI și apelase direct la bin Laden pentru a-i cere să-și strunească franciza, care-o luase razna. Și pentru că apelul nu a avut efect, a cerut ajutorul americanilor.

Abu Azzam, un comandant al Armatei Islamice, s-a oferit să ajute armata Statelor Unite să recapete controlul asupra

centurilor Baghdadului, pe atunci invadate de insurgenți – în special cea din Abu Ghraib, unde sunniții erau prinși ca în clește de AQI și milițiile šiite. Azzam a organizat o joncțiune între trupele Statelor Unite și 3 000 de voluntari care-și manifestaseră dorința să formeze o jandarmerie de tipul Deșteptării. Printre aceștia se afla un membru al Brigăzii Revoluționare 1920, pe nume Abu Marouf, care ocupase locul al șaptelea pe lista celor mai căutați insurgenți din Abu Ghraib. Deși șovăiau la gândul că vor colabora cu un teoretician de frunte, care nu cu multe săptămâni înainte îi vâna și omora pe ai lor, americanii au acceptat să pună la încercare oferta lui Abu Marouf. I-au dat o listă cu numele celor mai importanți insurgenți AQI din Radwaniyah, oraș de centură, iar Abu Marouf s-a întors câteva zile mai târziu cu o înregistrare pe telefonul său, care înfățișa capturarea și execuția unuia dintre aceștia²⁷.

Abu Marouf era sprijinit de puternicul trib Zobai, din regiunea Baghdadului, alături de care declanșa atacuri îndrăznețe împotriva AQI, dovedindu-și în continuare buna credință. În Ameryia, un cartier din vestul Baghdadului, un grup irakian de voluntari, cunoscut sub numele de Forsan al-Rafidayn (Cavalerii celor două fluvii), transmitea coordonatele țintelor jihadiste, pentru a fi bombardate de avioanele de luptă americane²⁸.

Ulterior, dintr-o suită de acțiuni civice delimitate regional, Sahwa a devenit o parte instituționalizată a strategiei COIN a lui Petraeus, consiliile regionale ale Deșteptării primind comenzi direct de la armata Statelor Unite și de la guvernele provinciale irakiene. Denumit inițial Programul Localnicilor Îngrijorați, a devenit cunoscut, nu după multă vreme, sub numele mai poetic de Fiii Irakului. Temându-se, fără îndoială, să nu treacă din nou printr-o dezastruoasă campanie de recrutare și echipare, așa cum s-a întâmplat în cazul primelor Trupe Irakiene de Securitate, Petraeus a ținut evidența voluntarilor

Deșteptării, luându-le datele biometrice și arhivându-le într-o bază centrală de date²⁹.

„Întărirea efectivelor este prost înțeleasă”, ne-a spus Ali Khedery, cel mai longeviv diplomat american din Irak. „A fost mai puțin vorba despre o întărire a trupelor, și mai mult despre o întărire a diplomației în raport cu conducerea națională irakiană, pentru a o forța să coopereze și să bată în cuie înțelegerile noastre politice. Scopul a fost să câștigăm timp, pentru ca politicienii să aibă răgazul necesar de a se adapta unii cu alții. De aceea ați putut observa o diminuare cu 90% a violenței, de la maximele înregistrate înainte de întărire efectivelor, la perioada alegerilor regionale din 2009.”

Nu întâmplător, acest tur electoral a fost în mare măsură câștigat, în provinciile sunnite, de aceiași lideri de trib care au canibalizat AQI. Fratele lui al-Rishwi a câștigat un loc în Consiliul Provincial din Anbar. De asemenea, în provinciile Diyala și Ninive, coalitiile sunnite au ieșit pe primele locuri.

Al-Qaida din Irak în corzi

Într-o scurtă conferință de presă organizată de Pentagon în iunie 2010, generalul Odierno susținea că, într-o perioadă de trei luni, armata Statelor Unite „a capturat sau ucis 34 dintre cei mai căutați 42 de lideri ai al-Qaida din Irak. Este clar că încearcă să se reorganizeze. Ripostează din când în când... Au pierdut legătura cu liderii al-Qaida din Pakistan și Afghanistan.”³⁰

AQI era distrusă de o combinație între atacurile JSOC, noile brigăzi americane și milițiile Fiilor Irakului, precum și de propriul sistem de comunicații deficitar. Ani la rând, Agenția Națională de Securitate trăsese cu urechea la convorbirile telefonice dintre jihadiștii aflați pe câmpul de luptă, trimițând interceptările celor de la CIA și JSOC, care, ulterior, îi urmăreau, arestau sau eliminau pe insurgenți.

„Era darwinismul la lucru”, spunea Derek Harvey. „Toți indivizii suficient de tâmpiți încât să folosească telefoanele celulare în Baghdad erau loviți, loviți, loviți și iar loviți. Aceasta a fost o modalitate de a tria haita, lăsând însă în urmă luptători mai deștepți și mai puternici, pricepuți la contrainformații interne și la filtrarea accesului către liderii-cheie. Caracterul impenetrabil al comunicațiilor ISIS este un rezultat al acestor metode subversive.”

Un eveniment diferit de consolidarea efectivelor militare și de apariția Deșteptării, dar la fel de promițător, era faptul că aura AQI începuse să pălească în imaginarul colectiv irakian, concomitent cu ceva ce semăna cu recuperarea unei identități naționale post-Saddam, care trecea dincolo de tensiunile sectare și măcelul fratricid. În 2007, cântăreața irakiană Shada Hassoun³¹ a câștigat *Star Academy*, echivalentul concursului *American Idol* din Orientul Mijlociu, cu emoționanta interpretare a baladei „Baghdad”, pe care a cântat-o înfășurată în drapelul național. Mai târziu, Irakul a câștigat turneul Cupa Asiei la fotbal, învingând Arabia Saudită. În același timp, prestigiul AQI a început să scadă printre reprezentanții palierului demografic cheie: tinerii sunniți. În *Iraq After America*, Joel Rayburn povestește o întâmplare relevantă, auzită chiar în perioada respectivă de la un șef de poliție din Habbaniya, aparținând provinciei Anbar³²:

„În 2007, în Ajunul Crăciunului, a fost uluit să-i vadă pe tinerii din cartierul lui sărbătorind alături de prietenele lor, lansând artificii și bând alcool, activități evident «creștine», pe care al-Qaida le interzisese. Năucit, polițistul i-a tachinat spunându-le: «Sărbătoriți de parcă ați fi creștini, dar anul trecut erați cu toții în al-Qaida!» Tinerii au izbucnit în râs, își amintea polițistul, și i-au spus: «Al-Qaida? Asta a fost anul trecut!»”

Că takfirismul putea fi redus la nivelul unei toane trecătoare va fi o lecție valoroasă, pe care Comandamentul Central

al Armatei Statelor Unite (CENTCOM) o va învăța în Irak, o lecție rememorată și mai dureros, cinci ani mai târziu, când toana va reveni odată cu răzbunarea.

Nu doar prestigiul extern al AQI intrase în declin, ci și forța sa de decizie internă. Mulahul Nadhim al-Jibouri provenea din orașul Dhuluiya, situat la nord de Baghdad, și făcea parte din Consiliul Shura al Mujahedinilor, controlat de al-Zarqawi. S-a alăturat Deșteptării înainte să plece pentru o vreme în Iordania, o mare parte din influența islamică a triburilor exercitându-se de la depărtare. Al-Jibouri apărea frecvent la televiziunea iordaniană, denunțând atrocitățile pe care le comitea acasă AQI. Apoi, în primăvara lui 2011, a revenit la Baghdad pentru a participa la negocierile de reconciliere cu guvernul al-Maliki. Al-Jibouri a acordat un interviu unei televiziuni irakiene. A doua zi, a fost împușcat mortal dintr-o mașină, în partea vestică a capitalei.

Cu câteva luni înainte de a fi ucis, avusese o conferință via Skype cu membrii armatei Statelor Unite³³. Potrivit mărturiei unuia dintre ofițerii care au participat la conversație, al-Jibouri a confirmat că înființarea ISI fusese, de fapt, un puci pus la cale de AQI, care încerca să deghizeze jihadismul străin într-un costum național. Dar alți insurgenți sunniți vedeau mai departe de atât. ISI produsese un recul printre naționaliști, care nu voiau să lupte și să moară doar pentru a vedea instalat în Zona Verde un emirat zarqawist. În plus, mulți dintre acești insurgenți acceptaseră AQI doar ca pe o soluție militară ad hoc. „ISI reprezenta încercarea al-Qaida de a pune stăpânire pe canalul politic al insurgenților irakieni”, spunea al-Jibouri.

Toate regimurile totalitare prosperă hrănindu-se cu mituri care transcend sau anulează hotarele naționale, chiar și cele care încep ca expresii ale naționalismului și care, mai apoi, trebuie să justifice retroactiv inevitabilul *Anschluss*³⁴ al ținuturilor străine. AQI nu făcea excepție de la regulă. În primii ani ai războiului,

își crease o puternică imagine duală: în primul rând, se imagina ca avangardă a unei insurgențe *irakiene* hotărâte să-i distrugă și să-i alunge pe ocupanții occidentali, în al doilea rând, se considera un gardian al proprietăților sunnite furate. Cu extremismul său apocaliptic, a reușit să distrugă ambele percepții. Armata lui Petraeus a administrat puternicul medicament al războiului împotriva insurgenților, ajutând astfel propriii anticorpi ai Irakului să distrugă un agent patogen străin și mortal.

Dar asta se întâmpla când în Irak se aflau aproape 170 000 de soldați americani. Astăzi, încercarea este mult mai dificilă, pentru că triburile nu au încredere în Baghdad și, cu rare excepții, nu sunt pregătite să se alieze cu milițiile šiite împotriva ISIS. „Oamenii nu mai cred defel în termenul de *Deșteptare*, pentru că atunci când guvernul irakian n-a mai avut nevoie de triburi, s-a întors împotriva Fiilor Irakului”, ne-a declarat doctorul Jaber al-Jaberi, unul dintre consilierii politici ai fostului viceprim-ministru, Rafi al-Issawi³⁵. „Nu le-a protejat drepturile, nu le-a plătit salariile și i-a aruncat pe mulți dintre ei în închisoare. Nu cred că triburile vor mai declanșa o altă *Deșteptare*. Acum au nevoie de o Gardă Națională provincială, care poate fi parte a Trupelor de Securitate Irakiene, dar formată din membri ai triburilor, care acționează nu ca armată sau ca poliție, ci ca miliție.”

ISIS a făcut tot posibilul pentru ca așa ceva să nu se întâmple. *Sahwat* este un termen propagandistic de care abuzează frecvent. Se laudă că distrug caselor acelor membri ai triburilor care i se opun și că le îngăduie foștilor membri ai milițiilor *Deșteptării* să se „căiască” și să intre în ISIS. „Nimeni nu mi-a vorbit despre o nouă *Deșteptare*, despre înființarea unei gărzi naționale”, susținea în octombrie 2014, în *Guardian*, șeicul Ahmed Abu Risha, fratele lui al-Rishawi. În aceeași lună, la Ramadi a fost descoperită o groapă comună, în care se aflau 150 de cadavre. Toate aparțineau membrilor tribului Albu Nimr.

Capitolul 6

Simptome de sevraj

ISI și al-Maliki așteaptă plecarea SUA

Succesul *Sahwa* și al războiului împotriva insurgenței însemna nu doar că jihadiștii erau uciși în număr mai mare în timpul luptelor, ci și că erau percepuți ca inamici combatanți și închiși în unitățile de detenție înființate de americani în Irak. Actualul comandant al ISIS și mulți dintre locotenenții lui au fost cândva prizonierii Statelor Unite. Ei au fost eliberați fie pentru că nu erau considerați drept amenințări reale la adresa siguranței naționale, fie pentru că guvernul al-Maliki avea alte preocupări decât cele privitoare la securitatea militară. Eșecul supravegherii, ne-au mărturisit mulți oficiali americani, a avut de-a face cu modul în care au fost identificați și triați acești deținuți odată capturați. „Am identificat anumiți indivizi și am stabilit ce roluri îndeplineau în cadrul organizațiilor – am făcut asta pentru că ne ajuta să-i înțelegem”, ne declară un fost membru al administrației Bush. „Așa că spuneam: «Aha, ăsta e emir.» Dă-l dracului, ce dacă-i emir? Cel care contează cu adevărat e al cincilea tip din spatele lui.”

Universitățile terorii

După cum spune generalul maior Doug Stone, AQI și ISI nu doar că foloseau închisorile controlate de americani pe post de „universități jihadiste”, ci chiar încercau, de fapt, să se *infiltreze*

în închisori pentru a instrui noi recruți. În 2007, Stone și-a asumat în întregime conducerea programului de detenție și interogare din Irak, dorind să reinstituie reabilitarea. Nu doar că permanenta apariție în presă și condamnarea internațională a modului în care erau torturați deținuții din închisoarea de la Abu Ghraib au aruncat o pată de neșters asupra ocupației și a credibilității americane, dar penitenciarele erau folosite, mai degrabă, ca saloane de socializare pentru jihadiști¹. În special Camp Bucca, aflată în provincia sudică Basra, era cunoscută din acest motiv.

Conform unei evaluări a armatei Statelor Unite², la Bucca erau închiși 1 350 de teroriști takfiri extremiști, într-o populație totală de 15 000 de persoane, unde posibilitatea de a afla cine lua legătura cu cine era aproape inexistentă. Din cauza intensificării operațiunilor militare, ca urmare a sosirii noilor efective americane, numărul deținuților aproape că se dublase, ajungând la 26 000 atunci când Stone a preluat comanda, în 2007³.

„În fiecare săptămână aveam de-a face cu cel puțin un caz de intimidare, iar de aproximativ două ori pe lună, cu asasinat”, își amintea Stone într-un interviu. „Era un loc destul de periculos, care scăpase de sub control când am ajuns acolo. Foloseau țigări și chibrituri pentru a-și arde corturile și saltelele, iar când încercam să ridicăm alte corturi, le incendiau din nou. Am crezut că vor da foc la toată închisoarea aia blestemată.”

Stone a introdus un program de de-radicalizare, organizând conferințe ale imamilor musulmani moderați, care se foloseau de Coran și de *hadith* pentru a-i convinge pe teroriști că interpretarea pe care o dădeau islamului era una distorsionată. A început să împartă prizonierii pe categorii, în ceea ce a devenit cunoscut ca Unități Modulare de Cazare pentru Deținuți (*Modular Detainee Housing Units* – MDHU). „Înainte de asta,

aveam niște blocuri în care stăteau o mie de oameni. Am folosit MDHU pentru a-i izola pe cei care erau intimidați sau bătuți de cei care-i intimidau sau săreau la bătaie.”

În timpul administrației sale de optsprezece luni, Sone a condus și supravegheat sau a fost consultant în mai mult de 18 000 de interogatorii ale deținuților și a observat câteva „tendințe” printre membrii AQI. Într-o prezentare pentru CENTCOM⁴, Stone și-a sintetizat toate observațiile. Informațiile lui verifică în mare parte ceea ce le spusese mulahul Najim Jibouri, și anume că luptătorii străini nu erau priviți cu ochi buni de către „irakienii care încercau să-și preia rolurile de conducere”. Baasiștii „înceau să se folosească de stindardul ISI pentru a recâștiga controlul anumitor regiuni”. Jihadiștilor le păsa mai mult de orașele din care proveneau ori de alte anumite zone, decât de terorismul global sau regional. Faptul că AQI folosea femei și copii pe post de atentatori sinucigași îi „dezgusta” pe mulți. Banii, nu ideologia, erau motivul principal pentru care oamenii aveau la AQI. În fine, emirul AQI, Abu Ayyub al-Masri „nu era o persoană influentă în fața multora... cu toate acestea, deținuții mai tineri, mai ușor impresionabili” erau atrași de figura emirului ISI, Abu Omar al-Baghdadi.

La începutul mandatului său, Stone a observat un fenomen straniu, care le era propriu doar deținuților takfiri – aceștia veneau la Camp Bucca cerând să fie repartizați în blocul AQI, știind deseori cum funcționa închisoarea și câți deținuți se aflau acolo. „Uneori, indivizii chiar se lăsau prinși. Apoi, când erau aduși aici, cereau să fie repartizați într-un bloc anume, în care se aflau mulți membri al-Qaida. Takfirii erau foarte bine organizați în Bucca; ei stabileau, în timpul rugăciunilor din noaptea de vineri, unde vor dormi oamenii lor și unde urmau să fie duși. De fapt, una dintre cele mai mari zone de celule

primise porecla Camp Caliphate. De câte ori o auzeam, mă gândeam: *Chiar dacă nu au puterea de a fonda un asemenea califat, cu siguranță au convingerea că pot.*”

Procedurile erau de așa natură în Irak, încât toți cei prinși de forțele Statelor Unite fără niciun act de identitate asupra lor își declarau numele, fiindu-le apoi procesate datele biometrice. După care li se scana irisul, le erau luate amprente și probe ADN. Deseori, însă, numele pe care le declarau erau false. „Unii dintre ei puteau avea nume diferite la fiecare interogatoriu. Doar cu ajutorul datelor biometrice am fost capabili, mai târziu, să ținem evidența recidiviștilor”, spunea Stone.

Cândva pe la început, mărturisea el, dăduse de un deținut al cărui nume de familie era Baghdadi. Nu era neapărat un lucru de mirare – insurgenții luau deseori numele orașului sau al țării de origine (sau pe-al orașului sau al țării din care ar fi vrut ei ca oamenii să creadă că provin) drept nume de război. Dar acest Baghdadi era diferit de ceilalți. Stone declara: „Numele lui a apărut pe o listă de persoane pe care o aveam deja. Se considera că întreținea legături semnificative cu al-Qaida. Psihologii îl introduseseră în categoria aspiranților cu ambiții foarte mari – nu în categoria sociopaților, fiind etichetat drept un tip serios, cu un plan serios. Își spunea imam și se considera nu un descendent al lui Mahomed – am văzut câțiva la Bucca –, ci o persoană cu o chemare religioasă extrem de puternică. Judeca procese conform șariei și conducea slujbele de vineri în calitate de imam.”

Acest Baghdadi era mereu adâncit în gânduri și nu le crea defel probleme paznicilor. „Am avut sute de inși ca el în ceea ce numim «categoria liderilor», spune Stone. Am ajuns să ne referim la el ca la un «neîmpăcat», cineva pentru care rugăciunile imamilor moderați nu aveau nici cea mică însemnătate.

Prin urmare, iată un tip tăcut, modest, care are o viziune religioasă extrem de profundă și care ce face? Începe să aibă întâlniri cu «generalii». Aveam o mulțime de criminali și indivizi care făcuseră parte din armata irakiană și-și spuneau generali, deși fuseseră doar ofițeri de rang inferior în armata lui Saddam.” Toți foștii oficiali militari irakieni cu grade superioare și membri devotați ai Partidului Baas, inclusiv Saddam însuși, au fost deținuți la Camp Cropper, altă închisoare administrată de Statele Unite în cadrul aeroportului internațional din Baghdad. Cropper era, de asemenea, și centrul de procesare pentru deținuții trimiși la închisoarea Bucca. „Unii generali împărtășeau perspectiva religioasă a lui Baghdadi și au intrat în grupul tafirilor – cei cu bărbi lungi și tot tacâmul.”

Stone crezuse că individul era, de fapt, o momeală trimisă de ISI să pozeze în ambiguul Abu Omar al-Baghdadi, cu scopul de a se folosi de detenția la Bucca pentru a antrena noi jihadiști. „Dacă voiai să constitui o armată, închisoarea era locul ideal. Le acordam asistență medicală, aveau stomatolog, îi hrăneam și, cel mai important, îi protejam să nu moară în luptă. Cine are nevoie de o casă conspirativă în Anbar, când există o închisoare americană în Basra?”

Un fost membru ISIS intervievat în *Guardian* confirmă evaluarea făcută de Stone. „Nu ne-am fi putut întâlni nicio dată cu toții în Baghdad, și nicăieri altundeva”, le spunea Abu Ahmed jurnaliștilor. „Ar fi fost extrem de periculos. Aici nu eram doar în siguranță, ci ne și aflam la doar câteva sute de metri de întreaga conducere al-Qaida.”⁵

Abu Ahmed își amintea că deținuții jihadiști își scrijeleau numerele de telefon ale celorlalți și orașele de reședință pe elasticele lenjeriei de corp și că-și constituiau rețelele chiar înainte să fie eliberați⁶. „Când am ieșit, am sunat. Fiecare individ

important pentru mine avea numele scris pe elastic. Aveam numerele lor de telefon, orașele din care veneau. Până în 2009, mulți dintre noi făceam deja din nou ceea ce făcuserăm înainte să fim prinși. De data aceasta, însă, o făceam mai bine.”

Pentru Richard, fost oficial la Pentagon, ideea unui al-Baghdadi infiltrat în închisoare pentru a recruta indivizi dintre subofițerii sau ofițerii de rang inferior ai fostei armate irakiane era perfect plauzibilă. „Avem tendința să considerăm că armata irakiană era o glumă, dar era o armată de profesioniști, o armată foarte mare”, spune el. „Ceea ce numim noi ofițeri de rang inferior, căpitani, maiori, subofițeri – am fi tentați să-i desconsiderăm în Irak. În armatele arabe, de regulă, aceștia sunt adevărații profesioniști. Indivizii care dețineau grade mai mari decât cel de maior, adevărații generali ai armatei lui Saddam, aveau relații la nivel înalt în cadrul triburilor și familii cu bani. Își cumpăraseră gradele. Ofițerii de la mijlocul ierarhiei erau cei care contau. Aceștia erau de groază. Cum altfel să facă bani? Familiile lor flămânzeau, așa încât erau nevoiți să facă bani. Ce-și ziceau ei? «Pun la cale o ambuscadă, cârpesc o bombă artizanală și tipii mă vor plăti.» În cele din urmă au avut ceva succes și s-au aliat cu diferite grupuri de insurgenți, inclusiv cu al-Qaida.”

Circa 70% dintre deținuții aflați la Bucca în 2008 erau acolo de aproximativ un an. „Aceasta înseamna, în realitate – scria Craig Whiteside, profesor la Colegiul Naval de Război din Newport, Rhode Island, într-un eseu pentru pagina de internet War on the Rocks⁷ – că deținutul de rând de la Bucca era încarcerat timp de un an sau doi înainte de a fi eliberat, chiar dacă fusese implicat în acte cu adevărat violente îndreptate împotriva coaliției sau a guvernului irakian. Au existat chiar și exemple de insurgenți trimiși la Bucca și eliberați de mai multe

ori, în ciuda faptului că se specializaseră în realizarea bombelor artizanale.”

Al-Maliki *versus* Washington

Camp Buca a fost închis în 2009, după ce Washingtonul și Baghdadul au semnat Acordul Statutului Militar (SOFA), document care prevedea că prizonierii deținuți de Statele Unite vor fi eliberați sau transferați în custodia irakiană și că trupele Statelor Unite vor fi retrase din orașele irakiene până în 30 iunie 2009, cedând toate responsabilitățile privind securitatea partenerilor irakieni. În decembrie 2008, președintele Bush și prim-ministrul al-Maliki au semnat SOFA în Baghdad, în cadrul unei ceremonii de care lumea își amintește mai degrabă din cauza unui incident violent – un membru al audienței a aruncat cu pantofii în Bush –, decât datorită progresului diplomatic înregistrat.

În realitate, până către sfârșitul lui 2008, soldații Statelor Unite erau deja cantonați în mare măsură la periferia orașelor irakiene, unde acționau mai degrabă ca o piedică provizorie împotriva activităților sectare. Ei îi protejau pe sunniți și comunitățile mixte de atacurile escadroanelor šiite ale morții, care acționau cu impunitate de stat, protejând în același timp comunitățile šiite de violențele la fel de sălbatice ale resturilor insurgenței sunnite.

SOFA a fost considerat mai degrabă o importantă victorie a lui al-Maliki asupra Statelor Unite, decât ca o înțelegere reciprocă privind încheierea războiului. Data la care intra în vigoare, 30 iunie 2009, a devenit o sărbătoare națională care marca „respingerea ocupanților străini”. Dar factorul care a avut cele mai crunte efecte asupra Irakului a fost felul în care primul-ministru a gestionat nou-căpătata autoritate internă.

„Cei mai mulți prizonieri au fost lăsați să plece, chiar și sunniții cei mai descreierați”, spune Joel Rayburn, care a făcut un studiu aprofundat al SOFA și al consecințelor acestuia asupra securității Irakului. „Maliki a considerat că, în 2008 și 2009, au fost arestați oameni pur și simplu nevinovați, prinși în timpul incursiunilor militare. Marea problemă era că noi îi capturam pe baza unor dovezi – fie interceptări, fie informații primite de la diverși oameni – și că nu puteam ulterior să le împărtășim irakienilor metodologia noastră, pentru a le explica de ce individul arestat era un personaj rău. Dacă le-am fi furnizat informații fără a le da sursele, irakienii ar fi spus «Pe ce vă bazați?» Ar fi respins totul. Întregul sistem legal irakian funcționează pe baza autorității declarației martorilor. Dacă ai doi martori care spun ceva, atunci mărturia lor este de nezdruccinat.”

O mulțime de jihadiști înfocați ai AQI au fost eliberați din închisoare după ce Statele Unite au pus capăt supravegherii sistemului penal de război al Irakului, așa cum relatea în martie 2009 răposatul Anthony Shadid, pe atunci corespondent din străinătate pentru *Washington Post*⁸. În luna aceea au fost eliberați 106 prizonieri, care au plecat direct către moscheea Umm al-Qura din Baghdad. Printre ei, Mohammed Ali Mourad, fostul șofer al lui al-Zarqawi.

În ciuda posibilei sale implicări în două atacuri VBIED îndreptate împotriva unei secții de poliție, Mourad a fost eliberat din Camp Bucca după ce fusese bănuit că ar fi fondat o nouă celulă jihadistă, formată din camarazi din penitenciar. Shadid citează un oficial de la vârful Serviciilor de Informații din Ministerul Irakian de Interne, care considera că 60% dintre deținuții eliberați, fie ei sunniți sau šiiti, au revenit la proastele năravuri și s-au alăturat insurgenței active sau Grupurilor

Speciale. „Al-Qaida se pregătește pentru plecarea americanilor”, spunea oficialul. „Și vrea să regizeze o revoluție.”

Pentru că Baghdadul nu-i eliberase cu patalama, jihadiștii s-au ocupat ei înșiși de această problemă, punând la cale evadarea tovarășilor încarcerati, deseori plătind mită sau forțând personalul Ministerului de Interne să coopereze cu ei.

„Era ușor să-i prinzi pe membrii al-Qaida”, ne-a spus Rayburn⁹. „Îi capturam cu zecile, dar aveau un întreg sistem prin care-i scoteau din nou afară, fie asigurându-se că întreg dosarul era respins la tribunal, fie că-i eliberau înainte de termen, după ce unseseră cu bani pe cine trebuia, fie, în ultimă instanță, încredințându-se că putea fi organizată o evadare. Au avut chiar, cândva prin 2008 sau 2009, un „emir al deținuților”, individ responsabil cu scoaterea cătușelor jihadiștilor, așa cum un „emir de graniță” coordona culoarele prin care intrau luptătorii străini din Siria în Irak. «Hei, procesul lui Ahmad se apropie, asta e lista cu martorii-cheie. Fă o tură, fă-i să se răzgândească, sau să plece, sau pur și simplu omoară-i.» Mosul era cel mai periculos loc din țară în această privință. Nu am controlat niciodată pe deplin sistemul judiciar și închisorile de acolo.”

Deșteptarea trimisă la culcare

Modul în care definea al-Maliki amenințările la adresa Irakului post-american deriva din propriile prejudecăți politice și sectare. Deținuții a căror singură crimă era că luptaseră cu trupele Statele Unite nu erau considerați criminali adevărați, care să necesite întemnițarea pe termen lung. Cu toate acestea, membrii Deșteptării, care luptaseră cu trupele irakiene de securitate și cu milițiile šiite, nu se bucurau de o la fel de strălucitoare reabilitare.

Dosarele împotriva Fiilor Irakului au rămas deschise chiar și după ce suspiecții au început să facă parte din milițiile

controlate de stat. Nemaifiindu-i folositori lui al-Maliki¹⁰ și tot mai puțin protejați de Statele Unite, erau hărțuiți și intimidați de guvernul pe care-l slujiseră. Mulți erau arestați, de asemenea, pe baza unor acuzații îndoielnice de „terorism”. „Sunniții vorbesc mereu despre eliberarea prizonierilor care au fost condamnați pe nedrept sau în mod ilegal”, ne spunea un fost oficial din guvernul irakian. „Principală lor revendicare este acum renunțarea la toate acuzațiile de terorism.”

Condițiile erau crunte, în special în provincia Diyala, care fusese pacificată cu mari eforturi în anii precedenți și, cu toate acestea, recăzuse în haos imediat după ce americanii lansaseră operațiunea de consolidare a efectivelor¹¹. În august 2008, prim-ministrul a trimis personal din cadrul Trupelor Irakiene pentru Operațiuni Speciale – una dintre puținele unități eficiente în lupta antiteroristă din aparatul de securitate irakian – la biroul guvernatorului provincial din Diyala, pentru a-i aresta pe unul dintre consilierii locali și pe președintele Universității din Diyala, un sunnit. Operațiunea a dus la uciderea consilierului de presă al guvernatorului.

În vara lui 2009, Brigada 3 de Transportoare Stryker din Divizia a II-a de Infanterie a Statelor Unite s-a reîntors în Diyala, unde a rămas timp de un an, monitorizând distrugerea puterii politice sunnite. Nu a fost suficient că AQI îi vâna pe sunniții care o repudiaseră, acum statul îi urmărea pe toți cei care avuseseră legătură cu Deșteptarea, pentru a-i aresta pe baza unor probe dubioase ori inexistente. Această justiție discreționară nu se aplica și în cazul prizonierilor șiiți¹². Mulți dintre aceștia fuseseră repuși în libertate fără să fie luați la întrebări sau, cel puțin, așa pretindea guvernatorul din Diyala, care a fugit din Irak după ce oficialii numiți de al-Maliki l-au supus unei campanii sistematice de intimidare, în urma asasinării secretarului

său de presă. Și, un lucru prevestitor de rele, după cum au descoperit militarii din brigada Stryker, guvernul central nu mai plătea salariile membrilor Deșteptării. După o lună sau două fără salarii, aceștia erau obligați să-și dea demisia sau să se întoarcă în brațele insurgenței pe care o repudiaseră anterior.

Lucrurile nu stăteau mai bine nici în Anbar. Shadid l-a intervievat pe colonelul Saad Abbas Mahmoud, șeful poliției din al-Karmah, localitate situată la nord-est de Fallujah¹³. Mahmoud susținea că supraviețuise unui număr de douăzeci și cinci de tentative de asasinat, cu mijloace crunte și creative. „Îi trimiseseră un Coran burdușit de explozibil, apoi, la mai puțin de două săptămâni”, spunea Shadid, „farfuria lui cu *dulaymiya*, un amestec de pui, miel, o felie de grăsime și orez fusese otrăvită, fiind ulterior nevoit să stea internat în spital zece zile. După ce a ieșit, lângă casa lui din Fallujah au explodat două bombe.” Mahmoud era comandantul celor 3 000 de Fii ai Irakului din al-Karmah, plătiți cu mizerabila sumă de 130 de dolari, cel puțin așa ar fi trebuit. Nu-și mai primiseră salariile de trei luni.

Planul inițial al Deșteptării era să-i integreze pe acești voluntari într-o formă de serviciu guvernamental, angajându-i să lucreze, de pildă, în slujba ministerelor statului¹⁴. Agenția irakiană însărcinată cu reformarea lor era denumită Comitetul de Reconciliere Națională de Aplicare și Consolidare (IFCNR)¹⁵ și, chiar dacă e adevărat că până în 2010, aproape 30 000 de persoane deveniseră din observatori voluntari, candidați cu certificat pentru angajarea în serviciul statului, erau nevoiți totuși să dea examen pentru slujbele guvernamentale, care erau, de cele mai multe ori, plasate la cel mai de jos nivel salarial. Al-Maliki nu a arătat mare interes pentru continuarea unui program inițial aplicat cu forța de Statele Unite¹⁶.

Mulahul Nadim Jibouri pretindea, înainte să fie asasinat, că pe la mijlocul anului 2010, aproximativ 40% din AQI era alcătuită din fugari sau dezertori care aparținuseră Fiilor Irakului¹⁷. Această cifră ar putea fi exagerată, dar e plauzibilă dacă luăm în considerare cele două evenimente-cheie din acel an, care au dus la adâncirea fisurilor apărute din nou între triburi și guvernul central.

Primul a fost reprezentat de alegerile naționale irakiene, pe care al-Maliki nu le-a câștigat atât de ușor pe cât se aștepta și, pe care, tehnic vorbind, nici nu le-a câștigat. Evaluarea tendințelor sale dictatoriale făcută de Statele Unite era de așa natură încât, înainte chiar ca votul să înceapă, Odierno se temea că înfrângerea celui aflat la putere ar fi putut duce la organizarea unei lovituri de stat din partea sa ori la anularea instituțiilor democratice, doar pentru ca el să-și păstreze puterea¹⁸. Mulți sunniți sunt de părere că exact asta s-a și întâmplat.

Chiar înainte de alegeri, Comisia de Responsabilitate și Justiție – succesoarea birocratică a Comisiei de debaasificare – a scos de pe buletinele de vot numele a peste 500 de candidați, din cauza legăturilor lor cu Partidul Baas. În mod firesc, cei mai mulți dintre aceștia erau sunniți și parte a alianței Iraqiya, conduse de facțiunea fostului prim-ministru Ayad Allawi. (Deși era šiit, Allawi era considerat de electoratul sunnit reprezentativ drept cea mai bună șansă de a recupera conducerea guvernului.) Odierno, pe bună dreptate, și-a dat seama că în spatele acestei campanii de discreditare pe scară largă se afla ascunsă mâna lungă a Serviciilor Secrete Iraniene¹⁹.

În ciuda capcanelor preelectorale, votul s-a desfășurat într-o atmosferă de calm, în 7 martie 2010. Prezența la urne a fost de 60%, în toată țara înregistrându-se doar câteva incidente

violente. Singura persoană pentru care votul nu s-a desfășurat într-o atmosferă calmă a fost al-Maliki.

Alianța Iraqiya a lui Allawi a câștigat cu două locuri mai mult decât Coaliția Statului de Drept, cu un scor de 91 la 89. Iraqiya a înregistrat un rezultat remarcabil și în sudul šiit, unde a câștigat câteva sute de mii de voturi. Noul parlament avea cincizeci de locuri în plus, de la 275 la 325, însă ele compromiteau curățenia generală pe care ar fi reprezentat-o alegerile. Au fost 262 de locuri câștigate de candidați aleși pentru prima dată, ceea ce înseamnă că alegerile eliminaseră tot atâția parlamentari câți avusese fostul Parlament. Oricum, pentru al-Maliki, votul a fost unul catastrofal. Ar fi trebuit să formeze o coaliție în parteneriat cu unul dintre celelalte blocuri politice importante²⁰. Înfrângerea i-a declanșat o paranoia de cel mai înalt grad.

În ciuda faptului că observatorii Națiunilor Unite au considerat alegerile corecte, al-Maliki a acuzat organizația că ar fi conspirat alături de Comisia Electorală a Irakului pentru a-l îndepărta de la putere. Era în întregime un complot neo-baasist încurajat de Statele Unite, spunea el cerând renumărarea voturilor.

Al-Maliki s-a folosit de toate mijloacele pe care le avea la îndemână, inclusiv reinterpretarea constituției, pentru a face ca alegerile să-l desemneze câștigător.

Cu toate acestea, Comisia Electorală a confirmat victoria alianței Iraqiya. În ziua următoare, președintele irakian Jalal Talabani a zburat la Teheran pentru a purta negocieri între Coaliția Statului de Drept și Alianța Națională Irakiană²¹. Ascensiunea alianței Iraqiya trebuia oprită cu orice preț, chiar dacă asta însemna ca partidele šiite rivale să colaboreze sub supravegherea și binecuvântarea sponsorului lor străin, Iranul. Noul guvern va fi decis, în cele din urmă, de aceste negocieri și prin mai multe fente judiciare. În cele din urmă, al-Maliki a format în 2010 un

guvern de unitate națională, care-i includea pe kurzi și alianța Iraqiya, dar cu premierul în exercițiu revenind în funcție²².

În ceea ce-l privește, Odierno își dăduse seama cum vor fi interpretate de sunniții irakieni manipulările fără număr și amestecul iranian în alegerile unui stat suveran²³. La fel și Ali Khedery, fostul diplomat american care sosise în Zona Verde la finalul invaziei din 2003, fiind consilierul lui Ryan Crocker în perioada consolidării efectivelor coaliției și a Deșteptării. Khedery sustine astăzi că modul în care au tratat Statele Unite alegerile din 2009 nu a făcut decât să exacerbeze nemulțumirile sunniților din Irak, convingându-i pe mulți că li se bloca intenționat calea către putere. Istoria perioadei postelectorale nu aduce niciun argument pentru a risipi această bănuială. Ambasadorul Hill compara o posibilă victorie a asociației Iraqiya cu revenirea la putere a grupului etnic al afrikanerilor²⁴ în Africa de Sud. Vicepreședintele Joseph Biden, pe care președintele Obama l-a însărcinat cu politicile administrației în Irak, a fost înregistrat spunând: „Maliki îi urăște pe afurisiții ăia de sunniți!”²⁵ Și totuși, și-a dat consimțământul pentru revenirea în funcție a acestui înalt demnitar dogmatic. „Știu un om, unul dintre cei mai pașnici și moderați irakieni pe care vi-i puteți imagina. El a spus «Uite, nu am fost niciodată dogmatic până acum. Nu mi-a plăcut Iranul, am fost în război și am luptat împotriva lor. Îmi iubesc țara, sunt naționalist. Dar am devenit dogmatic acum, fiindcă nu e vremea pentru moderați sau laici. Suntem învinși. Am devenit sectar, ca oamenii aceia pe care-i uram.»”²⁶

Retragerea diplomatică

Pe cât de mult s-a discutat pe seama consolidării efectivelor militare în cercurile politice ale Statelor Unite, pe atât de mult s-a dezbătut și subiectul înțelepciunii (sau lipsei acesteia)

retragerii în întregime a armatei din Irak în 2011²⁷. A permis această decizie refacerea rapidă a ISI? Ar fi putut fi evitată dacă era aplicată o diplomatie mai promptă și mai energică de către administrația Obama, care-și propusese să înnoiască și să extindă SOFA, dar care a venit la negocieri cu întârziere și cu aerul că era chiar mai puțin interesată de menținerea unei garnizoane americane în perioada postbelică decât era al-Maliki, un negociator, zice-se, mult mai înverșunat?

De fapt, nu au fost mari discuții la nivel militar între armatele Statelor Unite și Irakului despre necesitatea extinderii SOFA.²⁸ Președinte Statului Major al Armelor Reunite, amiralul Mike Mullen, era susținătorul retragerii a minimum 16 000 de militari, un efectiv considerat prea mare de către echipa pentru probleme de securitate națională de la Casa Albă. „Pariez pe vicepreședinția mea că Maliki va extinde SOFA”, spunea Joe Biden. Însă al-Maliki nu a făcut-o, pentru că numărul minuscul de militari la care s-a decis în cele din urmă Obama – 3 500 de oameni staționați în permanență în Irak și alți 1 500 care s-ar fi schimbat prin rotație la intervale regulate, soldați care să antreneze trupele irakiene și să conducă operațiuni antiteroriste – nu merita riscul unei încăierări cu profund divizatul său parlament, care trebuia să ratifice toate acordurile bilaterale²⁹.

Oricum, ceea ce ascundea dezbaterea pe tema retragerii militare era faptul că Statele Unite se retrăgeau politic din Irak mai repede și, pare-se, cu consecințe mai durabile pentru instabilitatea viitoare a țării.

Colonelul Rick Welch a condus programul liderilor tribali naționali din partea armatei Statelor Unite în timpul Deșteptării și a ajutat la transferul responsabilității pentru continua mobilizare a triburilor sunnite și šiite către Departamentul de Stat. Ce a descoperit a fost un serviciu de informații al

Statelor Unite insuficient echipat pentru a se putea asigura că Fiii Irakului rămâneau de partea corectă a conflictului. După cum își amintește Welch:

„Gluma zilei la ambasadă era: «Dacă vrei să știi ce face ambasada, mergi la ofițerul însărcinat cu aprovizionarea într-o joi, uită-te cât alcool are pe raft și compară cu cât era sâmbătă.»

Era ca și cum Irakul nu ar mai fi fost o zonă de conflict sau război. Momentul în care ar fi fost nevoie de cele mai ascuțite și pătrunzătoare minți care să înțeleagă ce se petrecea cu țara a fost chiar în perioada preelectorală și imediat după alegeri, pentru că Maliki a făcut o înțelegere cu Înalta Curte. Iar Fiii Irakului, liderii triburilor, s-au plâns de asta. Au numit situația drept o operațiune de «epurare». Cu toate acestea, punctul de vedere al Departamentului de Stat a fost: «Ne pare rău, însă Irakul este o țară suverană. Nu putem interveni.»

Îmi amintesc de unul dintre liderii tribali moderați, care ne privea neîncrezător: «Nu puteți interveni?» întreba el. «Nu, nu putem interveni.» «Nu a autorizat președintele Obama chiar zilele astea bombardarea Libiei? Nu era și ea o țară suverană? Și nu l-am auzit pe președintele Obama intervenind în problemele Egiptului și spunând că Mubarak trebuie să plece? Și nu l-am auzit pe președinte intervenind în Siria, spunând că Assad trebuie să plece? Nu ați impus sancțiuni Iranului, altă țară suverană? Nu ne-ați invadat țara și nu sunteți încă aici? Nu e că nu puteți interveni – v-am văzut intervenind tot timpul, peste tot, pentru a-i înlătura pe dictatorii care nu se mai dădeau plecați. Ce v-am auzit spunând este că nu veți interveni pentru a opri ascensiunea unui dictator chiar aici și că nu veți restabili democrația pe care voi ați întemeiat-o.»

Contrazicând prognoza roz făcută de Obama în 2011, conform căreia Irakul era un succes al democrației, Saleh al-Mutlaq, viceprim-ministrul lui al-Maliki, a apărut la CNN

și a spus că țara sa se îndrepta în cădere liberă către „dictatură”. „Este un spectacol unipartit, cu un singur actor. Da, al-Maliki este cel mai rău dictator din istorie”, afirma al-Mutlaq fără nici cea mai mică urmă de ironie, luându-l în considerare și pe dictatorul care fusese înlăturat în 2003. Statele Unite, acuza el, fuseseră oarbe și proaste crezând că aveau vreo influență asupra Baghdadului. „Întreaga echipă guvernamentală, de la președinte la prim-ministru, a fost decisă de Iran”, susținea el.

În replică la criticile aduse propriului cabinet, al-Maliki a dat ordin ca locuința lui al-Mutlaq să fie înconjurată de tancuri, la fel și casele lui Rafi al-Issawi, acum ministru de Finanțe, și cea a vicepreședintelui, Tariq al-Hashimi. Pe 18 decembrie, după ce forțele de securitate ale lui al-Maliki au blocat avionul pe pista Aeroportului Internațional din Baghdad chiar în clipa în care voia să urce la bord, al-Hashimi s-a refugiat în Kurdistanul irakian. Lui al-Hashimi i s-a permis totuși să decoleze, însă trei dintre gărzile sale de corp au fost reținute sub suspiciunea de terorism (una dintre aceste persoane murind în detenție)³⁰. A doua zi a fost emis un mandat de arestare pentru al-Hashimi în persoană. Acesta din urmă a rămas în exil în Kurdistanul irakian, înainte să plece în Turcia³¹. În 2012 a fost condamnat *in absentia* la moarte prin spânzurare de un judecător despre care mai toată lumea spunea că lua decizii conform indicațiilor personale date de al-Maliki.

Aceste fapte și alte abuzuri împotriva politicienilor suniți au precipitat protestele de tipul Primăvara Arabă din zonele sunnite de pe întreg teritoriul Irakului – și riposta lui al-Maliki, care n-a făcut decât să le exacerbeze.

În 23 aprilie 2013, la trei zile după alegerile provinciale din Irak, trupele de securitate irakiene au distrus locul unui

protest din Hawija, lângă Kirkuk. Acestea susțineau că se aflau în căutarea celui care ucisese un soldat irakian în zona respectivă și, deși unele mărturii diferă în legătură cu ce s-a întâmpla după aceea, rezultatul nu este contestat de nimeni: 20 de sunniți au fost uciși și mai bine de 100, răniți³². Violențele de la Hawija au dat naștere, pe tot cuprinsul Irakului, la violențe sunnite care au vizat secții de poliție și puncte de control ale armatei. Președintele parlamentului irakian, Osama al-Nujaifi, a cerut demisia lui al-Maliki ca urmare a acestui măcel. Luptele s-au extins la Mosul și Baghdad, unde moscheile sunnite au fost aruncate în aer, iar oficialii securității irakiene au fost trași afară din mașinile lor și asasinați, pentru ca în orașele šiite să aibă loc atacuri teroriste asemănătoare cu cele ale al-Qaida din Irak. Sunniții au început să cheme la o revoluție armată națională, făcând campanie în favoarea Armatei Naqshbandi a lui al-Douri și pentru milițiile *Sahwa*.

Spargerea zidurilor

Faptul că AQI a derulat în 2012 și 2013 campania Spargerea zidurilor (*Breaking the Walls*), mai precis opt atacuri îndrăznețe asupra închisorilor irakiene, pentru eliberarea foștilor luptători și refacerea structurii organizației, nu a ajutat prea mult la menținerea stabilității generale a țării în această perioadă tensionată.

Jessica Lewis McFate, de la Institutul pentru Studierea Războiului, împarte amplificarea campaniei ISIS în patru faze distincte. În prima au fost atacate patru închisori, incluzând aici un asalt asupra închisorii Tasfirat din Tikrit, în septembrie 2012, operațiune care a dus la eliberarea a 100 de deținuți. Se crede că aproape jumătate dintre aceștia erau luptători al-Qaida care urmau să fie executați. A doua fază s-a concentrat asupra unor

zone situate de-a lungul Liniei Verzi, care delimitează Irakul propriu-zis de zona semiautonomă a Guvernării Regionale a Kurdistanului – acțiune care-și propunea fără îndoială să fructifice tensiunile politice și economice dintre Erbil și Baghdad. În cea de-a treia fază au fost reluate atacurile cu VBIED în Baghdad și în regiunea de centură, atacuri îndreptate împotriva forțelor irakiene de securitate și a zonelor locuite de civili șiiți. Aici jihadiștii au încercat să exploateze o altă fisură tot mai adâncă în societatea irakiană: aceea între guvernul al-Maliki și protestatarii sunniți, care, inspirați de Primăvara Arabă, dar motivați în primul rând de haosul intern, ieșiseră pe străzi în Fallujah și în alte localități. A patra fază, cea finală, a început la mijlocul lunii mai 2013 și-și propunea să-i terorizeze pe șiiți, cu certitudine pentru a declanșa un alt război civil sectar și pentru a forța revenirea milițiilor șiite. Lewis McFate a descoperit că aproape jumătate dintre atacurile cu mașini-capcană din timpul operațiunii Spargerea zidurilor s-au petrecut în această fază, concomitent cu protestele sunniților, culminând cu cea mai eficientă evadare din pușcărie a întregii campanii: în iulie 2013 au fost eliberați 500 de deținuți din închisoarea de la Abu Ghraib. Conform administrației Obama, în vreme ce în 2011 și 2012 se înregistrau între cinci și zece atacuri sinucigașe lunare din Irak, în perioada care acoperă ultimele trei luni ale campaniei Spargerea zidurilor, numărul acestora ajunsese la treizeci pe lună³³.

La sfârșitul verii, mai mult de 700 de irakieni erau uciși în fiecare lună, iar pericolul transformării rejecționismului sunnit în extremism jihadist a revenit în forță. La sfârșitul lunii decembrie, ca replică la dezmățul criminal al ISIS, al-Maliki a desfășurat trupe de securitate la Ramadi, pentru a pune capăt protestelor antiguvernamentale. Acestea s-au retras în fața rezistenței

tribale. Atunci ISIS a jefuit Fallujah, chiar în ziua Anului Nou 2014, și a anunțat că această regiune a devenit „Emirat Islamic” însărcinat cu apărarea sunniților în fața lui al-Maliki³⁴.

„Maliki i-a presat atât de mult pe sunniți, încât aceștia au fost nevoiți să riposteze”, afirmă Rick Welch. „Au încercat să beneficieze de reforme, dar nu au putut. Onoarea tribală era la loc de frunte, la fel și răzbunarea. Maliki a creat această criză.”

Capitolul 7

Împuternicitul lui Assad

Siria și al-Qaida

Renașterea ISIS în Irak a coincis cu momentul cuceririi unei mari bucăți de teritoriu în Siria vecină, fapt pe care regimul lui Bashar al-Assad a încercat să-l exploateze pentru a se pretinde victima terorismului internațional. Pretenția absurdă a regimului Assad s-a dovedit falsă după ce au fost făcute publice probe incontestabile ale faptului că Siria a ajutat AQI să supraviețuiască, înainte de retragerea Statelor Unite din Irak. Înainte să fie ucis de AQI, Al-Rishawi, conducătorul Deșteptării din Anbar, declara pentru *New York Times*: „Aici este tot mâna Siriei. Siria face lucruri rele.”¹

Și avea dreptate. Al-Assad reușise să atragă un cor de acuze globale – dinspre armata Statelor Unite, Fiii Irakului, foștii săi diplomați și oficiali din Serviciile de Securitate, nenumărați rebeli sirieni și chiar dinspre guvernul al-Maliki – care afirmau și condamnau faptul că statul său sprijinea zarqawismul. Proliferarea ISIS atât în Irak, cât și în Siria nu poate fi înțeleasă fără examinarea colaborării pe termen lung dintre Damasc și organizația predecesoare a Statului Islamic.

Islamismul lui Hafez

Am văzut că, în ultimul secol, baasismul secular irakian a tins să se adapteze islamismului pentru a-i monopoliza caracterul revoluționar. Corespondentul sirian nu a fost diferit.

Revolta Frăției Musulmane în Siria, declanșată în 1976 și brutal reprimată în 1982 de forțele loiale lui Hafez al-Assad, a pus în umbră alianța strategică a regimului cu o sumă de partide și organizații paramilitare sunnite islamiste, întovărășiri întemeiate pe imperative geopolitice mutual avantajoase: în primul rând, înfruntarea Statelor Unite și a Israelului. După cum observa savantul Eyal Zisser² pe la mijlocul anilor '90, Hafez al-Assad nu mai era defel dușmanul de moarte al celor care voiau să încheie un legământ între moschee și stat, pentru că „Damascul începuse să-i considere pe islamiști drept unica modalitate posibilă prin care să-și consolideze poziția regională, să câștige influență în țările vecine și să aducă pacea pe plan intern”.

Când a murit bătrânul al-Assad, în 2000, iar fiul său, medic oftalmolog, care-și făcuse practica medicală la Londra, a ajuns președinte, această înțelegere a căpătat o greutate și mai mare. Până de curând, de exemplu, în ciuda unei legi siriene care interzicea Frăția ca partid sau organizație, Damascul nu a avut nicio problemă să-l găzduiască pe Khaled Mashal, președintele biroului politic al Hamas³. Astăzi, regimul se bazează din plin pe trupele paramilitare ale Hezbollah și pe Gardienii Revoluției Islamice din Iran – ambele considerate entități teroriste de către Statele Unite – pentru a-și continua extenuantul război de uzură împotriva unei puzderii de rebeliuni interne sau susținute de peste graniță⁴. Acestea sunt declanșate de rebeli islamiști și jihadiști, desigur, dintre care unii foști prizonieri ai regimului, dacă nu foști complici ai acestuia din Irak.

Înainte chiar ca Statele Unite să-l înlăture de la putere pe Saddam, al-Assad adoptase măsuri prin care ușura infiltrarea luptătorilor străini în Irak, pentru destabilizarea ocupației. Un birou situat chiar vizavi de Ambasada Statelor Unite din Damasc îi ajuta pe insurgenții aspiranți să-și rezerve bilete la

autobuzul care-i ducea la granița dintre Siria și Irak. În 2007, CENTOCOM anunța că a capturat „un comandant al trupelor paramilitare Saddam Fayedeen, implicat în organizarea taberelor de antrenament din Siria pentru insurgenții irakieni sau străini”, însă numele acestuia nu a fost făcut public⁵.

În același an, armata americană l-a ucis pe Muthanna, emirul al-Qaida pentru regiunea frontierei siriano-irakiană, în orașul Sinjar. După cum spunea generalul maior Kevin Bergner, purtătorul de cuvânt al forțelor de coaliție, Muthanna acționa ca „intermediar-cheie, facilitând mișcările teroriștilor străini” dintr-o țară într-alta⁶. Ca și în cazul altor ținte importante, Muthanna avea o arhivă de informații secrete utile, care a devenit cunoscută sub numele de Dosarele Sinjar. Un studiu publicat în 2008 de Centrul pentru Combaterea Terorismului de la West Point (CTC)⁷ a analizat aceste dosare și a descoperit că mai mult de jumătate dintre cei 376 de luptători străini din Irak își trecuseră în fișe, la rubrica „ ocupație”, pe aceea de „atentator sinucigaș”, ceea ce demonstra din nou cât de lipsiți de valoare erau jihadiștii non-irakieni pentru AQI, scoțând totodată în evidență unul dintre motivele pentru care Damascul nu considera că trimiterea acestor trupe de sacrificiu la moarte peste graniță ar fi fost împotriva propriilor interese. Dosarele Sinjar au confirmat, de asemenea, că luptătorii străini se infiltrau în Irak prin provincia siriană Deir Ezzor, folosind ca rută, de regulă, orașul sirian de frontieră Albu Kamal, situat în apropierea orașului irakian Qa'im – locul unde al-Zarqawi își stabilise cartierul general după ce fugise din Fallujah, în 2004, și unde o mișcare ce anticipa Deșteptarea se declanșase în chiar anul următor. Fluxul de luptători, a conchis CTC, s-a produs în trei „valuri” distincte.

Primul a început cu puțin înainte de invazie, când Saddam i-a implorat pe toți arabii din regiune să se alăture insurgenței

care va urma. A fost un mesaj care i-a pus în mișcare nu doar pe beduinii ce aclamau din Deir Ezzor până în Hasaka, ci și pe alți jihadiști, încurajați de șeicul Ahmad Kuftaro, muftiul Siriei, care, fără să piardă o clipă, a dat legitimitate de stat predicilor incendiare rostite din moscheile și școlile religioase islamice. „În sătucurile și orașele de frontieră”, se spune în studiul CTC⁸, „au fost donate clădiri, pentru ca voluntarii să aibă unde locui, în vreme ce notabilitățile locale – atât religioase, cât și tribale – le asigurau transportul, casa și masa în Irak. Conform surselor locale, sute de luptători au tranzitat Albu Kamal și Hasaka chiar înainte de invazia militară a Statelor Unite, ducând la o creștere rapidă a costurilor locuințelor, alimentelor și armelor – spre marele beneficiu al localnicilor. Autoritățile siriene au monitorizat fluxul de voluntari, dar nu au luat nicio măsură pentru a-l opri.”

Al doilea val a venit cu ocazia Primei Bătălii pentru Fallujah, când noile încercări demonstrative ale regimului lui al-Assad de a opri tranzitul luptătorilor a fost subminat de corupția agresivă: ofițerii Mukhabarat sirieni erau mituiți să-i lase pe compatrioții lor să treacă frontiera.

Al treilea val a urmat Revoluția Cedrilor din 2005, care a pus capăt ocupației militare siriene a Libanului și a fost declanșată de indignarea populară stârnită de asasinarea fostului prim-ministru libanez Rafik Hariri, pentru care un tribunal ONU i-a condamnat pe membrii Hezbollah, organizația teroristă aliată lui al-Assad.

„Sunați-ne”

Desigur, Al-Assad a negat în permanență că ar fi orchestrat și coordonat în vreun fel activitățile jihadiste din Irak, fălindu-se chiar cu presupusa lui cooperare cu Washingtonul în

războiul împotriva terorismului⁹. Cu toate acestea, mulți dintre foștii oficiali ai regimului său afirmă acum că sprijinul acordat de stat organizației AQI nu era un secret pentru nimeni și că avea ca puncte de plecare două motive diferite, înrudite însă. Dictatorul sperase că acest lucru va reprezenta un avertisment serios pentru administrația Bush, după tot ceea ce se întâmplase în Irak, și, pe de altă parte, după cum demonstrează cartea lui Jason Burke, *The 9/11 Wars*, și-a dorit, de asemenea, să abată atenția islamiștilor de la regimul său, dându-le de lucru prin vecini¹⁰.

„Pentru Assad problema era mult mai importantă decât aceea a unei Americi care invadează țări arabe pentru a schimba regimuri,” ne-a spus Bassam Barabandi, fost diplomat la Ambasada Siriei din Washington DC¹¹. După revolta din 2011, Barabandi a ajutat pe ascuns sute de disidenți și activiști să obțină pașapoarte pentru rudele lor care încercau să părăsească țara aceea distrusă de război. „Assad a înțeles că o parte din strategia lui Bush în Irak era să pună capăt guvernării minoritare sunnite asupra unei majorități šiite. S-a temut că el va fi următorul. Din acel moment, a început să colaboreze cu mujahedinii; a făcut tot posibilul să-i convingă pe americani: «Să nu veniți după mine, altminteri voi trimite și mai mulți teroriști peste graniță, să vă omoare soldații.»”

Timp de aproximativ cinci ani, replica americană la acest ultimatum a fost, în principal, una diplomatică, iar al-Assad a îndeplinit când și când cererile Washingtonului, lăsând impresia că dezmembrează rețeaua jihadistă aflată pe teritoriul său. Nu era decât un tertip, spune Barabandi, parte a strategiei care se folosea de ajutorul dat de Siria teroștilor ca monedă de schimb. Fostul diplomat ne-a descris felul în care a fost predat, în cele din urmă, Sabawi Ibrahim al-Hassan al-Tikriti, fratele vitreg al

lui Saddam, care se ascunsese în Siria și era căutat și de americani, și de irakieni¹². „Americani au cerut în 2005 ajutorul lui Assad, pentru a-l prinde pe Sabawi”, spune Barabandi. „El se afla la granița dintre Siria și Irak, în fruntea teroriștilor baasiști. Desigur, Bashar era cel care-i oferise găzduire. Practic, americanii și irakienii îi cereau ajutorul: «În schimb, vom încerca să îmbunătățim relațiile bilaterale». Assad a fost de acord. Imad Moustapha (ambasadorul sirian în Statele Unite de la vremea respectivă) a participat la întâlnirea cu subsecretarul de stat american, care a avut loc la Damasc, unde s-a discutat și s-a luat această decizie. Imad ne-a povestit toate acestea. De fapt, el le-a spus tuturor această poveste. După două zile, Assef Shawkat (cumnatul lui al-Assad și șef al Serviciilor Siriene de Informații) l-a contactat pe Imad pentru a-i spune să le transmită amicilor americani că Sabawi putea fi găsit într-o anumită zonă din Irak. Ei i-au informat pe americani unde se afla cu precizie, iar aceștia din urmă l-au capturat.”

Tony Badran, expert în problemele Siriei din cadrul Fundației pentru Apărarea Democrațiilor, cu sediul la Washington, a caracterizat garanția dată grupării al-Qaida de către al-Assad drept o metodă de a atrage atenția¹³. „Este vorba despre modul în care-și concepe regimul rolul și poziția în regiune”, spune Badran. „Crede că își asigură longevitatea dacă este perceput ca o putere regională indispensabilă, astfel încât politica sa externă față de Occident este următoarea: «Trebuie să negociați cu noi. Ridicați odată telefonul și vorbiți cu noi; nu contează ce discutăm, vrem doar să vă auzim la capătul celălalt al firului.» În ceea ce-l privește pe Assad, posibilitatea de a se lăuda că Statele Unite discută cu el este o ocazie de a-și încorda mușchii. Îi permite să pretindă că este cheia de boltă a păcii arabo-israeliene sau o adevărată forță antiteroristă. Creează

probleme pe care mai apoi tot el se oferă atât de generos să le rezolve.”

Abu al-Qaqa și Shaker al-Absi

Badran a pomenit, ca exemplu, curiosul caz al unui cleric islamist kurd pe nume șeicul Mahmoud Gul Aghasi, căruia i se spunea mai degrabă Abu al-Qaqa¹⁴. Propovăduind ca soldații americani „să fie măcelăriți ca o turmă de vite” în Irak, lui al-Qaqa i s-a permis să predice în Alep, după ce regimul îl arestase pentru puțină vreme după atentatele din 11 septembrie, în ciuda faptului că susținea cu tărie transformarea Siriei într-un stat islamic condus după principiile șariei. După cum își amintea jurnalistul Nicholas Blanford¹⁵, care l-a intervievat pe cleric în 2003, al-Qaqa a organizat „adunări împotriva Statelor Unite și a evreilor. La multe dintre aceste întruniri participau oficiali sirieni, motiv pentru care unii susținători ai lui al-Qaqa au început să devină bănuitori în legătură cu liderul lor spiritual. Suspiciunile au devenit certitudini când s-a aflat că al-Qaqa livrase o listă a wahabiților din Siria Agenției Naționale de Securitate. Juca al-Qaqa la două capete, predicând jihadul pe de-o parte și, pe de alta, livrându-i pe jihadiști autorităților?”

Blanford susține că al-Qaida era tolerată de regim câtă vreme se limita la exportul de terorism, renunțarea la atacurile interne fiind prețul expedierii jihadiștilor¹⁶. Tocmai de aceea, pe zidul moscheii lui al-Qaqa din Alep se afla un semn de interdicție care „înfățișa o bombă tăiată cu o linie roșie”.

Relația Serviciului Secret Sirian Mukhabarat cu acest demagog era secretul lui Polichinelle. „Abu al-Qaqa era un tip ciudat”, spunea Muhammad Habash, fost parlamentar sirian, care, în 2008, a condus programul de deradicalizare al închisorii

Sednaya din Damasc. „El predica jihadul într-o moschee aflată într-una din zonele cele mai populate ale Damascului. În moscheea Sakhour nu doar că predica jihadul, dar făcea și antrenamentul militar al tinerilor care urmau să plece în Irak. Cu predici de felul acesta, un imam și-ar fi petrecut tot restul vieții în închisoare, alături de familie, rude și toți cei care participau la slujbe.”

Habash ne-a spus că l-a întâlnit pentru prima dată pe al-Qaqa în 2006¹⁷:

„Țineam o conferință la Centrul de Cercetări Islamice, și cineva s-a ridicat să ia cuvântul. Era atât de carismatic, încât l-am rugat să ne întâlnim după eveniment, în biroul meu. I-am spus: «Aș vrea să te cunosc, ești atât de convingător când vorbești». Era întovărașit de doi tineri, care ascultau cu atenție ceea ce spunea, iar el a început să discute cu ei. Era, pare-se, un conducător foarte înzestrat. I-am expus planurile mele legate de Alep, care fusese desemnat noua capitală culturală a islamului în anul respectiv. Construiam în minte un proiect de reformă a islamului și aveam nevoie de ajutorul cuiva ca el în Alep. Am fost amândoi de acord că rămânea loc liber și pentru ceva activism sub umbrela acestui regim. După ce a plecat, a venit cineva la mine pentru a-mi atrage atenția că acela era Abu al-Qaqa și pentru a mă întreba de ce vorbisem cu el. Nu mi-a venit să cred. Purta costum și cravată și o barbă bine îngrijită. Nu lăsa să se vadă nimic din firea lui violentă.”

După acea primă întrevedere, Habash l-a întâlnit frecvent pe al-Qaqa. „Îmi vorbea cu mândrie despre rolul său în preîntâmpinarea invadării Siriei de către americani. A fost un instrument al regimului și, în cele din urmă, a fost împușcat.”

Un alt caz faimos a fost cel al lui Shaker al-Absi, liderul palestinian al unui grup insurgent legat de al-Qaida, Fatah

al-Islam, care colaborase, de asemenea, cu al-Zarqawi pentru a pune la cale asasinarea lucrătorului USAID¹⁸ Laurence Foley, în 2002. „Shaker al-Absi a fost creierul asasinării lui Foley, puse la cale în Damasc”, susținea David Schenker, fost consilier politic la Pentagon, în problema Levantului, actualmente director al Programului de politici arabe din cadrul Institutului de Politici din Orientul Apropiat, cu sediul la Washington. „Sunt sută la sută convins că asasinarea a fost pusă la cale în Siria, cu implicarea, îngăduința, permisiunea și sprijinul lui Assad. De fapt, cred că nu se mai îndoiește nimeni de asta. Proba indiscutabilă a crimei nu este Zarqawi, ci al-Absi, care era în Siria și a plecat apoi în Iordania, pentru a supraveghea asasinatul.”

Iordanienii îi condamnaseră la moarte în contumacie pe al-Zarqawi și pe al-Absi și i-au cerut Damascului să-l extrădeze pe ultimul. Al-Assad a refuzat, pretinzând că-l închisese pe al-Absi. „Conform știrilor publicate de presa arabă, a fost ulterior eliberat și a ajuns să conducă o tabără de antrenament pentru teroriști, destinată militanților al-Qaida care intrau în Irak de pe teritoriul sirian”, spune Schenker¹⁹. Indiferent ce i se întâmplase în Siria, a putut fără îndoială să părăsească țara fără probleme în 2007, pentru că a condus revolta armată a grupării Fatah al-Islam împotriva armatei libaneze (LAF) în Nahr al-Bared, tabăra de refugiați palestinieni. Deși LAF a înăbușit revolta, al-Absi nu a fost capturat. Mai târziu, Fatah al-Islam a postat pe pagina sa de internet că al-Absi se întorsese în Siria, unde este posibil să fi fost ucis de către Serviciile de Securitate²⁰. Conform lui Schenker, al-Absi fusese de fapt „exportat” în Liban în 2007 și menținuse legăturile cu Mukhabarat-ul sirian în tot timpul confruntărilor de la Nahr al-Bared. „De unde știm acest lucru? Fathi Yakan era un cleric

libanez din zona Tripoli, simpatizant al lui Assad, care a fost de câteva ori ca intermediar în tabăra de refugiați, pentru a-l contacta pe al-Absi. O săptămână și mai bine mai târziu, apărea în fotografii alături de Assad în Damasc.”

Asasinarea lui Abu-Ghadiyah

Mulți dintre insurgenții pe care Siria²¹ îi trimitea în Irak erau cazați sub auspiciile cumnatului lui Assad, Assef Shawkat, care a fost omorât în urma unui uluitor asasinat ce a avut loc în Damasc, în 2012, și care a anihilat „celula de criză” a regimului²², comitetul ad hoc însărcinat cu distrugerea revoluției siriene. Inițial s-a crezut că a fost opera rebelilor sirieni infiltrați, însă apar noi probe care sugerează că s-ar putea ca asasinatul să fi fost plănuț de forțe interne, adică de radicalii susținuți de iranieni împotriva lui Shawkat, care pleda în favoarea negocierilor cu opoziția anti-al-Assad.

Biografia lui Shawkat nu sugerează că ar fi fost vreun sentimental. Una dintre răspunderile sale jihadiste era un individ pe nume Badran Turki Hishan al-Mazidih, pe scurt Abu Ghadiyah, un irakian din Mosul pe care Trezoreria Americană îl trecuse pe lista teroriștilor în februarie 2008. Abu Ghadiyah, susținea instituția americană, fusese numit de al-Zarqawi comandant organizatoric al AQI în 2004 și primise, ulterior, ordine de la Abu Ayyub al-Masri, până la moartea iordanianului.²³ „Din primăvara lui 2007, Abu Ghadiyah a facilitat trecerea agenților AQI în Irak, peste frontiera siriană”, se spune în documentul oficial american, care enumeră și descrie și restul rețelei lui Abu Ghadiyah din Siria. Conform unei telegrame a Departamentului de Stat, publicate ulterior de WikiLeaks, „Bashar al-Assad știa bine că Shawkat, cumnatul

său, cunoștea în detaliu activitățile de intermediar AQI ale lui Abu Ghadiyah.”²⁴

Abu Ghadiyah se ocupa, cum era de așteptat, de afacerile familiei. De asemenea, „mâna lui dreaptă” era chiar verișorul său, Ghazy Fezzaa Hishan, numit și Abu Faysal, care locuia în Zabadani, un oraș situat la nord-est de Damasc, cunoscut ca important punct de tranzit pentru contrabanda și transportul de armament din Siria către Liban. În septembrie 2006, Abu Ghadiyah și Abu Faysal, conform Trezoreriei SUA, „plănuiseră să folosească rachete pentru a ataca avanposturile forțelor coaliției și secțiile de poliție irakiene, urmărind ca AQI să preia controlul în Irakul de vest”.

Alt membru al rețelei era fratele lui Abu Ghadiyah, Akram Turki Hishan al-Mazidih sau Abu Jarrah, aflat și el în Zabadani și însărcinat cu traficul de arme. Guvernul american susține și că „ordonase executarea tuturor celor care lucrau pentru guvernul irakian și armata SUA”.

În fine, mai exista un verișor, Saddah Jalut Al-Marsumi, căruia i se spunea Saddah. El susținea financiar al-Qaida²⁵, iar aceasta din urmă îi ajuta rețeaua să transfere atacatori sinucigași din Siria în Irak.

Predecesorul lui Abu Ghadiyah, sirianul Sulayman Khalid Darwish (cunoscut și el, parcă pentru a spori confuzia, sub numele de Abu Ghadiyah), fusese ucis în 2005 de JSOC, în localitatea Qa'im²⁶. Orașul era important pentru că se afla chiar peste frontieră, față în față cu orașul sirian Albu Kamal, și avea cumva rolul pe care-l are El Paso pentru Juarez: era un portal transnațional prin care treceau dintr-o parte în cealaltă bani și oameni.

În 2008, nenumăratele tentative diplomatice ale SUA de a neutraliza culoarele de trafic al lui Abu Ghadiyah au eșuat.

Petraeus a vrut chiar să ceară permisiunea administrației Bush să negocieze cu al-Assad față în față la Damasc, în speranța că ar putea pune la punct o altă înțelegere de tipul celei referitoare la Sabawi²⁷. Casa Albă a refuzat. Încercările întreprinse prin Consiliul de Securitate ONU de a-l linguși pe al-Assad, pentru a-l convinge să coopereze, au eșuat.

În octombrie 2008, lingușelile au încetat. JSOC, condus de Stanley McChrystal, supravegheat de CIA, a fost autorizat să pună la cale o incursiune peste frontieră, la Albu Kamal, pentru a-l ucide pe Abu Ghadiyah, ceea ce s-a și petrecut în data de 26 octombrie, când a fost lansată o operațiune specială, asemănătoare celei în urma căreia a fost asasinat Osama bin Laden la Abbottabad, în 2011²⁸. În ciuda naturii de netăgăduit a dovezilor, al-Assad continua să nege implicarea în trimiterea de teroriști în Irak. La câteva săptămâni după această operațiune, secretarul britanic de Externe, David Miliband, a călătorit la Damasc și a încercat, o dată în plus, să găsească soluții. El i-a cerut lui al-Assad să pună capăt nocivelor sale activități, dar i s-a răspuns cu declarații în care acesta din urmă își reafirma inocența²⁹. Maura Connelly, însărcinată cu afaceri la Ambasada SUA din Damasc, povestește despre cele întâmplate în timpul acestei întruniri într-o telegramă transmisă Departamentului de Stat³⁰:

„Se pare că Bashar s-a plâns în legătură cu operațiunea militară din 26 octombrie, din Albu Kamal. Miliband i-a replicat că obiectivul Statelor Unite fusese cunoscutul intermediar de luptători străini, Abu Ghadiyah. Ce trebuie Siria să facă este să coopereze cu Statele Unite și Occidentul. Miliband l-a întrebat de ce Siria nu a întreprins nicio acțiune împotriva lui Abu Ghadiyah, de vreme ce SUA îi furnizase o mulțime de informații referitoare la prezența lui în Siria. «Chiar dacă Abu Ghadiyah s-a aflat acolo (în Albu Kamal), atacul american nu

era calea prin care ar fi trebuit rezolvată problema», i-a răspuns al-Assad.”

Connelly a avut, probabil, în minte acest episod, când, un an mai târziu, a sintetizat într-un memoriu părerea ei generală asupra negocierilor cu un regim ai cărui „oficiali mint la toate nivelurile. Persistă în minciună, chiar și când li se pune în față proba contrarie. Nu-i deranjează câtuși de puțin dacă sunt prinși cu minciuna.”³¹

Deși nu a prea atras atenția presei la momentul respectiv, cea mai incriminatoare condamnare a alianței dintre al-Assad și jihadiști a fost o sentință civilă pronunțată de Curtea Federală a SUA în 2008, care a găsit vinovat Damascul de răpirea și asasinarea lui Ollin Eugene „Jack” Armstrong și a lui Jack Hensley, doi antreprenori americani care fuseseră decapitați în ingrozitorul stil caracteristic AQI.

Familiile lui Armstrong și Hensley își înregistraseră inițial plângerile nu doar împotriva regimului, ci și împotriva Serviciilor de Informații Militare și chiar împotriva lui al-Assad și a lui Shawkat personal. Tribunalul a invocat Tratatul referitor la imunitatea suveranității străine (FSIA), care limita procesele intentate în Statele Unite împotriva statelor străine – și faptul că al-Assad și Shawkat nu primiseră citații, stabilind că Siria era singurul acuzat. Sentința semnată de judecătoarea Rosemary Collyer a pus pe tapet tot ceea ce se știa – Shaker al-Absi, Abu al-Qaqa, primul Abu Ghadiyah și asasinarea lui Foley – și a conchis că „Siria le-a acordat un ajutor substanțial lui Zarqawi și al-Qaida din Irak, ceea ce a dus la moartea prin decapitare a lui Jack Armstrong și Jack Hensley” și că „sprijinul material și resursele provenite din partea Siriei au fost inevitabil aprobate de președintele Assad și de generalul Shawkat,

aceștia acționând în cadrul îndatoririlor oficiale”. Regimul a făcut recurs în mai 2011 și a pierdut.

Distrus în luptă?

Opinia generală în cercurile antiteroriste din Statele Unite era aceea că alianța lui al-Assad cu AQI se încheiase în mare măsură în 2008, după ce Abu Ghadiyah a fost ucis, pentru că regimul „ar fi distrus în luptă” rețelele jihadiste din estul Siriei și i-ar fi arestat pe luptătorii străini care treceau granița. Cu toate acestea, dovezile care au apărut între timp pun sub semnul întrebării această afirmație.

În decembrie 2014, Martin Chulov a publicat în *Guardian*³² o descriere minuțioasă a ISIS, accentuând o afirmație făcută în urmă cu multă vreme de guvernul al-Maliki – anume că al-Assad era complice la o serie de atacuri devastatoare îndreptate împotriva instituțiilor statului irakian, în 19 august 2009. Mai multe atacuri consecutive cu vehicule-capcană avuseseră ca țintă ministerele irakiene de Finanțe și de Externe și un convoi de poliție din Baghdad. În urma atentatelor au murit mai mult de o sută de oameni, inclusiv angajați guvernamentali și jurnaliști, iar alte șase sute de persoane au fost rănite.³³

Al-Maliki i-a acuzat imediat pe baasiști, susținând că aceștia s-ar fi aflat în spatele ambelor atentate, și a afirmat că atacul asupra hotelului Al Rashid îl viza pe el însuși, deoarece ar fi trebuit să participe la un eveniment care avea loc la hotel chiar în ziua respectivă. În noiembrie 2009, guvernul său a transmis înregistrări despre care pretindea că ar fi fost confesiunile a trei agenți baasiști implicați în exploziile din luna august.³⁴

La început, Baghdadul a ezitat să arate cu degetul direct către regimul al-Assad, insistând doar asupra faptului că

atentatele fuseseră puse la cale în Siria. Însă și-a rechemat ambasadorul de la Damasc, după ce regimul al-Assad a refuzat să extrădeze doi fugari baasiști³⁵. La rândul său, al-Assad a ripostat chemându-și acasă trimisul la Baghdad. Unul dintre oamenii pe care a refuzat să-i extrădeze a fost Muhammad Younis al-Ahmed, pe care spunea că-l expulzase deja de pe teritoriul său³⁶. Pentru scurtă vreme, al-Assad a încercat să facă din al-Ahmed liderul unei insurgențe irakiene baasiste controlate de Siria, care să intre în competiție cu mult mai organizată și autofinanțată armată Naqshbandi, condusă de al-Douri, găzduită și ea de teritoriul sirian.³⁷

Pe parcursul lui 2009, acuzațiile Baghdadului la adresa țării vecine au devenit tot mai serioase. Ministrul irakian de Externe, Hoshyar Zebari, le-a declarat jurnaliștilor în Bahrain³⁸: „Serviciile Secrete confirmă faptul că susținătorii baasiști ai lui Saddam operează de pe teritoriul sirian și se bucură de sprijinul agenților de informații sirieni”. Generalul maior Hussein Ali Kamal, directorul Serviciului de Informații din Ministerul irakian de Interne, era absolut convins că lucrurile nu stăteau altfel³⁹. Foarte respectat de diplomații și oficialii militari americani pentru profesionalismul său, Kamal, care a murit de cancer în 2014, i-a mărturisit lui Chulov că a reușit să obțină probe incontestabile ale faptului că Siria găzduise și supervizase „două întruniri secrete” între agenți al-Qaida și baasiști irakieni, în 2009. Amândouă întrunirile avuseseră loc în Zabadani. Chulov a pus pe hârtie modul în care Kamal a reconstituit întrunirile: „Mi-a arătat probele, hărți pe care erau trecute traseele folosite pentru a pătrunde în vestul Irakului și mărturisiri care legau aceste evenimente de numele unor ofițeri de nivel mediu din cadrul Agenției Siriene de Informații Militare”.

Din câte se pare, Kamal infiltrase un agent cu un microfon la una dintre întrunirile de la Zabadani, condusă, spune el, de baasiști. „Este cea mai importantă sursă pe care am avut-o vreodată”, i-a mărturisit el lui Chulov. „Din câte știm, este prima oară când a avut loc o întâlnire la nivel strategic între cele două grupări. Este un punct istoric de cotitură.”

Trupele americane erau încă staționate în Irak, dar obiectivul pe care și-l propuseseră agenții secreți sirieni, baasiștii și al-Qaida era să destabilizeze guvernul lui al-Maliki. Kamal i-a dezvăluit lui Chulov că o sursă din Siria îi transmisese că părțile implicate în complot observaseră o creștere a nivelului de securitate în jurul țințelor stabilite initial, astfel încât hotărâseră să atace altele. Generalul irakian s-a străduit zadarnic luni de zile să descopere care ar fi putut fi noile ținte, dar nu a reușit să afle decât după ce au avut loc sângeroasele atentate din luna august.

Ghidul pentru antiterorism al lui Ali Mamlouk

Nimeni nu a explicat mai bine motivul și natura colaborării Siriei cu jihadiștii sunniți decât Ali Mamlouk, cel pe care al-Assad l-a numit director al tuturor Serviciilor de Securitate. În februarie 2010, Mamlouk i-a surprins pe diplomații americani din Damasc, făcându-și apariția în cadrul unei întâlniri dintre Daniel Benjamin, coordonatorul Programului antiterorism al Departamentului de Stat, și ministrul adjunct de Externe sirian, Faisal al-Miqdad. Mamlouk venise, după cum le-a spus, la cererea lui al-Assad, care pretindea că dorea să îmbunătățească relațiile siriano-americane, odată cu schimbarea președintelui de la Casa Albă. Obama își luase angajamentul să adopte o nouă politică în relațiile cu Damascul, iar

Mamlouk, profitând, evident, de ocazia strategică a destabilizării produse de regimul său, a explicat că anihilarea terorismului se va produce odată ce vor fi vizibili pașii politici către normalizarea deplină a relațiilor bilaterale. După cum se spune în telegrama Departamentului de Stat care descrie într-unirea⁴⁰, Mamlouk și al-Assad doreau trei scutiri de obligații din partea Washingtonului, toate confirmând ce spunea Tony Badran despre reaua credință a regimului: „1) Siria trebuie să poată prelua conducerea acțiunilor regionale; 2) Politica este o parte integrantă a combaterii terorismului, iar «umbrela politică» a unor relații bilaterale îmbunătățite SUA-Siria va ușura cooperarea împotriva terorismului și 3) Pentru a convinge poporul sirian că va beneficia de pe urma cooperării cu Statele Unite, trebuie să se facă progrese în privința sancțiunilor economice impuse Siriei, inclusiv să se furnizeze piese de schimb pentru avioane și o aeronavă pentru președintele Assad”.

Apoi însă Mamlouk a recunoscut un lucru interesant. El a spus că metoda sa specială, pe care o folosea în relația cu jihadiștii, era una „practică, nu teoretică... În principiu, nu-i atacăm sau ucidem imediat. Ne infiltrăm, în schimb, în organizațiile lor și acționăm la momentul oportun.” Însă „momentul oportun” pentru Siria nu coincidea, în mod necesar, cu cel al Statelor Unite, după cum a demonstrat-o din plin deceniul următor⁴¹.

A fost această recunoaștere a faptului că statul infiltra celerulele jihadiste doar o clarificare, sau conținea și o amenințare implicită? Răspunsul la această întrebare se află în afirmația pe care a făcut-o în continuare Mamlouk, adresându-i-se lui Daniel Benjamin, căruia i-a reamintit că luptătorii străini continuau să se strecoare în Irak prin Siria – la aproximativ șaisprezece luni după asasinarea lui Abu Ghadiyah și la circa

șapte luni de la ultima serie de atentate cu VBIED care cutremurase Baghdadul⁴². În orice caz, a continuat Mamlouk, regimul luase măsuri punitive și „oricum vom continua s-o facem, dar dacă începem să cooperăm cu voi, vom înregistra rezultate mai bune și ne vom putea apăra interesele mai bine”.

Regimul sirian fusese asemuit de unii diplomați americani unei familii criminale mafiote. Mamlouk îi făcuse noii administrații de la Casa Albă o ofertă de nerefuzat.

Capitolul 8

Renașterea

ISI condus de Abu Bakr al-Baghdadi

Istoria ISIS, conform versiunii oferite de *Dabiq*, a fost o căutare utopică de unsprezece ani, pe care suferința a făcut-o mai ușoară și care s-a încheiat în 2014, odată cu fondarea Califatului¹. Abu Omar al-Baghdadi a constituit „primul stat din timpurile «moderne» bazat exclusiv pe mujahedini – participanții activi la jihad –, în inima lumii musulmane, la doar o aruncătură de băț de Mecca, Medina și Ierusalim. Și chiar în perioadele *Sahwa* și cea a consolidării efectivelor militare ale forțelor de ocupație și a eliminării propriilor lideri, statul rezistase, retrăgându-se în mare măsură în regiunile deșertice din al-Anbar, unde soldații săi se regrupaseră, se organizaseră și se antrenaseră.”

Moartea lui Al-Masri și Al-Baghdadi

În iunie 2008, Stanley McChrystal a fost înlocuit la comanda JSOC de viceamiralul William McRaven, pușcaș marin SEAL, coordonatorul de mai târziu al operațiunii Neptune Spear – atacul din Abbottabad, Pakistan, în urma căruia a fost ucis bin Laden, în 2011. Deși, în 2010, cele mai multe operațiuni JSCO aveau loc în zona Afghanistan-Pakistan – pe linia angajamentului administrației Obama de a reduce numărul efectivelor

din Irak și de câștiga „războiul cel bun” împotriva nucleului al-Qaida și al talibanilor din Afghanistan –, echipa lui MacRaven a înregistrat o serie importantă de victorii împotriva francizei mesopotamiene.

Prima a fost uciderea lui Abu Khalaf, ruda lui Abu Gha-diyah, care își asumase pentru scurtă vreme responsabilitatea rețelei de contrabandă din Siria, după uciderea ultimului, în luna octombrie². Un oficial american declara ulterior: „Khalaf a fost, probabil, cel mai periculos intermediar AQI în Irak” și că moartea sa „a lăsat un gol în ierarhia AQI.”³

A doua victorie a fost reprezentată de arestarea de către militarii irakieni a lui Manaf Abd al Rahim al-Rawi, emirul al-Qaida din Baghdad, cunoscut de subordonații săi ca „Dictatorul”. Al-Rawi colaborase cu baasiștii și Serviciile Secrete Siriene pentru a efectua devastatoarea serie de atentate cu bombă din Baghdad, în 2009, toate ținând guvernul lui al-Maliki și, mai puțin, armata americană. La început, irakienii au păstrat secretul arestării lui. Doar după ce americanii l-au arestat pe fratele său geamăn, al-Maliki a putut fi determinat să le permită acestora să-l interogheze pe dictator, care le-a furnizat fără ezitare informații despre rețeaua lui. Al-Rawi a numit doi curieri, pe care JSOC i-a urmărit în aprilie 2010 până într-o zonă din regiunea Tharthar, la granița provinciei Salah ad-Din cu Anbar⁴.

S-a descoperit că în casa conspirativă a curierului se afla nimeni altul decât Abu Ayyub al-Masri, ascuns într-o pivniță secretă, la care se putea ajunge doar printr-o ușă camuflată sub chiuvea din bucătărie. Alături de el se afla un om de a cărui existență unii se îndoiseră: Abu Omar al-Baghdadi.

„Asasinarea lor a trădat slăbiciunea ISI”, era de părere Laith Alkhouri, expert în antiterorism⁵. „Masri le tot vorbea

musulmanilor despre prudența operațională și despre cum să-și protejeze sistemele de comunicații, evitând astfel loviturile americanilor. Puterea pe care o avea ca șef AQI ținea mai degrabă de relațiile publice. Le-a trimis susținătorilor un document, care era de fapt ghidul pas cu pas prin care puteau îmbunătăți imaginea jihadului global. Voia ca recruții să învețe cum să pirateze site-uri de internet și să asocieze progresul științei cu ideologia islamistă.”

Concentrarea asupra acestor aspecte mai degrabă publicitare ale takfirismului a coincis, în mod întâmplător, cu nadirul⁶ popularității și bravurii ISI, din cauza celor mai proaste decizii tactice luate de comandanții săi de la începutul războiului. În urma adoptării acestora, 80% din conducerea ISI a fost ucisă. Nici „fața irakiană” a ISI, creată prin numirea lui al-Baghdadi ca emir, nu mai funcționa defel. Al-Baghdadi însuși avea pretenția de a deveni ceva mai mult decât îi permitea rolul său oficial de *caporegime* al insurgenței sunnite, cel puțin dacă judecăm după numele pe care și l-a atribuit de unul singur – „Emirul Credincioșilor” – onoare rezervată, de regulă, doar celor mai înalte poziții ale conducerii islamice. (Mulahul Omar, fugarul lider taliban, este numit astfel.) „Adoptarea acestui titlu”, spune Laith Alkhouri, „i-a făcut pe jihadiști să fie extrem de nesiguri în legătură cu direcția în care se îndrepta ISI”. La această întrebare va răspunde succesorul lui Baghdadi, Ibrahim Awwad al-Badari.

Noul al-Baghdadi

Al-Badari, care și-a luat numele de război Abu Bakr al-Baghdadi, fusese numit, de fapt, de Consiliul Consultativ al ISI în locul a doi comandanți morți. Părea că apăruse de nicăieri. Tot ceea ce se cunoștea despre el, atât în Irak cât și în cercurile

Serviciilor Secrete Americane a ieșit la iveală după ce ISIS a început să domnească triumfător peste două țări și drept consecință a goanei mediatică care a urmat după aceea, în încercarea de a afla identitatea acestei tenebroase noi figuri. Astfel că mare parte din biografia celui de-al doilea al-Baghdadi plutește încă în zona zvonurilor și a speculațiilor, multe dintre ele fiind întreținute de fapt de propagandiștii mișcărilor jehadiste rivale, cu intenția de a scandaliza sau de a delegitima încercările de a-l prezenta pe calif ca fiindu-i superior lui Ayman al-Zawahiri. Dar acest clivaj între taberele pro și contra a avut nevoie de timp. „Nimeni nu credea că intenționează să intre în competiție cu al-Qaida”⁷, susține Alkhouri. „În mesajele secrete, el nu doar promitea că i se va supune lui al-Zawahiri, dar și întreba dacă această promisiune trebuia să fie făcută publică sau să rămână secretă. Al-Zawahiri i-a răspuns că ar trebui să rămână secretă pentru a evita complicațiile și pentru a prelua din presiunea la care era supus ISI.”

Născut în 1971 lângă orașul Samarra, al-Baghdadi devenise specialist în studii islamice, obținând o diplomă de masterat și apoi un titlu de doctor în acest domeniu, la Universitatea de Științe Islamice, care se afla în cartierul Adhamiya din Bagdad. Se spune că ar fi locuit în case modeste, în apropierea unei moschei locale din Tobchi, un cartier mixt din vestul Bagdadului, în care trăiau deopotrivă sunniți și șiiți⁸. Cum se întâmplă în cazul mai tuturor asasinilor în masă, prietenii și cunoștințele sale din tinerețe își aduc aminte că era un individ tăcut, retras, care nu seamănă defel imaginii de fanatic periculos pe care a dobândit-o mai târziu (*Vecinii își aduc aminte că asasinul în serie era asasin în serie* pare să fie un titlu rezervat doar paginilor revistelor satirice.) Al-Baghdadi purta ochelari, juca bine fotbal și avea atitudinea unui învățăcel⁹.

Doctorul Hisham al-Hashimi, expert în problematica ISIS și consilier al guvernului irakian, l-a întâlnit pe al-Baghdadi către sfârșitul anilor '90¹⁰. „Nu avea carisma unui lider”, ne-a declarat al-Hashimi. „Când l-am întâlnit, era extrem de sfios și nu vorbea prea mult. Era interesat de studiile religioase și-și concentrase întreaga atenție asupra Coranului. Provenea dintr-o familie săracă de la țară și nu-i invidia pe oamenii de la oraș, cum fac alții. Nu-și dorea nimic mai mult decât să obțină un post plătit de guvern în cadrul clerului islamic.”

Conform unuia dintre vecinii săi, Abu Ali, care a stat de vorbă cu *Daily Telegraph*, al-Baghdadi venise la Tobchi pe când avea optsprezece ani¹¹: „Moscheea de aici avea propriul imam. Când pleca, îi țineau locul studenții departamentului de studii religioase. Al-Baghdadi conducea uneori rugăciunile, dar nu a ținut nicio predică.” Devenise tot mai reacționar odată cu trecerea timpului, își amintea Abu Ali, povestind despre reacția pe care o avusese al-Baghdadi la o nuntă din Tobchi, când bărbații și femeile „dansau în aceeași cameră. Mergea pe stradă și a văzut această imagine. A strigat: «Cum pot bărbații și femeile să danseze împreună în felul acesta? Este o erezie!» Și dansul a fost întrerupt.”

Wael Essam, jurnalist palestinian care a transmis nenumărate reportaje din Irak, a stat de vorbă cu mulți sunniți, colegi ai lui al-Baghdadi la Universitatea pentru Studii Islamice. Al-Baghdadi, susțineau ei, fusese fie membru al Frăției Musulmane, fie simpatizant al acesteia, încă de când se înscriesese la facultate. Înclinațiile sale salafiste apăruseră mai târziu. „Al-Baghdadi era apropiat de Mohammed Hardan, unul dintre liderii Frăției”, spune Essam. „Hardan a plecat să lupte cu mujahedinii în Afghanistan și s-a întors în anii '90, convertit la o ideologie salafistă pură. Al-Baghdadi a aderat la grupul lui

Hardan atât din punct de vedere administrativ, cât și ideologic. S-a alăturat, de asemenea, pentru puțină vreme, și organizației Jaysh al-Mujahideen (Armata Mujahedinilor, o grupare militantă sunnită).”

Până în 2000, al-Baghdadi avea deja un doctorat, o soție și un fiu. În 2003, Statele Unite au ocupat Irakul, dar viitorul lider ISIS nu era încă insurgent. Abu Ali le-a povestit celor de la *Telegraph* că la vremea aceea nu părea să aibă nimic împotriva armatei Statelor Unite: „Nu era ca indivizii aceia înfierbântați la minte. Probabil că a pus totul la cale în tăcere.”

Într-o tăcere atât de adâncă, încât până la finalul lui 2003¹² își fondase propria facțiune islamistă, Jaysh Ahl al-Sunnah wa al-Jamaah (Armata Poporului din Comunitatea Sunnită), iar un an mai târziu s-a înscris la un alt fel de universitate: Camp Bucca¹³.

Contrar multor afirmații din presa occidentală, care sugerau că al-Baghdadi ar fi fost eliberat de la Bucca în 2009, în urma distrugerii acesteia de către insurgenți, el a petrecut doar un an ca intern al închisorii, în 2004. „Își vizita un prieten din Fallujah, numit Nessayif Numan Nessayif”, își amintea al-Hashimi. „Era însoțit de un altul, Abdul Wahed al-Semayyir. Serviciile Secrete ale Armatei americane îi arestaseră pe amândoi. Nu Baghdadi era ținta – ci Nessayif. A fost arestat în 31 ianuarie 2004 și eliberat în 6 decembrie, același an. Nu a mai fost arestat niciodată după aceea. Orice altă informație care ar susține contrariul este incorectă.”

Abu Ahmed, fost membru de vârf al ISIS, care îl cunoștea pe al-Baghdadi de la Bucca, a declarat pentru *Guardian* că administratorii închisorii consideraseră la început că al-Baghdadi ar fi putut soluționa problemele apărute în interiorul penitenciarului.¹⁴ Doctoratul său în studii islamice

îi conferea o înțelepciune jurisprudențială în fața căreia gălăgioșii săi tovarăși jihadiști păreau să se încline. Astfel, americanii i-au permis să meargă dintr-un bloc în altul al închisorii Bucca, aparent pentru a rezolva conflictele; în schimb, al-Baghdadi s-a folosit de acest privilegiu pentru a recruta din ce în ce mai mulți răcani. După o vreme, conform lui Abu Ahmed¹⁵, a început să producă probleme în închisoare, folosindu-se de „politica de tipul «dezbină și cucerește», pentru a căpăta ceea ce voia, adică prestigiu. Și tactica a funcționat.”

După ce a fost pus în libertate, la sfârșitul anului 2004, grație faptului că militarii americani consideraseră că reprezenta un risc mic pentru coalitiție și pentru instituțiile irakiene, al-Baghdadi a devenit și mai extremist, conform mărturiilor lui Essam.¹⁶ În 2007 a aderat la Consiliul Consultativ al Mujaheadinilor¹⁷, pe care al-Zarqawi îl înființase pentru a da o culoare națională insurgenței. Oricum, din purismul lui al-Baghdadi și din felul său prudent de a încheia alianțe rezulta că nu era prea interesat să coopereze în cadrul unui consorțiu de grupări insurgente, chiar dacă al-Qaida era *primus inter pares*¹⁸. Un comandant AQI din Fallujah i-a mărturisit lui Essam că al-Baghdadi se întorsese împotriva tuturor facțiunilor din care făcuse parte într-un moment sau altul. „A părăsit Frăția Musulmană, numindu-i pe membri acesteia apostati și agenți ai (fostului ambasador al Statelor Unite în Irak, Zalmay) Khalilzad. A părăsit, de asemenea, Jaysh al-Mujahideen și a pornit ostilitățile împotriva lor, în special în al-Karmah (un oraș situat la nord-est de Fallujah). Al-Baghdadi avea o poziție foarte fermă în legătură cu grupările militante sunnite care nu erau parte a propriei organizații. El spunea: «Lupta împotriva lor este o prioritate mai mare decât lupta cu americanii». ”

Insistența sa asupra necesității războiului fratricid – sau *fitna* printre sunniți – va fi o marcă a conducerii lui al-Baghdadi în timpul expansiunii ISIS în Siria și Irak. Essam susține, de asemenea, în ciuda credinței populare că al-Baghdadi a apărut din neant, că el le era, de fapt, bine cunoscut atât irakienilor, cât și americanilor. „Unchiul său era Ismail al-Badri, membru al Asociației Clerului Musulman¹⁹ din Irak, organizație pe care nepotul său o consideră apostată. Cumnata lui al-Baghdadi este și ea căsătorită cu un lider al Partidului Islamic Irakian, brațul politic al Frăției în Irak. Înainte de retragerea americanilor, a fost arestat de mai multe ori din cauza înrudirii sale cu Abu Bakr.”

Mai mult, conform lui al-Hashimi, ascensiunea lui al-Baghdadi în funcția de emir ISI a fost decisă cu un vot copleșitor, de către nouă din cei unsprezece membri ai Consiliului Consultativ. Au existat trei rațiuni care au stat la baza alegerii sale. În primul rând, aparținerea confederației tribale Quraysh, considerată una dintre cele mai venerabile din Orientul Mijlociu, grație apropierei sale de profetul Mohamed. (Se spunea că și Abu Omar al-Baghdadi aparținuse acestui trib, izvorul nescut din care proveniseră toți califii islamici.) În al doilea rând, al-Baghdadi fusese el însuși membru al Consiliului Consultativ ISI și, prin urmare, apropiat al lui Abu Omar. În fine, fusese ales datorită vârstei: era mai tânăr cu o generație decât toți ceilalți candidați viabili pentru funcția de emir și se considera că este o persoană cu o rezistență mai mare, capabilă să scoată ISI din furtună, odată ce trupele americane părăseau Irakul. Astăzi, Irakul îl venerează ca pe un „mesager”. „Indiferent cine vine la voi când sunteți uniți în spatele unui singur om, dacă vrea să vă frângă solidaritatea sau să vă tulbure unitatea,

omorâți-l!” proclamă *Dabiq*, îndemnându-i pe toți musulmanii să-i declare credință lui al-Baghdadi.

Stafile lui Saddam II

Ascensiunea lui al-Baghdadi vestea o altă mutație a ISI sau, mai degrabă, o regresiune, întoarcerea la o perioadă anterioară din istoria insurgenței sunnite. În structurile de conducere se aflau, în mod vizibil, mai mulți foști baasiști decât înainte, grație, fără îndoială, continuei irakizări a organizației. După cum observa generalul Odierno în scurta conferință de presă susținută la Pentagon în iunie 2010, conducerea AQI aproape că fusese spulberată într-un interval foarte scurt de timp – 34 din cei 42 de conducători ai organizației fuseseră înlăturați într-un fel sau altul. Iar franciza părea și-și pierde capacitatea de a se coordona cu cartierul general al-Qaida din Pakistan. Golul de putere creat la vârf a însemnat că, înainte ca al-Zawahiri și bin Laden să poată numi de la distanță un emir, aripa irakiană a ISIS a putut decide singură în favoarea lui Abu Bakr.

Conform oficialilor americani, acesta a fost conflictul intern despre care le-au vorbit doi membri nemulțumiți ai al-Qaida, câțiva ani mai târziu. Erau nemulțumiți pentru că percepeau ascensiunea lui al-Baghdadi, indiferent de nivelul educației sale, drept o confiscare a mișcării salafist-jihadiste din ISI de către persoane care nu aveau recomandări credibile în acest sens – se făcea referire directă la susținătorii Partidului Baas.

Nu există nicio îndoială printre analiști sau printre cei care-l cunosc pe al-Baghdadi că ar fi cu adevărat un credincios takfirist. Dar, după cum am văzut deja, chiar și cei mai intransigenți teroriști beneficiază de propria agendă de relații, mai ales sub forma legăturilor filiale sau tribale care le permit să profite de moștenirea garantată lor chiar de societățile

sau regimurile pe care vor să le anihileze. Este oare posibil ca al-Baghdadi să fi beneficiat de legăturile sale cu susținătorii Partidului Baas? Ținând cont de biografia și educația sa, este o teorie plauzibilă.

Conform lui Derek Harvey, „el nu este, cu siguranță, Zarqawi. Dar extinderea și proporțiile organizației și ale activităților acesteia, de la operațiuni financiare, la administrare și de la guvernarea a opt comandamente regionale, la parteneriatul tactic cu Armata Naqshbandi și la legăturile tribale – toate acestea poartă o puternică amprentă baasistă. Și mai știu că unul dintre mentorii lui Baghdadi la Universitatea de Studii Islamice a fost apropiat de Izzat al-Douri. Al-Douri opera în permanență din Raqqa și din zona nord-estică a Siriei, încă de la apariția ISIS în această țară.”

Al-Hashimi atrăgea atenția asupra faptului că al-Baghdadi ar fi vrut, pe când era tânăr, să-și clădească o carieră în cadrul Ministerului Patrimoniului Islamic „Am vorbit cu un fost oficial irakian de rang înalt, care fusese încadrat în eșalonul superior al regimului lui Saddam și, ulterior, în cel al lui al-Maliki”, ne-a mărturisit un oficial al armatei Statelor Unite.

„L-am întrebat în special despre al-Baghdadi. «Știi cine este?» Nu chiar, dar cunoștea mediul și rețeaua din care provenea. În vremea dictaturii lui Saddam, regiunea din care proveneau acest personaj și familia lui era un fief saddamist-baasist. Oamenii care veneau din Samarra erau foarte legați de acest regim. Al-Baghdadi a frecventat Universitatea Islamică din Baghdad chiar în perioada Campaniei pentru Credință a lui Saddam – cu alte cuvinte, într-o perioadă în care Partidul Baas controla admiterile în facultate. Cu niciun chip nu puteai intra în Univesitatea Islamică în acea perioadă fără să fii verificat și avizat de partid și nu ai fi putut cu niciun chip să fii verificat și avizat fără să ai o rețea familială extinsă, de unchi și veri și așa

mai departe, care să se afle în zonă și să te susțină. Așa că, da, poate că al-Baghdadi nu era el însuși baasist, dar vă garantez că avea în familie o mulțime de susținători ai Partidului Baas, care i-au netezit drumul către Universitatea Islamică.”

După cum am spus, insurgența antiamericană din Irak și-a extras forța din revanșismul sunnit. Una dintre modalitățile de a avea o imagine istorică a baasismului este cu ajutorul unuia dintre mulții exponenți sunniți reprezentanți ai puterii politice. A intrat în competiție, în zilele sale de maximă înflorire, cu naționalismul panarab, reprezentat de președintele egiptean Gamal Abdel Nasser²⁰, cu islamismul Frăției lui Sayyed Qutb²¹ și cu salafismul-jihadist al lui bin Laden. Într-adevăr, Campania pentru Credința Islamică a fost lansată pentru a preveni uzurparea baasismului de către salafism. Astăzi, această ideologie socialistă seculară se află într-o stare fragilă, de coexistență și competiție cu takfirismul fondator de califat al ISIS. Amatzia Baram și Pesach Malovany, doi specialiști în Irakul contemporan, duc această teză și mai departe, considerându-l, în mod straniu, pe al-Baghdadi ca fiind moștenitorul de drept al lui Saddam Hussein. În primul rând, spun ei, chiar dacă este originar din Samarra, numele său de luptător, al-Baghdadi, situează de îndată capitala Irakului în centrul de gravitație al ISIS, așa cum era și pe vremea califatului abbasid, reprezentând o importantă piatră de hotar a islamului pentru dictatorul irakian. „Saddam nu s-a declarat calif”, scriu Baram și Malovany, „dar legătura sa conceptuală cu califatul abbasidian, care își avusese centrul în Baghdad, era una profundă. Una dintre poreclele pe care le primise era «Al-Mansur», adică «Victorios prin grația Domnului», acesta fiind de asemenea și numele celui mai important calif abbasidian. De asemenea, numeroasele unități militare înființate de Saddam au primit nume din

istoria abbasidiană... Astfel că, judecând după rolul central pe care l-au avut Irakul și Bagdadul, Abu Bakr al-Baghdadi este discipolul lui Saddam.”

„Brutalitatea, priceperea, modul în care ISIS se poartă pe câmpul de luptă și în afara lui – nu sunt diferite de cele ale susținătorilor lui Saddam, cel puțin din punctul meu de vedere”, susținea Derek Harvey, care cu siguranță știe ce spune²².

Există, de asemenea, un paralelism sinistru între ura lui Saddam față de șiiți și cea a lui al-Baghdadi. Baasiștii au măcelărit 150 000 dintre aceștia în timpul dictaturii de 30 de ani a lui Saddam, în special în timpul reprimării revoltelor șiite și kurde împotriva regimului său, în martie 1991, la sfârșitul Primului Război din Golf. Când tancurile sale au intrat în Najaf, în 1991, sloganul scris pe caroseria acestora era *La Shi'a a ba'd al-yawm* (Niciun șiiit după ziua de azi).

Dacă există vreo diferență în ideologia acestui sectarism, ea este doar una de scară. În ciuda sălbăticiei lui, Saddam nu a transformat distrugerea totală a șiiților în politică de stat, și nici nu ar fi putut s-o facă – aceștia erau încă tolerați în eșaloanele superioare ale armatei irakiene și în conducerea Partidului Baas, chiar și după masacrele din 1991. Cu toate acestea, al-Baghdadi a dovedit până acum că nu dorește altceva decât să-i anihileze, urmând întunecata tradiție patologică a lui al-Zarqawi. Pentru ISIS, șiiții sunt nuli din punct de vedere religios, mincinoși, buni doar să fie executați.

Toți oamenii emirului

Punctul de vedere al lui Harvey este și mai convingător, dacă ținem seama că multe dintre posturile de comandă ale ISIS sunt ocupate de foști susținători ai lui Saddam, care dețineau locuri de frunte în armata sau în Serviciile Secrete

Irakiene.²³ Al-Hashimi crede că au existat doi oameni care l-au ajutat în mod special pe al-Baghdadi să promoveze în ISI.

Primul este Abu Abdul-Rahman al-Bilawi (numele său real este Adnan Ismael Najm), care a fost ucis în timpul asediului ISIS asupra Mosulului, în iunie 2014.²⁴ Intrase în AQI în timpul erei al-Zarqawi și fusese șeful Consiliului Militar General al lui al-Baghdadi în ISIS, cu atribuții în toate cele optsprezece provincii irakiene. Originar din al-Khalidiya, în Anbar, Bilawi fusese căpitan în armata lui Saddam.²⁵ A fost, de asemenea, închis la Camp Bucca, dar la mai mult de un an după eliberarea lui al-Baghdadi.

Al doilea personaj care i-a influențat cariera, după spusele lui al-Hashimi, a fost Abu Ali al-Anbari, originar din Mosul, omul ISIS însărcinat cu operațiunile din Siria.²⁶ Înainte să devină jihadist, al-Anbari fusese și el ofițer în armata lui Saddam. Undeva, pe parcurs, conform *Wall Street Journal*, s-a afiliat la Ansar al-Islam, înainte ca gruparea să-l dea afară în urma unor acuzații de corupție.²⁷ Militanții irakieni și sirieni cred că al-Anbari a fost desemnat ca adjunct al lui al-Baghdadi în Levant grație pragmatismului său politic; „nivelul său de cunoaștere a legilor islamice din *șaria* nu este considerat la fel de profund ca acela al altor lideri de frunte”, se mai spune în *Journal*.²⁸

Abu Ayman al-Iraqi, alt membru al Consiliului Militar al ISIS, a fost, pe vremea dictaturii lui Saddam, locotenent colonel în Serviciul Secret al Aviației Militare, conform unei arhive de documente interne descoperite de trupele irakiene.²⁹ Era și el un fost deținut al Statelor Unite³⁰, iar numele de luptător pe care îl adoptase în timpul guvernării baasiste fusese Abu Muhannad al-Suweidawi. Al-Iraqi era atât de legat de țărâmul său natal, încât Laith Alkhouri ne-a spus că avusese nevoie de

ajutor pentru a pleca peste graniță. „În momentul în care ISIS s-a extins în Siria, s-a dus acolo și al-Iraqi. În orice caz, el nu s-a dus de unul singur. Nu știa să se descurce. A condus ISIS în Alep și Latakia, și probabil că este omul numărul unu din grupare care asigură securitatea în Deir Ezzor. Conduce în mare măsură operațiunile curente ale ISIS împotriva celorlalte facțiuni siriene rebele.”

Un alt absolvent, atât al Bucca, dar și al regimului baas a fost Fadel Ahmed Abdullah al-Hiyali (cunoscut și ca Abu Muslim al-Turkmani sau Haji Mutazz).³¹ În decembrie 2014, generalul Martin Dempsey, comandantul Statului Major Reunit, susținea că al-Turkmani a fost ucis în atacurile aeriene americane, deși jihadiștii susțineau că acest lucru se petrecuse în luna noiembrie. Înainte de asta, se credea că al-Turkmani ocupa o poziție posibil egală cu cea a lui al-Anbari în ierarhia ISIS. Fost locotenent-colonel în cadrul Forțelor Speciale Irakiene, fusese, pare-se, una dintre multele victime ale dizolvării armatei irakiene, în 2003, efectuate de Paul Bremer, trimisul american care a condus Irakul după război.³² Al-Turkmani avusese legături cu alt grup insurgent sunnit, înainte de a intra în AQI.

Se spune că Baghdadi însuși i-ar fi selectat pe al-Suweidawi și pe al-Turkmani în timpul detenției la Camp Bucca.³³

În unele cazuri, rebuturile diavolului erau și ale lui Bremer și al-Maliki. *New York Times* informează în august 2014 că, după căderea Mosulului, un fost general (cărui nu i se dă numele) din armata lui Saddam făcuse o cerere să se alăture Forțelor de Securitate Irakiene.³⁴ Cererea lui a fost respinsă. Acum membru ISIS, el le transmitea militarilor care nu-l vruseseră în rândurile lor: „Vom ajunge în scurtă vreme la voi și vă voi ciopârți în bucăți”.

„Inițial, baasiștii susținuseră că întoarcerea lor la putere se va sprijini pe islam”, ne-a spus Harvey. „Este ceea ce transmiteau scrisorile și îndrumările lui Saddam.” Michael Pregent, un fost ofițer american al Serviciului de Informații Militare, care a consiliat peshmerga kurdă din Irak, susține că tentativa ISIS de a masca sau de a șterge cu totul biografiile comandanților superiori este parte a strategiei sale de război.³⁵ „Nu se pot folosi de vechea afiliere ca modalitate de recrutare, pentru a-i convinge pe oameni să li se alătore și să lupte. O întoarcere la baasism nu are mare valoare comercială, mai ales când pretinzi că ești decis să înfrângi baasismul din Siria. Este ca și cum ai spune că militari din Army Rangers sau trupele speciale ar deveni brusc sectanți davidieni.”³⁶

De la Tbilisi la Alep

Al-Baghdadi a preferat să numească irakieni în pozițiile de influență din cadrul ISIS, cu o singură notabilă excepție. Cunoscut pe plan internațional drept „jihadistul cu barbă roșie”³⁷, Abu Omar al-Shishani sau Tarkhan Batirashvili, după numele primit la naștere, este un etnic cecen care se apropie de treizeci de ani.³⁸ Provine din regiunea Pasului Pankisi din Georgia și a fost ofițer al Serviciilor Secrete Militare Georgiene antrenate de armata Statelor Unite. A luptat în 2008, în războiul ruso-georgian, însă a fost diagnosticat mai târziu cu tuberculoză, conform spuselor tatălui său, fiind în cele din urmă lăsat la vatră.³⁹

Cei din familia Batirashvili sunt cu toții creștini, însă fiii lui Teimuraz au devenit musulmani radicali. Al-Shishani a închis telefonul de supărare când i s-a spus că tatăl său nu se convertise la islam.⁴⁰

A fost arestat pentru posesie ilegală de arme și a stat o vreme într-o închisoare georgiană, unde s-ar putea să se fi

metamorfozat în salafist extremist. Eliberat în 2010 în urma unei amnistii generale declarate în Georgia, al-Shishani a plecat în Turcia, apoi a trecut granița în Siria.⁴¹ „El declară acum că a plecat din pricina credinței sale, dar știu c-a făcut-o pentru că eram săraci”, le-a spus Teiramuz reporterilor de la BBC.⁴²

Cecenul a apărut pentru prima dată în Siria în 2013, ca lider al propriei sale celule jihadiste inspirate de al-Qaida, Jaysh Al-Muhajireen Wal-Ansar (Armata Emigranților și a Partizanilor), formată în special din musulmani veniți din fosta Uniune Sovietică.⁴³ Serviciul Rus de Securitate Internă, FSB, a estimat că în Siria luptă aproximativ 500 de cetățeni ruși, cărora li se alătură multe alte sute provenind din țările ex-sovietice, dar această statistică nu poate fi confirmată din alte surse. Oricum, trebuie să observăm că Rusia este considerată de propaganda ISIS drept o națiune inamică, fără îndoială din pricina luptătorilor veniți din Caucaz și a dorinței de a recruta alții.

În decembrie 2013, după ce i-a declarat *bayat* lui al-Bagh-dadi, al-Shishani a aderat oficial la ISIS, integrându-și deopotrivă și Armata de Emigranți și Partizani. De atunci s-a spus de mai multe ori că ar fi murit în luptă – în special, că ar fi fost ucis de milițiile kurde –, iar acum a intrat în atenția lui Ramzan Kadîrov, căpetenia pe care Vladimir Putin a pus-o președinte în Cecenia. În noiembrie 2014, Kadîrov a anunțat una dintre multele presupuse morți ale lui al-Shishani, pe Instagram, platforma sa preferată de socializare, însă a șters ulterior anunțul, ceea ce a declanșat speculații în jurul ideii că, de fapt, cecenul ar fi fost cu adevărat ucis în Siria, iar necrologul lui Kadîrov ar fi fost modul în care FSB confirma informația.⁴⁴ Indiferent cum stau lucrurile, pentru ISIS, rolul principal al georgianului pare să fie acela de Patton al *muhajireen*-ilor.

Cecenii, de regulă, sunt considerați de ceilalți jihadiști din ISIS drept luptători supremi, grație deceniilor de confruntare și insurgență sângeroasă împotriva armatei ruse. „Shishani este cel mai vizibil comandant, chiar dacă tactica și strategia ISIS sunt coordonate încă de Baghdadi și de foștii baasiști”, susține Chris Marmer, analist la Institutul de Studiu al Războiului. „Cecenii alcătuiesc o categorie distinctă în rândul jihadiștilor străini. Dacă aş face parte din Consiliul Militar al ISIS, nu aş lua un tip cu experiență în lupta cu rușii pentru a-l transforma într-un atentator sinucigaș. Îl voi face comandant de pluton.”

Vreme de mai bine de un an, geniul lui al-Shishani ca strateg militar a tot fost trâmbițat și considerat un lucru incontestabil printre observatorii conflictului sirian, după ce Armata de Emigranți și Partizani a jucat un rol decisiv în jefuirea bazei aeriene Menagh din Alep, asediată timp de luni de zile de rebeli de toate felurile, inclusiv de ISIS. Unii dintre ei au făcut chiar incursiuni impresionante în interiorul bazei, doar pentru a fi respinși de soldații sirieni.⁴⁵ Menagh a căzut, în cele din urmă, după ce al-Shishani a trimis doi atentatori sinucigași străini (dintre care unul, se spune, saudit), ce au intrat cu un transportor blindat încărcat cu explozibil în zidurile centrului de comandă al bazei.⁴⁶ Fiind, în mare măsură, un impuls moral pentru cauza anti-Assad, operațiunea Menagh a fost considerată, cu generozitate, de ceilalți rebeli drept o importantă victorie a ISIS asupra regimului (chiar dacă al-Shishani și Armata sa de Emigranți și Partizani nu a intrat oficial în ISIS decât șase luni mai târziu).⁴⁷

Ulterior, acest portret eroic a început să fie revizuit de foștii camarazi ai lui al-Shishani, care au luptat umăr la umăr cu el. Ei spun că legenda lui nu este decât o poveste de tabloid plină de înflorituri. După cum relatea Radio Europa Liberă/Radio

Libertatea în noiembrie 2014, alt jihadist cecen, pe nume Khalid Shishani, se declara de părere că tizul său era un comandant îngrozitor. „Umar Shishani este o persoană total lipsită de valoare din punct de vedere militar”, scria Khalid într-o declarație postată pe un forum jihadist rus.⁴⁸ „Îi lipsește știința tacticilor militare – asta ca să fiu blând. Observați că doar presa infidelilor (adică cea occidentală) scrie despre geniul militar al lui Umar Shishani. L-au umflat fără măsură și l-au prezentat drept un geniu militar, adică exact opusul a ceea ce este cu adevărat. Individul acesta știe doar cum să facă din mujahedini carne de tun, asta-i tot.”

Chiar dacă am putea pune aceste spuse pe seama faptului că strugurii sunt acri sau a certurilor din interiorul organizației, trebuie să recunoaștem că reputația lui al-Shishani a fost servită mai bine de către *Daily Mail* decât de experții salafist-jihadiști. Alkhouri spune că a devenit ținta a nenumărate glume pe forumurile jihadiste, deoarece cunoștințele sale despre islam sunt „de rahat”, iar araba lui este chiar mai rea.

Managementul excesului

Transformarea luptătorilor străini în saladini contemporani este, de fapt, o etapă centrală a recrutării jihadiste, încă de pe vremea lui al-Zarqawi. La urma urmei, chiar și iordanianul care a fondat AQI apărea ca Gomer Pyle⁴⁹, cu o pușcă de asalt, până ce departamentul său tehnic i-a editat integral imaginea, transformându-o în cea a unui emir. „Uitați-vă, în primul rând, cine sunt acești luptători străini”, afirmă Richard, expertul în antiterorism. „În cele mai multe dintre cazuri, sunt aventurieri care n-au nimic la ei acasă, fie că vin din Belgia, Manchester, Algeria, Yemen sau, în fine, Georgia. S-au inflammat pe rețelele

de socializare sau făcând prozelitism în jurul moscheii și apoi au plecat să participe la jihad. Sunt aceiași indivizi pe care armatele de pretutindeni s-au bazat mereu, înrolându-i ca soldați și pifani. Niște băieței de nouăsprezece ani care vor să facă ceva cu viețile lor, pentru că nu nicio ocupație acolo la ei, în Belgia.”

Goana după senzațional a Occidentului a contribuit, în mod pervers, la fel de mult la ispita sau strălucirea ISIS, ca și la bolnăvicioasa atracție pe care acesta o exercită asupra tinerilor și a nemulțumiților. Poveștile despre adolescențele austriece drăguțe, care pleacă să lupte și să se mărite cu takfirii⁵⁰ – și despre imitatoarele lor care sunt oprite pe drum, înainte de a ajunge în Siria⁵¹ – continuă să țină prima pagină, la fel cum o țineau ultimele știri despre căsătoria lui Charles Manson. Oamenii sunt fascinați de spectacolul psihopat oferit de ISIS și, în special, de cei pe care-i consideră „ca ei”, și sunt atât de atrași, încât își abandonează viețile aparent confortabile din Occident în favoarea jihadismului.

Scott Atran, antropolog la Universitatea din Michigan, a studiat îndeaproape motivațiile psihologice și sociale din spațele jihadismului și susține că ISIS nu este, în realitate, diferit de mișcările revoluționar-romantice, lăsând cu bucurie urme de sânge de-a lungul istoriei. „Nu poți inspira oamenii să ucidă alți oameni și să le facă rău în lipsa unei virtuți morale”, ne spune el. „Seamănă foarte mult cu Revoluția Franceză. De pildă, când Robespierre a introdus teroarea ca pe un instrument al democrației – s-au folosit de ea într-un mod de-a dreptul ostentativ.”

Cine s-ar alătura ISIS? În 1940, George Orwell a scris un eseu⁵² în care el își pune o întrebare similară în legătură cu o carte care propovăduia, după cum rezuma el, „un îngrozitor imperiu decerebrat, în care nu se întâmplă de fapt nimic, în

afara pregătirii tinerilor pentru război și reproducerea fără încetare a cărnii de tun proaspete”. Cum s-a putut materializa o asemenea „viziune monstruoasă”, când democrația liberală ar fi trebuit să pună capăt barbariei, se întreba el? Și de ce s-a aruncat o întreagă națiune la picioarele omului care aducea cu el „luptă, pericol și moarte”, atunci când alte forme de guvernare ofereau „distracție”? Orwell făcea o recenzie la *Mein Kampf*.

Capitolul 9

Revoluția trădată

Jihadul ajunge în Siria

În 31 ianuarie 2011, Bashar al-Assad dădea un interviu pentru *Wall Street Journal*.¹ Reflectând pe marginea revoluțiilor care măturaseră Tunisia, Egiptul și Libia, avea un ton lăudăros în timp ce vorbea despre posibilitatea izbucnirii unor revolte asemănătoare în țara lui. „Siria este stabilă”, susținea el. „De ce? Pentru că trebuie să fii foarte legat de credințele poporului. Aceasta este problema centrală.” Al-Assad avea dreptate: aceasta era problema centrală.

Cu doar trei zile înainte de a acorda acest interviu, soldații regimului său dispersaseră în Bab Touma, un cartier creștin din Damasc, situat în partea veche a orașului, un grup de oameni care aprindeau lumânări și se reculegeau în semn de solidaritate cu protestatarii egipteni.² Apoi, în 17 februarie, s-a declanșat un protest spontan în *souk*³, în cartierul al-Hariqa, după ce un ofițer de poliție l-a insultat pe fiul unui negustor din zonă.⁴ Deși oamenii, atenți, își limitaseră protestul la comportamentul ofițerului de poliție, sloganul manifestației a depășit această singură nemulțumire: „Poporul sirian nu va fi umilit.”⁵ Demonstrația s-a încheiat după ce ministrul de Interne sirian a sosit la locul faptei pentru a vorbi cu mulțimea furioasă, cerându-și scuze.⁶ A fost însă prea târziu. S-au declanșat și mai

multe demonstrații, care câștigau din ce în ce mai mult teren. Acestea erau generate de atrocitățile comise de către Gaddafi în Libia și, implicit, de dictatorul dinastic de acasă, care tocmai afirma că guvernarea lui era una ireproșabilă.

„Poporul vrea căderea regimului”

O mișcare reformistă s-a transformat într-o revoluție în toată puterea cuvântului, după un incident crucial petrecut în orașul Deraa. Cincisprezece elevi, printre care unii de numai zece ani, fuseseră arestați de Trupele de Securitate ale regimului, supervizate de verișorul lui al-Assad, generalul Atef Najib, pentru că mângăliseră slogane prodemocratice pe zidurile școlii lor. Pe unele dintre acestea le auziseră în reportajele transmise de televiziunile altor țări, mai puțin o frază, în mod evident creație personală, care în arabă chiar rimează: „Este rândul tău, doctore!”, aluzie la diploma de oftalmolog a lui al-Assad. Cei mai mulți au povestit că, atunci când familiile deținuților i-au spus lui Najib că aceștia erau doar niște copii, el le-a replicat: „Trimiteți-ne soțiile și vă facem noi alți copii.”

Proteste asemănătoare s-au declanșat în Damasc, Homs, Baniyas și apoi în toată Siria.⁷ Răspunsul a fost un val extins de violențe guvernamentale. Soldații, trupele de intervenție ale poliției, Mukhabarat și milițiile fidele lui al-Assad au împușcat mulți demonstranți și activiști pașnici. Alții au fost arestați și aruncați în închisorile de maximă securitate. După cum a aflat Human Rights Watch, poliția secretă a folosit un larg spectru de torturi împotriva celor arestați. Aceștia au fost bătuți cu țevi de metal, biciuiți, electrocuțați, arși cu acid. Li s-au smuls unghiile, au fost bătuți la tălpi și li s-a înscenat execuția. De asemenea, deținuții de toate sexele și de toate vârstele au fost violați. O femeie reținută în cadrul Secției Palestiniene a Serviciului

de Informații din Damasc, pe vremuri cea mai de temut închi-soare a Mukhabarat din Siria, a povestit la BBC ce i s-a întâmplat unei prizoniere care fusese închisă odată cu ea.⁸ „I-a îndesat un șobolan în vagin. Ea urla de durere. Apoi am văzut sânge pe jos. El o întreba: «E de-ajuns de bine pentru tine?» Își băteau joc de ea. Era evident că se zbătea între viață și moarte. Puteam vedea cu toții asta. În cele din urmă nu s-a mai mișcat deloc.”

Amenințările generalului Najib s-au dovedit a nu fi fost vorbe în vânt, violul fiind folosit sistematic de regimul al-Assad încă din primele zile ale revoltei. Conform lui Farha Barazi, o activistă pentru drepturile omului din Virginia, în urma violurilor au rezultat multe sarcini nedorite, iar ginecologii sirieni au îngrijit chiar și victime de unsprezece ani. În aprilie 2012, Barazi ne-a spus istoria „Salmei”, o fetiță din Baba Amr, provincia Homs, a cărei casă a fost călcată de *shabiha*, bandele de mercenari loiali lui al-Assad. „Ea i-a implorat: «Vă rog, vă rog, voi nu aveți surori? Nu aveți mame? Lăsați-mă, vă rog, nu în fața tatei.»” *Shabiha* îl legaseră pe tatăl Salmei de un scaun, în casă, și l-au forțat să se uite cum trei sau patru bărbați i-au violat fiica. „L-au forțat să țină ochii deschiși și să privească”, spune Barazi. „Avem până acum informații despre unsprezece cazuri de femei care au fost nevoite să avorteze pentru că fuseseră violate. A trebuit să le mutăm pe toate din Baba Amr sau Idlib în Alep, unde procedura era mai sigură. Acum sunt toate în siguranță, însă când le-am sunat pe unele dintre ele, erau de-a dreptul isterice. Toate au suferit severe traume psihologice din cauza evenimentelor prin care au trecut.” De când am intervievat-o pe Barazi, numărul acestor cazuri a explodat. Circa 200 000 de persoane au fost ucise în Siria, alte 150 000 sunt deținute în închisorile regimului, conform spuselor lui „Caesar”, numele de cod al unui fotograf al Poliției

Militare Siriene. Acesta a dezertat și a fugit din țară cu aproximativ 15 000 de fotografii înfățișând îngrozitoarele atrocități prin care trec deținuții. „Ce se petrece în Siria este un genocid înfăptuit de cel mai rău dintre toți teroriștii, Bashar al-Assad”, a mărturisit Caesar în fața Congresului Statelor Unite în iulie 2014.⁹ Stephen Rapp, ambasador internațional pentru crimele de război din partea Departamentului de Stat, a spus că aceste dezvăluiri reprezintă „probe categorice ale unui tip de mașinărie a morții cum n-am mai văzut de pe vremea naziștilor.”¹⁰

„Assad sau punem țara pe foc”

În poemul său epic intitulat *Copiii Europei*, care vorbește în cuplete ironice despre degradarea intelectuală și morală a totalitarismului, Czesław Miłosz oferă viziunea sa asupra roadelor secolului al XX-lea: „Învață să prezici un incendiu fără greș/ Apoi dă foc la casă, pentru a împlini prezicerea”. Al-Assad a apelat la aceeași logică atunci când s-a confruntat, luni de zile, cu proteste care-i cereau demisia.

Încă de la început, el a spus că oponentii săi, chiar și cei care cereau doar modeste reforme economice, erau niște teroriști al-Qaida, mercenari ai Statelor Unite, ai Arabiei Saudite, ai Qatarului și Israelului – cu siguranță una dintre cele mai complexe „coalitii ale doritorilor” din istoria modernă. Țelul acestei propagande și campanii de dezinformare aparent stupide, dar insistente era unul simplu. După cum am văzut, al-Assad și-a dorit mereu cu disperare să atragă atenția și cooperarea Occidentului, chiar dacă acest lucru ar fi întărit terorismul împotriva lui. Dând ochii cu revoluția și blamând Occidentul pentru exact crimele comise de el de multă vreme, voia de fapt să-și asigure supraviețuirea politică, punând umărul la împlinirea

profeției. Regimul său a adoptat câteva măsuri pentru a aduce islamismul violent acasă, în Siria. Nu e o coincidență faptul că unul dintre sloganurile preferate ale loialiștilor săi era „Assad sau punem țara pe foc.”¹¹

Qusai Zakarya este un refugiat palestinian care a trăit în suburbia Moadamiyeh a Damascului și a supraviețuit atât atacului cu arme chimice lansat de regimul Assad în 2013, cât și înfometării la care a fost supus luni de zile orașul său, înainte să poată părăsi țara în urma unor circumstanțe complexe. „De la început, dacă erai sunnit și, în special, dacă erai palestinian, erai tratat de forțele lui Bashar ca și cum nu ai fi fost om pe de-a-ntregul”, ne-a mărturisit Zakarya” „Nu există alt Dumnezeu decât Bashar”, strigau *shabiha* când îi loveau pe protestatari sau îi trăgeau de păr ori de bărbi. Totul era foarte bine gândit. Un plan genial.”

Ce voia Zakarya să spună era că abuzul verbal, psihologic și corporal dezlanțuit împotriva sunniților intenționa să-i radicalizeze și să-i împingă la acte extreme.¹² „Assad folosea mulți militari alawiți pentru a reprima opoziția din zonele-cheie”, spunea Shiraz Maher, expert în radicalizare (fost islamist el însuși), de la King's College din Londra. „Pe lângă tortura fizică, folosea o campanie ce ridiculiza aspectele fundamentale ale credinței sunnite. Acest lucru atrăgea atenția și stârnea mânia peste tot în lume, determinându-l pe individul obișnuit din Midwest să dea atenție celor petrecute în Siria. Assad punea lumea musulmanilor sunniți pe foc. De aceea, moda luptătorilor străini a început din Golf și din nordul Africii.” Declanșarea acestei bombe s-a dovedit incredibil de ușoară după atâtea decenii de abuzuri dictatoriale.

Sectarismul în Siria, ca și în Irak, data cu mult înaintea războiului civil și era nu doar un produs secundar al faptului

că o sectă minoritară devenise stăpână peste o majoritate revoltată, ci și urmarea unei dispute din vechime între musulmani, pe tema descendenților Profetului, datând din secolul al VII-lea. În acest caz, minoritatea este cea alawită, un rezultat mai degrabă cultural al šiitilor, care reprezintă între 8% și 15% din populația Siriei, dominându-i pe sunniții care constituie aproape 75%. La fel ca în Irakul lui Saddam, secta majoritară era de asemenea bine reprezentată la toate palierele guvernamentale; de exemplu, soția lui al-Assad, Asma al-Assad, este sunnită, la fel ca și alți oficiali de rang înalt ai regimului, din cadrul armatei și al Serviciilor Secrete. Și cu toate că mereu s-a întâmplat ca minoritățile să fie reprezentate în protestele inițiale, demografia din Siria a dovedit că are un destin revoluționar: sunniții erau considerați, și deseori chiar așa și era, cei ce se ridicau împotriva regimului în număr mare. Așteptarea unor evenimente imposibil de controlat a transformat Siria lui Assad într-o republică a fricii și paranoiei.

În 2010, Nibras Kazimi a publicat un studiu incredibil de profetic, intitulat *Siria prin ochi jihadiști: Un inamic perfect*, în care prezintă mai multe crochiuri grăitoare, extrase cu toate din multele sale interviuri luate sirienilor proveniți din diferitele medii religioase, etnice sau socioeconomice ale țării.¹³ Kazimi a cunoscut „un specialist în chirurgie plastică născut în Damasc”, de pildă, al cărui tată era ofițer superior alawit în armata arabă siriană și care fusese prieten bun cu Hafez al-Assad. Chirurgul era înfățișat într-o fotografie alături de Hasan Nasrallah, liderul mișcării libaneze Hezbollah. Fiind unul dintre beneficiarii assadismului, acest om ar fi trebuit să fie, spune Kazimi, „portretul unei persoane din partea de sus a clasei de mijloc (alawită), încrezător în statutul său din cadrul societății siriene. Dar nu era. Când se afla la volanul

mașinii sale Volvo de ultimă generație, ținea un pistol mitralieră la îndemână, pe bancheta de lângă el. Spunea: „Știți că sunniții au o vorbă, *maloon baba Hassan* (Blestemat fie Baba Hassan)? Știți cine este Baba Hassan? Este Ali bin Abi Taleb, tatăl lui Hassan și primul dintre cei doisprezece imami șiiți. Ei ne urăsc. Așa sunt ei.... Dacă li s-ar da ocazia, ne-ar măcelări.” Dintr-o asemenea disfuncție a societății, s-a născut o strategie contrarevoluționară.

„Încă de la început, sectarismul a fost generat cu grijă de Assad ca un instrument de represiune”, spune Maher.¹⁴ „«Aceasta nu este o revoltă pașnică, este una sectară, sunniții se ridică și ucid toate minoritățile.» Este citatul original, care încearcă să producă două lucruri. În primul rând, să îndepărteze restul Siriei de sunniții care se răsculau, în așa fel încât alawiții și creștinii să nu se alăture revoltei, deși unii o făcuseră. În al doilea rând, să stârnească îngrijorare în sânul comunității internaționale, în legătură cu ceea ce se petrecea, adică faptul că minoritățile erau pe punctul de a fi măcelărite de teroriști.”

Shabiha erau principalii promotori ai acestei agende. Numiți „stafii” după mașinile Mercedes Shahab cu ajutorul cărora făceau, cu mulți ani de zile înaintea izbucnirii revoluției, contrabandă cu orice, de la țigări la droguri și de la mâncare la arme, la adăpostul economiei de piață gri siriene, acești cuțitari bine clădiți, mulți dintre ei alawiți, au fost înrolați de Damasc pentru a comite unele dintre cele mai abominabile crime împotriva umanității. Conform unuia dintre ei, prins de rebeli în 2012, un *shabih* era plătit cu 460 de dolari pe lună, primind 150 de dolari bonus pentru fiecare persoană omorâtă sau capturată.¹⁵ „Țineam la Assad pentru că guvernul ne lăsa să facem ce voiam – dacă voiam să iau ceva, să omor o persoană sau să violnez o fată, puteam s-o fac”, se fălea el. În regiunea Houla

din Homs, în mai 2012, *shabiha* s-au alăturat trupelor regulate siriene și au mers din casă în casă, în orașul Taldou, după un bombardament susținut al artileriei, tăind gâturile a peste 100 de persoane. Multe dintre ele erau femei și copii.¹⁶ (*Shabiha* au fost identificați de îndată, după cum au declarat ulterior localnicii, după bascheții lor albi; militarii sirieni purtau ghete negre.)¹⁷ Al-Assad a dat vina pe al-Qaida pentru masacru. Oricum, în urma unei investigații făcute de Națiunile Unite, s-au descoperit „probe suficiente pentru a considera că făptașii... aveau legătură cu guvernul.”¹⁸

Având o presimțire timpurie a ceea ce va deveni mai târziu principala strategie de război a lui al-Assad, Victoria Nuland, purtătoarea de cuvânt a Departamentului de Stat, va acuza Iranul că a fost complice la masacru.¹⁹ „În mod clar, iranienii au acordat sprijin, au antrenat și au consiliat armata siriană, iar trupele acestea de bandiți *shabiha* sunt imaginea fidelă a aceluiasi tip de forță folosită de iranieni”, spunea Nuland. „Basij (forță paramilitară de voluntari constituită inițial de Gărzile Revoluționare Iraniene ca sprijin în luptele din timpul războiului dintre Iran și Irak) și *shabiha* sunt similare și reflectă cu claritate tacticile și tehnicile pe care le folosesc iranienii pe plan intern pentru suprimarea drepturilor civile.” Nuland a mai observat că în aceeași săptămână în care a fost efectuat masacrul de la Houla, comandantul-adjunct al trupelor Quds, Esmail Ghani, și-a asumat meritul pentru rolul „fizic și nonfizic” jucat în războiul din Siria.

Războiul lui Suleimani

Acest rol va crește și mai mult în anul următor, când au ieșit la iveală dovezi ale faptului că trupele Quds și Hezbollahul libanez

antrenau o armată de gherilă Basij profesionalizată, așa-numita Forță de Apărare Națională, și făceau asta atât în Siria, cât și în Iran. Având nu mai puțin de 100 000 de recruți, aceste trupe de insurgenți au devenit mai târziu una dintre principalele forțe de apărare ale regimului, dat fiind eșecul repetat al armatei siriene de a-i înfrânge pe rebeli și de a recupera terenul.²⁰ Din nou, moștenirea assadismului influențează actualul război civil: mulți dintre soldații de rând sunt sunniți care au trecut de partea inamicului, au dezertat ori au fost închiși în cazărmi de către comandanții lor alawiți, de frică să n-o facă. Alți infanteriști au fost uciși de rebeli în cei trei ani de război de uzură.

„Armata siriană nu putea face față acestei crize de trei ani, pentru că orice armată ar fi obosit”, spunea reprezentantul Armatei Gărzilor Revoluției Islamice (IRGC), Sayyed Hassan Entezari, povestind cum fusese înființată și de ce era necesară Forța de Apărare Națională.²¹ „Iranul a venit și a întrebat de ce să nu-ți creezi un sprijin popular cerându-le oamenilor să te ajute?... Băieții noștri au mers într-una dintre cele mai întinse regiuni alawite. I-au spus căpeteniei unuia dintre triburile importante de acolo să-i convoace pe tineri să ia arma în mână și să apere regimul.” Fiecare brigadă a Forței de Apărare Națională este supervizată de un ofițer IRGC, care acționează în parte și ca un comisar acoperit, asigurând disciplina ideologică.²²

Reuters a intervievat câțiva cadeți ai programului IRGC în aprilie 2013.²³ Toți erau din Homs, și mulți alawiți, deși unii proveneau din alte secte minoritare. Un intervievat, Samer, era unul dintre puținii creștini care făcuseră antrenament în Iran. El a mărturisit în interviul acordat agenției de presă că: „Iranienii ne tot spun că războiul nu este împotriva sunniților, ci pentru apărarea Siriei. Însă alawiții spun, pe de altă parte, că vor să-i omoare pe sunniți și să le violeze femeile, ca să se răzbune.”

Probabil că locul unde s-a antrenat Samer este Amir Al-Momenin (Comandantul credincioșilor), o tabără amplasată la 25 de kilometri distanță de Teheran;²⁴ același loc în care se află rachetele balistice ale trupelor Quds. Conform declarațiilor unui ofițer de armată Iranian, care a stat de vorbă cu *Wall Street Journal* în septembrie 2013, celor care se antrenau „li s-a spus că războiul din Siria este o luptă eroică pentru islamul șiiit și că, dacă mureau, urmau să fi considerați martiri de cel mai înalt rang.”²⁵

În mod deloc surprinzător, Forța de Apărare Națională a fost implicată deja în câteva pogromuri antisunnite²⁶, în orașul al-Bayda și în câteva cartiere din Baniyas, în provincia de coastă Tartous. În mai 2013, martorii oculari intervieuați de Human Rights Watch au declarat că „guvernul și forțele proguvernamentale au intrat în case, au despărțit bărbații de femei și de copii, au adunat bărbații din fiecare cartier la un loc și i-au executat, împușcându-i de la mică distanță... În multe cazuri, forțele proguvernamentale au incinerat cadavrele celor pe care abia-i împușcaseră.”

Deși al-Bayda și Baniyas sunt zone în care se găsește și o minoritate creștină, toți martorii creștini care au vorbit cu organizațiile nonguvernamentale au spus că forțele proguvernamentale „au ucis doar sunniți și au incendiat doar casele sunniților.”²⁷ În același timp, regimul pretindea că a omorât „teroriști”.

Implicarea Iranului în Siria a oglindit, în mare măsură, implicarea sa în Irakul ocupat de Statele Unite, cu o unică și clară excepție: acum pare a fi forța militară de ocupație, încercând cu disperare să țină laolaltă o armată națională haotică și nedisciplinată.

Milițiile lui Suleimani și-au asumat tot mai multe responsabilități militare, pe măsură ce trupele convenționale ale lui al-Assad s-au dezintegrat, au pierit ori au fugit. Acest fapt a

dus la moartea unor ofițeri iranieni de rang înalt, cel mai cunoscut fiind comandantul trupelor Quds, Hassan Shater, ucis pe un drum care leagă Damascul de Beirut.²⁸ În mod particular, Teheranul s-a bazat pe agenți din ramura informativă externă a IRGC, pentru a acorda asistență și pentru a antrena armata convențională a lui al-Assad, dar și pe unii membri ai Trupelor de infanterie IRGC, militari cu o vastă experiență în reprimarea insurgenței stârnite de motive etnice, ca în cazul azerbaidjenilor din provincia iraniană Azerbaidjanul de Vest.²⁹ Câțiva membri ai trupelor de infanterie IRGC, inclusiv un comandant de brigadă, s-au aflat printre cei patruzeci și opt de iranieni capturați de rebelii sirieni și ulterior eliberați în 2013, ca parte a unui schimb de prizonieri.³⁰

Un raport publicat de Institutul pentru Studiul Războiului a evidențiat faptul că, într-un singur și interesant aspect, era posibil ca tacticile contrainsurgente ale Iranului în Siria să le fi reprodus, în mod conștient, pe cele ale americanilor în Irak.³¹ În Homs, orașul cunoscut sub numele de „locul de naștere al revoluției”, pe care armata siriană îl supusese în 2012 unui nemilos asediu, de îndată ce rebelii au fost alungați, regimul a construit un zid din beton de trei metri înălțime, amintind de cel construit de militarii Statelor Unite în jurul Sadr City, în 2008. „Observatorii iranieni care acționau prin intermediari în Sadr City la momentul respectiv vor fi constatat eficiența campaniei la prima mână și ar fi putut să sfătuiască regimul lui Assad să adopte o abordare similară”, conchide raportul.

„Siria se află sub ocupația regimului iranian”, a declarat fostul prim-ministru sirian Riyadh Hijab după ce a fugit din țară, în august 2012. „Cel care conduce țara nu este Bashar al-Assad, ci Qassem Suleimani, șeful trupelor Quds ale regimului iranian.”³²

Încă din mai 2011, Suleimani și adjunctul său, Mohsen Chi-zari – același agent care fusese arestat de JSOC în 2006, după participarea la o întrunire la cartierul general CSRII – au fost declarați de guvernul Statelor Unite drept „complici la abuzurile împotriva drepturilor omului și la reprimarea poporului sirian.”³³ Suleimani a fost menționat în mod special pentru „transferul de sprijin material iranian” către Directoratul General al Serviciilor de Informații Siriene. Sprijinul, după cum s-a aflat ulterior, includea trafic de armament, muniție și personal din trupele Quds, cu ajutorul avioanelor civile și militare care traversau spațiul aerian al Irakului către Damasc, determinând câteva riposte ale Washingtonului la adresa Bagdadului, toate respinse de guvernul al-Maliki, care pretindea că aceste coridoare aeriene nu existau.³⁴ (În 2012, când irakienii au încetat să mai nege existența acestora, au pretins că era vorba despre „ajutor umanitar” și că Statele Unite nu reușiseră să ofere nicio probă a transferului de armament.)³⁵ Conform Serviciilor de Informații ale Statelor Unite, tovarășul lui Suleimani în traficul cu arme și oameni către Siria, via Irak, este Hadi al-Amiri, comandantul Brigăzilor Badr, de numele căruia al-Zarqawi s-a folosit ca de-o sperietoare pentru recrutările al-Qaida în rândul sunniților, în 2004. În 2013, al-Amiri era ministrul irakian al Transporturilor.³⁶

Probabil că acest lucru explică de ce „vărsarea” războiului dintr-o țară într-alta nu s-a limitat doar la mișcarea jihadistă sunnită. În ianuarie 2014, Meir Amit Intelligence and Terrorist Information Center din Israel a estimat că erau, de fapt, mai mulți luptători šiiti străini care-l ajutau pe Assad, decât luptătorii străini sunniți care încercau să-l răstoarne de la putere.³⁷

Jaafar Athab, membru al Asa'ib Ahl al-Haq, gruparea responsabilă de asasinarea a cinci militari americani în Karbala,

în 2007, a fost ucis în Siria în 2012, de unde trupul său a fost transportat la Baghdad, în cinstea lui fiind organizat un serviciu funebru în Piața Tahrir, sub supravegherea Trupelor de Securitate Irakiene. Kata'ib Hezbollah a pierdut de asemenea în Siria luptători din milițiile šiite.³⁸ La fel și Armata lui Mahdi a lui Muqtada al-Sadr, care constituise un grup special šiit-alawit format din „(500 de) irakieni, sirieni și alte naționalități”, denumit Brigada Abu al-Fadhal al-Abbas.³⁹ Phillip Smyth, expert în problema grupurilor speciale, a demonstrat cu documente că în august 2013, pe pagina de Facebook a Brigăzilor Badr se anunța prezența a 1 500 de luptători în Siria și organizarea de funeralii publice pentru membrii omorâți în Irak.⁴⁰ Cea mai mare parte din acești luptători și-au explicat participarea la războiul lui al-Assad în limbaj strict defensiv; mergeau acolo, susțineau ei, să „apere locurile sfinte”. Deși este adevărat că mulți militanți šiiti-alawiți au fost desfășurați în zonele presărate cu locuri sfinte, în special la moscheea Sayyda Zeinab din suburbiile Damascului, această protecție a locurilor sfinte a devenit un eufemism sectar sau un cuvânt de cod pentru ceea ce era, de fapt, un război sfânt al šiismului islamist, sau o contrainsurgență marca Suleimani.

Iranul a trimis câteva mii de refugiați afghani să lupte pentru al-Assad, oferindu-le în schimb drept de rezidență și 500 de dolari pe lună.⁴¹ Alții sunt, se spune, luptători ex-talibani care au devenit mercenari iranieni în lupta „împotriva celor susținuți de americani în Siria.”⁴²

Nicio subsidiară controlată de IRGC nu a fost mai indispensabilă pentru supraviețuirea lui Assad decât Hezbollahul libanez, care aproape că a reușit de unul singur să-i alunge pe rebelii sirieni din orașul al-Qusayr, aflat pe unul dintre cele mai importante coridoare de aprovizionare siriano-libaneze.⁴³ „Hezbollah conduce

operațiunile din Qusayr”, a afirmat un membru al grupării paramilitare Partidul lui Dumnezeu pentru *NOW Lebanon*.⁴⁴ „Armata siriană joacă doar un rol secundar, fiind desfășurată abia după ce o zonă este complet «curățată» și sigură.”

Desigur, ce înțelegea el prin zone „curățate” poate fi descris cu mai multă acuratețe drept teritorii epurate etnic. „Au existat exemple clare de epurări pe principii confesionale în diferite zone din Homs”, a declarat Abu Rami, activist sirian, pentru *Guardian*, în iulie 2013.⁴⁵ „Este o parte a unui plan šiit iranian de amploare, evident prin implicarea milițiilor Hezbo-llah și a celor iraniene. Și este, de asemenea, parte din proiectul de stat alawit al lui Assad.”

Proiectul la care face aluzie era presupusa creare a unui stat minimalist alawit pe coasta siriană. Pentru o vreme, când încă înregistra pierderi teritoriale, regimul a dat subtil de înțeles că acesta era planul de rezervă în cazul în care Damascul ar fi fost cucerit, un fel de a transmite Occidentului că nu va mai fi apărât decât de o vulnerabilă minoritate alawită, în fața a ceea ce a fost prezentat de la început, și în mod constant, drept cauza rebelilor: un *masterplan* sunnit de exterminare.

Al doilea interviu al lui Bashar

În total contrast cu seninul interviu pentru *Wall Street Journal* din 2011, primul interviu de după declanșarea revoltelor acordat de al-Assad unui cotidian occidental a fost o anticipare a Armagedonului.⁴⁶ „Siria este acum punctul fierbinte al regiunii”, a declarat el pentru *Sunday Telegraph*. „Este linia de falie și, dacă te joci cu pământul, poți produce un cutremur... Doriți să vedeți un alt Afghanistan sau zeci de Afghanistane? Orice problemă din Siria va da foc întregii regiuni.” Iarăși metafora focului. În această prognoză nu se precizează, desigur,

cine sunt cei care au pus focul de la bun început. Dar nu are prea multă importanță, pentru că efectul a fost cel dorit.

Nu doar că NATO și Washingtonul au exclus intervenția militară activă în Siria sub forma zonelor de interdicție a zborului sau prin stabilirea unor „zone sigure” în diferite părți ale țării, ci, în egală măsură, au fost și prudenți și indiferenți față de inamicii lui al-Assad, într-o manieră care nu putea decât să fie pe placul acestuia din urmă. Când Hillary Clinton a părăsit guvernul, ea l-a criticat pe președintele Obama pentru faptul că nu a colaborat cu rebelii naționaliști sau seculari mai devreme – un presupus eșec politic, căruia ea îi atribuia ascensiunea ISIS. Însă în februarie 2012, pe vremea când era încă secretar de stat, ea a declarat la CBS⁴⁷: „Știm că al-Qaida a lui Zawahiri sprijină opoziția din Siria. Să sprijinim al-Qaida din Siria? Hamas sprijină acum opoziția. Să sprijinim Hamasul în Siria?” A nu ști cine sau care era opoziția va fi poziția publică a Casei Albe ani de zile după aceea, până când a rezolvat misterul prefăcându-se a nu fi deloc mirată de descoperirea făcută. „Ideea că am putea da armament ușor sau chiar arme ceva mai sofisticate unei opoziții care e în mod esențial formată din foști doctori, din agricultori, farmaciști și așa mai departe, și că ea va fi capabilă să se lupte nu doar cu un stat bine înarmat, dar cu un stat bine înarmat susținut de Rusia, de Iran și de un Hezbollah călit în lupte, a fost una pe care nu am luat-o nicio dată în considerare”, declara președintele Obama pentru *New York Times*, nu mai devreme de august 2014, chiar după ce CIA începuse să înarmeze și să antreneze un mic număr de rebeli.

Oricum, declarația președintelui era deficitară din două puncte de vedere. În primul rând, modul în care-i caracteriza pe rebeli era inexact. Centrul de Documentare a Violenței, o sursă de informații a opoziției siriene, de încredere însă pentru

empirismul ei, a efectuat o anchetă despre rebelii morți în timpul războiului și a descoperit că numărul doctorilor morți se situa la un procent, practic neglijabil din punct de vedere statistic, în vreme ce numărul profesorilor și al agricultorilor era chiar mai mic.⁴⁸ Soldații, pe de altă parte, reprezentau majoritatea morților, cu 62%. După cum i-a reamintit președintelui ambasadorul Frederic Hof, fostul consilier special trimis în Siria de către Departamentul de Stat, în această țară, efectuarea serviciului militar era obligatorie, ceea ce înseamnă că mare parte dintre bărbații adulți aveau o oarecare experiență militară căpătată înainte de izbucnirea acestor evenimente.⁴⁹ Pe baza datelor culese în Antakya, Turcia, putem certifica faptul că această singură tabără de refugiați găzduiește mii de desertori de rang mic sau mediu din armata siriană.

Mai mult, părerea că rebelii sirieni nu pot înfrânge o armată siriană dezmembrată și sleită de puteri, chiar dacă susținută de intermediari ai Iranului și de logistică rusească, pare ciudată ținând cont de măsura adoptată în cele din urmă de Obama, și anume aceea de a-i antrena, pentru a înfrânge ISIS, pe moștenitorii unei mișcări insurgente care a dat de furcă celei mai puternice armate de pe pământ vreme de aproape un deceniu în Irak. Ținând cont de faptul că rațiunea de a fi a rebelilor era să lupte cu regimul, nu cu ISIS, contrainsurgenții, intermediari ai Statelor Unite – în principiu, trupele speciale Free Syrian – erau predestinați să producă resentimente și nemulțumire. „Americanii se folosesc de minciuni pentru a afla informații (despre jihadiști)”, ar fi spus un rebel, conform numărului din februarie 2013 al *Newsweek*. „Dacă întrebi orice rebel din Siria acum, va spune că America este dușmanul nostru.” Era o hiperbolă, însă n-a mai prea fost după ce al-Assad i-a atacat cu gaz sarin pe rebelii și civilii din Damasc, în august

2013. Când Statele Unite au ezitat să dea o ripostă militară, conform „firului roșu” al politicii lui Obama, mulți s-au săturat până peste cap de promisiuni goale sau încălcate. Nu la multă vreme după ce Obama a semnat o înțelegere cu Vladimir Putin pentru dezafectarea programului sirian de fabricare a armamentului chimic, mulți rebeli susținuți de Occident au dezertat, s-au revoltat ori au chemat ISIS să le prade depozitele siriene, pline cu ajutoare și provizii trimise de Statele Unite.

Amnistia jihadiștilor

A trecut o vreme până ca Statele Unite și adevăratele lor prerogative în Siria să apuce să-i dezamăgească pe rebeli. Între timp, al-Assad nu a pierdut vremea, asigurându-se că extremiștii dominau insurgența. În mai 2011, la doar câteva luni după declanșarea revoltelor, a aprobat o amnistie generală ca parte a pachetului său de „reformă”, un gest mai degrabă simbolic, care urmărea să liniștească mișcarea protestatară.⁵⁰ În realitate, amnistia era mai degrabă o bombă cu ceas decât un remediu. Deși își propunea să-i elibereze pe toți „prizonierii politici” ai Siriei, aceasta s-a aplicat selectiv – mulți protestatari și activiști au rămas în detenție, în vreme ce nu se știe câți salafiști-jihadiști au fost eliberați. O parte însemnată dintre aceștia se infiltraseră nu cu mult timp în urmă în Irak, pentru a reveni mai apoi în Siria, unde au fost luați de guler și aruncați în pușcărie de către poliția secretă, adică exact cea care-i trimisese acolo.

Muhammad Habash, fost parlamentar sirian, spune că regimul știa cu siguranță că unii dintre islamiștii pe care-i elibera vor ridica din nou armele, pentru a lupta împotriva statului.⁵¹ Trei au făcut-o: Zahran Alloush, Hassan Abboud și Ahmad Issa al-Sheikh, actuali și foști lideri salafiști ai celor mai bine

organizate brigăzi de rebeli din Siria. Există o faimoasă fotografie a celor trei stând umăr la umăr, numai zâmbete, nu la mult timp după ce al-Assad a făcut din ei niște oameni liberi.⁵² Au fost amnistiați, de asemenea, viitori membri ISIS, inclusiv Awwad al-Mahklaf, care este acum emir local în Raqqa, și Abu al-Ahir al-Absi, care a fost închis în penitenciarul Sednaya în 2007 pentru că făcea parte din al-Qaida.⁵³

În august 2012, după ce fratele său Firas a fost ucis la frontieră cu Turcia, al-Absi a preluat controlul Consiliului Consultativ al Mujahedinilor, o grupare fondată de Firas. La mijlocul lui iulie 2014, conform Departamentului de Stat, al-Absi a devenit lider provincial ISIS pentru Homs, în regiunea Alep.⁵⁴

Habash, după cum am mai spus, a fost însărcinat cu programul de deradicalizare de la Sednaya în 2008, după ce s-a autopropus pentru acest rol la Biroul Național de Securitate Sirian. „Salafismul putea fi controlat sau reformat”, ne-a spus el. „Regimul a împins salafismul și pe sufiți la violență. Ideologia este în parte motivul, dar permiteți-mi să spun un singur lucru: dacă Gandhi ar petrece trei luni în Siria, ar deveni jihadist extremist.”

Închisorile din Siria sunt un sinonim al islamizării – universități teroriste în inima Orientului Mijlociu, locul unde chiar facultățile își încurajau studenții să studieze. Fawaz Tello, un sirian care făcea de multă vreme disidență și care fusese arestat de regim în data de 11 septembrie 2001, când, lucru de înțeles, atenția lumii era deturnată de alte evenimente, le-a spus autorilor o anecdotă grăitoare. Fusese activist asociat în cadrul Declarației de la Damasc, o mișcare politică pro-reformistă, care a cunoscut o scurtă perioadă de înflorire în zilele de început al președinției „reformiste” a beizadelei, doar pentru a fi zdrobită rapid după aceea. Tello a fost trimis la închisoarea

Adra, la nord-est de Damasc, unde l-a cunoscut pe Nadeem Baloosh. „Era un tânăr din Latakia”, spunea Tello. „Fusese în Turcia, iar când s-a întors în Siria, Serviciile de Informații Turce au adus acest lucru la cunoștința Mukhabaratului, care l-a arestat. A petrecut mai mult de un an în Adra.” Celula lui Baloosh era alături de cea a lui Tello, iar în această perioadă cei doi își petreceau nopțile discutând, strigând unul la celălalt prin ușile închisorii. „Nimic nu-i convenea acestui om. Avea păreri cu totul și cu totul extremiste. Vorbea, de asemenea, și cu alți islamiști, din celelalte celule, diseminându-și ideologia. Nu fusese membru al-Qaida și nici nu trecuse prin vreo tabără de antrenament militar. Era pur și simplu salafist, fără a fi violent. Mulți dintre cei închiși erau asemenea lui. În timpul detenției, părea că absolut toți deținuții urmau cursurile unui colegiu jihadist, inclusiv Baloosh.”

După ce Tello a fost eliberat de la Adra, Baloosh a fost transferat la Sednaya, unde, în 2008, a devenit unul dintre cei șase conducători ai unei răsunătoare revolte ale cărei desfășurare și epilog au rămas cumva neclare, deși pe parcursul incidentelor au murit cel puțin 25 de persoane și alte 90 au fost rănite. „Imediat ce el și alți câțiva au preluat controlul închisorii, au executat mai mulți deținuți”, își amintește Tello, „pretinzând că erau turnătorii regimului. Baloosh în persoană a fost responsabil de asasinarea unuia dintre ei. Victima sa nu era nicidecum informator, ci pur și simplu dezaproba părerile lui Baloosh.”

Când regimul a recâștigat, în cele din urmă, controlul închisorii de la Sednaya, i-a executat pe toți liderii revoltei, mai puțin pe Nadeem Baloosh. „A fost absolvit de condamnarea la moarte și eliberat în 2010, cu mult înainte să-și fi executat sentința inițială, conform căreia ar fi trebuit să rămână în închisoare până în 2015. S-a întors în Latakia și a deschis un magazin.”

În primele zile ale revoltei siriene, Baloosh s-a alăturat demonstrațiilor pașnice din Latakia, provincia de coastă din care susține familia lui al-Assad că-și trage rădăcinile. A fost alungat de alți activiști, din cauza lozincilor violent-sectare împotriva alawiților – strigate în chiar vatra strămoșească a alawiților din Siria. „L-au alungat. După mai puțin de un an, poate nouă luni, câțiva rebeli au pus mâna pe arme împotriva regimului din Latakia. S-au retras în munți și au înființat batalioane. Baloosh era unul dintre ei. Nimeni nu l-a urmat, însă el a mers în munți și și-a înființat propriul batalion, care, mai târziu, a fuzionat cu Jabhat al-Nusra”, povestea Tello, referindu-se la franciza al-Qaida din Siria.

Deși Baloosh fusese eliberat din Sednaya înainte de începearea mișcărilor de protest, istoria sa urmează în mare ceea ce oficialii străini și cei sirieni au susținut în ultimii câțiva ani despre formarea nenumăratelor celule teroriste din țară. De pildă, în ianuarie 2014, generalul maior Fayez Dwairi, un fost ofițer din cadrul Serviciilor de Informații Militare Iordaniene, care ajută regatul să gestioneze consecințele crizei siriene, a declarat pentru ziarul *National*, editat în Abu-Dhabi⁵⁵: „Mulți dintre cei care au înființat Jabhat Al Nusra au fost capturați de regim în 2008 și au fost aruncați în închisoare. Când s-a declanșat revoluția, au fost eliberați de către ofițerii de informații sirieni, care i-au spus lui Assad: «Vor face treabă bună pentru noi. Eliberarea lor are multe dezavantaje, dar și mai multe avantaje, deoarece vom convinge lumea că ne confruntăm cu terorismul islamic.»”

Un alt exemplu, cel puțin la fel de remarcabil: unul dintre veteranii Directoratului Informațiilor Militare din Siria, ofițer care a lucrat vreme de doisprezece ani în sistem, a declarat pentru același ziar că amnistia generală decisă de al-Assad în

2011 își propusese să disemineze terorismul în Siria din rațiuni propagandistice.⁵⁶ „Regimul nu a deschis pur și simplu ușa închisorilor și i-a lăsat pe extremiștii ăștia să plece, ci i-a ajutat în acțiunile lor, încurajându-i să-și creeze brigăzi armate”, a declarat pentru ziarul *National* ofițerul de informații, dezeratat în vara anului 2011 din unitatea sa aflată în nordul Siriei. „Ce vă spun nu este un simplu zvon, am auzit ordinele cu urechile mele, am văzut cum s-a întâmplat totul. Aceste ordine veneau de la cartierul general (al Serviciilor de Contraintformații Militare) din Damasc.” Regimul le-a furnizat, de asemenea, o cantitate considerabilă de armament extremiștilor din Idlib și Deraa, a mai spus ofițerul.

Nawaz Fares a fost ambasadorul Siriei în Irak, o țară pe care, după cum am văzut într-un capitol anterior, al-Assad intenționa s-o destabilizeze cu ajutorul terorismului până către sfârșitul anului 2009. Fares a fugit în iulie 2012 și a declarat presei că Damascul încă se juca, la mult timp după începutul revoluției, cu focul jihadist. Grație funcției pe care o deținea, Fares putea afla în mod nemijlocit cum funcționa această colaborare; înainte de a lucra la Ambasada Siriei din Baghdad și înainte de răsturnarea lui Saddam, fusese șeful Serviciului de Securitate al regimului și guvernator provincial în vecinătatea graniței siriano-irakiene. Își amintea, în paginile ziarului *Sunday Telegraph*, cum i „se ordona verbal să ajute orice funcționar civil care voia să călătorească în Irak și să nu consemneze nicăieri absența acestuia”. De asemenea, spunea că știa câțiva „ofițeri de legătură” care își coordonau acțiunile cu liderii al-Qaida, chiar și în perioada în care a cerut azil politic – în vara lui 2012. Și mai ciudat, pretinde Fares, este faptul că toate atacurile teroriste de proporții care s-au petrecut în Siria, începând cu cele din a doua parte a anului 2011, „erau efectuate de

al-Qaida, în colaborare cu Forțele de Securitate”, inclusiv atentatul cu efecte devastatoare care a avut ca țintă o clădire a Serviciilor Secrete dintr-o suburbie a Damascului, în mai 2012.⁵⁷

Sunt inventate sau motivate politic aceste afirmații? Poate că da, deși în cazul ofițerului de informații alawit trebuie să adăugăm ce le-a spus el jurnaliștilor de la *National*, și anume că încă preferă conducerea lui al-Assad victoriei unei opoziții radicalizate. Oricare ar fi adevărul, aceste afirmații se fondează pe premisa plauzibilă a complicității trecute și dovedite între Damasc și AQI, care a funcționat până în 2010. Astfel că, dacă regimul a pus capăt în mod categoric relației cu jihadiștii de-a lungul anului scurs între atacurile cu bombă din Bagdad și declanșarea tulburărilor din Deraa, atunci felul în care i-au explodat în față propriile fapte îl transformă într-una dintre cele mai tragice victime ale propriilor rateuri din istoria modernă.

Cum a ajuns ISI în Siria

Cu câteva luni înainte ca ultimul soldat american să părăsească Irakul, Abu Bakr al-Baghdadi și-a trimis câțiva agenți în Siria. Conform ziaristei Rania Abouzeid, infiltrată printre jihadiștii din Siria, opt oameni au trecut frontiera în Hasaka, provincia de nord-est a țării, în august 2011, în timpul Ramadanului.⁵⁸ Printre cei care au făcut această călătorie se afla și Abu Mohammed al-Jolani, un sirian din Damasc care luptase cu ISI și care era pe punctul de a-și redirecționa atenția împotriva regimului care, se pare, îi facilitase cândva infiltrarea în direcția opusă.⁵⁹

Deși se zvonește că al-Jolani, care are puțin peste treizeci de ani, fusese și el eliberat din Sednaya în urma amnistiei generale, nu există dovezi concrete care să susțină această afirmație.

Generalul-maior Dwairi a declarat pentru *National* că al-Jolani fusese arestat de regim la un moment dat, dar nu a precizat în ce perioadă, și nici în ce unitate de detenție a fost închis.⁶⁰ Prima persoană de contact a lui al-Jolani în Hasaka, notează Abouzeid, este un fost deținut din închisoarea Sednaya, care a găzduit ceata de agenți ISI, formată din „câțiva sirieni, un saudit și un iordanian”, în prima lor noapte petrecută în Siria.⁶¹ (Ce s-a stabilit cu certitudine este că al-Jolani a fost închis în Camp Bucca, unde a fost identificat greșit de către militarii Statelor Unite ca fiind kurd irakian din Mosul.)⁶²

Se spune că celula lui al-Jolani a coordonat o serie de atentate cu mașină-capcană în Damasc, având ca țintă Serviciile de Securitate și armata la finalul anului 2011, dar nu și-a asumat răspunderea acestora decât în 23 ianuarie 2012, când a anunțat întemeierea grupării Jabhat al-Nusra.⁶³

De asemenea, al-Jolani a avut grijă să ascundă legăturile organizației sale cu ISI și AQI, într-atât de mult încât niciunul dintre membrii propriei sale celule nu era sigur de planurile de viitor ale Jabhat al-Nusra, neînțelegând cum reușise să efectueze atacurile acelea îndrăznețe. Christoph Reuter, corespondentul săptămânalului german *Der Spiegel*, care a transmis multe corespondențe din Siria, ne-a spus: „Primele celule veritabile al-Nusra au apărut în iulie 2012, în Alep. Când am vorbit cu membrii uneia dintre aceste grupări, i-am întrebat: «Așadar, voi sunteți al-Nusra?», iar ei mi-au răspuns: «Da, sigur!» «Bun, cum ați reușit să aruncați în aer clădirea Securității din Damasc?» «Habar nu avem», au recunoscut ei după o vreme. «Noi am preluat numele, pentru că e un nume important, și ne-am folosit de el ca să primim bani din Golf.»”

Cu alte cuvinte, al-Jolani, a petrecut aproape șase luni construind – sau reconstruind – o rețea jihadistă clandestină,

înainte s-o lanseze ca pe-o afacere strict domestică. A fost un lucru extrem de inteligent, după cum s-a putut vedea, pentru că al-Nusra s-a dovedit a fi nu doar una dintre formidabilele forțe insurgente împotriva lui Assad în timpul războiului civil. Relativa sa „moderație” în angajamentul față de comunitățile locale i-a câștigat respectul și aprobarea chiar și din partea non-islamiștilor. Al-Nusra, de pildă, nu le va declara război minorităților din Siria, cum va face ISIS mai târziu. În unele cazuri, chiar a protejat bisericile, pentru a le arăta creștinilor că era parte integrantă a mozaicului socio-religios din Siria, și nu o grupare străină de takfiri. Astfel, spun analiștii, al-Jolani s-a conformat planului de acțiune hotărât de al-Zawahiri după asasinarea lui bin Laden, în mai 2011. „Zawahiri era cu totul împotriva transformării altor grupări sau secte religioase, ca de pildă șiiții, yazidiții, hindușii, creștinii sau budiștii, în ținte, dacă nu-i atacau ei primii pe sunniți”, spunea Laith Alkhouri.⁶⁴ „Această atitudine se datora extrem de negativei reacții stârnite de al-Qaida în Irak încă de pe vremea lui Zarqawi, Masri și Baghdadi. Zawahiri le ceruse, de asemenea, grupărilor jihadiste, să facă efortul de a ajunge la publicul musulman, oameni care, spunea el, erau absenți de la adevărata învățătură islamică din Siria, Liban și din nordul Africii. Țelul era să-i unifice în jurul conceptului de *tawhid*, adică în jurul monoteismului.”

Takfirismul, considerat un contract social obligatoriu pentru al-Qaida, a eșuat în Irak, grație Statelor Unite și eforturilor depuse de triburi. Al-Nusra devenea astfel vehiculul prin care al-Zawahiri spera să spele în Siria proasta reputație pe care franciza sa o căpătase prin vecini. Mai târziu, Al-Jolani a explicat într-o emisiune de la Al Jazeera originile al-Nusra, spunând că aceasta fusese realizarea tardivă a unei vechi ambiții a al-Qaida de a ajuta poporul sirian să scape de un regim dictatorial:⁶⁵

„Nimeni nu poate ignora semnificația Levantului”, spunea el. „Este un tărâm al conflictului între străvechi și modern... Când a început revolta (siriană), unul dintre liderii Statului Islamic din Irak ne-a întrebat ce e de făcut. Noi am spus, hai să punem umărul la treabă... Regimul era dezgustător de opresiv, iar oamenii erau departe de ideea de a pune mâna pe arme, pentru a i se împotrivi, departe chiar și de acceptarea căii pe care o alegeam noi, incapabili să facă față confruntărilor cu acest regim. Așa că revolta a înlăturat multe piedici și ne-a pavat drumul spre această țară binecuvântată... Am cerut permisiunea (să fondăm Jabhat al-Nusra), însă această idee se conturase deja în mintea conducerii al-Qaida de ceva vreme.”

În calitate sa de comandant al-Nusra, al-Jolani a supravegheat personal operațiunile grupului în toată țara, în unele cazuri infiltrându-se printre soldații simpli, ca trimis al adevăratului al-Jolani, pentru a testa zelul lor și a auzi ce se spunea despre el. (Ca și la Camp Bucca, AQI recurgea la trucuri contrainformative nu doar pentru a-și deruta inamicii, dar și pentru a-și înșela propriii recruți.)

Al-Zawahiri a transmis două comunicate la începutul anului 2012, certificând implicit efortul lui al-Jolani, fără a-l recunoaște însă vreodată fățiș.⁶⁶ În cel de-al doilea comunicat, publicat în 11 februarie, egipteanul apela la „fiecare musulman și la fiecare om liber și nobil din Turcia, Irak, Iordania și Liban să vină să-și ajute frații din Siria cu tot ce are asupra sa, cu bogăția, viziunea și informațiile sale.” Al-Zawahiri denunța regimul lui al-Assad⁶⁷ pentru faptul că ținea „splendorile tinere ale comunității musulmane în pușcăriile sale, torturându-le și ucigându-le. A protejat frontierele Israelului vreme de 40 de ani, participând alături de America la războiul împotriva islamului, în numele terorismului, a vărsat sângele musulmanilor

în teribilele masacre de la Hama, Homs, Jisr al-Shughur și Deraa, decenii la rând, și e format dintr-un grup de tâlhari care fură bogăția și resursele Siriei, trecând-o prin foc și sabie.”

Neavând de gând să scape prilejul declanșării unui alt război bun, al-Zawahiri se făcea din nou vocea Biroului Serviciilor de Informații și a șefului său mort, organizând o campanie mondială de recrutare a mujahedinilor.

Capitolul 10

Convertiți și „jihadisti de cinci stele”

Profilurile luptătorilor ISIS

Pentru a scrie această carte, am intervievat zeci de colaboratori ai ISIS care operează în Siria și Irak într-o serie de domenii, inclusiv clerici, luptători, emiri provinciali, oficiali din cadrul serviciilor de securitate și simpatizanți și am descoperit că ceea ce-i atrage pe oameni la ISIS i-ar putea asocia cu ușurință altor numeroase culte și mișcări totalitare, chiar și celor opuse ideologic salafismului jihadist. Departe de a fi omogenă, organizația etalează un vast inventar de sisteme de credință și de educație, de la oportuniști fără Dumnezeu, la profitori de pe urma războiului și de la membrii pragmatici ai triburilor, la takfiri convinși.

Puterea convingerii

În octombrie 2014, echipa de securitate a ISIS l-a arestat pe Mothanna Abdulsattar, un tânăr de nouăsprezece ani, bun de gură, activist media, care lucra pentru Armata de Eliberare Siriană (FSA), la două luni după ce aceasta își asumase controlul regiunii în care locuia, în estul Siriei. A fost interogat la o bază jihadistă din apropiere, fiind amenințat cu moartea, și și-a dat seama că soarta îi putea fi determinată de afilierea sa. Faptul că lucra în slujba opoziției siriene sau pentru presa saudită însemna condamnarea la moarte. „Dacă lucrezi pentru Orient

sau Al-Arabiya îți tăiem capul”, i s-a spus lui Abdulsattar. Dacă, în schimb, lucra pentru televiziunea Al-Jazeera, cu sediul în Qatar, a rezultat din discuția dintre Abdulsattar și membrii ISIS, era în mod evident mai puțin periculos. Abdulsattar ne-a spus că a fost eliberat în clipa în care un respectabil și zâmbitor jihadist mai vârstnic a intervenit, salvându-l de tirul întrebărilor comisarului ISIS.

„Abu Hamza era calm și respectuos”, își amintește Abdulsattar, referindu-se la Abu Hamza al-Shami, cleric de seamă al ISIS, originar din parohia Minbij, situată la est de Alep. „Te face să te simți bine fie și numai privindu-i chipul. A început să vorbească despre FSA și despre motivele pentru care ISIS lupta împotriva ei. O făceau pentru că FSA accepta legi păgâne și era finanțată de America, iar Dumnezeu a spus: «Cel care le stă alături, devine unul dintre ei.» A vorbit apoi despre al-Dawla. M-a întrebat: «De ce nu faci legământ de supunere? Profetul a spus că aceia care mor fără să fi făcut *bayat* vor avea parte de o moarte *jahiliyyah* (neislamică).» Sincer să fiu, când am auzit așa ceva, am fost profund cutremurat. Pentru prima dată, am ajuns la concluzia că *hadith*-ul era adevărat.”

Dar Abdulsattar nu era încă pregătit să-i jure credință lui Abu Bakr al-Baghdadi. Astfel încât Abu Hamza i-a zâmbit și i-a spus să nu se grăbească. După aproximativ o săptămână, Abdulsattar s-a decis s-o facă.

Vorbește cu ardoare despre tribulațiile sale legate de ISIS, ironizând cele opt ore petrecute ca prizonier al acestuia, spunând că fusese mai degrabă un ritual inițiativ, și nu un interogatoriu pe viață și pe moarte. Abdulsattar mărturisește că a fost atras în cele din urmă de „intelectualismul ISIS și de modul în care propovăduiește religia, luptând împotriva nedreptăților.”

Mulți membri ISIS care au fost intervievați pentru această carte se fac ecoul unor sentimente similare – și ai unor aprecieri hiperbolice – față de armata terorii, care stăpânește perfect tehnica de a frânge psihicul celor pe care dorește să-i recruteze, pentru ca apoi să-l remodeleze după propria imagine. Aluzia lui Abdulsattar la „intelectualism” poate părea stranie sau chiar grotescă pentru un observator occidental, însă ea se referă la istoria ideologică a ISIS, elaborată cu atât de multă atenție, un amestec amestec de politică, istorie și hermeneutică islamică.

Ce descrie el nu diferă cu nimic de absoluta imersiune morală și intelectuală despre care vorbesc comuniștii care și-au pierdut ulterior credința în marxism-leninism. „Am aruncat peste bord toate convențiile, singurul nostru principiu călăuzitor este acela al consecvenței logice; navigăm fără balast etic”, își amintește bolșevicul Rubașov din *Întuneric la amiază*, romanul lui Arthur Koestler, după interogatoriul comisarilor partidului. Câteva minute mai târziu, Rubașov este împușcat chiar de dictatura căreia îi dăruise viața sa, timp de patruzeci de ani.

„Când îi asculți pe clericii al-Dawla”, spunea Abdulsattar, „ești șocat să afli că mare parte dintre comunitățile islamice au deviat de la adevărata religie. Ele urmează o religie care a fost inventată acum două decenii sau chiar mai puțin. Cele mai multe dintre comunitățile noastre pretind că sunt musulmane, dar religia lor este plină de gunoaie, 90% din ea sunt *bida'a* (inovații religioase). Să luăm *shirk*, de exemplu: asociem rugăciunii noastre altceva decât Dumnezeu, și nici măcar nu ne dăm seama de lucrul acesta. Superstițiile, de pildă. Când ne schimbăm postura în fața altor oameni într-o moschee, aceasta este *riya* (ostentație).” ISIS i-a oferit lui Abdulsattar ceva ce nu putea găsi în Assadism, și nici în Armata de Eliberare Siriană. I-a oferit islam „purificat”.

„Dacă întâlnești un om religios sau un străin din ISIS și petreci două ore în compania lui, crede-mă că vei fi convins”, a adăugat el. „Nu știu, au un fel ciudat de a-i convinge pe oameni. Atunci când ajung să controleze un teritoriu, ei impun religia cu forța, trebuie să te rogi, fie că-ți place, fie că nu. Eram cu toții surzi la cea mai importantă obligație a islamului – jihadul. Ei au scos jihadul la lumină. De fiecare dată când te uiți la filmele lor propagandistice, începi să ai un sentiment ciudat, care te împinge către jihad.”

Chiar și cei victimizați sau persecutați de ISIS confirmă „puterea de convingere” a grupării.

Abu Bilal al-Layli a fost responsabil cu fondurile FSA în orașul său, Albu Layl, din Deir Ezzor. Când au ajuns în oraș trupele ISIS, a fugit în Turcia. Jihadiștii i-au ars casa și l-au pus pe lista urmăriților. El îi consideră o bandă de golani analfabeți, cu o distorsionată înțelegere a religiei, dar le recunoaște, pe de altă parte, capacitatea de a-i convinge pe tineri și bătrâni, în special pe cei care nu au studiat prea mult religia. „ISIS s-a folosit de bani și a vorbit de dreptate și război împotriva hoților pentru a-i momi pe oameni. În cazul unora a mers. În regiunea din care provin eu, vezi oameni care tânjesc după islam, dorind să existe cineva care să lupte împotriva... *haramiya* (a hoților). Au adoptat ideea «Statului Islamic», crezând că jihadiștii sunt sinceri. Cei care s-au alăturat Daesh, abia dacă țin minte câteva versete din Coran. N-au nicio motivație religioasă. Au fost pur și simplu atrași de puterea de convingere a ISIS.”

Novicele

Hamza Mahmoud era un băiat de cincisprezece ani dintr-o familie bună din Qamishli, din nordul Siriei. Părinții lui au aflat că se alăturase ISIS după ce a început să dispară de acasă pentru lungi perioade de timp, în vara lui 2014. După multe

încercări eșuate de a-l împiedica să adere grupării, unul dintre frații lui Hamza spune că tatăl lor i-a rupt acestuia, în mod intenționat, un picior. Odată vindecat, el și-a părăsit din nou familia și a întrerupt orice legătură cu părinții săi. După cum afirmă fratele său Omar, Hamza refuza să stea de vorbă cu familia, de teamă ca lacrimile mamei și dojenile tatălui să nu-i influențeze decizia de a rămâne alături de ISIS.

În timpul unei conversații via Skype organizată special pentru autori, Omar a încercat, în mod nefericit, să-l convingă pe Hamza să părăsească ISIS și să revină acasă. „Hamza, nu e drept, ești încă tânăr, grupul ăsta e format de oameni dezorientați”, i-a spus Omar. „Nu găsești nicăieri în islam chemări la măcel și violență.” Hamza i-a răspuns într-o arabă mecanică, dar clasică, citând *hadith* și versete care validau actele întreprinse de noii săi stăpâni. De asemenea, insista el, modul în care sunt portretizați îndeobște membrii ISIS este plin de prejudecăți și total greșit. „Nu crede tot ce scrie presa”, spunea Hamza. „Frații sunt adevărați musulmani. Nu fac nimic decât ceea ce trebuie. Dacă ai vedea și auzi ce văd și aud eu, ai înțelege că am dreptate.”

Omar i-a spus atunci lui Hamza că în Siria trăiau laolaltă oameni care făceau parte din diferite secte și aveau diverse credințe religioase, dar care conviețuiseră vreme de secole. Hamza a fost șocat mai ales în clipa în care fratele său a adăugat că printre prietenii care trăiau sub același acoperiș cu ei se aflau alawiți și yazidiți. „Aveți yazidiți lângă voi?” a replicat Hamza. „Omorâți-i și veți fi mai aproape de Dumnezeu.”

Kurdul

Ideea că un kurd ar putea adera la ISIS pare șocantă, ținând cont de faptul că eșloanele superioare ale organizației sunt ticsite de foști susținători ai lui Saddam, din regimul Partidului

Baas, responsabili de campania genocidală îndreptată împotriva kurzilor.¹ Mai nou, printre țintele ISIS s-au numărat și orașe kurde, cum ar fi Kobane, situat la granița siriano-turcă, dar și Erbil, capitala Guvernului Regional al Kurdistanului irakian, până ca înaintarea să-i fie curmată de loviturile aeriene ale aviației Statelor Unite, în august 2014. Milițiile kurde din Siria și Irak, inclusiv peshmerga irakiană și Unitățile pentru Protecția Poporului (YPG) sunt considerate seculare, respectiv marxiste, și, de aceea, condamnate la moarte. Cu toate că alte grupări insurgente sunnite cu o puternică alcătuire baasistă – în special Armata Naqshbandi a lui al-Douri – au încercat (și au eșuat în mare măsură) să recruteze kurzi, doar ISIS a reușit, înregistrând un remarcabil succes chiar în zona genocidului înfăptuit de Saddam, în orașul irakian Halabja.

Purtătorul de cuvânt al ISIS, Abu Muhammad al-Adnani, a justificat campania împotriva celui mai mare popor fără țară din Orientul Mijlociu în următorii termeni: „Războiul nostru împotriva kurzilor este unul de ordin religios. Nu este un război naționalist – noi căutăm protecția lui Allah. Nu luptăm cu ei pentru că sunt kurzi. Mai degrabă luptăm cu necredincioșii care se ascund printre ei, aliații cruciaților și ai evreilor în războiul lor împotriva musulmanilor... Există numeroși musulmani kurzi la vârful ierarhiei Statului Islamic. Sunt cei mai aprigi luptători împotriva necredincioșilor aflați printre ei.”² Accentuând acest aspect și întărâtându-i pe kurzi și mai mult unii împotriva altora, în octombrie 2014, se spune că unul dintre „musulmanii kurzi” din ISIS, Abu Khattab al-Kurdi, ar fi condus lupta jihadiștilor împotriva YPG în Kobane. Lui i s-au alăturat alți kurzi din Hasaka, Alep și Raqqa.

De ce aderă kurzii la ISIS? Hussain Jummo, editor politic al ziarului *Al Bayan*, care apare în Dubai, și cunoscut analist al

politicii kurzilor, oferă cea mai plauzibilă explicație. După masacrul de la Halabja, ordonat de Saddam, multe familii din oraș au fost lăsate să se zbată în sărăcie, în vreme ce altele și-au construit case noi, reluându-și viața bună de dinainte. Acțiunile de caritate organizate pentru ajutorarea victimelor atacurilor chimice erau, în principal, salafiste ca orientare, finanțate de statele din zona Golfului, inclusiv de Societatea pentru Renașterea Moștenirii Islamice din Kuwait, organizație acuzată de Statele Unite de faptul că finanța al-Qaida.³ Prin urmare, după decenii de prozelitism în regiunea kurdă din Orientul Mijlociu, Halabja a devenit epicentrul islamismului kurd.⁴ (Amintiți-vă, de asemenea, că primul loc în care al-Zarqawi a pus piciorul, odată ajuns în Irak cu sprijinul Ansar al-Islam, afiliată la al-Qaida, a fost în munții din Kurdistanul nordic.)

În Siria, afilierea kurzilor la ISIS era o practică mai puțin comună, dar nu reprezenta un lucru excepțional.⁵ Kurzii sirieni erau, în general, seculari sau sufiți din ordinul Khaznawi, numit după familia care-l întemeiase. Pe de altă parte, am stat de vorbă cu doi kurzi din Hasala și Alep, care ne-au mărturisit că au fost atrași de filosofia mai degrabă pan-sunnită decât pan-arabă a organizației. Un membru kurd al ISIS din Hasaka le-a relatat autorilor o conversație pe care a avut-o cu un insurgent din aceeași organizație, însărcinat cu recrutările, cu puțin timp înainte de a se alătura grupării. Agentul de recrutare i-a spus că Jabhat al-Nusra, care se desprinsese deja pe-atunci de ISIS, era o organizație mai degrabă „arabă”, decât una islamică. ISIS nu ținea cont de etnie, spunea el, fiind interesată doar de adevărata credință.

Cam din aceleași motive au fost atrași către ISIS și mulți reprezentanți ai minorității turkmene, care suferise peste toate din pricina discriminărilor și constrângerilor de pe vremea

regimurilor despotice arabe. Membrii turkmeni ai ISIS au fost cheia ascensiunii organizației în Mosul și în regiunile din apropiere. Adjunctul lui al-Baghdadi, Abu Muslim al-Turkmani, despre care se spunea că ar fi fost ucis în decembrie 2014, este turkmen.⁶

Extremiștii din Sednaya

Un soi particular de takfiri domină eşaloanele de mijloc și pe cele superioare, subscriind la un set limitat de învățături doctrinare, în contradicție cu ideologia exuberantă și ceva mai prietenoasă descrisă mai sus. Abu al-Athir al-Absi, fost prizonier în închisoarea Sednaya, eliberat după amnistia generală a lui al-Assad, este un perfect studiu de caz pentru această categorie.⁷

Al-Absi a format un grup, Usud al-Sunna (Leii sunniți), în zona rurală din Alep de îndată ce a fost eliberat⁸; a devenit apoi esențial în coagularea sprijinului pentru ISIS, după ce organizația s-a desprins de Nusra, în 2013. Al-Absi adoptase o poziție dură împotriva celorlalte grupări islamiste și jihadiste cu multe luni înainte de formarea ISIS⁹ – o atitudine care, spun mulți, era o extensie a conflictului ideologic dintre jihadiștii din închisoarea Sednaya (deși poate fi legată, de asemenea, și de faptul că al-Absi învinovățește multe dintre aceste grupări de moartea fratelui său Firas).

Conform lui Wael Essam, care l-a întâlnit pe al-Absi după începerea revoltelor siriene, jihadistul considera că mulți dintre foștii săi camarazi de la Sednaya erau *kuffar* (necredincioși), inclusiv cei care conduceau acum brigăzi și batalioane islamiste în Siria.¹⁰ De ce? Pentru că refuzaseră să-i denunțe ca necredincioși pe liderii musulmani *taghut* (tiranici sau falși) din Orientul Mijlociu și pe cei mai mulți musulmani din regiune. De asemenea, spunea al-Absi, acești islamiști au consimțit

să dea Sednaya pe mâna autorităților siriene după revolta sângeroasă din 2008.

Al-Absi și cohorta lui erau niște marginali printre salafiștii de la Sednaya. Puțini deținuți le împărtășeau ideologia extremistă sau li se alăturau în sfidarea regimului, chiar și după ce fuseseră desfășurați soldați din Divizia 4 Blindate la porțile închisorii.

Tensiunile dintre ISIS și alte grupări jihadiste și islamiste din timpul Războiului Civil Sirian pot fi considerate drept reluarea unor certuri care avuseseră loc în spatele gratiilor, în anii precedenți. Abu Adnan, oficial ISIS însărcinat cu securitatea, ne-a spus că mare parte din brigăzile și batalioanele rebele islamiste fuseseră formate ca organizații insurgente încă din închisoare. „Nu s-au întovărășit pur și simplu”, spunea el. „Acești bărbați se cunosc bine între ei, și facțiunile care s-au format mai târziu aveau deja personalul și infrastructura constituite. Conflictele personale și diferențele politice au continuat.”

Abu Bakr al-Baghdadi a vizitat Siria la sfârșitul lui 2012. Al-Absi a fost unul dintre cei mai credincioși apărători ai săi și unul dintre cei mai vocali susținători ai proclamării unui califat islamic, ajutându-l pe al-Baghdadi să-și asigure supunerea multor luptători al-Nusra și a altor jihadiști și militanți care făceau parte pe atunci din mișcările insurgente rivale din Siria.¹¹

Indecișii

O altă categorie de recruți ISIS constă din cei care aveau deja vederi islamiste sau jihadiste, dar se limitaseră doar să orbiteze în jurul ideologiei takfiri. Impulsul gravitațional final, ca să spunem așa, diferă de la o situație la alta. Unii aveau pentru simplul motiv că ISIS ajungea în localitățile lor și devenea singura facțiune islamistă căreia puteau să i se alăture. Alții erau pur simplu impresionați de îndrăzneala militară a ISIS în

campaniile îndreptate împotriva facțiunilor rivale rebele. Iar alții, dezamăgiți de grupările insurgente din care mai făcuseră parte în trecut, găseau că ISIS era mult mai organizat, mai disciplinat și mai bine înzestrat.¹²

Pentru cei care ar putea fi numiți „zeleșii extremiști”, experiența convertirii poate fi cu greu atât de impetuoasă sau cuprinzătoare cum a fost pentru oameni ca Abdulsattar. Ei tindeau să se strecoare în ISIS din rândul soldaților Frontului Islamic sau din grupările cu aplecări islamiste din Iark și Siria, în urma disputelor pe tema conducerii sau din avortata *Sahwa* siriană, declanșată la sfârșitul lui decembrie 2013.

Tendința de a dezerta pentru a adera la ISIS a fost și mai evidentă în septembrie 2014. În luna aceea, douăsprezece facțiuni islamiste, inclusiv al-Nusra, au făcut publică o declarație comună care dezavua Coaliția Națională Siriană sprijinită de Occident, aripa politică a opoziției, și chema la unitate „pe baze islamice”.¹³ În octombrie, șapte grupări islamiste au format Frontul Islamic¹⁴ și au transmis o declarație care respingea democrația în favoarea unui sistem bazat pe *shura*¹⁵ islamică.

După perioada respectivă, ISIS a înregistrat câștiguri semnificative la nivel ideologic. Mulți islamiști s-au străduit să se împace cu războiul purtat împotriva unei grupări salafiste tovarășe – o poziție împărtășită de mulți sirieni de rând, care credeau că orice abatere de la conflictul principal împotriva regimului al-Assad și intermediarii săi iranieni echivala cu o trădare. Membrii mai tineri ai Frontului Islamic, în special, aveau credințe religioase mai reacționare și subscriau cu mult mai mult patos la discursul jihadist care propovăduia întemeierea unui stat islamic. Unii comandanți ai Frontului Islamic, de fapt, au oferit protecție convoaielor ISIS sau au refuzat să ridice armele împotriva lor.¹⁶ ISIS nu putea decât să profite de această lipsă de unitate.

Liwa Dawud, pe vremuri cea mai puternică subfacțiune din brigada Frontului Islamic, cunoscută sub numele de Suqor al-Sham (Șoimii Levantului), a fost martora felului în care aproximativ o mie dintre oamenii săi au sărit în barca ISIS, în iulie 2014.¹⁷

Tot mai mult, luptătorii Frontului Islamic și al-Nusra au migrat spre ISIS, pe măsură ce organizația s-a extins tot mai mult, atât în Siria, cât și în Irak.¹⁸

ISIS beneficiază de pe urma absenței unui discurs jihadist „sirian” care să țină pasul cu violențele scăpate de sub control ale unei națiuni răvășite de un război care, până în august 2014, secerase aproape 200 000 de vieți.¹⁹ Islamiștii sirieni, în special Frăția Musulmană, au evitat adoptarea unui asemenea discurs și s-au prezentat, în schimb, ca parte centrală a mișcării prodemocratice, deși financiar și politic sprijineau facțiuni islamiste rebele. Chiar și gruparea al-Nusra, până la un anumit punct, s-a poziționat ca o concrețiune „naționalistă” fără ambiții internaționale. Această ipocrizie a însemnat că ISIS a deținut, mai mult sau mai puțin, monopolul asupra discursului global salafist-jihadist și al îmbătătoarei viziuni a cuceririi lumii.

Politrucii

După cum se întâmplă de obicei, în vreme ce ISIS își realiza ambițiile teritoriale, religia juca un rol tot mai mic în convingerea oamenilor să adere la organizație. Cei care pretind că aderă la ISIS strict ca proiect *politic* reprezintă un procent însemnat din cadrele de nivel inferior și din susținătorii organizației.

Cei din această categorie consideră că ISIS este singura opțiune disponibilă pentru musulmanii sunniți care au avut un ghinion teribil în deceniul trecut – pierzând, pentru început, controlul în Irak și suferind în Siria atrocități la nivel

național, pe care mulți le echivalează cu un genocid. Ei consideră lupta din Orientul Mijlociu ca fiind una între sunniți și o coaliție condusă de Iran și-și justifică violența excesivă spunând că este o armă necesară pentru a contrabalansa ori a respinge hegemonia šiită. În această categorie intră mulți oameni cu educație superioară.

Un exemplu în acest sens este Saleh al-Awad, un avocat secular din Jarablous, Hasaka. El criticase cu fermitate ISIS, înainte de a decide că acesta era singurul zid de apărare împotriva expansionismului kurzilor în regiunea sa. Saleh a participat la mișcarea pașnică de protest împotriva lui al-Assad și a fost un susținător al schimbărilor democratice în Siria. „Suntem obosiți, în fiecare zi aștia (ISIS) taie patru sau cinci capete în orașul nostru”, ne spunea el înainte de a se converti. La câteva luni după ce-am vorbit – în perioada în care ISIS începuse să asedieze Kobane – Saleh ne-a mărturisit că se alăturase tăietorilor de capete.

Mulți arabi din Hasaka împărtășesc opinii asemănătoare celor pe care le avea Saleh. Un locuitor influent al provinciei spunea că „mii” de oameni s-ar alătura ISIS și mâine, dacă acesta din urmă ar invada orașul și capitala provinciei Hasaka, din cauza fricii în fața a ceea ce li s-ar putea întâmpla sub dominație kurdă.

O dinamică similară se înregistrează și în comunitățile mixte din apropierea Bagdadului, cum ar fi Baqubah, Homs și Hama, unde tensiunile sectare au modelat orientarea politică a populației.

O duzină de arabi afiliați la ISIS, care se conformează acestei categorii politice și care ar putea fi descriși ca seculari sau agnostici (mulți spun că nu se roagă și nici nu se duc la moschee), și-au exprimat profundele obiecții față de atrocitățile comise de ISIS. În orice caz, ei văd în această organizație singurul grup armat capabil să înfrunte regimurile și milițiile

„antisunnite” din Siria, Irak și aiurea. Saleh ne-a spus, parcă justificându-se, că violența a fost mereu o parte a istoriei islamului și că mereu a premers întemeierea unor imperii islamice puternice, cum au fost cel ummayad, cel abbasid și al doilea regat ummayad din Spania modernă.

Acest sentiment al respingerii sau al in Justiției, resimțit de mulți sunniți care se consideră o comunitate persecutată și hărțuită, este denumit în arabă *madhloumiya*, concept istoric asociat cu șiiții, suferința fiind parte integrantă a discursului lor religios. La fel de paradoxal este faptul că până și atunci când sunt majoritari, sunniții se comportă ca o minoritate nesigură. Șiiții din aceste zone, în schimb, apar mai decisi, mai încrezători și mai bine organizați, fără îndoială mulțumită patronajului iranian și a „milițianizării” comunității lor de către trupele Quds ale lui Qassem Suleimani. Militanții șiiți, după cum am văzut, trec frontierele naționale la fel de des ca și sunniții, pentru a participa la războiul sfânt.

Sunniții se simt asediați – de al-Assad, Khamenei și, până recent, de al-Maliki – și lipsiți de orice călăuzitori hotărâți sau credibili din punct de vedere politic. În același timp, generațiile lor de energie religioasă și politică sunt percepute ca fiind complice, emasculate politic, discreditate sau mute: statele arabe din Golf, care fie au majorități sunnite, fie sunt conduse de guverne sunnite, nu fac decât să implore Statele Unite să intervină.

ISIS a exploatat acest sentiment de nemulțumire și vulnerabilitate sectară cu un aplomb înșelător. După cum al-Zarqawi putea arăta cu degetul către Brigăzile Badr, în 2004, la fel poate arăta al-Baghdadi acum către atrocitățile anti-sunnite comise de Forța de Apărare Națională, Asa’ib Ahl al-Haq, Hezbollahul libanez, Kata’ib Hezbollah și, desigur, Brigăzile Badr din Siria

și/sau Irak, prezentându-le ca pe o probă a faptului că sunniții nu au altă speranță decât califatul.

Pragmaticii

În zonele controlate în întregime de ISIS, pragmaticii sprijină grupul pentru că este eficient din punctul de vedere al guvernării și al furnizării serviciilor de bază, cum ar fi cele sanitare și aprovizionarea cu alimente (deși acestea s-ar putea termina în scurtă vreme).²⁰ ISIS a instaurat o ordine aparentă în aceste teritorii pe care le „guvernează”, astfel încât oamenii consideră că alternativele – al-Assad, guvernul irakian sau alte miliții – sunt cu mult mai proaste. Pentru cei epuizați de anii de război civil, posibilitatea de a trăi la adăpost de crimă și fărădelege are de departe câștig de cauză, indiferent cât de draconice ar fi legile pe care le-ar impune ISIS. Uneori membrii acestei categorii se țin de parte de ISIS, pentru a evita problemele, în vreme ce alții chiar caută zonele în care se spune că ISIS nu se dedă la atrocități.

Abu Jasim, un cleric care s-a alăturat ISIS după ce acesta i-a ocupat casa din estul Siriei, în vara anului 2014, spune că el ar evita în mod deliberat detaliile legate de ce a făcut sau nu ISIS. „Văd că-i lasă pe oameni în pace, dacă aceștia din urmă nu-i provoacă”, ne-a spus Abu Jasim. „Tot ce pot să fac este să-i învăț pe oameni despre religia lor și sper ca Dumnezeu să mă răsplătească pentru asta.”

Oportuniștii

Mai sunt, de asemenea, și cei care au fost atrași de ISIS în special datorită propriilor ambiții. Oportuniștii tind să facă parte dintre luptătorii de rând ai grupării, ridicându-se uneori la palierele inferioare ale structurii de comandă. Se alătură organizației

pentru a submina un grup rival, pentru a avansa în grad în cadrul unei forțe militare și politice dominante sau pur și simplu pentru a preîntâmpina judecata brutală a ISIS, consecință a unei greșeli sau crime pe care o vor fi comis împotriva grupului.

Saddam al-Jamal, de pildă, a fost unul dintre cei mai puternici comandanți FSA din estul Siriei. După ce grupul rebel din care făcea parte, Brigada Allahu Akbar, a fost distrus de al-Nusra, care i-a ucis doi dintre frați, al-Jamal a declarat credință Statului Islamic. După cum se pare, nu a contat faptul că avea reputația unui traficant de droguri.²¹

Aamer al-Rafdan s-a alăturat ISIS după ce această grupare s-a desprins de al-Nusra.²² A făcut-o, mai ales, din pricina unei dispute pe care o avusese din cauza banilor proveniți din vânzarea de petrol – motivul unei rivalități continue între tribul său și cel dominat de al-Nusra în Deir Ezzor. Al-Rafdan a fost acuzat ulterior de organizația lui al-Jolani că a furat bumbac în valoare de 5 000 000 de dolari.

Luptătorii străini

În afara granițelor Irakului și Siriei, desigur, motivele aderării la ISIS se modifică dramatic și sunt mai mereu alimentate de grava neînțelegere a ceea ce se întâmplă în cele două țări.

Shiraz Maher, expert în radicalizare, a explicat cum aplicațiile digitale sau platformele de socializare, precum Twitter, Facebook și, în context ex-sovietic, VKontakte (replica rusească la Facebook) au revoluționat propaganda jihadistă. Multe dintre discuțiile online purtate de recruții ISIS occidentali par mai degrabă să satirizeze grupul decât să-i facă acestuia o declarație de credință: „Statul Islamic vinde gel de păr și Nutella în Raqqa?” „Să-mi iau cu mine iPad-ul, ca să-i anunț pe mami și pe tati că am ajuns cu bine în Califat?” „Am auzit că au jocul *Grand Theft Auto V*”.

Într-un articol pentru *New Statesman*²³, Maher observa: „În timpul Războiului din Irak, simpatizanții al-Qaida aveau nevoie de acces la forumuri parolate, pentru a afla ce se mai întâmplă pe teren. Aceste forumuri nu sunt ușor de descoperit, și accesul era dobândit cu greu. Extrem de important, majoritatea conversațiilor erau în limba arabă, o limbă străină celor mai mulți musulmani britanici.” Acum fiecare musulman din Marea Britanie care pleacă să lupte în Siria sau Irak devine un participant la dezbateri și un agent de recrutare pentru alții asemenea lui. Unul dintre exemple a fost Mehdi Hassan, un tânăr de douăzeci de ani din Portsmouth care a plecat să se alăture trupelor ISIS și a murit luptând în bătălia de la Kobane, în noiembrie 2014. De fapt, Hassan s-a înrolat alături de câțiva prieteni din Portsmouth, atrași cu toții de amețitoarele imagini cu marșurile triumfale ale ISIS și de descrierea cosmetizată a vieții de zi cu zi sub conducerea takfiristă. Erau cunoscuți sub numele de „Flăcări din Pompey”²⁴ și, după cum scria Maher: „Dintre cei cu care a plecat, doar unul mai luptă încă. Trei sunt morți, iar altul se află într-o închisoare din Marea Britanie”.

În decembrie 2013, institutul ICSR²⁵, unde își desfășoară Shiraz Maher activitatea de cercetător, a stabilit că numărul luptătorilor străini care s-au alăturat opoziției siriene este „de aproape 11 000... provenind din 74 de țări.” Mulți dintre ei au aderat la ISIS sau la alte grupări jihadiste, în vreme ce mai puțini s-au alăturat facțiunilor centrale ale FSA. După cum a constatat acest studiu, din Europa Occidentală provin 18% dintre luptători, Franța fiind cea mai mare exportatoare de jihadiști, urmată îndeaproape de Marea Britanie. Aceste cifre cresc încontinuu, mai ales în urma războiului dus de coaliția condusă de Statele Unite împotriva ISIS; până în septembrie 2014, CIA a estimat că în Siria se aflau 15 000 de luptători

străini, dintre care 2 000 occidentali.²⁶ Oricum, tendința migratoare predominantă a fost mereu dinspre Orientul Mijlociu și Africa de Nord, Arabia Saudită, Libia și Tunisia fiind țările cu contribuțiile cele mai mari de militanți străini sunniți.

Conform lui Maher, misionarii jihadiști britanici care s-au alăturat ISIS au fost atrași de suferințele oamenilor obișnuiți.²⁷ Ei considerau jihadul o obligație de a apăra femeile și copiii în vremurile grele ale războiului, ne-a declarat Maher.

În interiorul Siriei, o tendință similiară – aceea a luptătorilor atrași de grupările extremiste – este evidentă de la mijlocul lui 2012, când informații despre civilii măcelăriți de milițiile pro-Assad au devenit știri internaționale.

Impactul acelor masacre asupra psihologiei sirienilor care se împotrivesc regimului lui Assad a fost, de asemenea, imens. Cei care sunt conștienți de propria radicalizare arată cu degetul către Houla și al-Bayda, precum și către alte masacre, motivând astfel cotitura făcută către facțiunile rebele islamiste și jihadiste, spre sfârșitul lui 2012. Cu toate acestea, sirienii nativi tind să se înroleze mai degrabă în facțiunile extremiste interne, decât în ISIS, care este mai prietenos cu luptătorii străini. Mai mult chiar, ISIS beneficiază de masacrele trupelor lui Assad din alt punct de vedere: în primul rând, maniera sângeroasă în care sunt înfăptuite creează un nivel anume de toleranță față de decapitări, acceptate de mulți sirieni ca pedeapsă împotriva regimului său a milițiilor sale organizate cu sprijinul Iranului.²⁸

Cele mai notorii masacre ale regimului s-au petrecut, în mod obișnuit, în zone unde satele și cătunele alawiților, sunniților și ismaeliților (altă ramură a șiiților) se învecinau, în mare măsură pentru a încuraja represalii sectare sângeroase. Aveau, de asemenea, o schemă comună de atac: un sat era bombardat peste noapte de armata siriană arabă, iar în dimineața următoare,

milițiile din apropiere îl atacau. Înarmați cu cuțite și arme ușoare, dezlănțuiau o orgie sângeroasă, măcelărind de-a valma bărbați, femei și copii.²⁹ S-a spus că asasinatelor erau sistematice și declanșate de spiritul revanșard sectar. De asemenea, înregistrările video îi arătau pe *shabiha* sau comitetele populare, precursori ale Forței de Apărare Națională, batjocorind simbolurile sunnite și forțând victimele să proslăvească divinitatea lui al-Assad și să rostească tot felul de alte blasfemii.³⁰

Maher consemnează și o a doua categorie de luptători străini: cei care caută martirajul, care nu doresc altceva decât să ducă până la capăt o operațiune sinucigașă și să devină celebri în analele jihadismului. Pentru mulți luptători străini din statele Golfului, glorificarea atentatorilor sinucigași a reprezentat o constantă pe forumurile de discuții și pe paginile de internet jihadiste încă de la apariția AQI. Saudiții subliniază adesea faptul că mulți dintre ei au efectuat astfel de atentate, criticându-i pe liderii ISIS pentru discriminarea compatrioților lor, care erau trimiși la moarte sigură, în vreme ce irakienii își rezervasera toate pozițiile de conducere ale organizației.³¹

Factorul final care-i atrage pe luptătorii străini către ISIS, conform lui Maher, este aventurismul pur. Tind să devină dependenți de adrenalină musulmanii nepracticanți, consumatori sau dependenți de droguri – cam cum era al-Zarqawi în Iordania, înainte să descopere moscheea. Pentru acești indivizi, a merge să lupte în Siria este un alt prilej de excitare maximă.

După Mosul

Mulți dintre cei intervievați, proveniți din alte țări arabe, au admis că nu urmăreau cu atenție ce se întâmpla în Irak și Siria înainte de a începe să susțină ISIS. Lucurile s-au schimbat după Mosul. Un islamist egiptean, de pildă, ne-a spus că nu

era sigur care facțiuni din Siria sau Irak erau bune sau rele, însă după atacul ISIS de la Ninive, a început să facă „cercetări” și a descoperit că întemeierea califatului avea legătură cu profețiile lui Mahomed. Scott Atran, antropolog la Universitatea din Michigan, ne-a relatat o anecdotă asemănătoare. „Îmi aduc aminte că vorbeam cu un imam din Spania, care mi-a spus: «Am respins mereu violența, dar Abu Bakr al-Baghdadi ne-a repus pe hartă. Califatul nu are de ce să fie violent. Poate fi ca Uniunea Europeană!»”

Dezinteresul față de realitățile mundane ale ISIS i-a făcut pe mulți arabi să cadă pradă autoportretului flatant pe care și-l face organizația ca mișcare de rezistență sunnită, binecuvântată de Dumnezeu și inspirată din istoria timpurie a islamului și din fundamentele acestuia. Pentru a controla modul în care apare în lume, ISIS a recurs la o sofisticată infrastructură propagandistică și de dezinformare.

Capitolul 11

De la Twitter la Dabiq

Recrutând noi mujahedini

„Nu trebuie să auziți despre noi, ci să auziți de la noi”

O temă recurentă în conversațiile pe care le-am avut cu membrii ISIS este felul în care a reușit organizația să repare greșelile predecesorilor jihadiști, nelăsându-i pe detractorii din presa străină să modeleze percepția populară despre ISIS. „Nu trebuie să auziți despre noi, ci să auziți de la noi” este o frază care a apărut în mod recurent în timpul interviurilor noastre cu recruții ISIS.

Mowafak al-Rubaie, fost consilier pe probleme de securitate națională în Irak, a declarat la postul de televiziune Al Jazeera, supraevaluând cumva puterea rețelelor de socializare asupra ascensiunii armatei terorii, că e vorba mai mult sau mai puțin de impactul mesajelor de pe Twitter și Facebook, care au determinat 30 000 de soldați din trupele de securitate irakiene să arunce armele, să-și dezbrace uniforme și să-i lase pe jihadiști să cucerească orașul.¹

Indiferent cât ar fi de exagerate, spusele lui al-Rubaie merită atenție. Cu două săptămâni înainte de căderea orașului, ISIS a făcut public unul dintre cele mai populare filme ale sale, intitulat *Saleel al-Sawarim* (Zăngănit de săbii).² Exemplu caracteristic de „pornografie jihadistă”, înregistrarea demonstrează neîntrecuta

capacitate a ISIS de a produce lungmetraje propagandistice și campanii de recrutare atrăgătoare, punând în prim-plan tocmai acel conținut care, sperau politicienii și diplomații occidentali, ar fi abătut atenția oamenilor de la acest grup.

Un predicator agitând o macetă proclamă Statul Islamic și-i avertizează pe *kuffar* și pe evreii din Ierusalim că jihadiștii vin după ei. Apoi le spune oamenilor să-și rupă pașapoartele.

Vedem scene cu așa-numiții Vânători Rafidah care atacă la întâmplare mașini de pe șosea, aruncând o ploaie de gloanțe asupra celor despre care spun că sunt soldați șiiți îndreptându-se spre unitățile militare irakiene „safavide”, pentru a li se alătura. În mașinile ciuruite de gloanțe se văd corpurile însângerate ale unor tineri în haine civile, iar dacă vreunul dintre ei mișcă încă, este împușcat pe loc. În altă scenă, luptătorii ISIS împușcă un bărbat care fuge de ei. Este rănit, dar încă în viață, și le spune „Sunt șofer”. Cadrul se desparte, arătând imaginea omului culcat la pământ, alături de cea a fotografiei sale din livretul militar. Este ucis.

Într-o moschee din Anbar, membrii ISIS sunt înfățișați luând ceea ce par a fi documentele unor civili neînarmați. Narratorul filmului ne spune că dacă ai fost membru al Consiliilor Deșteptării din Anbar sau politician sunnit, susținător al guvernului irakian, ai dreptul „să te căiești și să te oprești din războiul dus împotriva mujahedinilor”. Dacă o faci, ți se garantează „clemența” și toate crimele pe care le-ai făcut împotriva ISIS vor fi uitate – însă trebuie să faci asta înainte ca ISIS „să te descopere”. Cum ar veni, soldații, sau politicienii, sau agenții Mukhbarat erau încurajați să demisioneze și să întoarcă armele. „Ați ridicat armele alături de *rafida*, luptând împotriva fiilor voștri”, spune un luptător ISIS în fața unei mulțimi adunate într-o moschee. „Noi suntem fiii voștri, noi suntem frații voștri. Vă putem proteja religia și onoarea.”

De asemenea, *Zăngănit de săbii* prezintă presupusa omniprezență ISIS și aventurile lor de capă și spadă în lupta cu adversarii.

Agenții săi se îmbracă în uniformele forțelor de securitate irakiene și atacă locuința unui comandant al Deșteptării. Se prezintă ca fiind „Vânătorii *Sawhat*”. În momentul în care este capturat, comandantul spune că trebuie să sune armata pentru a verifica identitatea oamenilor din casa lui, întrucât se temea că făceau, de fapt, parte din ISIS.

În secvența următoare, doi tineri, fiii unui comandant *sahwa*, sapă o groapă imensă în noroi. Ei spun că tatăl lor i-a convins să lucreze pentru guvernul irakian. Apoi vine rândul tatălui să sape. Când începe să se clatine de oboseală, mujahe-dinii îl iau peste picior: „Nu oboseai când te străduiai să devii comandant în *sahwa* și lucrai la punctele de control”. El se întoarce către cameră, sfătuindu-i pe toți cei din Deșteptare să se căiască. „Acum îmi sap propriul mormânt”, spune.

Un oficial din cadrul Serviciului de Antiterorism din Samarra este interogat în sufrageria casei sale. Apoi este dus în dormitor, în timp ce un luptător ISIS, de asemenea îmbrăcat în uniformă de soldat irakian, îi scoate din garderobă uniforme de securitate. Bărbatului i se acoperă ochii cu o eșarfă. Apoi este decapitat.

Chiar dacă nu la nivelul filmelor lui Leni Riefenstahl³, *Zăngănit de săbii* își transmite într-un mod mai mult decât elocvent mesajul către publicul-țintă. Filmul a fost lansat pe vremea când grupările rebele din estul Siriei și Alep – *sahwat* de modă nouă – se luptau cu ISIS. Niciuna dintre aceste facțiuni nu avea ceva comparabil să le prezinte militanților sau celor din afară, care să sugereze o asemenea îndrăzneală și unitate de voință. Pentru irakieni, dacă erau șiiți într-o zonă cotropită de ISIS, cu

certitudine era înfricoșător. Pentru sunniți, de ce te-ai mai fi deranjat să te întorci la munca de soldat, polițist sau consilier ales, dacă o simplă declarație de credință însemna să-ți păstrezi capul la locul lui în viitorul apropiat? ISIS susținea că este de neoprit și de neîmblânzit. Mulți au crezut asta.

Twitter pentru Califat

Zăngănit de săbii a fost încărcat pe YouTube de mai multe ori (fiind înlăturat de tot atâtea), dar și pe pagini de internet precum „archive.org” sau „justpaste.it”, fiind puternic promovat de membrii ISIS și de fani (simpatizanți și entuziaști nonafiliați) pe Twitter și Facebook. Acest fapt nu doar că a mărit numărul de vizionări prin externalizarea surselor, dar a și ajutat la reducerea la tăcere a criticilor și adversarilor.⁴ „Toți ar trebui să știe că nu suntem ce cred ei că suntem”, ne-a spus un activist media ISIS din Alep, reluând un refren deja cunoscut. „Avem ingineri, avem doctori, avem activiști media excelenți. Nu suntem *tanzim* (o organizație), suntem un stat.”

Cu atât de mult triumfalism unilateral, propaganda ISIS suferă de aceeași deficiență congenitală pe care o au toate mesajele mesianice: creează false așteptări, care duc inevitabil la dezamăgire și deziluzie. După cum spunea Shiraz Maher, descriind condiția generală a războiului purtat în circumstanțe mai puțin fanatice: „Mulți dintre jihadiștii străini merg în Siria și, după câteva zile sau săptămâni, încep să se plângă de huzur și plictiseală. Aceste filme exagerează experiența războiului.”

Am descoperit că unul dintre instrumentele media folosit de ISIS și cel mai puțin cercetat este Zello, o aplicație criptată pentru Smartphone și computer, care le permite utilizatorilor să creeze canale prin care să distribuie mesaje audio. Folosit

deseori de activiștii pro-democrație din Orientul Mijlociu pentru a se ascunde de privirea scrutătoare a autorităților, Zello a fost convertit ulterior de ISIS într-un ghid simplu pentru declararea *bayat*-ului față de al-Baghdani, grație unui important utilizator pro-ISIS, Ansar al-Dawla al-Islamiya. Aplicația transformă, în fapt, telefoanele mobile în walkie-talkie, prin care cei curioși să afle amănunte despre ISIS sau vor să se alăture organizației pot urmări predici ale preoților afiliați, care pot fi ascultate de mai mulți auditori deodată, precum predicile revivalismului creștin transmise la radio.

Incredibil de ușor de folosit, Zello este destul de popular în cadrul audienței mai tinere a ISIS. Conform lui Ahmed Ahmed, jurnalist sirian din Sahl al-Ghab, Hama, doi băieți din satul său s-au alăturat ISIS după ce au ascultat predici prin Zello. Mohammed, un băiat de paisprezece ani care lucra în sudul Turciei, a dispărut în zona trecerii de frontieră de la Bab al-Hawa în octombrie 2014. Răspunzând unui apel de ajutor din partea tatălui lui Mohammed, Ahmed a scris un mesaj pe Facebook, cerându-le prietenilor și cititorilor săi informații despre băiat. O oră mai târziu, ne-a spus Ahmed, Mohammed și-a sunat părinții de la frontiera irakiană și le-a spus: „Sunt aici, cu frații mei”.

Tatăl lui Mohammed a fost șocat, izbucnind în lacrimi la auzul veștilor, și ulterior i-a spus lui Ahmed că fiul său asculta regulat predicile ISIS prin intermediul Zello. „Tatăl său îl avertizase în legătură cu ISIS, spunându-i că erau niște mincinoși. Dar băiatul îi răspundea că vrea doar să audă ce aveau de zis. Cei mai mulți tineri aderă la ISIS după ce le ascultă predicile.”

ISIS are și altfel de metode pentru a le spăla creierile tinerilor. În mai 2014 a răpit aproximativ 153 de școlari de treisprezece și paisprezece ani din Minbij, în timp ce se întorceau acasă, în orașelul Kobane, după ce susținuseră niște examene la Alep. ISIS i-a dus pe copii într-o tabără în care se învăța șaria

și i-a ținut ostatici luni de zile, eliberându-i în luna septembrie a anului următor. După cum susțin doi ziariști din Hama, apropiați de familiile câtorva dintre copiii răpiți, unii din ei au ales să rămână în tabără din proprie voință și să devină membri ai ISIS, chiar și după ce li s-a oferit ocazia de a se reîntoarce la familiile lor.

O rudă a unui astfel de recrut povestea cum verișorul său refuzase să se reîntoarcă la mama lui, în ciuda sfatului contrar dat de un emir ISIS local. Mama îi spusese emirului că băiatul, Ahmed Hemak, era singurul ei fiu și că bărbatul îi murise, ceea ce, conform învățăturii islamice, ar fi trebuit să-l determine pe tânăr să rămână alături de mama sa. Dar copilul devenise un convertit fanatic și nu voia să părăsească organizația.

Sfârșitul timpurilor

În mare parte din discursul său public, ISIS se bazează pe eshatologia islamică pentru legitimare și mobilizarea adeptilor. Un *hadith* atribuit Profetului Mahomed despre o bătălie finală între musulmani și creștini în Dabiq, un oraș din zona rurală a Alepului, este un punct de referință în acest sens – atât de obsedant, încât revista propagandistică a ISIS și-a luat numele după el. În înregistrările ISIS, *hadith*-ul este recitat de către al-Zarqawi, în timp ce un jihadist mășăluiește cu încetinitorul, ținând ridicat un steag negru:⁵ „Scânteia a fost aprinsă aici, în Irak, iar focul său continuă să crească, cu voia lui Allah, până va transforma în cenușă armata cruciată în Dabiq”. Acest moto este pus în fruntea fiecărei ediții din *Dabiq*, un fel de înlocuitor pentru „Toate știrile care merită tipărite”.

Asemenea, în mare măsură, înaintașilor din Partidul Baas, ISIS a reușit să transforme opiniile profanilor sau inamicilor care-l vizau în parte a luptei sale global-istorice. De

pildă, anunțul făcut în august 2014, referitor la organizarea unei coaliții internaționale de luptă împotriva ISIS în Siria, a fost aclamat ca un semn al faptului că profeția islamică era pe punctul de a se împlini, mai ales că acest lucru se întâmplase după proclamarea unui califat, alt eveniment anticipat de Profet. Conform unui *hadith* celebru, Mohamed le explica celor care-l urmau că după el se va proclama un califat conform profeției, iar acesta va fi urmat de un regat abuziv și o domnie tiranică. În cele din urmă, va fi întemeiat un nou califat, conform profeției. Și grupările islamiste, și cele jihadiste se folosesc adesea de acest *hadith* pentru a spune că regimurile tiranice din lumea arabă vor fi înlocuite de un califat.

ISIS se folosește de simbolismul islamic pentru a-și însuși luptătorii și a atrage simpatia musulmanilor din afara orbitei sale. Al-Baghdadi se pretindea a fi descendent al lui Hussain, nepotul Profetului, o condiție stabilită de mulți savanți islamici pentru cei ce pretind legitimitatea domniei peste musulmani.⁶ Felul în care se folosește ISIS de listele de descendenți este, în mod special, important în controversele pe care le are cu alți jihadiști, pentru care aceste genealogii sunt profund evocatoare, putând mobiliza tineretul musulman să se alăture unui proiect inevitabil. Frustrările generate de abordări mult mai graduale privind întemeierea unui stat islamic, sprijinite, să spunem, de Frăția Musulmană, îi face uneori pe islamisti să privească la ISIS ca la o alternativă viabilă. Faptul că a anunțat deja califatul înseamnă că greul a trecut; musulmanii pot veni să lupte pentru supraviețuirea și extinderea acestuia, chiar și fără a călători în Irak și Siria.

Apoi mai e vorba chiar despre zona în care a fost întemeiat presupusul califat. Al-Sham se referă atât la Damasc, cât și la Siria cea mare (un teritoriu din Antichitate, care cuprinde mare

parte din nordul Levantului contemporan, inclusiv orașul turc Antakya) și a fost descris de profetul Mahomed ca „binecuvântat” și „pământ al resurecției”. Irakul și Siria au fost leagănele primelor imperii musulmane, locul de naștere al multor profeți ai lui Dumnezeu și locul de îngropăciune al multor însoțitori ai Profetului. Vor fi, de asemenea, locul sfârșitului timpurilor profețit de Mohamed. Aceste simboluri sunt folosite ca muniție de ISIS, pentru a-și promova ideologia și a câștiga legitimitate printre musulmanii conservatori, fiind exploatate mai eficient în cazul audienței rupte de realitatea de zi cu zi a comportamentului ISIS.

Jihad cu glazură

Conținutul revistei *Dabiq*, din care am tot citat pe parcursul acestei cărți, explică misiunea de bază a ISIS și comportamentul său prin prismă eshatologică. Introducerea sclaviei sexuale, de pildă, e apărată de editori, fiind considerată unul dintre semnele „Orei”, adică ale Zilei Judecății. Conform unui *hadith*, apocalipsa va sosi atunci când „o sclavă va da naștere propriului stăpân”.

Abolirea sclaviei, așadar, ar face ca această profeție să devină imposibilă. Astfel că *Dabiq* conchide: „Prin urmare, devine clar de unde își trage al-Adnani (purtătorul de cuvânt al ISIS) inspirația când spune, «astfel că vă promitem (vouă, cruciaților) prin voia lui Allah că această campanie va fi campania voastră finală. Va fi distrusă și înfrântă, la fel ca toate campaniile voastre din trecut, numai că de data aceasta vă vom ataca la rându-ne, iar voi nu veți mai riposta. Vă vom cuceri Roma, vă vom rupe crucile și vă vom transforma femeile în sclave, cu voia lui Allah, preamăritul. Asta-i promisiunea pe care ne-a făcut-o.»”

Multe dintre practicile readuse la viață de ISIS sunt gândite ca niște însemne ale profeției islamice, inclusiv dinamitarea locurilor sfinte și aruncarea homosexualilor de pe acoperișurile clădirilor. Unul dintre guvernatorii ISIS, Hussam Naji Allami, care a fost capturat de Forțele de Securitate Irakiene în 2014, a elaborat o *fatwa* prin care ordona demolarea sanctuarelor din Mosul, doar pentru că așa ar fi cerut un *hadith*.⁷ Într-un interviu acordat ziarului irakian *Al-Sabah*, Allami spunea că elaborează *fatwa* cu pricina pentru a răspunde criticilor venite mai ales din partea al-Qaida în ceea ce privește ilegitimitatea ISIS, pe motiv că acesta nu ar fi „Califatul prevestit, modelat după canoanele Profetului”.

Indiferent ce perversiune sau barbarie ar face, ISIS are o justificare gata pregătită. Vandabilitatea negrei sale viziuni nu poate fi subestimată. Recent, Departamentul de Stat American a creat un cont de Twitter numit „Think Again Turn Away.”⁸ Acolo sunt postate fotografii ale atrocităților ISIS și ale victimelor acestuia și link-uri de internet către relatări de presă care le descriu. De asemenea, atacă și conturile pro-ISIS, provocând conflicte și false dezbateri. Astfel, criticând „@OperationJihad”, care nu se adresează cuiva anume și citând un imn jihadist, „Nu avem nimic de obținut pe această lume, decât martirajul, în munți vom fi îngropați și zăpada va fi lințoliul nostru”, Departamentul de Stat intră în discuție: „Mult mai onorabil ar fi să-i dați unui copil sirian o pereche de ghete, decât să-l alungați de-acasă în zăpadă, cu setea voastră de moarte.”

„@OperationJihad” nu s-a obosit să răspundă.

Cu trei zile înainte, pe când lumea abia își revenea după asasinarea teroristă a jurnaliștilor de la *Charlie Hebdo* în Paris⁹, ISIS sau cineva dintre susținătorii săi părea să pirateze conturile

de Twitter și de YouTube ale CENTCOM, postând documente militare și amenințări jihadiste, inclusiv un mesaj amenințător: „SOLDAȚI AMERICANI, VENIM, PĂZIȚI-VĂ SPATELE”. Deși Casa Albă a minimalizat incidentul, calificându-l drept un act de „vandalism cibernetic”, mai puțin inofensiv era unul dintre documentele postate de pirații „cybercalifatului”: un tabel intitulat „Registrul generalilor de armată ieșiți la pensie”, în care se aflau numele, datele de pensionare și adresele electronice ale generalilor armatei Statelor Unite.¹⁰ Publicarea unor astfel de informații personale pe platforme publice poartă numele de *doxxing*.

Scott Antran este unul dintre mulții analiști care cred că guvernul Statelor Unite nu a înțeles cum trebuie apelul făcut de ISIS către cei mai susceptibili de a se alătura organizației. „Tot auzim că antidotul este propovăduirea islamului moderat. Le tot spun indivizilor de la Consiliul Național de Securitate: «Voi nu aveți copii? I-a atras vreodată ceva moderat?»”

Capitolul 12

Divorț

Al-Qaida se desparte de ISIS

La sfârșitul lui decembrie 2014, ISIS a publicat al șaselea număr din *Dabiq*. Prima copertă promite „o mărturie din interiorul” bazei de operațiuni al-Qaida, regiunea Waziristan, din sudul Pakistanului. Scris de Abu Jarir al-Shamali, fost asociat al lui Abu Musab al-Zarqawi, articolul era o privire mai-degrabă-îndurerată-decât-furioasă asupra degenerării unei cândva nobile industrii jihadiste. Al-Shamali spune că a făcut o călătorie în Waziristan după ce a fost eliberat dintr-o închisoare iraniană, în 2010. Se aștepta să găsească acolo un mândru emirat islamic: „Credeam că mujahedinii erau cei care luau decizii acolo și că legile șariei erau aplicate. Dar vai, ce trist, legea dominantă era legea tribală.” Copiii erau înscriși la școli ale „guvernului secular”, iar drumurile pavate dovedeau că Islamabadul controla încă foarte eficient teritoriul. Și femeile se amestecau cu bărbații, „făcând ca mișcările fraților mujaheadini să fie îngreunate în cazul unei acțiuni militare urgente”. Pe scurt, emiratul al-Qaida se ofilise. Mai mult, explica al-Shamali, trădarea mujahedinilor din Pakistan, în special cea a lui Ayman al-Zawahiri și „a amicilor lui care părăsiseră arena Waziristanului, ducând cu ei mesaje secrete și private”, a creat o fisură în ISI, care a dus în Siria la declanșarea unui război civil

în interiorul altui război civil. Jabhat al-Nusra a început peste noapte lupta cu ISIS.

Al-Nusra, la război în Siria

În august 2012, Serviciile Secrete ale Statelor Unite estimau că al-Qaida avea aproximativ 200 de agenți în Siria, o minoritate în rândul grupărilor rebele care se luptau cu regimul. Însă, după cum relatează Associated Press, „unitățile lor mergeau din oraș în oraș, veteranii insurgenței irakiene folosindu-și experiența în bombardarea clădirilor și efectuând până acum peste douăzeci de asemenea atacuri.”¹ Iar poavața lui al-Zawahiri a fost răsplătită², pentru că, după cum spunea Daniel Benjamin, oficialul Biroului Antiterorism din cadrul Departamentul de Stat: „Avem știință de un grup și mai mare de luptători străini... care se află în Siria sau se îndreaptă într-acolo”, deși el afirmă că grupările rebelilor, susținute de Occident, „ne dau asigurări că sunt în alertă și că nu vor să aibă de-a face cu al-Qaida și cu nicio altă grupare extremistă”.

Această vigilență va fi pusă la mare încercare, căci brigăzile și batalioanele FSA se plâng de lipsa de resurse, comparativ cu cele ale jihadiștilor. Pe atunci, Statele Unite trimiteau opoziției „ajutoare nonletale” constând în walkie-talkie, ochelari de noapte și hrană gata preparată (MRE). Luptătorii FSA trebuiau să se bazeze pe armamentul pe care dezertorii militari din rândurile lor îl aduceau cu ei când fugeau din armata siriană, pe stocurile confiscate din clădirile predate ale regimului și pe cumpărăturile de pe piața neagră, unde chiar și prețul armelor „ușoare”, ca de pildă cel al puștilor Kalașnikov, al lansatoarelor de grenade și al muniției crescuse din pricina cererii mari. Rebelii deveneau, de asemenea, tot mai dependenți de armele cumpărate pentru ei de Arabia Saudită și de Qatar, două

țări din Golf cu agende antagonice și cu o înclinație de a coopera cu luptătorii islamiști considerată dezgustătoare de către occidentali.³

O fațetă puțin explorată a războiului civil sirian a fost felul în care atât de competitivă licitație pentru armament a unor luptători inclinați în mod natural către naționalism sau secularism le-a accelerat radicalizarea sau, cel puțin, dorința de a da impresia că *au fost* radicalizați. Într-un studiu dedicat opoziției de către International Republican Institute (IRI) și de Pechter Polls din Princeton, în iunie 2012, rebelii au vorbit despre intențiile lor privind Siria post-Assad.⁴ Conform sondajului, 40% dintre ei doreau un guvern de tranziție în Damasc, care să pregătească alegerile; 36% declarau că vor o adunare constituantă, ca în Tunisia postrevoluționară, tot pentru pregătirea alegerilor. Însă această situație se schimbă încet, sau cel puțin așa pare. În Antakya, care până în vara lui 2011 fusese un centru de refugiu și triaj, dar și o cazarmă retrasă pentru rebeli, ne-am întâlnit cu un luptător FSA care se recupera după ce fusese rănit de un șrapnel. Bea alcool și fuma marijuana și susținea că vrea să vadă, după înlăturarea lui Assad, cum se instaurează democrația în Siria. În fotografia pe care și-a făcut-o pe câmpul de bătălie vedem un luptător islamic cu barba lungă, amintind de căpetenia cecenilor separatiști, Shamil Basayev.

Această brigadă, ne spune el, era finanțată de Frăția Musulmană, prin urmare simțise că trebuia să-și exagereze religiozitatea, pentru a asigura finanțarea oamenilor săi. Alt comandant rebel se plângea că trebuise să vândă totul, de la mina familiei din Hama, la bijuteriile soției, pentru a-și ține batalionul de câteva sute de oameni pe picioare, în vreme ce liderii jihadiști veneau în casele conspirative de pe tot cuprinsul Siriei cu genți pline de bani pe care erau gata să-i dea camarazilor pentru a cumpăra arme, gloanțe și bombe. Rețeaua, care

de opt ani făcea trafic cu arme și jihadiști în estul Siriei și vestul Irakului, începuse să funcționeze în sens opus.

În 11 decembrie 2012, Departamentul de Trezorerie al Statelor Unite menționa gruparea al-Nusra, despre care afirma că ar fi fost brațul sirian al al-Qaida, acuzând-o că voia „să exploateze instabilitatea din Siria în interes propriu, folosind tactici și îmbrățișând o ideologie provenită din cea a al-Qaida din Irak, pe care poporul sirian o respingea în mare măsură.”⁵

Menționarea celulei jehadiste nu a dus și la marginalizarea ei. În schimb a raliat opoziția în spatele al-Nusra, nu neapărat din simpatii ideologice, ci din pricina exigențelor impuse de război. Doctorul Radwan Ziadeh, un disident sirian, fost membru în Consiliul Național Sirian, prima formă de organizare politică a opoziției, stabilit acum la Washington, spune că decizia a indus în eroare tocmai pentru că părea să certifice modul în care descria regimul al-Assad conflictul – ca pe un război împotriva terorismului. Punctul de vedere al disidenților din Siria era, în linii mari, același.

Cerând vreme de aproape un an intervenția armatei americane, fie pentru a stabili o zonă de interdicție de zbor, fie pentru a furniza armament către FSA, activiștii s-au pierdut cu firea în momentul în care America a trecut pe lista neagră una dintre grupările care luptau cel mai aprig cu adversarul lor. În decembrie 2012, sirienii au organizat una dintre demonstrațiile lor de vineri, pe tot cuprinsul țării.⁶ Aceasta purta numele: „Suntem cu toți Jabhat al-Nusra.”

ISI se înstăpânește peste al-Nusra

Cum se întâmplă de obicei, primul agent al-Qaida care a confirmat informațiile Departamentului Trezoreriei a fost nimeni altul decât Abu Bakr al-Baghdadi, într-un mesaj audio

dat publicității în 8 aprilie 2013, la mai mult de un an după ce al-Nusra câștigase un loc fruntaș printre forțele insurgente.⁷ De asemenea, trecuse o lună după ce o trupă formată din facțiuni rebele, în fruntea cărora se aflau Ahrar al-Sham și al-Nusra, cuceriseră orașul Raqqa, prima (și până acum singura) capitală provincială capturată din mâinile soldaților sirieni. Orașul fusese poreclit „Hotelul revoluției”, pentru că numărul mare de persoane care se refugiaseră în oraș îi triplaseră populația.

Căderea orașului a coincis cu aniversarea altui moment de cotitură în istoria modernă a Orientului Mijlociu. Trecuseră aproape zece ani din ziua în care trupele Statelor Unite invadaseră Irakul, în cadrul operațiunii Enduring Freedom. Între cele două evenimente era o simetrie deprimantă. Este celebru momentul în care pușcașii marini americani i-au ajutat pe localnicii irakieni să dărâme o imensă statuie a lui Saddam din Piața Paradisului, cu o controversată și scurtă acoperire a monumentului cu steagul american.⁸ Islamiștii au răsturnat o statuie de bronz a lui Hafez al-Assad și au arborat *shahada* musulmană, steagul negru cu inscripția arabă: „Nu există altul decât Dumnezeu, iar Mohamed este profetul Său” într-o altă metropolă arabă guvernată de baasiști.⁹ Câteva zile mai târziu, au apărut pe casele din Raqqa lozinci care avertizau că pedeapsa pentru hoție era tăierea unei mâini. Au fost distribuite broșuri cu imagini care le spuneau femeilor că se așteaptă de la ele să se îmbrace cu modestie.¹⁰ Și, în timp ce mulți locuitori aclamau înlăturarea oamenilor regimului, nu toți i-au primit bucuroși pe noii stăpâni și iconografia învrăjbitoare adusă de aceștia.

În revista *New Yorker*, Rania Abouzeid refăcea o dispută înfierbântată între locuitorii de toate vârstele din Raqqa și un agent al-Nusra care le împărțea o broșură, explicându-le

necesitatea de a înlocui steagul Siriei libere – tricolorul de dinaintea dictaturii Partidului Baas, adoptat de opoziție în primele luni ale mișcărilor de protest – cu unul islamic.¹¹ Abu Noor, bărbat puțin trecut de douăzeci de ani, se temea că *shahada* era o invitație deschisă pentru o intervenție americană nedorită în Siria. „Vom deveni ținte pentru atacurile cu drone al americanilor din cauza steagului – este imens”, spunea el. „Vor crede că suntem musulmani extremiști!” Abu Moayad, un bărbat mai în vârstă, care pusese umărul la contrabanda cu armament pentru rebelii din Irak, i-a spus agentului al-Nusra că steagul denatura principiile inițiale ale revoluției: „Nu suntem un emirat islamic, suntem parte a Siriei. Acesta este un drapel religios, nu steagul unei țări.”

ISI a cucerit Raqqa pe nesimțite, parcă peste noapte, într-un mod foarte asemănător cu cel în care s-a infiltrat al-Nusra peste tot în Siria. „Când situația din Siria a atins cotele maxime ale vărsării de sânge și dezonoarei”, spunea al-Baghdadi în 8 aprilie 2013, „și când poporul sirian a cerut ajutorul, iar toată lumea l-a abandonat, nu am putut face altceva decât să venim să-i ajutăm, așa că l-am desemnat pe al-Jolani, care este unul dintre soldații noștri, în fruntea unui grup de fii de-ai noștri, și i-am trimis din Irak în Siria, să se întâlnească acolo cu oamenii. Le-am făcut planuri, și am creat politici pentru ei, și i-am sprijinit lunar cu jumătate din banii noștri. Le-am dat, de asemenea, oameni cu multă experiență, străini și de-ai locului... Nu am anunțat asta până acum din motive de securitate, dar o facem pentru ca oamenii să știe adevărul despre ISI de la noi, nu din distorsiunile, minciunile și răstălmăcirile presei.”

Al-Baghdadi nu și-a limitat mesajul la confirmarea a ceea ce era bănuț de mai toată lumea – el a mers mai departe, anunțând că al-Nusra și ISI fuzionaseră într-o grupare jihadistă regională

numită Statul Islamic al Irakului și al-Sham (ISIS), denumire care va mai fi tradusă și Statul Islamic al Irakului și Levantului (ISIL).¹²

Nu mulțumesc, a venit replica lui al-Jolani, două zile mai târziu.

Deși plin de respect față de superiorul său din Irak, la care se referea numindu-l „onorabilul șeic”, al-Jolani susținea că nu aprobase fuziunea, ca să nu mai spunem că nici măcar nu știuse de ea din vreme. A mulțumit ISI pentru faptul că își împărțise strâmtoratul buget de operațiuni cu franciza lui siriană și a confirmat că al-Baghdadi îl numise în fruntea al-Nusra. În orice caz, al-Jolani nu a lăsat să plutească nicio umbră de îndoială asupra omului căruia îi era loial – Ayman al-Zawahiri, „Șeful jihadului”, către care își reînnoia public *bayat-ul*, al său și al grupării al-Nusra.¹³

Ce a urmat a fost o scurtă pauză mediatică a al-Nusra și, în consecință, o escaladare a flecărelilor din partea ISIS.¹⁴ Rețeaua oficială media a al-Nusra, *al-Manara al-Bazda* (Farul alb) n-a mai transmis niciun fel de știre, în vreme ce ISIS a început să difuzeze nenumărate filmări, alimentând speculațiile că al-Baghdadi ar fi triumfat în lupta cu al-Jolani. Abia la sfârșitul lunii mai, începutul începutului lunii iunie 2013, al-Zawahiri, asemenea unui tată obosit care încearcă să pună capăt bătăii dintre fiii săi neascultări, a intervenit public.

Într-un comunicat publicat de Al Jazeera, el s-a străduit din răspuțeri să pară imparțial în judecata sa. Al-Baghdadi, spunea, „a greșit când a anunțat înființarea Statului Islamic în Irak și Levant fără a cere permisiunea sau a primi sfatul nostru, și chiar fără a ne înștiința. Dar și al-Jolani a greșit anunțând respingerea Statului Islamic al Irakului și Levantului și dezvăluind legăturile sale cu al-Qaida fără permisiunea noastră și

fără să ne înștiințeze măcar.” Din acest motiv, al-Zawahiri „a dizolvat” ISIS și le-a ordonat atât ISI cât și al-Nusra să se întoarcă în zonele lor geografice inițiale, unul să controleze Irakul, celălalt Siria.¹⁵

Conștient, fără îndoială, că declarația sa nu-i va împiedica pe cei doi locotenenți ai săi să-și reia cearta, al-Zawahiri și-a luat măsuri de precauție suplimentare. El l-a numit pe Abu Khalid al-Suri, „delegatul” al-Qaida în Siria, pe post de arbitru de teren în cazul unor viitoare ciorovăieli ce puteau fi stârnite de decizia lui. De asemenea, în cazul în care al-Nusra ataca ISI, sau invers, al-Zawahiri îl împuternicise pe al-Suri să „organizeze un tribunal bazat pe legea islamică, șaria, pentru a lua decizii în cazul respectiv.”

Al-Suri, care a fost ucis de un atentator sinucigaș în Alep, în februarie 2014 (posibil trimis de ISIS), era un veteran al-Qaida,¹⁶ ca să nu mai pomenim faptul că fusese un alt beneficiar al amnistiei generale decise de al-Assad în 2011. Ajutase la înființarea Harakat Ahrar al-Sham al-Islamiyya (Mișcarea Islamică pentru Oamenii Liberi din Levant), una dintre cele mai puternice grupări din Siria de azi.¹⁷ Înainte de a muri, al-Suri a fost sufletul îndelungatei alianțe operaționale dintre al-Nusra și Ahrar al-Sham.

Al-Zawahiri, apărător al acordului Sykes-Picot

Bănuiala lui al-Zawahiri că tensiunea dintre comandanții săi de pe teren va continua și după intervenția lui părintească s-a dovedit corectă.

Al-Baghdadi a refuzat să se supună deciziei lui și și-a justificat sfidarea afirmând că, insistând asupra distincției dintre pământurile Siriei și cele ale Irakului, al-Zawahiri subscria

la artificialele frontiere de stat trasate de puterile imperiale occidentale la sfârșitul Primului Război Mondial, mai precis prin Acordul Sykes-Picot. Aceasta era o acuzație grea la adresa Șeicului jihadului.

Concepută de sir Mark Sykes, înțelegerea secretă dintre Londra și Paris divizase rămășițele Imperiului Otoman.¹⁸ „Mi-ar plăcea să trag o linie de la *a* din Acra până la ultimul *k* din Kirkuk”, a spus Sykes în fața guvernului britanic în decembrie 1915. În realitate, Acordul Sykes-Picot nu a fost niciodată aplicat așa cum fusese conceput: Mosul, de pildă, urma să se afle în sfera de influență a Franței, dar, în cele din urmă, a devenit parte a Mandatului Britanic din Irak. Însă, în ciuda faptului că era trasat de-a lungul granițelor otomane mai vechi de o sută de ani, pactul a devenit o irezistibilă sursă de nemulțumire pentru generații succesive de baasiști, comuniști, naționaliști pan-arabi și islamiști. Acest acord era, și încă este, o sinecdocă a conspirativelor și duplicităților planuri occidentale pentru Orientul Mijlociu, într-o asemenea măsură încât atunci când ISIS a atacat Mosul în iunie 2014 și a dat jos cu buldozerul bermele care despărțeau Irakul de Siria, a prezentat acest act ca pe o repudiare fizică și simbolică a Acordului Sykes-Picot.¹⁹ Era, de asemenea, o respingere implicită a prevederilor lui al-Zawahiri referitoare la războiul sfânt. Despărțirea lui al-Baghdadi de vârstnicul egipean a fost, din această pricină, mai mult decât rebeliunea unui locotenent împotriva unui general. Emirul ISIS transmitea astfel că șeful său era o fosilă ieșită din uz.

Ruptura dintre al-Nusra și ISIS a dus, în mod direct, la o nouă schimbare în ierarhia regională, ca să nu spunem în cea globală, a jihadismului. Cei mai mulți luptători străini din ierarhia al-Nusra au aderat la ISIS, astfel că ruinele organizației lui al-Jolani au rămas în mare măsură siriene.

Și în Irak, dinamica și natura ISIS au suferit modificări. Al-Baghdadi a adoptat cu toată convingerea gestionarea îndrăznească a imaginii publice inaugurate de al-Zarqawi, extinse apoi de al-Masri și de primul al-Baghdadi, și a irakizat tot mai mult ISI, aducând în eșaloanele sale superioare foști susținători ai lui Saddam.²⁰ Încorporând cadrele inferioare sau de mijloc ale al-Nusra, al-Baghdadi s-a descoperit din nou comandând o și mai internaționalizată armată a terorii, una care acoperea Levantul și Mesopotamia. Astfel că, renunțând la al-Qaida, al-Baghdadi a readus de fapt ISIS la una dintre cele mai timpurii încarnări ale sale în Irak.

Profesoara din Raqqa

Souad Nawfal rememorează momentele în care au luat amploare protestele anti-Assad din Raqqa. Era 15 martie 2012, puțin după moartea lui Ali Babinsky, primul locuitor din această provincie estică a Siriei ucis de militarii regimului. Avea șaptesprezece ani. „L-am îngropat, iar apoi, când am organizat o procesiune funerară și un protest în numele său, au început să tragă în noi și au ucis șaisprezece persoane.”

Ea își amintește, de asemenea, când a început să protesteze împotriva ISIS. „Am început să protestez pentru că l-au luat pe părintele Paolo”, povestește ea, referindu-se la preotul italian iezuit care conducea, de două decenii, o parohie din nordul Damascului și care sprijinise revoluția siriană încă de la începuturile ei. După ce s-a alăturat protestelor din Raqqa, la sfârșitul lunii iulie, a fost răpit de ISIS, iar de atunci nu s-a mai auzit nimic de el. „Paolo era invitatul meu”, i-a spus Nawat, o fostă profesoară, în vârstă de patruzeci de ani, scundă și cu hijab pe cap, una dintre autorii acestei cărți. „Avea obiceiul să încheie

postul de Ramadan în casa mea. Venise să ia atitudine împotriva ISIS. Dorea să se pună capăt asasinatelor și izolării, tuturor acelor lucruri pe care le făcea regimul. A venit să stea de vorbă cu ISIS, și de atunci a dispărut.”

Nawfal a devenit eroina activiștilor moderați sirieni și, deopotrivă, o celebritate de-o clipă pe internet, grație unei înregistrări de patru minute făcute chiar de ea, în care critică vehement ISIS pentru conducerea sa draconică și pentru obscurantismul său religios. Filmul se intitulează *The Woman in Pants*, o referință la refuzul ei de a accepta codul vestimentar impus de ISIS pentru femei. Nawfal spunea că-și petrecuse ultimele două luni protestând împotriva noilor ideologi ai provinciei, despre care ea nu considera doar că pervertesc islamul, ci și că oglindesc imaginea regimurilor totalitare de care ea și colegii ei activiști voiau să scape în primul rând. „Îi tratează oribil pe oameni. Sunt exact ca regimul lui Assad. Îi înfricoșează pe oameni, ca să li se supună.”

Acționând precum poliția secretă în timpul primelor zile ale mișcărilor protestatare, ISIS le-a interzis, de asemenea, civililor din Raqqa să facă fotografii sau să înregistreze comportamente și gesturi provocatoare. „ISIS băteau oamenii în stradă cu cureaua. Dacă umbla cineva prin zonă făcând fotografii «ilegale» ale incidentului, îl arestau. În luna și jumătate cât am protestat în fața sediului lor, nimeni nu mi-a făcut fotografii, pentru că oamenilor le era frică.”

Mișcarea jihadistă a prosperat, crede Nawfal, fiindcă a exploatat sărăcia, analfabetismul și dezastrele războiului din această provincie pentru a intra în grațiile populației. O tehnică extrem de eficientă a fost spălarea pe creier a copiilor din Raqqa. „Oamenii săraci și needucați nu sunt atenți la ce fac copiii lor, și copiii lor de zece ani pleacă de acasă, iar

ISIS promite hrană și bani familiei. Ei cresc copiii aceștia, și îi numesc «șeici», și le dau arme și putere, transformându-i în copii-soldăți. Dar aceștia sunt băieți de zece ani care n-au studiat niciodată teologia, iar acum sunt șeici! Sunt îngrijorată din cauză că acest lucru distruge ceea ce sunt cu adevărat musulmanii și islamul.”

Nawfal ajunsese o prezență zilnică în fața sediului local al ISIS, unde era înjurată, scuipată, bruscată și chiar călcată cu mașina. „Stăteam în fața unei clădiri, când a venit un individ de la ISIS, cu o barbă lungă și albă, care voia să-și parcheze mașina acolo. Dar parcare era imensă. Mi-a ordonat să plec din locul acela. I-am răspuns că n-o voi face. Atunci el a început să mă înjure și să mă ocărăască, însă eu tot n-am vrut să mă mișc. Prin urmare, m-a lovit de două ori cu mașina. Nu foarte tare, doar cât să mă facă să înțeleg mesajul.”

Femeia a continuat: „În fiecare zi îmi puneau un Kalașnikov la cap și mă amenințau că mă împușcă. Eu le spuneam: «Faceți-o. Dacă mă omori pe mine prima, al doilea glonț trebuie să ajungă în capul lui Bashar.» Acest lucru i-a iritat.”

Se prea poate ca îndrăzneala ei să fi stârnit confuzie în rândul takfirilor, dar numai faptul că este o femeie micuță, între două vârste, reprezentând un act de sfidare (în mare măsură) singular pare să fie motivul pentru care încă supraviețuiește și se bucură de o libertate precară, cel puțin până acum. Oricum, ea insistă că a scăpat de mai multe ori tipului distinct de justiție socială aplicată de ISIS, ultima dată după ce a protestat pentru drepturile comunității creștine din Raqqa.

La sfârșitul lui septembrie, ISIS a atacat și a incendiat două biserici din provincie, schimbând crucile de pe turla cu steagul negru al jihadului mondial. În 25 septembrie, au procedat la fel cu biserica catolică din Sayidat al-Bishara, după care

aproximativ douăzeci de oameni au mers acolo pentru a protesta. „Le-am spus: «Ce faceți aici? Duceți-vă la sediul lor!»”, povestește Nawfal. A organizat un marș, iar unii dintre protestatari au urmat-o, însă când a ajuns în fața sediului ISIS a descoperit că rămăsese singură. Toți cei care veneau în urma ei fugiseră de frică. O zi mai târziu, a fost atacată o altă biserică; Nawfal a ieșit iar să demonstreze, după ce a auzit că mai mulți oameni fuseseră arestați. De data aceasta purta o pancartă pe care scria: „Iertați-mă”. Mesajul era adresat familiei ei, deoarece era sigură că va fi ucisă sau răpită în ziua aceea. „La început au încercat să mă sperie, ca să plec de-acolo. Au pus o bombă lângă mine. Am stat pe loc zece minute, apoi a venit un membru ISIS de șaisprezece ani și mi-a spus că sunt o necredincioasă, după care s-a întors către ceilalți membri ISIS și i-a întrebat: «De ce o lăsați să trăiască?» Era gata să mă omoare, dar se pare că fuseseră date ordine ca nimeni să nu-mi vorbească. După cinci minute, a venit o mașină echipată cu tunuri și mitraliere. Cineva a sărit din ea și a început să mă tragă de mână, lovindu-mă în umăr. Altă persoană m-a scuipat și a început să mă înjure. În momentele acelea, am crezut că totul s-a terminat. Am început să strig la sirienii din jurul meu. Am strigat: «Sunteți fericiți, sirieni? Priviți ce-mi fac. Uitați-vă la femei, cum le violează, cum le atacă, iar voi stați acolo privind.»”

Nawfal ne-a mărturisit că iese să protesteze doar atâta timp cât cei de pe stradă nu o recunosc.

În clipa în care este văzută de un militant ISIS, pleacă. Nu stă în același loc, se mută din casă în casă, o fugară în propriul oraș. Nu crede că situația de acum se va schimba în viitorul apropiat. „Dacă oamenilor le este frică, Raqqa nu se va mai

elibera de ISIS. Câtă vreme ISIS continuă să folosească tacticile regimului, nu se va elibera.”

Ulterior, Nawfal a fugit în Turcia.

Sahwa siriană

Sunt mii de sirieni ca Nawfal, care au opus rezistență în calea ISIS, în Raqqa sau în alte părți. Criticile pe care le-a adus Abu Jarir al-Shamali operațiunii al-Qaida din Waziristan – că întregul teritoriu era supus mai degrabă triburilor păștune decât mujahedinilor – se potriveau obsesiei ISIS față de *sahwat*, fie ele în Irak sau în Siria. În mod paradoxal, încercând să zădărnicească o Deșteptare, a reușit să declanșeze una.

În 11 iunie 2013, Kamal Hamami, comandant al Consiliului Militar Suprem al FSA, a fost împușcat mortal de ucigașii ISIS la un punct de control din Latakia.²¹ Deși tensiunile au crescut în urma acestui incident – „Vom mătura podelele cu ei”, declara un comandant FSA pentru Reuters ²²– evenimentul a fost mușamalizat de îndată, iar cazul uciderii lui Hamami a fost trimis unui tribunal șaria pentru „investigație”. La fel, când ISIS l-a decapitat în mod „accidental” pe Mohammed Fares, un comandant din Ahrar al-Sham, crezând că era membru al milițiilor irakiene šiite (se spune că ar fi rostit niște rugăciuni šiite în somn), ISIS a cerut „înțelegere și iertare”, pentru a preveni un război devastator.²³ Nici ISIS și niciuna dintre grupările rebele sau islamiste nu doreau declanșarea unui război civil în timpul altui război civil. Și cu toate că mulți rebeli FSA considerau că stăpânirea draconică a ISIS reprezintă, pe termen lung, un pericol pentru Siria, au înțeles de asemenea, că de *sahwa*-care-vine-prea-devreme nu profită decât un singur om: Bashar al-Assad, care fie se va așeza mai bine și va urmări

cum opoziția se devorează de una singură, fie va contribui la această autocanibalizare, ajutând ISIS să atace FSA.

Acestea fiind zise, ISIS părea să încerce să provoace o ripostă. A răpit respectabili activiști ai opoziției²⁴, a terorizat civilii din teritoriile cucerite, a înființat puncte de control monopoliste, care erau mai degrabă puncte pentru controlul facțiunilor rivale²⁵ și i-a atacat pe rebelii sirieni. În 1 august 2013, de pildă, ISIS a trimis o mașină încărcată cu explozibili la baza militară a grupării Ahfad al-Rasoul (Nepoții Profetului) din Raqqa, ucigând 30 de persoane.²⁶ Ulterior, ISIS a alungat brigada din oraș.²⁷

Spre sfârșitul lunii decembrie 2013, locuitorii orașului Maarat al-Numan, situat în provincia siriană Idlib, au organizat un protest pentru susținerea unei unități a rebelilor împotriva regimului al-Assad – și pentru eliberarea unui ofițer FSA, locotenent-colonelul Ahmad Saoud, care fusese răpit cu câteva zile înainte de ISIS, la un punct de control.²⁸ Și mai curios e faptul că Saoud, un dezertor din armata siriană, călătorea cu escortă către baza aeriană de la Taftanaz, din Idlib, pentru a se întâlni cu membrii ISIS și a negocia predarea materialului militar – inclusiv rachete antiaeriene – pe care acesta din urmă le furase de la Fursan al-Haqq, o facțiune FSA. Saoud reprezenta, de asemenea, Consiliul Militar din Idlib – o adunare regională formată din toate grupările rebele din provincie – care ceruse public ca ISIS să elibereze toți civilii pe care-i răpise și să accepte judecarea tuturor conflictelor civile sau criminale pe care le-ar fi avut cu rebelii în cadrul unor tribunale șaria reprezentative. Astfel că răpirea lui Saoud s-a petrecut chiar în timp ce încerca să negocieze un compromis cu ISIS. Protestul organizat în Maarat al-Numan pentru susținerea sa a avut efectul scontat: la câteva ore după manifestații, Saoud a fost eliberat,

devenind astfel primul ofițer FSA care a părăsit viu închisoarea celor din ISIS.

Apoi, în 29 decembrie, ISIS a atacat câteva organizații de presă disidente din Kanfranbel, un oraș din nord-vestul provinciei Idlib, care reușiseră cumva, de-a lungul a doi ani de bombardamente și de proliferare a jihadismului, să păstreze principiile democratice aflate la rădăcinile revoltei siriene inițiale. Printre clădirile vizate s-a aflat Centrul de Media Kafranbel²⁹, condus de Raed Fares, în vârstă de patruzeci și unu de ani, artist ale cărui postere și sloganuri prorevoluționare – scrise toate într-o engleză colocvială și făcând deseori trimiteri mucalite la cultura occidentală populară – au făcut ca revoluția arabă să devină inteligibilă și publicului non-arab din întreaga lume. Într-un poster celebru, faimoasa scenă „Sunt regele lumii” din filmul Titanic era reprodusă cu Vladimir Putin distribuit în rolul lui Leonardo DiCaprio și cu Bashar al-Assad, în cel al lui Kate Winslet. Ulterior, Fares a început să compare degradarea trupelor ISIS cu cea a regimului, făcând din ei adversarii gemeni ai poporului sirian.³⁰

Cu câteva ore înainte de atacul ISIS, Centrul Media al lui Fares transmisese o emisiune radio în care prezenta femeii siriene discutând despre recente lor divorțuri. A fost prea mult pentru takfiri, care au răpit șase dintre angajații lui Fares (au fost eliberați două ore mai târziu) și au furat sau distrus computerele și aparatura radio a centrului.

„Motivul pentru care Kafranbel a devenit important este că sprijină stăruitor și fără ezitare revoluția, în toate aspectele sale – fie că e vorba despre revoluția nonviolentă ori cea armată, fie că este vorba despre activitățile umanitare sau despre eforturile societății civile”, ne-a declarat Fares.³¹ „Regimul, când spunem ceva în opoziție cu el, ne bombardează.

ISIS, când facem un desen împotriva sa, vine și ne atacă Centrul Media.” (Nu mult după acest interviu pe care i l-am luat în Statele Unite, ISIS a încercat să-l asasineze în Idlib. A fost lovit de mai multe gloanțe, însă rănilor nu i-au fost fatale și a supraviețuit.)

În ziua Anului Nou 2014, ISIS a întins coarda în Siria, ucigându-l pe Hussein al-Suleiman, sau Abu Rayyan, un medic respectat și comandant în Ahrar al-Sham.³² Ca și Saoud, Abu Rayyan a fost răpit în timp ce mergea la o negociere cu membrii ISIS. A fost închis vreme de douăzeci de zile și torturat îngrozitor înainte de a fi împușcat. Imagini cu trupul său mutilat au circulat pe paginile de socializare, ultragiindu-i chiar și pe susținătorii Ahrar al-Sham care îndemnaseră până atunci la răbdare și reconciliere cu ISIS. Brigada a acuzat Statul Islamic că întrecuse chiar și barbariile Mukhabarat-ului lui al-Assad și a avertizat că „dacă ISIS continuă să evite recurgerea la un organism judiciar independent pentru a-i nedreptăți pe alții, revoluția și jihadul vor cădea în mlaștina luptelor interne, unde prima care va pierde va fi Revoluția Siriană.”³³

În 2 ianuarie, ISIS va lovi o altă clădire FSA, de data aceasta la Atareb, Alep, făcându-i astfel să intre în alinață cu FSA chiar și pe luptătorii islamiști. Frontul Islamic, care cu nici o lună înainte confiscase un întreg depozit FSA, plin cu arme și provizii, situat în satul Atmeh din provincia Idlib, și-a declarat solidaritatea cu tovarășii lor, victime ale jihadiștilor fanatizați. „Ne adresăm prin aceasta Statului Islamic, cerându-i să se retragă de îndată din orașul al-Atareb”, spuneau membrii Frontului Islamic într-o declarație de presă³⁴, „și să pună capăt uciderii luptătorilor pe baza unor acuzații false, precum și să restituie toate proprietățile și bazele confiscate pe nedrept proprietarilor legitimi. Ei trebuie să accepte de asemenea legea lui

Dumnezeu, consimțind ca judecățile înfăptuite de tribunale religioase independente să soluționeze conflictele care apar între ei și restul facțiunilor. Reamintim ISIS că aceia care au eliberat la început al-Atareb și suburbiile din Alep în general sunt cei împotriva cărora luptați voi acum.”

Pe atunci, locotenent-colonelul Ahmad Saoud își unise forțele cu o nouă formațiune rebelă, cunoscută sub numele de Frontul Revoluționar Sirian, care pretindea că strânsese sub umbrela ei nu mai puțin de douăzeci de facțiuni separate aparținând de Consiliul Militar din Idlib. Acest nou front principal, ne-a spus Saoud, fusese înființat cu un singur scop: „Să lupte împotriva ISIS.”³⁵

Ultimul grup care s-a alăturat acestei nou-înfiripate mișcări *sahwa* din nordul Siriei a fost Armata Mujahedinilor, alianța formată din opt brigăzi rebele care-și aveau bazele în Alep.³⁶ „Noi, Armata Mujahedinilor”, spuneau ei în declarația de aderare, „promitem să ne apărăm pe noi, onoarea, averea și pământurile noastre și să luptăm împotriva (ISIS) până când aceasta își va anunța desființarea”. Armata Mujahedinilor îi soma pe membrii ISIS să facă o alegere clară: fie dezertează și se înscriu în mișcarea rebelilor, fie își predau armele și părăsesc Siria.

Ceea ce a început sub forma unor conflicte locale s-a transformat într-o masivă campanie armată împotriva ISIS, condusă de Frontul Islamic, de Frontul Revoluționarilor Sirieni și de Armata Mujahedinilor, care au măturat ISIS din pozițiile lor avantajoase, de pe mai tot cuprinsul nordului Siriei. Această campanie a coincis cu intensificarea protestelor populare anti-ISIS din Idlib și Alep, pe care gruparea a încercat să le curme împușcându-i pe protestatari.

După cum s-au temut cei din FSA, regimul lui al-Assad nu a rămas neutru în această sângeroasă luptă și a intervenit

susținându-i în mod clar pe cei din ISIS. În vreme ce luptele la sol continuau, aviația militară sirană a bombardat zonele din care ISIS tocmai fusese alungat, lovind ținte FSA sau ale Frontului Islamic, asta când nu lovea civili, dând apă la moară acuzațiilor că ISIS nu era altceva decât un servitor al regimului.

În 4 ianuarie, după expirarea termenului de 24 de ore stabilit de FSA pentru ca ISIS să se predea și să părăsească Siria, 200 de jihadiști au fost arestați. ISIS a executat civili și rebeli și a recurs la mașini-capcană și la bombardarea teritoriilor deținute de rebeli. Într-un comunicat disperat, aparent pentru a iniția procesul de pace, ISIS a făcut trei cereri: să fie deblocate toate drumurile din orașe și sate, să nu fie arestat, insultat sau rănit niciun luptător ISIS și toți deținuții ISIS și luptătorii străini din alte grupuri să fie eliberați imediat. Dacă nu îi erau îndeplinite aceste cereri, ISIS va da ordin general de retragere de pe liniile de front unde lupta împotriva regimului – adică va reda teritoriile respective regimului al-Assad.³⁷

În 5 ianuarie, Frontul Islamic a anunțat că nu avea de ales decât să întoarcă armele împotriva fostului său aliat;³⁸ fusese „împins” în bătălie și, cu toate că inițial își propusese să le ureze bun-venit luptătorilor străini care ofereau asistență în lupta împotriva lui al-Assad, „nu va accepta niciun grup care susținea despre sine că era un stat”. Atareb a fost recucerit de rebeli, iar steagul negru al ISIS a fost înlocuit cu tricolorul Eliberării Siriene. Un activist din cadrul rețelei de știri Shaam din Raqqa susținea că rebelii au „eliberat mai mult de 80% din zona rurală a provinciei Idlib și 65% din Alep și zona rurală a acestuia”. Altul declara că „s-a terminat cu Statul lui Baghdadi”, o predicție care s-a dovedit a fi mult prea optimistă.

La sfârșitul primei săptămâni din ianuarie, al-Nusra conducea atacul împotriva ISIS la sediile sale regionale din orașul

Raqqa, alături de Ahrar al-Sham. Aproximativ 50 de ostatici sirieni deținuți de ISIS au fost eliberați dintr-un atelier auto din Raqqa, transformat într-o închisoare improvizată. Printre ei se afla și unul dintre mulții jurnaliști străini care fuseseră ținuti în captivitate de această grupare, fotografur turc Bunyamin Aygun, răpit cu o lună înainte. Două biserici care fuseseră incendiate sau confiscate de ISIS au fost „eliberate” și ele de luptătorii al-Nusra, care au anunțat că intenționau să le restaureze, pentru a putea fi folosite de creștini.

Un armistițiu șubred între ISIS, pe de-o parte, și al-Nusra și Ahrar al-Sham, de cealaltă parte, părea să coboare puțin temperatura din suburbiile Alepului, la fel și retragerea ISIS din zonele strategice de la granița cu Turcia, inclusiv din Atmeh și al-Dana.³⁹

Al-Jolani a dat vina pe ISIS pentru săptămâna de *fitna* care zguduise nordul Siriei⁴⁰, dar a cerut ca, pe lângă încetarea focului, să fie înființate consilii legale independente pentru a soluționa disputele. De asemenea, a afirmat că „trebuie făcute schimburi de prizonieri între toate părțile implicate în conflict... iar drumurile să fie deschise pentru toată lumea.”

Pe întreaga durată a scurtei *sahwa* siriene – o Deșteptare care a adus ca prin minune franciza oficială al-Qaida de partea inițiatorilor – ISIS a lansat un slogan provocator: *Baqiyya wa tatamaddad* (Rămânem și ne extindem), promițând să înfrângă această mișcare populară care i se împotriva și să se extindă în Peninsula Arabă.⁴¹ Ulterior, ISIS a bombardat baza grupării Ahrar al-Sham din Mayadeen, provincia Deir Ezzor, în apropierea graniței irakiene, iar purtătorul său de cuvânt, al-Adnani, le-a declarat război rebelilor, amenințând cu atacuri sinucigașe și mașini-capcană împotriva sirienilor.

În plin război fratricid (*fitna*), pe de altă parte, au început să apară tensiuni și dezacorduri între grupările islamiste care

luptau împotriva ISIS. Abu Omar al-Shishani, pe atunci comandant ISIS în Alep, a semnat un armistițiu cu Abu Khalid al-Suri, delegatul lui al-Zawahiri în Siria, care acționa în numele grupărilor Ahrar al-Sham și al-Nusra.⁴² Pentru moment, între jihadiști se instaurase calmul.

Ruptura dintre al-Nusra și ISIS

Dar deteriorarea relației dintre al-Nusra și ISIS era ireparabilă. În data de 2 februarie 2014, al-Qaida a încheiat oficial colaborarea cu ISIS, făcând o declarație publică. „ISIS nu mai este o ramură a grupării Qaidat al-Jihad (numele oficial al-Qaida), nu mai avem cu ei niciun fel de relație, iar gruparea nu este responsabilă pentru acțiunile sale.”⁴³

Unul dintre jihadiștii care au trecut granița irakiano-siriană alături de al-Jolani în timpul Ramadanului, în 2011, era Abu Maria al-Qahtani. Numele său real era Maysara al-Juburi, fiind activ pe Twitter ca exponent de seamă pentru viziunea al-Nusra, în special pe tema certurilor de familie în desfășurare cu ISIS, din care al-Qahtani dezertase după ce fusese unul dintre comandanții importanți ai acestuia.⁴⁴ „Se zvonește că ar fi fost agent de circulație înainte să devină șeful militar al-Nusra în Deir Ezzor”, ne spune Laith Alkhouri. „A acuzat ISIS că a distrus jihadul din Irak și Siria. Îi numea pe membrii grupării «degenerați».”

Caracteristicile acestui divorț au fost evidente pe tot parcursul asocierii lor. Erau deja observabile din 1999, de la ciudata primă întâlnire dintre bin Laden și al-Zarqawi, în Kandahar, și de-a lungul furtunoasei istorii de unsprezece ani a AQI. Și cu toate că al-Nusra și ISIS au cooperat tactic după momentul rupturii, ajungând, se spune, la unele forme de reconciliere în fața atacurilor aeriene întreprinse de coalitiție împotriva celor

două grupări, posibilitatea unei apropieri pe scară largă este redusă. Cel mai recent număr din *Dabiq* nu ascunde faptul că ISIS consideră că al-Qaida și-a pierdut energia jihadului și că Statul Islamic însuși este moștenitorul mesajului lui bin Laden. Diferențele sunt prea adânci și prea multe acum, după spusele lui Alkhouri. „ISIS o ia pe calea de extremă-dreapta ultraconservatoare. Este legitim să-i ucizi pe cei a căror agresiune nu o poți respinge altfel. Jolani este unul dintre tipii aceștia. Se spune chiar că Baghdadi a promis că-l va ucide. ISIS îi declară apostati pe musulmanii care nici nu-și dau seama că au comis vreo greșeală. De pildă, dacă ai insultat divinitatea folosind o expresie argotică, îți vor tăia capul chiar dacă nu știai că insulti în acest fel divinitatea.”

O altă discrepanță importantă este cea referitoare la dilema „oul sau găina” în legătură cu întemeierea Statului Islamic. Pentru ISIS, legitimitatea teocratică urmează capturării și administrării terenului. Mai întâi „eliberezi” poporul, apoi întemeiezi guvernul. Pentru al-Qaida, lucrurile stau invers; șaria se aplică înainte ca războiul sfânt să înlăture regimul *taghut* (tiranic).

ISIS susține în continuare că al-Zarqawi gândise un proces în cinci faze pentru întemeierea Califatului și că realizase deja trei dintre ele atunci când al-Baghdadi a intrat în scenă: emigrarea luptătorilor străini în țara jihadului (*hijrah*), încadrarea lor în ierarhia unei armate (*jama'ah*) și subminarea idolatriilor (cam toată lumea, mai puțin oamenii lui Zarqawi și aliații acestora).⁴⁵

Acuzații jihadiste

Unul dintre cele mai curioase epifenomene ale acestei rup-turi este să-i vezi pe loialiștii lui Jolani acuzându-i pe cei ai lui Baghdadi că lucrează pentru adversar. Mulți susținători ai grupării al-Nusra au invocat faptul că aviația militară siriană s-a

abținut în mare măsură, vreme de aproape un an (2013-2014), să bombardeze instalațiile ISIS, ostentativ de vizibile la Raqqa. Al-Nusra are dreptate.

Un studiu recent efectuat de Carter Center⁴⁶ stabilește că, anterior înaintării militare a ISIS prin Siria și Irak, în iulie și august 2014, trupele regimului s-au abținut „în mare măsură să atace (ISIS) dacă nu erau direct amenințate... Anterior ofensivei (ISIS), guvernul sirian își îndreptase peste 90% din totalul raidurilor aeriene împotriva pozițiilor trupelor de opoziție.”

Damascul însuși a recunoscut că în cea mai mare parte din 2013 și 2014 a lăsat ISIS în pace, concentrându-și campania aeriană împotriva FSA și a altor grupări rebele⁴⁷ – pentru simplul motiv că a lăsa niște teroriști îmbrăcați în negru să mișune pe lângă o capitală provincială, crucificând și decapitând oameni, reprezintă o propagandă extraordinară. Un consilier al regimului a declarat pentru *New York Times* că ignorarea ținutelor ISIS i-a transformat pe toți insurgenții în extremiști.⁴⁸

Am văzut, de asemenea, cum a ales regimul să trateze cu terorismul prin infiltrare. Un dezertor din perioada de început a ISIS i-a mărturisit lui Arwa Damon de la CNN, în februarie 2012, că a fost martor al momentului în care emirii care-i antrenau le-au spus unor atentatori sinucigași că vor merge să atace resorturi ale regimului. În realitate, erau trimiși în misiuni sinucigașe împotriva altor rebeli. „Erau o mulțime de locuri pe care le-am fi putut cuceri fără să pierdem luptători”, spunea dezertorul Abu Ammara, „dar primeam ordin de retragere”.

Parte din acest comportament s-ar putea datora dependenței financiare a ISIS de vânzarea petrolului sirian înapoi către regim.⁴⁹ După cum a declarat pentru *Daily Telegraph* o sursă din cadrul serviciilor de informații occidentale⁵⁰, în ianuarie 2104, cu o lună înainte ca al-Qaida să rupă în mod oficial

legăturile cu ISIS: „Regimul plătește al-Nusra ca să protejeze conductele de petrol și gaz aflate sub controlul său în nordul și estul țării și permite, de asemenea, transportul petrolului către zonele controlate de regim. Începem de asemenea să primim probe în legătură cu existența instalațiilor de petrol și gaze aflate sub controlul ISIS.”

„Indiferent ce ar putea crede Bashar al-Assad și Abu Bakr al-Baghdadi unul despre celălalt”, scria Frederic Hof, fost consilier pe probleme siriene în cadrul Departamentului de Stat, „prioritatea lor tactică numărul unu este aceeași: să distrugă opoziția siriană naționalistă față de regimul Assad.”⁵¹

Alkhouri spune că acuzația înțelegerii secrete sau a conspirației ISIS cu regimul este larg răspândită în cercurile al-Qaida. „Acum cinci sau șase săptămâni, mi-a căzut în mână un document – persoana care mi l-a arătat spunea că provine de la Serviciile Secrete Aviatice – în care se spunea că Serviciile Siriene de Informații au aproximativ 250 de informatori în ierarhia ISIS. Acest lucru nici măcar nu m-a mirat. Îmi place să fac inginerie inversă. Cum probez asta eliminând zgomotul de fond? Iată ceea ce se vede: de multe luni, ISIS a fost în situația de a ataca soldații regimului, dar a ales să n-o facă, preferând în schimb să transfere, literalmente, sute dintre luptătorii săi către alte zone din Siria, care fuseseră eliberate de FSA, Nusra și alte brigăzi islamiste. De ce face ISIS lucrul acesta? Nusra spune că pentru a-și extinde puterea: «Lasă-i pe ceilalți luptători să alunge regimul sau să fie alungați de el, noi venim și controlăm terenul după ce munca grea a luat sfârșit.»”

Pe Twitter, un cont popular cunoscut sub numele de Baghdadi Leaks bârfește pe marginea a ceea ce pretinde că este informație din interiorul ISIS – oferind date, printre altele, și despre istoria secretă a emirului. Nimeni nu știe cine

se află în spatele contului Twitter, însă este posibil să fie un agent al-Qaida sau un afiliat, ori poate un dezertor din ISIS care încearcă să-i facă de râs pe foștii săi tovarăși, etalându-le public rufele murdare. Portretul lui al-Baghdadi este acela al unui membru de la mijlocul ierarhiei ISI, între 2006 și 2010, a cărui ascensiune a survenit după ce și-a folosit casa pe post de cutie poștală pentru corespondența secretă dintre luptători și comandanții lor. „Treaba lui era, după cum se pare, aceea a unui mijlocitor”, spunea Alkhouri. „Dacă acest lucru este adevărat, atunci cu siguranță avea acces la informații secrete – datele operațiunilor, revendicări ale responsabilității pentru diferite acțiuni, structura Consiliului Consultativ al ISIS, cine deținea puterea și cine nu. Și asta înseamnă că era, de asemenea, informat în legătură cu modul în care controlau Serviciile Siriene de Informații traseele de infiltrare în Irak. Aceasta este modalitatea în care Nusra vrea să-l facă de râs. «Baghdadi a spus despre Zawahiri că e colaboraționist, un susținător al Acordului Sykes-Picot? E, na, uite cine vorbește!»”

Capitolul 13

Șantajul șeicilor

ISIS racolează triburile

„Terenul este fundamental în operațiunile de luptă la sol”, spune Jim Hickey, colonel în armata Statelor Unite care a ajutat la capturarea lui Saddam în 2003. „Irakul este o societate tribală, iar triburile sunt legate de diverse bucăți de teren. Asta va modela dramatic luptele. La fel s-a întâmplat când britanicii erau acolo, în timpul Primului și al celui de-al Doilea Război Mondial. Istoria s-a repetat și când am ajuns noi.”

Cam același lucru se poate spune despre Jazira¹, care a fost în ultimii doi ani bastionul strategic al ISIS, și despre motivul legăturii sale inextricabile cu Siria. La urma-urmei, acolo și-a avut casa conspirativă Abu Ghadiyah, pe acolo treceau rutele de evadare pentru diverși transfugi și tot acolo și-au stabilit avanposturile „emirii de frontieră” AQI.

Regimurile baasiste din Siria și Irak percepeau în mod diferit triburile, și tot diferit le și tratau. Înainte de război, canalele de televiziune de stat din Irak prezentau cu ostentație tradițiile și folclorul triburilor, iar Saddam personal socializa atât cu șeicii sunniți, cât și cu cei șiiți, acordându-le diferite privilegii – cum ar fi drepturi de contrabandă și controlul pieței gri – în schimbul neclintitei lor fidelități. Tocmai acest sistem de patronaj împământenit voia AQI, în mod contraproductiv,

să-l distrugă la mijlocul anilor 2000, determinând declanșarea *sahwa* în Irak.²

În Siria, în schimb, regimurile Assad au fost în general ambivalente față de triburi și strategic inepte în cooptarea lor. E adevărat, regimul a exploatat triburile în mod oportunist, pentru a crea falii sociale la comandă, cum s-a întâmplat când a arabizat zonele dominate de kurzi din nordul Siriei, pentru a controla mai bine naționalismul năvălaș al acestora. În orice caz, familia Assad nu a considerat vechile confederații filiale din hinterland-ul deșertic al țării la fel de semnificative sau importante cum le-a considerat Saddam pe cele irakiene.

Încă de apariția sa în anii '60, ramura siriană a Partidului Baas a văzut în triburi un pericol dublu: în primul rând, legăturile tribale dintre clanurile din estul Siriei și nord-vestul Irakului erau considerate un potențial avantaj pentru ramura irakiană rivală. În al doilea rând, în special în anii ascensiunii la putere, Partidul Baas considerase că tribalismul „retrograd” se afla în antiteză cu ideologia „progresistă” a partidului.³

Relația stângace a Damascului cu triburile a revenit pentru a bântui puterea în momentul izbucnirii revoltei siriene. Multe dintre demonstrațiile inițiale din Deraa, de exemplu, au fost declanșate de legăturile tribale, iar mesajul era transmis tot prin intermediul unei retorici tribale. Protestatarii cereau *fazaat houran*, ajutor colectiv pentru populația din valea Houran, unde se află Deraa.⁴ Când forțele de securitate siriene au folosit violența pentru a suprima demonstrațiile, locuitorii din Deraa și-au chemat „verișorii” din Golf să le sară în ajutor.

Rețelele tribale au jucat un rol și mai pronunțat după ce rebeliunea a căpătat o dimensiune militară, la începutul lui 2012. Cei care colectau fonduri au ajutat grupările armate ale rebelilor din diferite părți ale țării, apelând la rudele de peste graniță, în special la cele din Arabia Saudită, Kuwait și Bahrain.

Membrii tribului Ugaidat din Homs, de pildă, vor lua legătura cu tovarășii lor din clanul Ugaidat. Aceștia proveneau din estul Siriei, locuiau în Golf și aveau un acces mai rapid la colectarea banilor. Au fost formate unele coalitii de rebeli pan-sirieni, în parte grație legăturilor tribale. Brigada Ahfat al-Rasoul era condusă de Maher al-Nuaimi din Homs și de Saddam al-Jamal din Deir Ezzor, amândoi aparținând aceluiași trib. „Am fost contactați de oameni din al-Waar al Qadeem și al-Dar al Kabeer din Homs și de alții, din zonele rurale din Hama și Damasc”, ne-a spus un membru FSA care se ocupă cu administrarea financiară a grupării. „Ne cunoaștem datorită legăturilor dintre triburi.”

Ceea ce a pornit ca o victorie a revoluției a devenit în curând una dintre diformitățile sale jihadiste. Câțiva factori explică achizițiile făcute de al-Qaida și ISIS în regiunile tribale ale Siriei. Cea mai mare concentrație de triburi se înregistrează în Deir Ezzor, Hasaka, Raqqa și Deraa; aici se află 90% din populația fiecărei regiuni în parte. Se mai află, de asemenea, aproximativ 2 000 000 în districtele rurale din Alep. Per total, triburile constituie 30% din populația totală a Siriei și locuiesc pe circa 60% din teritoriul țării.⁵ Cu alte cuvinte, triburile sunt constrânse să trăiască în zona rurală, acolo unde insurgenții au descoperit că e mai ușor să circule și să campeze. Ca și în Irak, aici tind oamenii lui Zarqawi să se adune când sunt alungați din zona urbană, și tot aici pun la cale ofensivele majore împotriva grupărilor rivale.

Revanșa lui al-Rafdan

În 2012, tribalismul sirian a fost exploatat cel mai eficient de Jabhat al-Nusra, pe atunci încă parte a ISI. Una dintre primele celule al-Nusra din Siria a fost într-o mică localitate din

Deir Ezzor, cunoscută ca al-Ghariba, unde aproape toți locuitorii aparțin aceleiași familii. Pentru că Deir Ezzor leagă Siria de Irak, multor locuitori din al-Ghariba li s-a părut simplu să se alăture insurgenței irakiene în 2003 și 2004, îmbibându-se astfel cu propagandă zarqawistă.⁶

Regimul al-Assad a descoperit celula al-Nusra din al-Ghariba în ianuarie 2012 și a eliminat-o aproape total, ucigând zeci de membri ai acesteia. Al-Nusra și-a mutat cartierul general într-un oraș din apropiere, al-Shuhail, care era de multă vreme centrul contrabandei cu arme între Irak și Siria. Orașul a primit numele după tribul care-l populează. Multe familii rezidente au conexiuni adânc înrădăcinate în salafism. Membrii familiei Hajr, de pildă, au aderat la Avangarda Luptătoare, un grup ce a înfruntat regimul din Hama, ca parte a revoltelor Frăției Musulmane din anii '70 și '80. După ce Statele Unite au invadat Irakul, mulți oameni din neamul Hajr s-au alăturat insurgenței sunnite. Și după revolta siriană, când al-Nusra s-a infiltrat în Siria, zeci de membri ai familiei Hajr s-au alăturat embrionarei francize AQI. Cândva în vara lui 2012, orașul era în fapt condus de al-Nusra, primind porecla de Shuhailistan.⁷

„Dacă spui lucruri negative despre Jabhat al-Nusra, insultă de fapt orașul Shuhail”, susținea Amir al-Dandal, membru al unui important trib din Deir Ezzor și organizator al FSA. Chiar și nimicitorul război dintre al-Nusra și ISIS a căpătat o nuanță tribală. În aprilie 2013, al-Nusra și Jaish Muta, alt grup rebel din Shuhail, au luptat împotriva membrilor clanului al-Bu Assaf, parte a tribului Albu Saraya, care este al treilea ca mărime în Deir Ezzor. Membrii al-Bu Assaf au sprijinit mai târziu ISIS în timpul conflictului.

De asemenea, când Aamer al-Rafdan, unul dintre membrii de seamă ai al-Nusra, a dezertat aderând la ISIS după ruptură,

nu a făcut-o neapărat din rațiuni ideologice, ci mai degrabă pe baza unei supuneri patriliniare. Al-Rafdan făcea parte din al-Bekayyir, un trib din Jedid Ugaidat, care se afla de decenii în conflict cu cei din Shuhail. După ce al-Rafdan a sărit în barca lor, cei din ISIS au putut prelua controlul uzinei de gaz Conoco din Mayadeen, provincia Deir Ezzor, furnizându-le valoroasa resursă oamenilor lui al-Baghdadi și exacerband ceea ce a fost o lungă dispută teritorială între al-Bekayyir și cei din Shuhail. „Lupta era legată în întregime de triburi, nu de politica jihadistă, și s-a soluționat conform legilor tribale”, spunea al-Dandal. „În cele din urmă, s-a pus capăt tensiunilor când al-Bekayyir și cei din Shuhail au înțeles că orice conflict va duce la probleme și mai mari în viitor. Problema s-a rezolvat fără intervenția ISIS sau al-Nusra. „Armistițiul a durat oricum puțin. Shuhail i-a alungat pe al-Rafdan și pe membrii ISIS din Jedid Ugaidat. Apoi, în iulie 2014, ISIS a cucerit tribul Shuhail, eveniment care a avut un ecou uriaș în toată regiunea Deir Ezzor.

Mai multe orașe și sate au fost cucerite de atacul fulgerător al jihadiștilor. Fayyad al-Tayih, fost membru al-Nusra, care s-a alăturat ISIS în decembrie 2013, ne-a spus: „De la început am considerat că al-Shuhail era adevărata problemă. Dacă-i cucerăm, toți ceilalți ni s-ar fi predat.”

Triumfător, al-Rafdan a început să se răzbune. Le-a impus condiții dure celor din Shuhail, exilând câțiva membri ai tribului pentru o perioadă de trei luni. (Chiar și aceasta era o formă de pedeapsă cu semnificații tribale.) Căderea orașului și a tribului a marcat un final categoric pentru afacerile al-Nusra în estul Siriei, garantând ISIS un control mai mult sau mai puțin total asupra provinciei Deir Ezzor.

Jefuirea regiunii a fost una remarcabilă, dat fiind faptul că Jedid Ugaidat fusese singurul loc în care ISIS reușise să-și facă

simțită prezența prin propriile puteri, însă i-a îndepărtat pe oameni într-atât de mult încât a și fost alungat pentru o vreme.

Banii vorbesc

Alungarea grupării al-Nusra din Deir Ezzor s-a produs, de asemenea, din rațiuni de aprovizionare, mai precis din cauza luptei pentru controlul resurselor de energie ale provinciei. Tribul Albu Ezzedine a cerut altui clan, al-Dhaher, care era loial grupării al-Nusra, să împartă banii câștigați din contra-banda cu petrolul furat de pe câmpul petrolifer al-Omar, situat într-o regiune deșertică din apropiere de Shuhail. Când al-Nusra a refuzat și și-a revendicat întregul câștig, membrii tribului Albu Ezzedine au aderat la ISIS.

După cum era de așteptat, *sahwa* a prins rădăcini în regiuni unde ISIS avea puține sau inexistente legături organice cu oamenii locului. Preluarea en gros a orașului Raqqa se datorează în mare măsură faptului că această zonă, mai mult ca oricare alta, a fost practic ocupată de venetici care au luptat și respins trupele răzlețe ale regimului în 2013. Înainte nu exista o infrastructură locală a rebelilor, și singura provocare militară căreia a trebuit să-i facă față ISIS în Raqqa a venit de la Ahrar al-Sham și al-Nusra, care-și epuizaseră semnificativ forțele după ce mulți oameni dezertaseră, înrolându-se în ISIS în urma divorțului de al-Qaida.

Rebelii din Idlib, Alep, zona rurală a Damascului și Deir Ezzor, pe de altă parte, luptaseră cu forțele regimului și guver-naseră într-o măsură mai mică sau mai mare zonele eliberate, vreme de un an, înainte ca ISIS să apară pur și simplu în aceste zone pentru a-i cuceri pe cuceritori.

În Irak, domnia ISIS a fost caracterizată, în mare măsură, de aceeași dihotomie indigen-străin. În Mosul, localnicii s-au îndepărtat de jihadiștii care veniseră din Tal Afar, orașul de frontieră unde AQI opusese rezistență în fața trupelor Statelor Unite în 2005, trimitând în liniile inamice atentatori sinucigași copii. Locuitorii din Mosul se uită de sus la cei din Tal Afar, considerând că populația turkmenă de acolo este săracă, neducată și recalcitrantă.

Plângeri similare se aud deseori din alte zone controlate de ISIS, unde atacurile efectuate de membrii proveniți dintr-o localitate asupra magazinelor sau locuitorilor din altă localitate sunt atribuite deseori unor tensiuni socioeconomice preexistente.

Strategia „dezbină și stăpânește” a ISIS

ISIS este prima și singura franciză din istorie care a reușit să-i asmută pe membrii aceluiași trib unul împotriva celuilalt. O demonstrație sângeroasă a avut loc în august 2014, când membrii tribului Shaitat din Deir Ezzor au participat la uciderea a sute dintre tovarășii lor de trib, la ordinul ISIS. Un fratricid forțat asemănător s-a petrecut și în orașul irakian Hit, unde membrii clanului Albu Nimr au participat la executarea a zeci de rude, în octombrie 2014. Aceste tactici de tipul „dezbină și stăpânește” au garantat că orice revoltă tribală împotriva ISIS va fi cu necesitate una fratricidă.

În Qaim, alt oraș de frontieră în care primele frisoane ale mișcării *sahwa* s-au făcut simțite în 2005, conflictul anterior dintre două triburi, Karbala și Mihlawiyeen, s-a materializat prin atitudinea pe care a avut-o fiecare dintre ele față de AQI. Membrii tribului Karbala s-au alăturat zarqawiștilor, iar comunitatea a pierdut zeci de membri într-un raid aerian american

împotriva Rawa, unde au fost uciși șaptezeci de insurgenți.⁸ Pe de altă parte, cei din al-Mihlawiyeen au fost potravnici al-Qaida și au intrat mai târziu în consiliile Deșteptării.

Cum era de așteptat, mita a jucat un rol însemnat în desfrământarea triburilor. În aprilie 2013, după ce s-a desprins de al-Nusra, ISIS a căutat să racoleze în secret tinere căpetenii de trib, oferindu-se să împartă cu ei petrolul și veniturile rezultate din contrabandă și promițându-le pozițiile de autoritate deținute pe atunci de vârstnicii din tribul lor. Membrii mai tineri ai triburilor erau considerați ca fiind mai credibili și mai populari, grație participării lor la rebeliunea anti-Assad, pentru că seniorii sprijiniseră în mare măsură regimul ori preferaseră să rămână neutri. Unul dintre membrii triburilor din Albu Kamal ne-a explicat cât de abil folosisse ISIS această diviziune generațional-politică în cazul unei importante familii, cu luni înainte să-și facă simțită prezența în zona respectivă. „Ei (ISIS) i-au cedat o parte dintr-un puț de petrol din regiune”, ne-a spus acest reprezentant tribal în decembrie 2013. „Ei se gândesc că dacă ar fi pe punctul de a fi eradicați din regiunea noastră, ce i-ar putea face pe oameni să sară în ajutorul lor? Cele mai multe triburi din regiunea noastră nu au conducători, noi avem conducători și influență. Așa că îi dau bani, îl protejează și se consultă cu el în orice privință. Cealaltă opțiune ar fi să-l omoare.”

Aceste planificări strategice au ajutat ISIS să cucerească orașe altminteri impenetrabile din Deir Ezzor în vara lui 2014, cum ar fi al-Muhassan, Shaitat și Albu Kamal. În cazul Mo Hassan, cucerirea a fost un șoc pentru cei mai mulți rebeli locali, de vreme ce se știa că orașul era ostil ISIS. Populația era binecunoscută pentru secularismul ei și trimisese mulți soldați și ofițeri profesioniști în armata arabă siriană. Însă ideologia nu a jucat niciun rol, oricum. ISIS și-a deschis cu bani drumul către oraș,

înainte de a-l cuceri prin lupte, bazându-se pe enormele stocuri de armament de producție americană și saudită confiscate de la Forțele de Securitate Irakiene din Mosul, în iunie 2014.

ISIS ca mediator

ISIS s-a dovedit, de asemenea, a fi cu precădere adept al arbitrajului disputelor din zonele tribale. A mediat o conciliere istorică, în noiembrie 2014, între două triburi aflate în război în Albu Kamal, oraș sirian de frontieră, punând capăt unui conflict vechi de 30 de ani, de tipul Războiului celor două roze, între al-Hassoun și al-Rehabyeen, triburi ai căror membri se înfruntau când și când pe câmpul de luptă. „Am aflat de tensiunile dintre ei, astfel că i-am așezat la aceeași masă și i-am făcut să se împace”, ne-a spus un membru ISIS implicat în conciliere. „Au acceptat și au fost fericiți.”

ISIS a numit, ca parte a administrării teritoriilor pe care le stăpânea, un emir însărcinat cu „afaceri tribale”, un cetățean saudit cunoscut ca Dhaigham Abu Abdullah, care locuia în Qaim. El primește emisari pentru a discuta problemele și reclamațiile localnicilor – în multe cazuri, rezidenții din recent capturatele localități situate în estul Siriei traversează frontiera acum inexistentă pentru a-l întâlni pe Abu Abdullah, de parcă ar fi un judecător federal. „Oamenii se iau la întrecere în privința câștigării încrederii Statului”, spune un membru ISIS din Deir Ezzor. El a escortat până la Anbar una dintre aceste coloane de oameni care cereau să li se facă dreptate. „(ISIS) este o nouă autoritate în regiunea noastră, și oamenii se grăbesc să i se prezinte, văzându-și tot timpul doar propriile interese, iar pentru acești oameni orânduirea tribală este mai presus de orice. Liderii noștri știu asta, nu suntem proști.”

În zonele unde crimele au fost înfăptuite de membrii tribului sau de un trib dintr-un oraș învecinat, ISIS se folosește de jihadiști străini sau de lideri din alte regiuni pentru a menține pacea. Aici par să se fi gândit serios la importul de luptători străini. Lui Saddam al-Jamal, responsabil de uciderea a 70 de localnici în orașul său natal, Albu Kamal, nu i s-a dat niciun rol de conducere când ISIS a revenit în regiune. A fost însărcinat, în schimb, să se ocupe de administrarea unei tabere de refugiați din apropierea Irakului. Al-Rafdan, care-și luase revanșa la Shuhail, a fost redistribuit la Raqqa.

După aceea, spre deosebire de al-Assad, dar mai degrabă asemenea lui Saddam, ISIS a făcut din deschiderea către triburi parte a strategiei sale de guvernare, în cea mai mare măsură pentru a păstra imposibilitatea creării unei alte Deșteptări ca parte integrantă a strategiei sale de război. În locurile unde nu i-a speriat sau tentat pe membrii triburilor să se supună făcând propaganda „căinței” și a consecințelor pe care le-ar avea lipsa acesteia, s-a strecurat el însuși ca un tampon între clanurile aflate în vrăjmășie, bazându-se fără îndoială pe experiența și pe știința greu acumulată în funcțiile de conducere ale structurilor baasiste. Nu degeaba a anunțat Al-Baghdadi formarea ISIS în aprilie 2013, adresându-se în mod explicit celor două categorii: musulmanii și triburile siriene.

Succesul înregistrat de ISIS în întărâtarea triburilor sau a membrilor aceluiași trib unul împotriva celuilalt este rezultatul politicilor pe care le-a urmărit de la revenirea pe câmpul de luptă, în 2011. A aplicat sistematic politica de tipul „dezbină și stăpânește”, pentru a fi sigur că rivalitatea și ostilitatea socială și tribală sunt mai puternice decât dușmănia comună față de ISIS. Este ceea ce va complica problema colaborării cu triburile pentru a înfrânge militar ISIS, căci chiar dacă unii

membri ai unui trib decid să devină *sahwat*, există riscul de a se lupta chiar cu ai lor.

Este o temere deseori adusă în discuție de șeicii din Irak sau Siria. După cum scria Frederic Wehrey, de la Carnegie Endowment for International Peace, ISIS „a dovedit că este un adversar mai adaptabil și mai bine integrat decât era predecesorul său la mijlocul anilor 2000, utilizând un amestec potențial de extremă violență și de *soft power* pentru a forța și, deopotrivă, a coopta triburile. În sprijinul tuturor acestora se află truisme care deseori le scapă entuziaștilor tribali: autoritatea tribală este capricioasă, foarte concentrată geografic, deseori artificial constituită și de aceea greu de strunit pe deplin.”

Întoarcerea armelor în zonele irakienilor sunniți a fost în egală măsură rezultanta politicilor lui Nouri al-Maliki și, mai concret, a campaniei militare din Anbar, la începutul lui 2014. Protestele antiguvernamentale din provincia respectivă, după retragerea trupelor americane, au dus la impunerea principalelor figuri religioase și tribale sunnite, o impunere *politică* în protestele din tabere și una *militară* în deșertul Anbar – chiar dacă ISI era prezent în fundal. În loc să ia în serios îngrijorarea acestor personaje, al-Maliki și-a descris campania militară în Anbar în termeni sectari, fără echivoc. Într-un discurs pe care l-a ținut în 2013, de Crăciun, el a afirmat despre această operațiune militară că era un război din vechime între partizanii lui Hussain, nepotul Profetului și fiul primului conducător ummayad Yazid, din secolul al VII-lea.

Acest dezastruos de greșit calcul l-a costat pe al-Maliki, fără îndoială, fotoliul de prim-ministru. Cu siguranță a deschis ușile reîntoarcerii ISIS în Anbar. „Odată ce se vor așeza lucrurile, triburile vor înțelege că regimurile (lui al-Assad și al-Maliki) le-au marginalizat și-și vor veni în fire”, ne-a spus un

mediator oficial al ISIS. „Sunt de-ai noștri, dar trebuie să știe să nu pot face lucrurile de capul lor. Trebuie să înțeleagă că noi suntem singurii care-i pot ajuta și proteja.”

Strategia tribală a ISIS are limitele sale, cea mai importantă dintre ele fiind aceea că este privit în continuare drept o forță de guvernare temporară, cu care te aliezi din interes sau pentru că te obligă crunta necesitate. Triburile acceptă situația temporară, considerând-o cea mai bună dintre lumile posibile, dar și pentru că nu vor ca regiunile lor să se transforme în câmpuri de luptă. Dar nu sprijină ideologic ISIS și nici nu i se alătură *in corpore*, deoarece ei socotesc că stăpânirea lui nu va domni pentru totdeauna. Triburile mai mici se alătură ISIS, atrase mai mult de puterea politică decât de simpatia față de takfirism sau califat.

Capitolul 14

Al-Dawla

Celulele adormite ale „Statului” Islamic

Abu Adnan a sosit devreme la întâlnirea cu noi, într-un hotel de cinci stele din Sanliurfa, cunoscut și ca Urfa, oraș situat în sudul Turciei, în apropierea graniței cu Siria. Abu Adnan se apropia de patruzeci de ani și ne-a fost recomandat ca bun cunoscător al mecanismelor interioare ale ISIS. S-a prezentat drept doctor, spunând că a lucrat în spitalele improvizate din teritoriile controlate de ISIS. A părut, inițial, curios să afle ce credeam despre „statul” în care își desfășura el serviciile medicale, dar și evaluarea noastră a opiniilor despre ISIS în Orientul Mijlociu și pe plan internațional. Ne-a ascultat cu atenție, cum a făcut-o și însoțitorul său mai tânăr, care stătea lângă el.

Apoi Abu Adnan ne-a mărturisit că nu era doar doctor, ci și *amni*, agent de informații al ISIS. A refuzat să răspundă întrebărilor referitoare la slujba lui și s-a eschivat de la celelalte, însă ne-a explicat cu mândrie că erau zeci de oameni ca el care lucrau pentru ISIS din exteriorul Siriei, mulți în țările învecinate. „Un credincios nu e mușcat de două ori din aceeași gaură”, a spus Abu Adnan, referindu-se la o vorbă atribuită profetului Mohamed¹, mai mult sau mai puțin echivalentul islamic al lui „Dacă m-ai păcălit o dată, să-ți fie rușine, dacă m-ai păcălit și a doua oară, să-mi fie rușine.”

„Nu ne putem permite să așteptăm ca ceilalți să ne spioneze”, a spus el. „Informația este fundamentul și piatra de temelie a tuturor lucrurilor. Trebuie să știm dacă se plănuiesc în afara granițelor activități care ne-ar putea afecta în viitor. Trebuie să avem oameni în afara teritoriilor pe care le controlăm. Trebuie să facem toate acestea fără a compromite Statul, este important așadar să avem oameni de bază, eficienți și de încredere care să se ocupe de asta.”

Amniyat sau unitățile de securitate fac parte din organele vitale ale informațiilor și contrainformațiilor ISIS, puse pe picioare cu ajutorul neprecupețit al foștilor ofițeri din Mukhabarat-ul irakian, acum conducători ai organizației. *Amniyat* este condus de Abu Ali al-Anbari, fost ofițer de spionaj în regimul Saddam. Pe teritoriile ISIS se știe că aceste unități fac raiduri pentru arestarea indivizilor căutați și pentru a strânge probe în cazurile legate de securitate. Chiar și într-o structură locală ISIS, acesta trebuie să acționeze separat de alte sectoare, cum ar fi autoritatea clericală, armata și *khidmat al-muslimeen* (Serviciile musulmane).

Un alt membru ISIS, Abu Moawiya al-Sharii, *sharii* (cleric) în cadrul organizației, a confirmat zidurile de separație dintre și printre afiliații locali ai ISIS. „Fiecare e specializat într-o anumită direcție”, spune Abu Moawiya. „Nu știu ce fac sau ce știu comandanții militari, și ei nu știu ce știe un *amni*.”

Această separare a puterilor sprijină pretenția de statalitate a ISIS, amintind de zidurile despărțitoare dintre birocrați și diversele departamente din interiorul oricărui guvern. Însă îl și păzește de infiltrare și spionaj, idee fixă a cadrelor superioare ale ISIS, relicvă, fără îndoială, a originilor sale baasiste. Chiar dacă ISIS tinde să fie mai flexibil în privința modului în care recrutează și acceptă noi membri decât al-Nusra, a înființat un aparat intern de securitate complex și multistratificat, pentru a despărți

conducerea de bază de ofițerii provinciali și viceversa. „Inamicii noștri sunt deștepți și hotărâți”, spunea Abu Adnan. „Ce putem face e să ne asigurăm că organismul statului este puternic, în așa fel încât să se vindece indiferent cât de mult l-ar epuiza aceștia. Așadar, chiar dacă ne vor distruge o regiune, poți fi sigur că încă suntem acolo. Nu trebuie să fim expuși, la vedere.”

În hotelul din Sanliurfa, Abu Adnan nu arăta defel că ar aparține organizației de takfiri care opera la doar câțiva kilometri mai la sud, cunoscută pentru militanții ei bărboși și îmbrăcați în negru. Era proaspăt bărbierit și îmbrăcat în haine europene – semănând mai mult cu Mohamed Atta² decât cu Abu Bakr al-Baghdadi. Cu toate acestea, pe parcursul interviului a căutat printre fotografiile din telefonul său mobil, arătându-ne unele în care poza alături de lideri ISIS în Raqqa, în Hasaka și în Alep. Ne-a spus că, în funcție de rangul lor, ofițerii de securitate trebuiau să capete o largă paletă de deprinderi, de la antrenamentul militar, la probleme de politică și de la principii de comunicare, la activități clandestine. Abu Adnan spunea că ar fi deținut o rețea de contrabandiști la granița turco-siriană, care-i putea ajuta pe potențialii luptători să intre în Siria, pentru a se alătura ISIS. Operați la lumina zilei, sub ochii autorităților turce și, la fel ca Abu Adnan, n-ar fi ieșit în evidență în niciun oraș occidental.

„ISIS se mișcă incredibil de repede”, spune Chris Harmer, analist la Institutul pentru Studiul Războiului, încercând să ne explice cum poate această armată a terorii nu doar să mobilizeze forțe, dar să și apară în locuri unde nu a mai fost până atunci o prezență vizibilă. „Au celule adormite îngropate, încorporate în diferite regiuni, iar acestea încep brusc să ucidă oameni. Am văzut asta în Mosul, în iunie. Cu siguranță au avut o listă cu persoanele pe care trebuiau să le ucidă în primele șaptezeci și două de ore de la cucerirea orașului.”

Mayser Hussain, un paramedic din Sahl al-Ghab, Hama, povestea cum i-a păcălit ISIS pe membrii FSA din regiune. „Avem un grup de 580 de luptători din Sahl al-Ghab și muntele Shahshabu; mulți dintre ei și-au declarat în secret supunerea față de ISIS, ca o celulă adormită. Sunt gata de luptă. Nu au recunoscut public acest lucru, pentru că în regiunea noastră sunt dominante brigăzile Suqor al-Ghab. Suqor al-Ghab au aproximativ 4 000 de luptători, deci nu li s-ar putea împotrivi.”

Hussain spunea că grupului care i-a jurat credință ISIS i se spunea la început al-Farouq; acum este cunoscut ca Jabhat Sham. „Lucram cu ei când erau al-Farouq. Ulterior m-au întrebat dacă nu vreau să mă alătur loc ca paramedic. Mi-au spus asta pentru că îi apăram în public și online, pentru că-mi lăsasem barbă și-mi tundeam mustața... «Suntem gata, ne pregătim să preluăm controlul întregii regiuni.»”

ISIS, spune Hussain, are experiență în recrutarea cadrelor FSA și le dă celor mai importanți rebeli stimulente generoase, pentru a-i convinge să dezerteze. O politică recentă este ca oricine a luptat pentru FSA, Ahrar al-Sham sau al-Nusra împotriva ISIS și părăsește aceste grupuri pentru a se alătura armatei lui al-Baghdadi să fie promovat în ierarhia acesteia. Abu Bilal, trezorierul FSA a cărui casă a fost incendiată de ISIS, ne-a spus povestea lui Obeida al-Hindawi, fost luptător FSA, care a lucrat în secret pentru ISIS trei sau chiar șase luni înainte de a-și declara afilierea. În tot acest timp, al-Hindawi a primit fonduri prin intermediul unor canale locale, toate legate de sponsori externi ai FSA. Lua regulat legătura cu un emir tunisian în orașul al-Muhassan, din sudul Siriei, de unde era familia mamei sale și de unde, după cum am văzut într-un capitol anterior, ISIS i-a recrutat pe membrii triburilor.

„În timp ce el se supunea Statului Islamic în secret, Obeida s-a împotrivit planului nostru de a ne alătura luptei împotriva

ISIS și a spus că ar trebui să ne distanțăm de aceasta. A recrutat de unul singur oameni din FSA și și-a convins foștii colegi să i se alăture. Doi dintre frații săi care conduceau brigada în oraș au fost uciși. Atunci a devenit el însuși comandantul brigadei. Dintr-odată a pus capăt luptelor, declarând că nu mai are bani și că mașinile lui nu mai funcționau. Era o șmecherie patentă; în momentul acela, era deja omul ISIS.”

Singurul grup care cuoștea adevărata afiliere a lui al-Hindawi era al-Nusra, despre care Abu Bilal spunea că aveau în acea zonă o rețea de informații mai bună decât toate celelalte. „Nusra a luat cu asalt casa lui Obeida în aprilie sau mai. Toți s-au întrebat de ce. El a fugit în Raqqa. Și-a anunțat supunerea față de ISIS când s-a întors din Raqqa, la al-Muhassan, chiar când ISIS cucerea Busaira, un oraș din Deir Ezzor, în iunie, cu două zile înainte de a pătrunde în fieful grupării al-Nusra din orașul Shuhail. A ridicat steagul ISIS, a construit un punct de control și a activat toate celulele adormite.” Al-Hindawi a fost implicat mai târziu în executarea membrilor tribului Shiatat, din localitățile învecinate.

Zakaria Zakaria, jurnalist din Hasaka, spunea că modul în care ISIS și-a infiltrat oamenii în al-Nusra a fost la fel de impresionant. Când mulți dintre jihadiștii al-Nusra din Hasaka au vrut să dezerteze și să adere la ISIS, la începutul lui 2012, gruparea le-a răspuns să aibă răbdare. „Când ISIS a făcut public acest fapt, deja jumătate dintre membrii al-Nusra erau ai lor, iar ceilalți fie fugiseră în Turcia, fie au aderat și ei ulterior.”

Preluarea FSA

La doar 40 de kilometri nord de Alep, localitatea al-Bab fusese cucerită de FSA în vara precedentă și servea ca bază de retragere pentru batalioanele care asediau Alep, grupate progresiv.

Unul dintre autori l-a întâlnit pe Barry Abdul Lattif în timp ce transmitea știri din al-Bab și din sediul Bab al-Hadid din Alep, către sfârșitul lunii iulie 2012, în mijlocul Ramadanului. Latiff, care fusese unul dintre primii activiști media prorevoluție, își câștigase printre corespondenții străini reputația de tip carismatic, dar înfricoșător de dependent de adrenalină. Îi plăcea să urmărească avioanele de luptă Suhoi și elicopterele de atac ale regimului la fel de mult pe cât îi plăcea să-i ducă pe sclifosiții jurnaliști occidentali (ca noi) în cele mai periculoase zone de război din Siria. Cu o zi înaintea vizitei noastre suferise o mică rană de șrapnel, după cum ni s-a spus, rezultatul gloanțelor ricoșate ale lunetiștilor pe frontul din Salaheddine, care era pe atunci extrem de disputatul Stalingrad din Alep, un oraș pustiit de atacurile aeriene și de focurile neîncetate ale artileriei. Apărarea orașului de trupele FSA a fost finanțată în mare măsură de negustorii locali, nu de donatori externi, și, probabil pentru că erau plătiți de comunitatea pe care o apărau, nu au existat semnele de corupție și venalitate care vor caracteriza tabăra rebelilor mai târziu, după ce-și vor mări efectivele. Luptătorii staționați în cazărmile din centrul orașului ale Brigăzii al-Khatib (una dintre multele unități numite astfel în onoarea lui Hamza al-Khatib, un băiat de treisprezece ani ucis de trupele lui al-Assad în 2011) ne făceau semnul victoriei sau insistau să pozeze pentru fotografii.

Dar cea care părea mai plină de inițiativă era societatea civilă din al-Bab. Regimul lui Assad distrusese toate spitalele civile din al-Bab, astfel că, pentru a-i îngriji pe răniți, voluntarii locali și medicii profesioniști improvisaseră un spital de campanie la subsolul unei moschei. Țineau o evidență meticuloasă a celor tratați, printre care, spuneau ei, se aflau civili, luptători FSA dar, de asemenea, și soldați ai trupelor lui al-Assad și chiar câțiva *shabiha*. Noaptea, străzile acestui pastoral cătun levantin se transformau

în extatice scene de protest și de acțiune cetățenească. Pentru că guvernul întrerupsese accesul la toate utilitățile după ce al-Bab căzuse în mâinile opoziției, oamenii trebuiau să aibă grijă de ei înșiși. Astfel că luptătorii FSA își așezau puștile Kalașnikov jos, puneau mâna pe măhuri și saci de gunoi și li se alăturau voluntarilor cu mânuși albe, care străbăteau orașul pe motocicletele lor semănând cu niște mari uscătoare de păr.

„Unde sunt teroriștii de aici?” întreba Lattif în vara aceea, ironizând propaganda regimului, care spunea că fiecare om care i se împotriva făcea parte din al-Qaida.

Teroriștii au sosit însă un an mai târziu.

Lattif, care locuiește acum în Turcia și lucrează pentru RM-Team, o organizație siriană de cercetare și ajutor umanitar, ne-a povestit cum a ajuns ISIS în al-Bab și cum a preluat, în cele din urmă, controlul întregului oraș. „După ce au anunțat constituirea «statului» lor și după ce au dezertat din al-Qaida, au început să aresteze activiștii din zonele eliberate. Prima dată când i-am văzut – era august 2013 – au venit în al-Bab și au capturat câteva batalioane FSA rele.”

De ce erau „rele” batalioanele acelea? „Erau hoți. Răpiseră niște civili și cereau bani în schimbul eliberării lor”, ne-a spus Lattif. „Așa că Daesh a arestat batalioanele. În primele zile, civililor le-a plăcut de Daesh, nu știau că avea proiecte și planuri ascunse pentru al-Bab.”

Regimul nu a încetat nicio clipă să bombardeze al-Bab. Conform lui Lattif, au lovit o școală aflată în apropierea unui spital care fusese renovat doar atât cât să funcționeze. Doisprezece medici, spunea Lattif, au fost uciși în acel atac. Considerând că prezența takfirilor nu făcea decât să atragă pedeapsa colectivă asupra întregului oraș, oamenii au început să protesteze împotriva ISIS.” A durat trei sau patru zile. După aceea, câteva brigăzi FSA au negociat cu Daesh să părăsească orașul.

Așa că trupele Daesh s-au retras în zona agricolă din jurul localității. Dar au rămas acolo, chiar lângă oraș, suflându-i în ceafă. Și zi după zi mai prindeau câțiva oameni, tot mai mulți luptători din batalioanele rele FSA. Nu-i vânau încă pe activiști, doar îi amenințau. Pe mine, în special. Aproape toată lumea din oraș mă întreba zilnic pe Facebook dacă sunt încă liber. Mă avertizau că mă aflu în pericol, că Daesh mă vâna.”

Abia după preluarea aproape integrală a controlului în Raqqa, spune Lattif, ISIS a revenit în forță în al-Bab, asediind orașul. Au început luptele cu batalioanele FSA, dar și cu luptătorii Ahrar al-Sham și al-Nusra. „Pe atunci, în al-Bab nu erau prea mulți oameni din aceste două grupări”, spunea Lattif. FSA era încă forța cea mai însemnată a insurgenței, cu aproximativ 1 500 de luptători în al-Bab (mulți aduși din zonele învecinate, cum ar fi Minbij și Alep), urmată la depărtare de Ahrar al-Sham și, la urmă, de al-Nusra.

Pentru a determina al-Bab să se predea, ISIS a recurs la tehnica favorită a regimului: înfometarea. Au furat făina din silozurile de lângă oraș, iar trupelor FSA li s-a cerut să oprească jaful, pentru ca populația, și așa suferindă, să nu rămână fără pâine. ISIS a atacat sediul central din al-Bab, în care se afla Liwa al-Tawhid³, cea mai mare brigadă din Alep, omorând 21 de oameni, spunea Lattif. Apoi „regimul a bombardat orașul cu elicopterele. Au vizat numai civilii din centrul orașului. Astfel că Daesh a profitat de situație și a intrat în oraș. S-a folosit de ocazia creată de regim.”

Al-Assad, insista Lattif, era foarte priceput. „Dorea să le dea impresia civililor că Daesh și regimul sunt una. Țelul său era să pornească un război civil cu FSA.”

Până în ianuarie 2014 – luna declanșării anemice mișcări *sahwa* siriene – ISIS a amplasat lunetiști în punctele strategice din al-Bab. Lattif spune: „Mă aflu în biroul de presă din al-Bab când

Daesh a preluat controlul asupra unui sfert din oraș, în partea de sud. Dintr-odată s-a așternut tăcerea. Nu se mai auzea nimic. Toate luptele se opriseră. Am închis biroul și ne-am întors la casele noastre. Pe la 11:00 am ieșit să arunc o privire, să văd ce se mai întâmpla. I-am văzut pe cei din Liwa al-Tawhid plecând. Nu mai rămăseseră luptători înarmați în al-Bab. Nu știu unde plecaseră.”

Ahrar al-Sham, susținea el, și-a menținut prezența la marginea orașului, dar nu și pe străzile acestuia. „Am stat cu ei până dimineața. Era vineri noaptea. Am văzut mulți luptători Ahrar al-Sham cu mașini echipate cu mitraliere de asalt intrând în oraș pe la ora patru dimineața. Apoi, o oră și jumătate mai târziu, trei camioane, toate pline cu muniție și rachete, toate aparținând Ahrar al-Sham, au ieșit din al-Bab. În ele se afla un emir al Ahrar al-Sham, care a venit la noi și le-a cerut luptătorilor cu care eram să plece din acel punct de control pentru că, ni s-a spus, era ultimul care mai rămăsese în oraș. Toți plecaseră către Alep, ne-a mai zis.”

În dimineața aceea, ISIS a preluat controlul în al-Bab.

Casa conspirativă în care a stat unul dintre autori aparținea unui luptător rebel pe care-l chema Abu Ali, prieten bun al lui Lattif. „Și-a lăsat soția și copiii cu familia mea. ISIS i-a ocupat casa. Familia lui Abu Ali a rămas încă patru, poate cinci luni. Acum sunt cu el în Alep.” Familia lui Lattif se află încă în al-Bab.

Când ISIS conduce

La început, spune Lattif, ISIS i-a tratat pe civili „cu blândețe”, chiar asumându-și unele îndatoriri administrative care fuseseră efectuate până atunci de voluntari sau de FSA. Au reparat drumurile stricate, au plantat flori, au cultivat grădinile și au făcut curat în școli. Dar nu după multă vreme, adaugă Lattif, ISIS a instituit șaria, forțându-le pe femei să poarte ceea ce el numește

„hainele Daesh” – *niquab*, adică voalul care acoperă complet capul și chipul. De acum nicio femeie nu-și mai putea părăsi locuința fără a fi însoțită de un bărbat. Nu mai aveau voie să fumeze țigări, și nici *shisha* (hooka). Totul devenise insuportabil pentru civili. ISIS îi forțau pe aceștia din urmă să meagă la moschee să se roage, să-și închidă dughenele. Nimeni nu avea voie să se plimbe pe stradă în timpul rugăciunilor. Au răpit pe aproape toată lumea care lucra în centrele de ajutorare. Cu aproximativ o lună în urmă (noiembrie 2014) au închis și școala. Acum, dacă voiai să înveți, trebuia să mergi la școala Daesh de la moschee.”

De asemenea, tortura era la ordinea zilei. ISIS arestase membri FSA, pe care-i acuza că erau agenți ai serviciilor străine de informații. De asemenea, sentințele pronunțate în cazul diverselor crime stabilite de ISIS erau executate public, în piața orașului al-Bab. Erau pedepse care porneau de la tăierea unor membre, până la decapitări, în funcție de gradul de vinovăție. „Tăiau capete și mâini în piață. Vă mai amintiți locul acela în care se fuma narghilea?” Lattif se referea la o populară cafenea din centrul orașului al-Bab, în care-și formase, în 2012, viziunea despre o Sirie liberă și democratică. „Decapitățile au loc chiar în fața ei. Barul cu narghilele l-au închis, firește.”

În primele luni după ce ISIS a preluat controlul în al-Bab, regimul s-a abținut să bombardeze orașul. Apoi, în noiembrie 2014, aviația militară siriană a început din nou atacurile, aruncând bombe-butoi⁴ – IED zburătoare, ce s-au dovedit a fi unele dintre cele mai mortale arme folosite de regim – care au ucis 62 de civili dintr-o singură lovitură. Conform lui Lattif, aviația siriană a aruncat o bombă pe strada centrală din al-Bab, la mare depărtare de orice țintă ISIS.

Acest lucru s-a petrecut după ofensiva estică a ISIS împotriva unor unități militare ale regimului, cum ar fi baza aeriană

Tabqa din Deir Ezzor, cazarma Diviziei 17 din Raqqa și cazarma Regimentului 121 din Hasaka – o intensificare remarcabilă a misiunilor antiregim ale grupului, care au urmat imediat după incursiunile-fulger din centrul și nordul Irakului. „Regimul dorea ca al-Bab să rămână sub controlul Daesh”, spunea Lattif. „Soldații lui Assad se aflau la aproximativ 15 kilometri vest de al-Bab, dar nu au încercat defel să recucerească orașul. Acum, de fiecare dată când regimul își trimite trupele împotriva zonelor din nordul Alepului, ISIS atacă, la rândul lor, unele obiective din nord. Atât regimul, cât și ISIS atacă FSA în același timp, dar separat. Regimul vede multe beneficii în faptul că ISIS controlează al-Bab și Raqqa – fără ISIS, forțele aliate nu ar ataca Siria. Regimul și-a pierdut autoritatea la începutul revoluției. Pentru a o recăpăta, are nevoie de teroriști în Siria. Sunt multe voci în Occident care spun că al-Assad este singura forță care li se opune teroriștilor din Orientul Mijlociu. Acum principalii jucători din Siria sunt teroriștii, Daesh, Jabhat al-Nusra și regimul.”

ISIS vs. Assad

Povestea lui Lattif este similară nu doar versiunii pe care opoziția siriană o susține de ani de zile – anume că al-Assad și ISIS sunt, pe ascuns, cel puțin aliați în războiul comun împotriva FSA și a rebelilor islamiști –, ci și punctului de vedere exprimat mai târziu de loialiștii regimului. Pentru a jefui Tabqa, Divizia 17 și Regimentul 121, ISIS s-a sprijinit pe armamentul furat din bazele cucerite ale Forțelor de Securitate Irakiene din Ninive și Anbar. Cum am văzut, înainte de iunie 2014, când Mosul a fost cucerit de ISIS, trupele lui al-Assad s-au abținut să lupte cu tafkirii în Siria, deși propaganda regimului susținea că singurul împotriva căruia lupta era ISIS. Cu toate acestea, după căderea Mosulului, regimul și-a dat

seama că avea o nouă posibilitate de a se asocia cu Occidentul în calitate de agent al antiterorismului. Astfel că avioanele siriene au început să bombardeze zeci de ținte ISIS din Raqqa, sau se prefăceau c-o fac. „Nu au bombardat cartierul general ISIS până în iunie, și chiar și atunci au făcut-o doar după ce a fost evacuat”, le-a spus Masrour Barzani, ofițer de informații kurd-irakian, jurnaliștilor de la *Guardian*, la sfârșitul lui august 2014.⁵ „Acum plătim cu toții prețul.”

După ce au cucerit Divizia 17, ISIS a executat 50 de soldați sirieni, pe unii dinre ei prin decapitare, și apoi au fotografiat capetele retezate în Raqqa, după cum a declarat Rami Abdel Rahman, de la Observatorul Sirian pentru Drepturile Omului cu sediul în Londra, pentru Agenția France Presse: „Este o cotitură clară în strategia ISIS.⁶ A depășit faza în care-și consolidează controlul total în zonele cucerite. Acum se extinde. Pentru ISIS, lupta cu regimul nu are ca miză înlăturarea lui Assad. Miza este extinderea propriului control.”

Asta a fost mult prea mult pentru numeroși susținători ai lui Assad. Până în vara lui 2014, după ce au văzut cât de puțină rezistență întâmpină ISIS în ofensiva sa estică, mulți activiști progubernamentali au început să-și denunțe propria tabără. Într-o înregistrare video postată pe internet, ei acuzau fâțiș regimul de trădare în cazul bazei aeriene de la Tabqa și-și susțineau criticile citând o declarație făcută cândva de Hafez al-Assad: „Nu vreau să tăceți când e vorba despre o greșală”. Filmul îi arată pe ofițerii sirieni vorbind încrezători despre lupta lor împotriva ISIS, în vreme ce un narator explică faptul că fuseseră făcuți să creadă că elicopterele care cărau cincizeci de tone de muniție și provizii urmau să sosească. În cele din urmă, singurul elicopter care sosisse nu ducea nimic la Tabqa, dar plecase luând ceva de acolo: mai precis pe șeful bazei aeriene, Adel Issa, alături de trei dintre generalii săi. Optsprezece ore mai

târziu, baza era luată cu asalt de militanții ISIS. Înregistrarea îl acuză de asemenea pe ministrul informațiilor din Siria, Omran al-Zoubi, că a mușamalizat această trădare și a mințit în legătură cu finalul ei sângeros. Este citat chiar verișorul lui Assad, Douraid al-Assad, care ar fi spus: „Cer concedierea ministrului Apărării, a șefului Statului Major, a șefului aviației militare, a ministrului informării și a tuturor celor vinovați de pierderea bazei militare de la Tabqa și de consecințele acestui fapt.”⁷ Filmul se încheie cu declarații ca: „Din gloanțele noastre – nouă sunt întreprimate către trădători, și unul către inamic.”

Elia Samaan, un oficial sirian din cadrul Ministerului Reconcilierii, a deschis o anchetă publică în legătură cu absența aviației siriene în războiul împotriva ISIS, din iunie 2014, după ce oamenii lui al-Baghdadi se reîntorseseră în Siria din Irak, cu energii proaspete și cu multă tehnică de luptă rechiziționată. Deși a minimalizat afirmația că regimul era complice sau cooperase cu ISIS, Samaan a admis în discuția cu Anne Barnard, de la *New York Times*, că lupta cu grupul terorist nu a fost „prima prioritate” pentru Damasc. În schimb, al-Assad a fost extrem de „fericit să vadă trupele ISIS ucigând” luptători din FSA și Frontul Islamic, și nu soldați ai regimului. Când aviația militară siriană și-a intensificat în fine campania aeriană împotriva ISIS, aceasta a sfârșit prin a ucide, după cum depune mărturie Lattif, mai mulți inocenți decât militanți.⁸ Khaled, luptător ISIS, i-a spus lui Barnard: „Multe dintre loviturile aeriene au avut ca țintă civili, și nu sediile ISIS. Slavă Domnului!”

Minbij

S-ar putea ca ISIS să fi prosperat grație, în parte, neglijenței criminale a regimului Assad, dar a beneficiat și de lupta înțeleaptă împotriva a ceea ce Lattif numea „batalioanele rele FSA”.

Ayman al-Zawahiri i-a dat sfaturi lui al-Zarqawi, în primii ani ai AQI, nu doar în legătură cu nebunia de a măcelări șiiții din Irak, dar și despre necesitatea unei guvernări efective islamice în zonele conduse de al-Qaida în Irak. „Este imperativ ca, alături de forță, musulmanii să ajungă la pace și să împărțiți cu ei guvernarea”, îi scria al-Zawahiri comandantului său de pe front, în 2005.⁹ El susținea ceva asemănător cu adoptarea fără ezitare a unui jihadism *soft power*. Chiar dacă a ignorat în mod evident povețele lui al-Zarqawi în legătură cu șiiții, ISIS a ținut cont, mai mult sau mai puțin, de sfatul lui de a crea stimulente populare pentru o guvernare islamică. Minbij este un exemplu în acest sens.

Oraș de aproximativ 200 000 de locuitori, situat strategic între Alep, Raqqa și frontiera turcă, Minbij a fost abandonat de trupele regimului sirian în noiembrie 2012, după care rezidenții au pus pe picioare o administrație municipală pentru a se autoguverna. De îndată, orașul a devenit un simbol important, dar temporar al Revoluției Siriene, care dovedea că statul post-Assad nu trebuia să fie neapărat un coșmar hobbesian¹⁰. Această idilă a durat aproximativ un an.

Acuzațiile că grupările naționaliste sau seculare se comportau ca niște adunături de briganzi sau de gangsteri erau răspândite în toată Siria, făcând deseori ca facțiuni islamiste mult mai radicale, inclusiv al-Nusra, să pară modele de disciplină și cumsecădenie în comparație cu ele. Consolidat cu aproape întreg contingentul de luptători străini din al-Nusra, ISIS și-a întemeiat o bază în interiorul orașului, în aprilie 2013, acționând umăr la umăr cu alte formațiuni armate și continuând să facă oficiile de mică, dar de temut jandarmerie formată din 50 de oameni.

ISIS și-a folosit baza pentru a ajunge la sufletul oamenilor, invitându-i la *madhafa* (locul lor de întâlnire) pentru a socializa, loc în care puteau, de asemenea, afla amănunte legate

de mărețul proiect islamic pe care-l avea al-Baghdadi pentru această regiune. ISIS a mediat dispute și a dat curs plângerilor localnicilor, acționând ca *mukhtar*-ii¹¹ *de facto* ai unui oraș lipsit de orice formă de autoritate statală. Astfel, ISIS a devenit, pe nesimțite, tot mai prezent în Minbij. Casele închiriate erau folosite ca depozite secrete pentru arme și muniție, făcând ca adevărata extindere a prezenței jihadiste să poată fi estimată public. De asemenea, politica lor de arbitraj a devenit mai puțin transparentă și mai severă. ISIS a arestat luptători FSA fără să recurgă la comisiile de aplicare a șariei stabilite de rebeli; i-a intimidat pe activiștii seculari, ajungând să controleze toate resursele care-i picau în mână, pentru a testa și a cumpăra restul populației prin distribuirea serviciilor sociale. Și-a ținut luptătorii departe de liniile frontului, încheind în schimb înțelegeri tactice cu FSA și alte grupări islamiste: în schimbul atentatorilor sinucigași, care puteau fi folosiți să detoneze VBIED (mașini cu explozibili) la punctele de control ale regimului sau să arunce în aer clădiri militare, dacă erau înzestrați cu un surplus de tehnologie, rebelii care luptau împotriva trupelor lui al-Assad își împărțeau prada de război cu ISIS. Până în septembrie 2012, cruzimea ISIS și strădaniile pe care le-a depus pentru a prelua de unul singur controlul orașului au dat în foc și au declanșat confruntarea deschisă cu grupările rivale.

Le-a declarat război kurzilor din Minbij, promițând să „curețe” regiunea de Partidul Muncitorilor din Kurdistan (PKK), a cărui ramură siriană, Partidul Uniunii Democratice (PYD) din Kurdistan, era cea mai puternică facțiune armată a minorității kurde din Siria.

În octombrie, forțele rebele din Minbij au cucerit morile de făină care se aflaseră în mâinile luptătorilor ISIS și le-au spus jihadiștilor să se abțină să mai treacă peste deciziile consiliilor

militare și peste șaria atunci când soluționează disputele publice. Când rebelii din Alep și Idlib i-au declarat război Statului Islamic, în ianuarie 2014, trupele locale din Minjib au ocupat baza ISIS și i-au ucis sau capturat pe toți luptătorii grupării.

Conform spuselor unor locuitori din Minbij, care au stat de vorbă cu autorii, localnicii *simpatizau* cu ISIS și deplâneau faptul că fusese izgonit. „Oamenii nu vedeau altceva decât lucrurile bune, chiar dacă nu le plăceau ideile lor religioase”, spune Shasi al-Hassan, locuitor al orașului. „De asemenea, știau că aceia care luptau împotriva ISIS erau cei mai răi oameni din regiune.” Retrăgându-se din Idlib și din nordul Alepului, ISIS a putut reveni în Minjib ca să se răzbune. În scurtă vreme, a pus pe picioare un sistem de guvernare bine înche-gat, impresionându-i pe rezidenții orașului și pe refugiații stabiliți acolo. Oricât ar fi de greu de crezut, dată fiind gro-zăvenia atrocităților comise de ISIS, sirienii s-au bulucit în număr mare să se alăture grupului jihadist sau să lucreze în slujba acestuia la nivel local. Membrii ISIS aveau diferite ro-luri: menirea unora era lupta, alții în schimb se ocupau cu securitatea, alții administrau serviciile medicale, administrau brutăriile, conduceau tribunalele șaria și așa mai departe. În comunitatea locală, diferența s-a făcut repede simțită: ISIS le oferea siguranță și securitate, metodele sale de justiție erau ra-pide și nimeni nu era scutit de pedeapsă, nici măcar propriii luptători, care se abăteau de la strictul cod moral stabilit. În consecință, răpirile, jafurile și extorcarea de bunuri au dispă-rut cu totul.

Ayman al-Mit'ib, rezident din Minjib care, din noiembrie 2013, fusese strămutat din casa lui într-o altă zonă a orașului, spunea: „Nu există nimic care să-i sprijine faptele, dar nici ceva care să i se opună. Motivele pentru care oamenii susțin Statul

Islamic sunt cinstea și organizarea, în comparație cu corupția celor mai multe dintre grupările FSA. Unele grupuri FSA i s-au alăturat și ele.”

Istoria despre modul în care s-a dezvoltat ISIS în Minjib pare să fie valabilă și pentru alte zone aflate sub controlul său, în special acolo unde facțiunile FSA nu au reușit să controleze corupția și abuzurile la adresa drepturilor omului. Un dezerter din armata siriană, de pildă, a declarat pentru *Guardian*, în noiembrie 2013, că ISIS acționează ca un virus în Siria, preluând controlul batalioanelor și al zonelor pe care le invadează. „Ce fac ei este să atace unitățile cele mai slabe, sub pretextul că șeful lor este un bandit sau un tâlhar, luptând de fiecare dată cu un singur adversar”, spunea el, adăugând că, odată instalat într-un oraș, ISIS se extinde, preluând localitățile și comunele care înconjoară centrul urban.¹²

Într-adevăr, unul dintre primii lideri rebeli executați public de ISIS a fost Hassan Jazra din Ghuraba al-Sham. Jazra fusese neguțăstor de pepeni înainte de revoluție, apoi protestatar pașnic împotriva lui al-Assad și, în cele din urmă, rebel care fura pentru a-și finanța activitatea militară. Într-un necrolog pentru Jazra, jurnalistul Orwa Moqdad scria:¹³ „Ale-pul îl cunoaște pe Hassan Jazra ca hoț. Cu toate acestea, nu și-a părăsit postul de pe front vreme de un an și jumătate, înfruntând atacurile armatei. A fost un fiu al mișcării de protest, forțat de situația tot mai precară a țării să devină comandant militar... fapt devenit tipic în timpul războiului.” ISIS l-a executat alături de șase dintre luptătorii săi, în noiembrie 2013. Execuția a fost folosită de ISIS ca să-și susțină punctul de vedere: cei care vor câștiguri personale de pe urma războiului sau care se abat de la calea revoluționară pură sunt la fel de răi ca regimul. Deși reputația lui Jazra după moarte depinde

de persoana căreia îi ceri părerea, pentru ISIS execuția lui a fost o formă necesară de justiție. Popularitatea sa a crescut în consecință. După aceea, a început să se afirme și mai mult în zonele deținute de rebeli.

Guvernarea a fost o strategie câștigătoare pentru ISIS. Modelul propus a atras mulți amatori să se înroleze în trupele sale, să lucreze pentru el sau cel puțin să nu se opună infiltrării sale în regiunile lor. De vreme ce acest aspect este cheia existenței și a capacității sale de supraviețuire, este important să înțelegem cum a izbutit gruparea să câștige inimi și minți, în ciuda brutalității sale patologice.

Când rebelii sirieni au început să controleze arii extinse de-a lungul țării, anarhia era cumva tolerată de comunitățile locale, considerând-o un preț necesar pentru înlăturarea regimului. De asemenea, după cum s-a descoperit mai târziu, unele grupuri afiliate la FSA au pus la cale furturi și tâlhării, susținând că forțele lui Assad se aflau în spatele acestora. Oricum, odată cu trecerea timpului, fărâdelegile s-au înmulțit și au devenit o sursă importantă de dușmănie în comunitățile locale. Unele facțiuni FSA au preferat să părăsească linia frontului și să se ocupe cu activități bănoase în zonele pe care le controlau. Scindarea, setea de profit și incompetența lor au început să-i îndepărteze pe oameni.

Către sfârșitul lui 2012, facțiunile independente islamiste au început să câștige teren, dovedindu-se mai eficiente în ceea ce privește guvernarea și capacitatea de luptă, decât milițiile zdrențăroase ale FSA.

De-a lungul țării, islamiștii au început să se înstăpânească pe terenurile deținute de rebeli. Au organizat comitete de aplicare a șariei, au administrat resursele și serviciile guvernamentale. În unele zone, al-Nusra a cooperat cu islamiștii pentru a

asigura aplicarea mecanismelor tribunalelor șaria. Însă modelul nu s-a dovedit durabil, din mai multe motive.

De vreme ce mulți dintre insurgenții islamiști primiseră sprijin financiar de la o largă paletă de sponsori care au cerut să aibă un cuvânt de spus în modul în care le erau cheltuiți banii, era de așteptat ca drumurile lor să se despartă. Diferențele ideologice au contribuit și ele la incapacitatea de a organiza tribunale și forțe de securitate eficiente. Islamiștii erau, de asemenea, mult mai adaptați la comunitățile locale și puteau aplica șaria doar prin mediere și consimțământ public, în special când problema implica altă grupare armată sau o familie puternică. Chiar și gruparea al-Nusra, care era cu mult mai puternică și mai disciplinată decât oricare alt grup până la ascensiunea ISIS, a trebuit să-și retracteze unele decizii pentru a evita ciocnirile cu familiile locale. Al-Nusra, ca și islamiștii, s-au ferit să-și aplice deciziile cu forța, pentru a evita îndepărtarea populației.

Modelul ISIS presupunea asumarea unor mari riscuri. Era coerent și decis să aplice deciziile luate, deseori riscând să întârîte împotriva sa forțe locale puternice. Chiar și când devenise clar că ISIS nu avea viitor în Siria, prin februarie 2014, de pildă, și-a păstrat cu îndârjire modul de a acționa. Nu va tolera nicio rivalitate și nu va recunoaște alte comisii de aplicare a șariei decât pe ale sale. Pretindea uniformitate cu orice preț. „Dacă ești comandant FSA și ai o rudă civilă, se acceptă medierea”, spunea Hassan al-Salloum, fost comandant rebel din Idlib, rezident acum în Antakya, Turcia, referindu-se la perioada în care ISIS încă mai era un jucător marginal în Siria. „Dar dacă mă plâng de un membru FSA, luptătorii ISIS vor merge și-l vor aduce la interogatoriu. Ei nu acceptă medierea. Oamenii au început să meargă să li se plângă. Oamenii i-au făcut să intervină. Cineva se duce la ei și le cere ajutorul. FSA n-ar face asta. ISIS îți dă ce vrei, apoi tu începi să vorbești despre asta.

Dacă-mi lovesc unul dintre soldați, el pleacă la ISIS. Ei îi dau arme, salariu, bani de buzunar.”

Odată ce ISIS controlează o zonă, stabilește un soi de ordine socială și are toleranță zero față de orice rival sau față de afișarea armelor în public. Dezarmează de îndată comunitățile locale, confiscând, în primul rând, armamentul greu. Pentru sirienii care trăiau sub controlul milițiilor FSA, schimbarea era binevenită. „Poți conduce de la Alep la Raqqa, apoi în Deir Ezzor și în Irak, și nimeni nu te deranjează”, spune un locuitor din Deir Ezzor. „Înainte, ai fi fost oprit la puncte de control improvizate și trebuia să le dai mită și să accepți asta.”

Fărădelegea era chiar și mai supărătoare pentru cei care lucrau în transporturi sau în comerț, sau locuiau în zone petrolifere. Se formau grupuri armate pentru a controla câmpurile cu petrol, pentru a impune taxe de trecere, a-i escorta pe vânzătorii de petrol, a face contrabandă sau a acumula bogății în toate felurile posibile. Aveau loc în permanență schimburi de focuri, oamenii erau uciși la întâmplare, răpirile și extorcările de bani erau la ordinea zilei mai peste tot. S-a întâmplat deseori ca o persoană cu rude bine înarmate să ucidă altă persoană, iar familia victimei să nu-și poată găsi dreptatea decât dacă aveau cunoscuți într-o miliție care putea cere să fie aplicată legea prin intermediul unei comisii șaria. Situația s-a schimbat la 180 de grade după venirea ISIS. Oamenii păreau plăcut surprinși la început, într-atât de mult încât unii chiar își exagerau sentimentul de ușurare. „Niciodată în ultimii douăzeci de ani nu ne-am simțit atât de protejați”, spune un vârstnic din Deir Ezzor. „Nu mai auzim împușcături. Nu mai auzim cum cutare l-a omorât pe cutare. Putem călători fără probleme.” Mai târziu, aceiași oameni își exprimau satisfacția pentru situația curentă, însă erau mai puțin dornici să ridice în slăvi guvernarea ISIS.

Una dintre cele mai citate laude la adresa ISIS în teritoriile ocupate de el este că face ca lucrurile să fie duse la bun sfârșit. Spre deosebire de FSA și grupările islamiste, ISIS va trimite o patrulă să salte pe cineva, dacă o altă persoană depune plângere împotriva sa. Chiar dacă plângerea în chestiune se referă la fapte care s-au petrecut cu mulți ani înaintea revoltei împotriva lui al-Assad, ISIS va rezolva situația în cazul în care petentul deține dovezile necesare. Rifaat al-Hassan, din Abu Kamal, ne-a spus povestea unui unchi care pierduse sute de mii de lire siriene cu câțiva ani înainte de revoltă, într-o schemă frauduloasă gândită de un afacerist local. După ce ISIS a preluat controlul asupra orașului Abu Kamal, escrocul a fost arestat și forțat să returneze toți banii pe care îi luase ilegal.

Mai important, legile se aplică și în cazul membrilor sau comandanților ISIS. Acesta din urmă și-a executat mulți membri și comandanți pentru profituri ilegale și abuz de putere. În noiembrie 2014, ISIS și-a executat unul dintre lideri în Deir Ezzor, după ce l-a acuzat de deturnare de fonduri și tâlhărie. După cum a anunțat grupul, comandantul respectiv îi tâlhărea pe rezidenți după ce-i acuza de apostazie. Povestiri similare circulă frecvent printre membrii comunităților aflate sub controlul ISIS. Imad al-Rawi, din Qaim, oraș situat la frontiera cu Irakul, a declarat supunere către ISIS în august 2014. El spune că zece membri ISIS au fost executați pentru că vindeau tutunul confiscat de la contrabandiști. „Când percheziționau magazinele care vând tutun, nu ardeau marfa confiscată”, spune al-Rawi. „Dacă făceau percheziție într-o casă, furau și de-acolo. Statul i-a executat când a descoperit ce făceau. Niciunul dintre membri nu fuma, doar vindeau tutunul.”

Folosind asemenea tactici, ISIS s-a impus ca un bun legiuitor și a câștigat încrederea a două segmente sociale importante: oamenii dezamăgiți de revoluția siriană, care începuseră

să-și amintească de siguranța și securitatea de pe vremea regimului și cei care se îndepărtaseră de FSA și facțiunile islamiste. Pentru aceste categorii, printre altele, ISIS a jucat un acceptabil rol de tranziție. „Regimul a făcut greșeli și le-a repetat”, spune Ghassan al-Juma, din Hasaka. „Cei din FSA, la fel, au făcut greșeli și nimeni nu-i putea opri. Dar când ISIS face greșeli, nu le mai repetă. Mergi și te plângi. Dacă nimeni nu răspunde la plângerea ta, mergi la șeful făptuitorului și lucrurile se rezolvă mereu, asta dacă ai dreptate.”

În Irak, ISIS a încercat de asemenea să evite greșelile pe care le făcuse cu ani înainte în cazul consiliilor Deșteptării. În parte, strategia sa în zonele pe care le controlează a fost să cucerească sufletele și mințile oamenilor și să ajungă la lideerii comunităților locale. După ce au cucerit Mosulul, membrii ISIS au fost scumpi la vedere. Locuitorii orașului spuneau că în primele săptămâni după ce forțele irakiene de securitate au părăsit localitatea, mulți dintre luptătorii care bântuiau străzile erau din împrejurimi.

În Mosul și oriunde aiurea, ISIS le-a permis forțelor locale să-și continue activitățile, mai ales în zonele unde se simțea relativ în siguranță sau acolo unde nu prea avea efective. Vizibilitatea redusă a ISIS a ajutat la consolidarea încrederii în noua ordine, în special în orașele irakiene. În zonele siriene, înainte de a prelua controlul, ISIS a avut mai puțină libertate de a face acest lucru, dată fiind dominația grupurilor ostile de rebeli. În schimb, a beneficiat de celulele sale adormite și de loialiștii din comunități pentru a-și întări treptat poziția. Brutalitatea notorie a grupului l-a ajutat să instituie o atmosferă de calm în primele zile, înainte de a începe să intre în contact cu oamenii.

„Oamenii erau terifiați de ISIS, din cauza reputației care-l preceda”, spunea al-Rawi din Qaim. „La început, oamenii îi

evitau pe membrii Statului Islamic, dar îndată ce au început să-i întâlnească în moschei și să le vorbească, oamenii au început să se simtă bine în prezența lor. Le plăcea dăruirea celor din ISIS și au început treptat să coopereze cu ei, chiar dacă sufletul lor nu era încă acolo. ISIS intervenea doar atunci când trebuia. Oamenii locului erau mai prezenți decât ei.”

Acesta este deocamdată cazul particular al zonelor unde ISIS are nevoie de efective. După cucerirea Mosulului, organizația a născocit un nou sistem de a le acorda calitatea de membru militarilor în care nu aveau încă încredere. Îi numea *munasir* (suporter) –, spre a-i distinge de *ansar*, un termen jihadist folosit pentru a-i desemna pe membrii locali ai unui grup, cuvânt care se opune lui *mujahirin*, care înseamnă „luptători străini”. Un *munasir* trebuie să jure supunere față de ISIS, neavând însă acces la structura de conducere a acestuia. Acești membri de grad doi primesc salarii și lucrează în mare măsură la nivelurile de jos ale municipalității și poliției din zonele lor, sarcini la care ISIS se referă deseori ca *khidmat al-muslimeen*. Această strategie ajută gruparea să se mențină în umbră și, astfel, să poată evita cu mai mare ușurință responsabilitățile. De asemenea, poate potența astfel rivalitățile din sânul comunității locale, care se luptă pentru a fi implicate în structurile guvernării. ISIS poate face apel la aceste forțe, ele fiind rezerva propriilor trupe aflate pe linia frontului, cum s-a întâmplat la Kobane, conform mărturiilor locuitorilor din Raqqa. În ciuda libertăților pe care le îngăduie forțelor locale, ISIS deține controlul militar, religios și politic absolut.

Combinăția de forță brută și guvernare eficientă ne trimite cu gândul la faptul că populația locală este prea puțin motivată și foarte intimidată, pentru a fi capabilă să se ridice împotriva ISIS, în special în absența unei alternative viabile și acceptabile.

Astfel de politici fac mai dificilă cucerirea acestor zone din mâinile ISIS de către forțe externe, din cauza dificultății de a umple golul și de a forma noi alianțe cu comunitățile locale.

Oriunde și niciunde

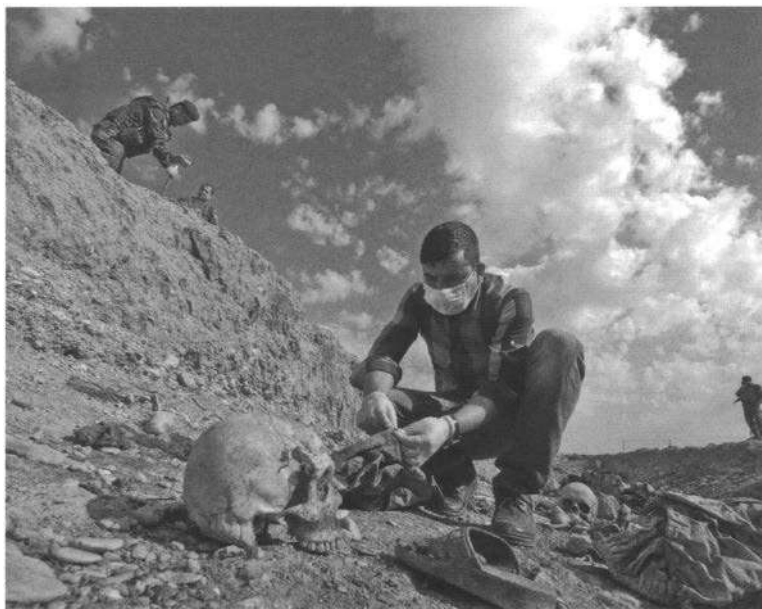
În timp ce se străduiește să aibă o vizibilitate minimă ca forță militară, ISIS se ține cât se poate de departe de microadministrarea unui oraș. Luptătorii locali și rudele acestora conduc deseori afacerile de zi cu zi ale administrației. De obicei, când cucerește un nou oraș, prima instituție pe care o întemeiază ISIS este așa-numita Piață Hudud, unde se pun în practică pedepsele tribunalului șaria, cum ar fi crucificările, decapitările, biciuirile sau tăierile de mâini. (Aceasta este zona la care se referea Barry Abdul Lattif, numind-o piața orașului, vizavi de ruinele cafenelei *hookah*.) Activitatea poliției șaria, cunoscută sub numele de *hisbah*, nu se restrânge la aplicarea legii, ci se ocupă, de asemenea, cu reglementarea piețelor, aceste forțe polițienești fiind mult mai active în centrele urbane. ISIS împarte regiunile în *wilayat* (provincii, existând aproximativ șaisprezece în Irak și Siria) și mai micile *qawati'* (districte). ISIS desemnează pentru fiecare district câte un comandant militar, unul sau mai mulți comandanți de securitate și un emir general. Cu toții sunt subordonați unui *wali* (guvernator).¹⁴

Liderii de vârf nu locuiesc în provincia pe care o guvernează. De exemplu, guvernatorii din Minbij, al-Bab și ai unor părți din Deir Ezzor, numite de ISIS Wilayat al-Khair (de la orașul Deir Ezzor și până la Albu Kamal) locuiau, în principiu, în Raqqa sau în Shaddadi, în Hasaka. Guvernatorul din Wilayat al-Furat (Albu Kamal și Qaim) locuiește în Irak și călătorește rareori în Siria. Același lucru este valabil și pentru guvernatorii provinciilor irakiene.

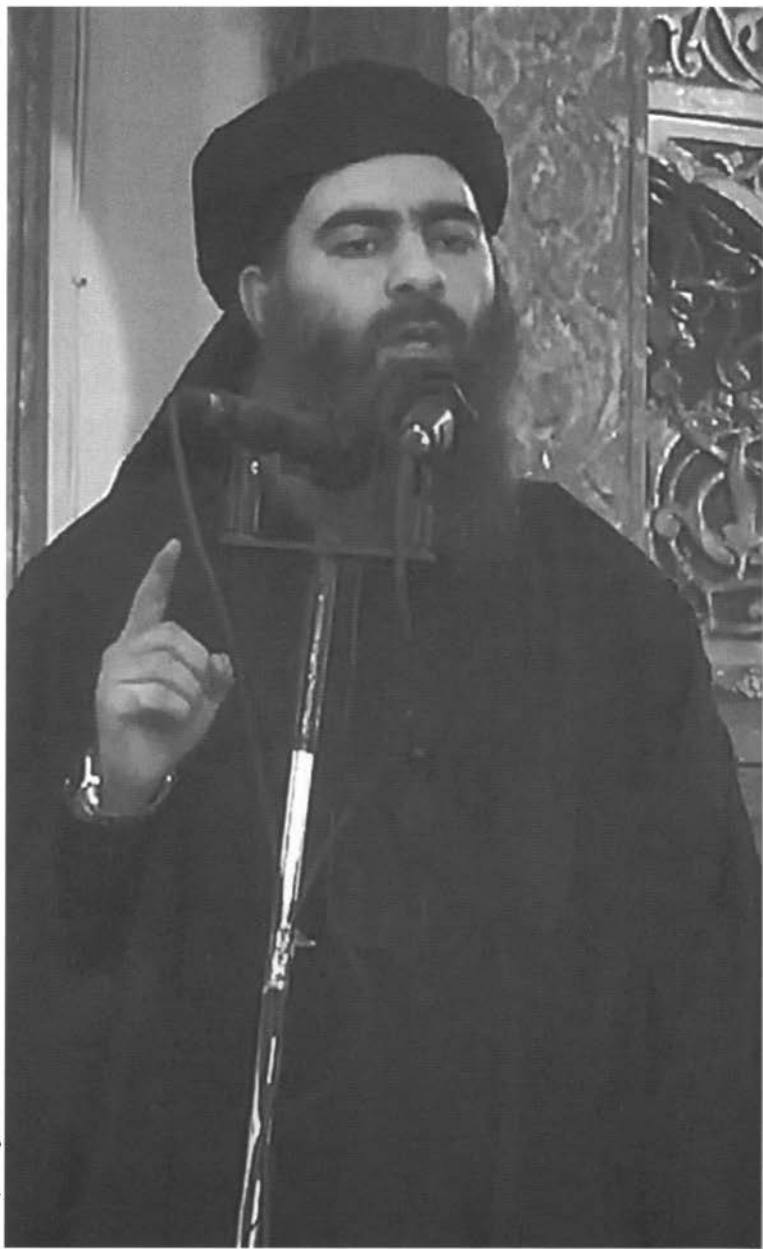
© Getty Images

Luptători irakieni pozează ținând un steag al ISIS, în orașul Al-Alam din Irak, pe 17 martie 2015, după ce au recucerit orașul din mâinile ISIS.

© Getty Images

Un expert irakian analizează, pe 3 februarie 2015, rămășițele unor membri ai minorității Yazidi, omorâți de trupe ale ISIS.

Imagine a lui al-Baghdadi prelevată dintr-un film dat publicității de Al-Furqan Media, pe 5 iulie 2014.

© Getty Images

Luptători kurzi din Peshmerga țin un steag al ISIS în apropierea orașului Kirkuk din Irak, pe 9 martie 2015, după ce au capturat zona din mâinile jihadiștilor ISIS.

© Getty Images

Cadavre mutilate în cartierul general al ISIS din Alep, Siria. Se pare că oamenii au fost executați de un grup controlat de al-Qaida, pe 8 ianuarie 2014.

Saddam Hussein,
fost președinte
al Irakului, face
exerciții cu un
lansator de rachete,
pe 13 august 2001.

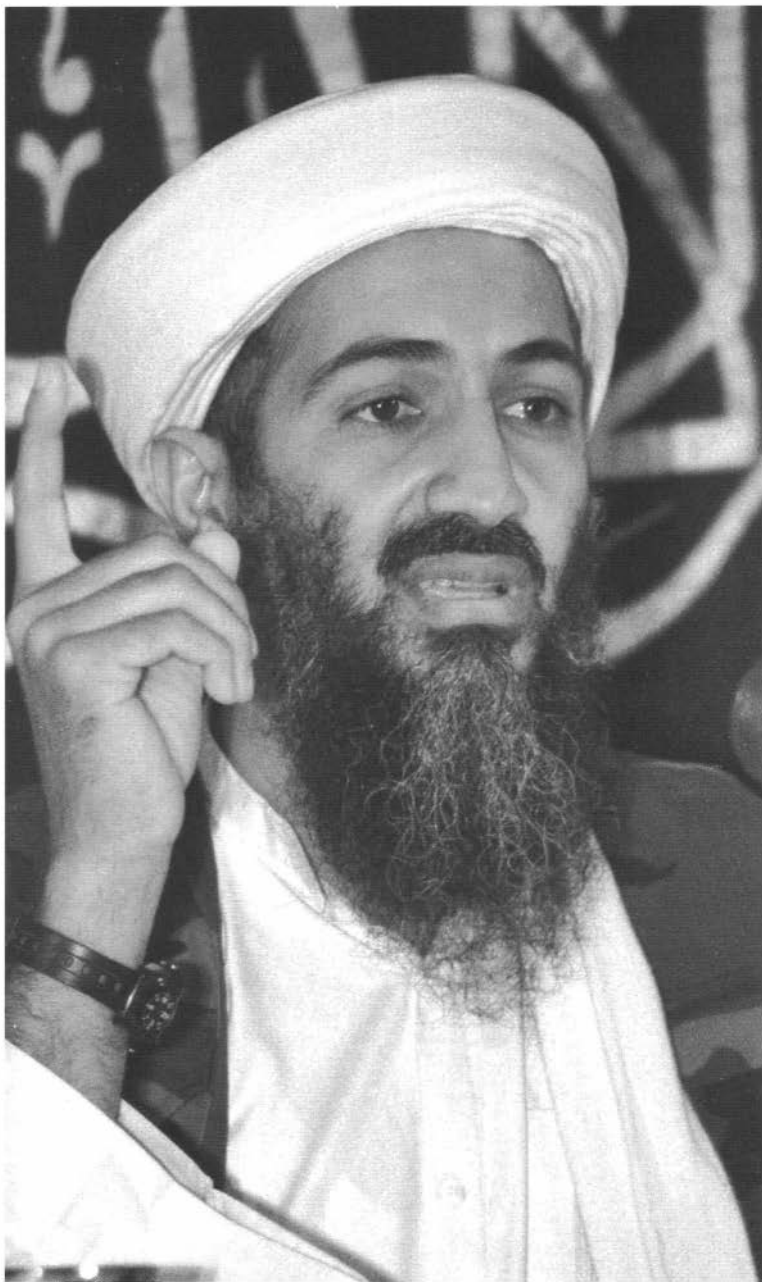

© Getty Images

© Getty Images

În această imagine preluată dintr-un film difuzat de Departamentul de Apărare al SUA pe 4 mai 2006, al-Zarqawi apare ținând o mitralieră pe care forțele armate americane susțin că au găsit-o ulterior.

Ossama bin Laden, lider al-Qaida, la o conferință de presă din 26 mai 1998.

Președintele sirian Bashar al-Assad asistă la o ceremonie a gărzii prezidențiale grecești de onoare, la Atena, pe 15 decembrie 2003.

David Petraeus, comandantul trupelor NATO din Afganistan, în timpul unei ceremonii de la Kabul, pe 18 iulie 2011.

© Getty Images

Oameni mutilați și omorâți, pe 8 ianuarie 2014, la sediul ISIS din Alep, Siria, în urma unui raid făcut, se pare, de trupe controlate de al-Qaida.

© Getty Images

Un tânăr jurnalist sirian se află la sediul ISIS din Alep, Siria, unde investighează un atentat făcut, se pare, de al-Qaida, pe 8 ianuarie 2014.

O imagine dintr-un film în care sunt uciși 18 soldați sirieni,
în noiembrie 2014.

ISIS distruge un templu din Palmyra,
la începutul lui septembrie 2015.

Raqqa și Mosul servesc drept capitale *de facto* ale ISIS, iar trimișii teritoriilor se întâlnesc deseori în palatele în care locuiesc liderii grupării. Membrii ISIS sunt instruiți să nu-și arate armele în public. După cum procedaseră în Minbij, ei își ascund armele în casele confiscate.

La punctele de control sunt, de asemenea, puțini luptători, cu precădere cei care au aderat recent la ISIS și-și efectuează acolo antrenamentul de bază.

Când unitățile de securitate ISIS plănuiesc o operațiune, lor li se alătură luptători străini sau locali din oraș ori din împrejurimi. Exagerata paradă de forță în cazul operațiunilor de securitate este o marcă a strategiei de descurajare a opoziției folosită de ISIS. Această strategie de tipul oriunde-niciunde îi este utilă Statului Islamic din cel puțin două motive. În primul rând, descurajează forțele locale să se revolte împotriva sa, permițându-le localnicilor să-și vadă de propriile afaceri, în anumite limite. În al doilea rând, transformă ISIS în cel mai important factor de soluționare a conflictelor. Foarte des se întâmplă ca rezidenții să dea glas furiei stârnite de unul dintre ei, și mult mai rar de ISIS ca organizație, iar unii merg chiar mai departe, susținând că luptătorii străini sunt mai disciplinați și se poartă mai bine decât rezidenții născuți și crescuți acolo.

După ce preia controlul unei zone, ISIS le permite luptătorilor altor grupuri să-și păstreze armele, câtă vreme ei vor continua să lupte exclusiv pe linia frontului. Toți cei care primesc arme, muniție și alimente de la ISIS trebuie să se prezinte la un emir ISIS și să muncească un anumit număr de ore pe săptămână. Permisele presupun renunțarea la armament. Membrii altor grupuri trebuie să adopte măsuri similare pentru a-și putea guverna zonele. În Fallujah și în teritoriile recent cucerite din Siria, oferta ISIS este categorică: fie jură credință, fie pleacă. „La început, ISIS a stabilit condiții aspre pentru a-i

supune presiunii”, spune un luptător FSA din Deir Ezzor, vorbind despre administrația jihadistă a provinciei, din vara lui 2013. „Le spune că dacă nu se prezintă cu regularitate la aeroportul din Deir Ezzor, trebuie să predea armele.”

Dezarmarea comunității locale este, de asemenea, fundamentală pentru a-i face pe rezidenți să accepte ISIS. Pe vremea când erau conduși de FSA, cumpăratul și purtatul armelor devenise o formă de protecție necesară în momentul în care voiai să călătorești din loc în loc, din cauza anarhiei nestăpânite și a tâlhăriilor. După cum spunea un locuitor din Hasaka: „Toată lumea avea arme, de la cel mai mic, la cel mai mare. Era periculos să mergi chiar și la piață neînarmat. Dacă aveai o mică ceartă cu cineva, erai terminat.” ISIS apleca urechea la temerile populare în legătură cu absența legii și ordinii și se prezenta pe sine drept singura speranță în fața colapsului societății. Ca orice guvern, încerca să păstreze pentru sine monopolul violenței.

Takfiroeconomia

ISIS și-a însoțit guvernarea autoritară de o remarcabil de reușită economie de război. FSA și grupările islamiste care controlau câmpurile petrolifere din estul Siriei, de exemplu, alocau o parte din câștiguri administrării școlilor și furnizării de energie electrică, pentru telecomunicații, apă, alimente și alte servicii. În unele comune și orașe, aceste servicii sunt în declin pentru că ISIS distribuie banii câștigați de pe urma petrolului altor orașe pe care le controlează în Siria și Irak, stabilind propriul sistem de patronaj pan-teritorial. Ca urmare, în zonele bogate în petrol, brigandajul – un efect colateral al guvernării strict localizate a rebelilor – a scăzut în mod constant.

De asemenea, ISIS a forțat personalul municipalității să muncească, spre deosebire de grupările anterioare, care le permiteau

funcționarilor de stat sirieni să-și primească în continuare salariile (multe provenite din bugetele regionale), în vreme ce stăteau acasă nefăcând nimic, fără îndoială păstrându-și banii. „Străzile sunt mai curate acum; înainte 70% dintre angajați nu munceau, chiar dacă își primeau salariile”, spunea un fost activist media afiliat FSA în Deir Ezzor. „Au anulat obișnuita zi liberă de sâmbătă; se zice că vor, în schimb, să proclame joia ca zi liberă.”

Reglementările și controlul prețurilor reprezintă un alt domeniu în care guvernarea ISIS s-a dovedit eficientă. Le-a interzis pescarilor să folosească dinamită și electricitate pentru a prinde pește. De asemenea, le-a interzis locuitorilor din Jazira să se folosească de haosul războiului pentru a pretinde noi terenuri, în principal în deșertul sirian, unde au încercat să construiască noi case sau să pună pe picioare afaceri, spre necazul vecinilor lor. ISIS a limitat de asemenea marja de profit la subprodusele petroliere, la gheață, făină și alte mărfuri esențiale. Înainte ca ISIS să controleze estul Siriei, un puț de petrol producea circa 30 000 de barili pe zi, și fiecare baril era vândut pentru 2 000 de lire siriene – adică 11 dolari la rata curentă de schimb. Familiile care munceau în rafinării puteau câștiga aproximativ 200 de lire (ceva mai mult de un dolar) pentru fiecare baril pe care-l rafinau prin metode primitive. După ce ISIS a preluat controlul, barilul de petrol s-a ieftinit, pentru că Statul Islamic a fixat prețul unui litru de petrol la 50 de lire (30 de cenți).

De asemenea, ISIS le-a interzis oamenilor, sub amenințarea confiscării, să înființeze rafinării în apropierea zonei rezidențiale, o măsură care a determinat unele familii să părăsească domeniul afacerilor cu petrol. În concluzie, controlul prețurilor și reglementările au echilibrat declinul resurselor și al serviciilor.

Ajutoarele venite de la țările din Golf, unde lucrau mulți dintre cei care trăiau în zonele controlate de ISIS, le-au permis

unor familii să cumpere generatoare și subproduse de petrol. „Cei din Golf, care obișnuiau să trimită bani o dată pe lună, acum trimit de două ori, pentru că înțeleg situația”, spunea un fost activist media din FSA. „De asemenea, nu e prea mare diferența. În 2010, un kilogram de carne de pui costa 190 de lire (1\$), iar acum costă 470 (2,60\$).”

Petrolul a fost un important aspirator de bani pentru ISIS, până când au început raidurile aeriene ale coalitiei. Se crede că ISIS a câștigat milioane de dolari pe lună din petrolul din Siria și Irak – între unu și două milioane de dolari pe zi.¹⁵ Câștigurile au scăzut semnificativ după debutul atacurilor aeriene. Însă contrabanda cu petrol către țările vecine, cum ar fi în Turcia și Iordania, și către alte zone din Siria și Irak, varsă încă bani grei în buzunarul ISIS. Scăderea dramatică a producției de petrol îi afectează mai degrabă pe civili decât pe ISIS, care poate scoate un profit însemnat din celelalte surse, însă afectează capacitatea ISIS de a aproviziona comunitățile locale, în special cu produsele la care râvnesc cel mai tare, cum ar fi buteliile cu gaz. „Consider că impactul raidurilor aeriene a fost de aproximativ cinci procente”, spune activistul media care încă locuiește în Deir Ezzor. „Au afectat, în primul rând, petrolul. Mâncare e din belșug, și multă vine din Turcia sau Irak. Granițele sunt deschise, iar dacă nu-ți plac prețurile de aici, poți merge la Anbar. Această situație mi se pare normală.”

Modul în care se descurcă ISIS pe piața petrolului i-a impresionat și șocat pe mulți observatori, dar Derek Harvey nu este unul dintre ei. „Știi sigur că saddamiștii care făceau contrabandă cu petrol în anii '90 pentru a se sustrage sacțiunilor ONU, o fac acum pentru ISIS”, spune el. „Se zice că vând barilul cu 35 de dolari. Ce am bombardat recent au fost câteva rafinării locale. Dacă vinzi la prețul ăsta, înseamnă că dai petrolul cu 50-55 de dolari, mai puțin decât prețul actual al pieții.

Dar uite ce se întâmplă: acești intermediari îl vând, iar liderii importanți ai ISIS își primesc partea. Ei mai iau 20-25 de dolari pe baril ca mită, dar acești bani nu se regăsesc în registre și nici nu sunt luați în calcul de cineva. Se întorc în buzunarul finanțistilor de la vârful piramidei. Luptătorii ISIS din Deir Ezzor nu vor afla asta.”

Localnicii din estul Siriei au învățat să supraviețuiască din banii expediții din Golf și din economia locală, încă dinainte de izbucnirea revoltelor. Prețurile ridicate ale petrolului i-au făcut pe mulți să se bazeze mai puțin pe producția agricolă, ținând cont de energia consumată pentru a pompa apa din fluviile Eufrat sau Tigru către fermele aflate la mulți kilometri distanță. După începerea războiului, petrolul mai ieftin a făcut ca producția agricolă siriană să renască – contrabanda și piețele pentru vânzarea animalelor au început să înflorească din nou. Când ISIS a preluat controlul în Jazira, oamenii își cumpărau deja propriul petrol pentru irigații și electricitate și nu mai erau nevoiți să se bazeze pe serviciile subvenționate.

Agencia germană de informații externe, Bundesnachrichtendienst (BND) a avertizat asupra speculației „exagerate” în legătură cu marile venituri obținute de ISIS din petrol, pentru că se înregistra o tendință a Statului Islamic de a acorda reduceri la cheltuielile fixe și cele generale de pe întreg teritoriul pe care-l controla.¹⁶ Dar, după cum susține Harvey, ISIS bagă în buzunar o mare parte din aceste venituri, iar uneori îi taxează pe rezidenți pentru serviciile furnizate de guvern, cum ar fi electricitatea și telecomunicațiile. Spre deosebire de grupările islamiste care ofereau gratis utilitățile regimului pentru comunitățile locale, ISIS a stabilit o suprataxă, ca să-și poată umple cuferele cu bani.

De asemenea, ISIS obține milioane din *zakat* (diferite impozite islamice percepute de stat). *Zakatul*¹⁷ este extras din

economiile anuale sau din valorile de capital (2,5%), din aur (sau din sumele care depășesc 4 500\$), din șeptel (două capete la o sută de animale aflate în proprietatea unui crescător de vite), curmale, recoltă (10% dacă e teren irigat de ploaie sau dintr-o apă curgătoare din apropiere și 5% dacă irigațiile presupun costuri) și din profituri (2,5%).

De asemenea, ISIS impune taxe anuale non-musulmanilor care trăiesc pe teritoriile lui, în special creștinilor (4,25 grame de aur pentru bogați și jumătate din această cantitate pentru indivizii cu un venit mediu).¹⁸ Organizația obține bani și prin furturi deghizate în pedepse civile: confiscă proprietățile celor deportați sau aflați pe lista persoanelor căutate, ori ca pedeapsă pentru cei care au luptat împotriva ISIS. Aici intră, desigur, și enormele cantități de arme și muniție confiscate ca parte a politicii de dezarmare a comunităților.

În vreme ce donațiile din partea sponsorilor străini constituie un procentaj nesemnificativ din tezaurul său, indivizii cu dare de mână, fie ei donatori străini sau membri care s-au alăturat grupului, cotizează în continuare.¹⁹

Și mai semnificativ, *ghanima* (prada de război, noțiune care cuprinde, conform ISIS, și jafurile, și furturile) este una dintre cele mai mari și importante surse de venit. ISIS a pus mâna pe echipamente militare americane și nu numai, în valoare de milioane de dolari²⁰ după ce a alungat trei divizii irakiene, în iunie 2014, și a capturat mai cantități de arme, dar și de echipamente, aparatură și bani gheață de la regimul sirian și de la grupările rebele.²¹ Obiectele de artă sunt și ele foarte profitabile pentru ISIS – un bărbat cu care am stat de vorbă în Turcia spunea că negoțul cu opere de artă a crescut în timpul stăpânirii ISIS, unul dintre verii săi introducând ilegal în Turcia statuetă de aur și monede descoperite în ruinele antice de la Mari, situat la 11 kilometri distanță de Albu Kamal.

Epilog

Cu câteva zile înainte ca filmul decapitării lui James Foley să fie transmis în toată lumea, autoritarul prim-ministru irakian Nouri al-Maliki a demisionat la presiunile Statelor Unite și ale Iranului, invocând de ochii lumii impasul politic care ar fi facilitat ascensiunea ISIS. Succesorul său a fost un coleg din Partidul Dawa, Haider al-Abadi, om politic în vârstă de șaizeci și doi de ani, care își petrecuse o mare parte a vieții în exil, la Londra. Mulți irakieni sunniți cu care am vorbit atunci îl lăudau pe al-Abadi, considerând că era un pas înainte față de guvernarea al-Maliki, însă nimeni nu credea că putea sau dorea să schimbe substanțial modul în care era guvernat Irakul. Asta, spuneau toți, din cauza dimensiunii sectare endemice a politicii naționale și a influenței excesive a Teheranului asupra Bagdadului.

Nu a fost un semn bun pentru mandatul premierului faptul că într-una dintre primele sale conferințe de presă a susținut un parteneriat strategic cu Statele Unite și Iranul pentru combaterea ISIS – un parteneriat care, credeau mulți sunniți, începuse în 2003.¹ „Americani ne-au abordat spunând că Irakul trebuie lăsat irakienilor”, spunea la Reuters Sami al-Askari, fost parlamentar irakian și consilier-șef al lui al-Maliki.² „Iranienii nu spun lăsați Irakul irakienilor. Ei spun lăsați-ne nouă Irakul.”

Unul dintre statele aflate în fruntea listei sponsorilor terorismului se prezintă astăzi drept ultima reductă în calea acestuia. Comandantul trupelor Quds, Qassem Suleimani, a supravegheat crearea unei polimorfe armate din umbră, constituite din aceleași trupe speciale responsabile nu doar de uciderea soldaților americani și a nenumărați civili sunniți în Irak, ci și decisă, în egală măsură, să susțină regimul criminal din Damasc.

Conform lui Phillip Smyth, există mai mult de cincizeci de miliții šiite „extrem de ideologizate, antiamericane și violent sectare” care operează și recrutează oameni în Irak. Au fost create condiții, cu alte cuvinte, tocmai pentru războiul sectar imaginat de al-Zarqawi în 2004 – numai că de data aceasta va fi purtat în două țări în același timp. După cum spunea un fost oficial irakian: „Nu am prea multe speranțe. Este probabil ultima șansă a Irakului de a rămâne un stat unitar.”

În ciuda îndemnurilor lui al-Abadi la unitate națională, vărsările sectare de sânge continuă. Conform Human Rights Watch, ISF și milițiile šiite au executat 255 de prizonieri în șase comune și orașe în perioada de după 9 iunie 2014, cu o zi înainte de căderea Mosulului.³ Opt dintre victime erau băieți mai tineri de optsprezece ani. În 22 august 2014, moscheea Musab Bin Omair din Diyala, unde ISIS a anticipat că va purta cele mai înverșunate bătălii – a fost atacată de luptători ISF și militanți Asaib Ahl al-Haq îmbrăcați în haine civile.⁴ Aceștia au masacrat zeci de oameni.

Ministrul de Interne al lui al-Abadi, Mohammed al-Ghabban, este de asemenea, unul dintre liderii Organizației Badr, ceea ce înseamnă că un notoriu pluton al morții a primit, o dată în plus, competențele trupelor de poliție irakiene. Organizația Badr a fost acuzată ulterior de „răpirea și executarea sumară a mai multor persoane și de alungarea sunniților din casele lor, pe care

apoi le pradă și le incendiază, în unele cazuri distrugând sate întregi”, după cum spune Erin Evers, care a studiat situația din Irak pentru Human Rights Watch.⁵ „Practic, Statele Unite nețesc calea acestor indivizi, permițându-le să controleze țara chiar mai mult decât o făceau până acum.”⁶

Aproape toate ofensivele majore ale Irakului împotriva ISIS poartă amprenta lui Suleimani. La sfârșitul lunii octombrie, când ISIS a fost alungat din Jurf al-Sakher, un oraș aflat la 50 de kilometri sud-vest de Baghdad, pe valea fluviului Eufrat, agenții trupelor Quds și ai Hezbollahului libanez au fost detașați pe lângă cele câteva mii de soldați și milițieni ai Forțelor de Securitate Irakiene (ISF), antrenându-i și distribuindu-le armament. Întreaga operațiune a fost gândită de Suleimani. Sprijiniți indirect de avioanele de luptă americane, Asaib Ahl al-Haq și Kata'ib Hezbollah, o entitate pe care Statele Unite o trecuseră pe lista organizațiilor teroriste, au jucat un rol central în luptele din noiembrie 2014, care au pus capăt asediului la care fusese supus luni de zile de către trupele ISIS orașul Amerli, o localitate în care locuiau aproximativ 15 000 de șiiți turkmeni. Suleimani a fost fotografiat în Amerli zâmbind la cameră, puțin după recucerirea orașului.⁷

Au fost făcute fotografiile cu tancuri americane Abrams în posesia Kata'ib Hezbollah, ceea ce face ca ISIS să nu mai fie singura organizație teroristă care să fi rechiziționat tehnica de luptă americană destinată ISF.⁸ Ce consecințe au avut ultimele șapte luni de atacuri aeriene în Siria și Irak? Pentagonul a anunțat că 16 dintre cele 20 de rafinării pe care se știe că le folosea ISIS au devenit inoperabile.⁹ Conform doctorului Hisham al-Hashimi, ISIS ar fi pierdut 90% din veniturile provenite de pe urma vânzării petrolului, precum și 9 dintre cele 11 depozite de armament din Irak și 3 din cele 10 depozite din Siria. În plus,

pe această listă aparent impresionantă de daune trebuie trecută și eliminarea a 30 de lideri ISIS, în urma raidurilor aeriene. Printre aceștia se aflau și o duzină de înalți oficiali, cum ar fi Abu Muslim al-Turkmani, aghiotantul lui al-Baghdadi, Ridwan Taleb al-Hamdouni, „guvernatorul” Mosulului, și comandanții militari din Ramadi, Salah ad-Din, Fallujah și Ninive. Al-Abadi pretindea că al-Baghdadi însuși ar fi fost rănit în timpul unor lupte de la al-Qaim.¹⁰ Washington-ul spune că ISIS a pierdut circa 700 de kilometri pătrați din terenurile pe care le controla.

Pe de-o parte, e sigur faptul că impactul războiului-fulger purtat de ISIS în Irak a scăzut considerabil – nu mai amenință să cucerească Erbilul și, cu atât mai puțin, Baghdadul –, pe de altă parte, înfrângerea sa este mai degrabă una tactică. „Vorbind dintr-un punct de vedere personal și strict militar, singurul factor care se detașează este acela că ISIS a avut mereu inițiativa strategică”, spunea Chris Harmer. „Au existat momente în care au fost mult mai activi într-o regiune decât în alta. Însă nu s-au aflat niciodată în situația unei retrageri strategice. Tactic, au fost în defensivă: au cucerit barajul de la Mosul, apoi l-au pierdut. Au capturat rafinăria de petrol de la Bayji, apoi au pierdut-o. Dar să spui că ISIS «pierde»? Nici vorbă.”

ISIS a avut de suferit mai ales în liniile inamice, decât în zona sa geografică strategică din Siria și Irak. Sinjar și Bayji, de exemplu, sunt cruciale pentru kurzi. Baquba și Dhuluiya deschid porțile către Baghdad și sunt importante, așadar, pentru ISF și milițiile šiite, care le-au epurat etnic, după cum susține Ayad Allawi, acum vicepreședinte al Departamentului pentru reconciliere. În ciuda celor aproximativ 1 700 de atacuri aeriene, ISIS reușește în continuare să înainteze în locuri unde fie are susținerea necondiționată a locuitorilor, fie poate domina o populație sunnită prea înspăimântată sau indiferentă pentru a i se opune. La două luni după declanșarea operațiunii

militare Determinare Absolută (Inherent Resolve), jihadiștii au prădat Hit, orașul în care Adam Such fusese martorul unei limitate și timpurii *sahwa*, în 2005. De atunci, au fost cucerite multe alte sate și cătune din Anbar.

După cum a demonstrat Derek Harvey cu un deceniu în urmă, doar pentru că jihadiștii au fost respinși într-o zonă mixtă din punct de vedere etnic, cum ar fi Baghdadul, nu înseamnă că au fost învinși sau că sunt mai puțin capabili să lanseze operațiuni militare. ISIS continuă să conducă aproape nestinșgerit în al-Bab, Minbij, Jarablous, Raqqa, sudul regiunii Haskaka, Tal Afar, Qa'im și în zonele mărginașe din Ramadi. Nu sunt previzibile revolte în aceste zone în viitorul apropiat. În Hadditha și Amiriya Fallujah, triburile sunnite nu se pun de acord în legătură cu atitudinea pe care ar trebui s-o adopte față de ISIS – ceea ce duce la lupte interne între triburi, care nu fac decât să îndepărteze și mai mult perspectiva unei noi Deșteptări.

După cum susține al-Hashimi, ISIS a compensat pierderea a zece procente din teritoriile irakiene cu câștigarea a patru procente în Siria, deși nu veți găsi această informație nicăieri în discursul oficialilor americani. „Strategia în privința Siriei nu s-a schimbat”, spunea în noiembrie 2014 Alistair Baskey, purtător de cuvânt al Consiliului Național de Securitate. „În timp ce scopul imediat este alungarea ISIS din Irak, noi și partenerii de coalțiție vom continua să lovim ISIS în Siria, pentru a-i împiedica să găsească un adăpost sigur și pentru a le submina capacitatea de a-și proiecta puterea.”

Numai că ISIS are mai mult decât „un adăpost sigur” în Siria și continuă să-și proiecteze puterea cu și mai multă forță din momentul începerii operațiunii Determinare Absolută. Astăzi controlează circa o treime din teritoriul țării. Chiar și după sângeroasa luptă pentru Kobane, continuă să controleze anumite zone din orașul siriano-turc de frontieră pe care până și Casa

Albă îl consideră mai degrabă „simbolic” decât esențial din punct de vedere strategic – și asta la trei luni după declanșarea celei mai intense ofensive aeriene americane pe teritoriul Siriei.¹¹

Cei ce au înțeles care sunt provocările pe termen lung ridicate de ISIS nu sunt liniștiți. În octombrie 2014, secretarul american al Apărării, Chuck Hagel, a trimis un memoriu de două pagini către Consiliul Securității Naționale, în care-și sintetiza îngrijorarea în legătură cu strategia americană în Siria.¹² A fost concediat din funcție la sfârșitul lunii următoare, parțial deoarece avertizase că evitarea confruntării cu regimul al-Assad – pe care unii membri ai administrației Obama îl considerau, pe bună dreptate, un „magnet” pentru terorism – era doar în beneficiul lui al-Baghdadi.¹³ Acest lucru este, de asemenea, și în beneficiul lui al-Assad.

„Ce este uimitor e felul în care reușim să repetăm aceleași greșeli la nesfârșit, în Irak și, pe plan mai larg, în Orientul Mijlociu”, ne-a spus Ali Khedery. „Am văzut înalți demnitari americani pierzând timpul transmitând pe Twitter informații despre numărul atacurilor aeriene. Cui îi pasă de aceste desfășurări tactice? Radicalizarea sunniților a atins cote-record. Abordarea antiteroristă nu va da roade în cazul ISIS. Vedem deja asta în Irak, o vom vedea și în Siria.”

Legea consecințelor neașteptate domnește pretutindeni. Avioanele americane abia începuseră să bombardeze zone controlate de ISIS în Siria, că rebelii care fuseseră dotați cu arme americane au și început să critice operațiunea, spunând că era una părtinitoare. „Singurul beneficiar al acestei interferențe străine în Siria este regimul Assad, în special în absența unei strategii reale de a-l înlătura de la putere”, a postat la sfârșitul lunii septembrie 2014, pe contul său de Twitter, Harakat Hazm (Mișcarea pentru Credință).¹⁴ „Vinerea trecută, pentru prima dată, după câte îmi amintesc, oponenții guvernului președintelui Bahsar

al-Assad au ars un steag american”, scria în *New York Times* Robert Ford, fostul ambasador american în Siria, care și-a dat demisia în semn de protest față de politica administrației Obama în această țară.¹⁵ Era la începutul lunii octombrie 2014.

Desigur, Statele Unite nu vizează *doar* ISIS în Siria – vizează, de asemenea, și Jabhat al-Nusra. În timpul unui atac aerian, în localitatea Kafr Daryan, de lângă Idlib, o tabără improvizată pentru sirienii deportați a fost lovită, se zice, în încercarea de a bombarda trupele al-Nusra, mai precis o subunitate a acestei grupări, cunoscută sub numele de Grupul Khorasan, despre care Casa Albă susține că pune la cale atentate împotriva unor obiective occidentale.¹⁶ A fost un incident care nu a reușit decât să sporească nemulțumirea sirienilor împotriva Statelor Unite; după cum spunea un activist media din tabăra rebelilor, dacă „atacurile ar viza regimul, ucigând din greșeală mai mulți civili, am spune că au fost sacrificați pentru salvarea noastră.”¹⁷ Incidentul a făcut ca al-Nusra să strângă rândurile, ei alăturându-i-se ISIS în campanii localizate și oportuniste îndreptate împotriva rebelilor susținuți de Statele Unite, etichetați acum ca fiind puțin mai mult decât mercenari ai Pentagonului, vânători de mujahedini. Planul decis de Casa Albă pentru antrenarea a 500 de rebeli timp de un an, cu scopul de a lupta împotriva ISIS, nu urmează să fie materializat decât în vara lui 2015, însă are deja profunde consecințe negative pe câmpul de luptă.

E adevărat, probabilitatea ca al-Nusra să se împace oficial cu ISIS este una foarte mică. Oricum, nici nu e nevoie să se împace pentru ca un război civil jihadist – sau chiar un război rece jihadist – să afecteze planurile Washingtonului în această regiune, dar și acasă. ISIS a promis retoric solidarizarea cu al-Nusra împotriva inamicului „cruciat” comun din Siria.¹⁸ De

asemenea, a transmis al-Qaida calde felicitări pentru recente operațiuni din Occident.

În data de 7 ianuarie 2015, Siad și Chérif Kouachi, doi frați francezi, au măcelărit doisprezece jurnaliști și caricaturiști în birourile revistei de satiră *Charlie Hebdo* din Paris. Două zile mai târziu, unul dintre complicii fraților, Ahmed Coulibaly, a atacat magazinul cușer Hyper Casher din același oraș, ucigând patru clienți înainte ca poliția franceză să-l împuște.

Frații Kouachi fac parte din celula care, în primele zile ale insurgenței, era responsabilă cu trimiterea noilor recruți AQI. Asemenea lui al-Zarqawi, cei doi au fost radicalizați, pentru început, într-o moschee, apoi în închisoare. Au citit cărțile lui al-Maqsidi. Chérif a fost arestat înainte să se poată alătura Șeicului măcelarilor.¹⁹

Coulibaly spune că a fost inspirat de succesorul lui al-Zarqawi, al-Baghdadi, căruia i-a jurat supunere.

Mulți se întreabă acum dacă străzile Europei, și apoi ale Statelor Unite, vor fi transformate în arenele însângerate ale unei întreceri între o companie-mamă jihadistă și fosta sa subsidiară. Este o întrebare cât se poate de bună.

La mai mult de unsprezece ani de la momentul invadării Irakului de către Statele Unite, o mișcare de insurgență mortală, adeptă a mai multor forme de război, s-a dovedit rezistentă, adaptabilă și a reușit să continue lupta. Moștenire a lui Saddam și a lui al-Zarqawi, ISIS a reușit să-și prezinte lupta în termenii istoriei mondiale. A promis moartea sau întoarcerea la gloria străveche a islamului. Mii de oameni se înghesuie să i se alăture și mulți alții au fost deja victimele sale.

Armata terorii ne va însoți multă vreme de acum înainte.

Note

Prefața

- 1 De la Partidul Baas, care a preluat puterea în Siria în 1963.
- 2 Armata terorii ne va însoți multă vreme de acum înainte.

Introducere

- 1 Tehnic vorbind, ISIS nu mai există. Denumirea oficială a organizației este astăzi Statul Islamic. Am rămas la ISIS pur și simplu pentru a păstra conveniența și deoarece ne dăm seama că există o întreagă dezbateră pe această temă. *Daesh*, folosit de mulți dintre cei pe care i-am intervievat, este acronimul arab pentru *Dawla al-Islamiya fil Iraq wa Sham*, sau Statul Islamic al Irakului și al al-Sham. Deși acronimul nu are un înțeles anume, este considerat insultător din cauza sonorității sale aspre. Această combinație de litere semnifică înclinația către crimă, sălbăticie și stupiditate.
- 2 Aparținând comunității yazidite, o minoritate etnică și religioasă cu o istorie foarte veche și o religie sincretică, la care persoanele din afara comunității nu au, în mod traditional, acces. Grupurile de yazidiți trăiesc în anumite regiuni din Irak, Turcia, Siria, Armenia sau Iran (n. red.).
- 3 Trupe din Kurdistanul irakian, cu tradiție de secole, care au jucat un rol-cheie în capturarea lui Saddam Hussein (n. trad.).
- 4 Culegere de texte ce pretind a reproduce cuvintele rostite de profetul Mahomed și neconsemnate nicăieri altundeva. După Coran, este cea mai importantă carte a Islamului (n. red.).

- 5 Abu Ubaidah ibn al-Jarrah (583–639). Comandant militar apropiat de Profet. Se convertește la islam în anul 611, în aceeași perioadă cu Abu Bakr, socrul Profetului (n. coord.).
- 6 Califatul abbasid, al treilea califat islamic. Întemeietorul dinastiei a fost Abbas ibn Abd al-Muttalib (566 – 653 CE) (n. trad.).
- 7 Este vorba de evenimentele de la Amorium (actualmente Hisarköy) din anul 838, când al-Mu'tasim, fiul cunoscutului calif Harun al-Rașid, l-a înfruntat pe împăratul bizantin Teofil (n. coord.).
- 8 Forță militară comunistă care a luptat pentru recuperarea Vietnamului de sud (n. coord.).
- 9 *Al-Ba'ath* înseamnă „renaștere” în limba arabă. Se referă la o ideologie națională care promovează crearea unui singur stat arab unitar, renașterea culturii arabe și expansiunea acesteia. Respinge pluralismul politic, promovând socialismul și anti-imperialismul (n. trad.).
- 10 Numele unui grup religios mistic de pe teritoriul Siriei (n. red.).

CAPITOLUL 1 – Părintele fondator

- 1 Loretta Napoleoni, *Insurgent Iraq: Al-Zarqawi and the New Generation*, Seven Stories Press, New York, 2005, pp. 29 – 30.
- 2 *Ibid.*, p. 260.
- 3 Mary Anne Weaver, „The Short, Violent Life of Abu Musab al-Zarqawi”, *The Atlantic*, 1 iulie, 2006, www.theatlantic.com/magazine/archive/2006/07/the-short-violent-life-of-abu-musab-al-zarqawi/4983.
- 4 Loretta Napoleoni, „Profile of a Killer”, *Foreign Policy*, 20 octombrie 2009, foreignpolicy.com/2009/10/20/profile-of-a-killer.
- 5 Weaver, 2006.
- 6 Jean-Charles Brisard, *Zarqawi: The New Face of Al-Qaida*, Other Press, New York, 2005, p. 16.
- 7 Fawaz A. Gerges, *The Far Enemy: Why Jihad Went Global*, Cambridge University Press, New York, 2005, p. 135.
- 8 Lawrence Wright, *The Looming Tower*, Vintage, New York, 2007; Gerges, *The Far Enemy*, p. 134.
- 9 Gerges, *The Far Enemy*, p. 76.
- 10 Peter L. Bergen, *The Osama bin Laden I Know: An Oral History of al Qaeda's Leader*, Free Press, New York, 2006, pp. 64 – 65.

- 11 Al treilea președinte al Egiptului, asasinat de ofițeri fundamentaliști în 6 octombrie 1981 (n. tr.).
- 12 Bergen, *The Osama bin Laden I Know*, p. 63, pp. 66 – 67.
- 13 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 52–53.
- 14 Bergen, *The Osama bin Laden I Know*, p. 93.
- 15 Weaver, 2006.
- 16 Referire la Carl Philipp Gottlieb von Clausewitz (1780 – 1831), general prusac, unul dintre cei importanți teoreticieni ai războiului, scoțând în evidență aspectele morale (psihologice) și politice ale acestuia (n. red.).
- 17 Brisard, *Zarqawi*, p. 17.
- 18 *Ibid.*
- 19 Brisard, *Zarqawi*, p. 21.
- 20 *Ibid.*
- 21 Brisard, *Zarqawi*, p. 21; Bergen, *The Osama bin Laden I Know*, p. 32.
- 22 Weaver, 2006.
- 23 *يواقير زللا بعصرم وبأسانلل نايب اذه* YouTube, 34:05, postat de [www.ansaralshari3a](http://www.ansaralshari3a.com), 25 martie, 2012, www.youtube.com/watch?v=EUrLMFautCI.
- 24 Brisard, *Zarqawi*, p. 22.
- 25 Brisard, *Zarqawi*, pp. 23 – 24.
- 26 Brisard, *Zarqawi*, p. 24.
- 27 *KSM trains at Sada camp*, GlobalSecurity.org, modificat ultima dată în 11 ianuarie 2006, www.globalsecurity.org/security/profiles/ksm_trains_at_sada_camp.htm; *Hambali trains at Sada camp*, GlobalSecurity.org, ultima dată modificat în 11 ianuarie 2006, www.globalsecurity.org/security/profiles/hambali_trains_at_sada_camp.htm.
- 28 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, p. 55.
- 29 *Ibid.*
- 30 *Ibid.*
- 31 *Ibid.*
- 32 Brisard, *Zarqawi*, p. 28.
- 33 Brisard, *Zarqawi*, p. 29.
- 34 Brisard, *Zarqawi*, p. 36.
- 35 Brisard, *Zarqawi*, p. 37.

- 36 Jeffrey Gettleman, *Zarqawi's Journey: From Dropout to Prisoner to Insurgent Leader*, *New York Times*, 13 iulie 2004, www.nytimes.com/2004/07/13/international/middleeast/13zarq.html
- 37 Brisard, *Zarqawi*, pp. 226 – 227.
- 38 Brisard, *Zarqawi*, p. 39.
- 39 Weaver, 2006.
- 40 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 64 – 65.
- 41 Brisard, *Zarqawi*, p. 43.
- 42 Weaver, 2006.
- 43 „Comunitate în jurul unui set de valori și idei” (în germană, în original) (n. tr.).
- 44 Brisard, *Zarqawi*, p. 48.
- 45 Gettleman, 2004.
- 46 Brisard, *Zarqawi*, p. 48.
- 47 *Ibid.*
- 48 Gettleman, 2004.
- 49 *Ibid.*
- 50 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, p. 70.
- 51 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 75 – 76.
- 52 Weaver, 2006.
- 53 Bruce Riedel, *The Search for Al Qaeda: Its Leadership, Ideology, and Future*, Brookings Institution Press, Washington, D.C, 2010, pp. 93 – 94.
- 54 Interviu cu un fost oficial de nivel înalt în serviciile de contraterorism, decembrie 2014.
- 55 Brisard, *Zarqawi*, p. 57.
- 56 Brisard, *Zarqawi*, p. 59.
- 57 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, p. 97.
- 58 Brisard, *Zarqawi*, p. 67.
- 59 Bryan Price, Dan Milton, Muhammad al-Ubaydi și Nelly Lahoud, „The Group That Calls Itself a State: Understanding the Evolution and Challenges of the Islamic State”, Combating Terrorism Center, West Point, 16 decembrie 2014, www.ctc.usma.edu/posts/the-group-that-calls-itself-a-stateunderstanding-the-evolution-and-challenges-of-the-islamic-state.
- 60 Bergen, *The Osama bin Laden I Know*, p. 197.
- 61 Price et al., 2014.

- 62 Brisard, *Zarqawi*, pp. 71 – 72.
- 63 „Racking Al Qaeda in Iraq’s Zarqawi Interview With Ex-CIA Analyst Nada Bakos”, Musings on Iraq blog, 30 iunie 2014, musingsoniraq.blogspot.com/2014/06/tracking-al-Qaida-in-iraqs-zarqawi.html.
- 64 Interviu cu un fost înalt oficial din cadrul departamentului anti-tero, decembrie 2014.
- 65 Brisard, *Zarqawi*, p. 72.
- 66 Weaver, 2006.
- 67 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 125 – 126; Brisard, *Zarqawi*, p. 88.
- 68 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 125 – 126; Weaver, 2006.
- 69 Weaver, 2006.
- 70 *Ibid.*
- 71 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 98 – 99; Weaver, 2006.
- 72 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 98 – 99.
- 73 Weaver, 2006.
- 74 Brisard, *Zarqawi*, p. 77.
- 75 Brisard, *Zarqawi*, p. 115.
- 76 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 106–107; Brisard, *Zarqawi*, pp. 115 –116, p. 122.
- 77 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 116 – 117.
- 78 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.
- 79 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.
- 80 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, p. 109.
- 81 *Ibid.*
- 82 Price et al., 2014.
- 83 Brisard, *Zarqawi*, p. 96, pp. 99–100.
- 84 Brisard, *Zarqawi*, p. 95.
- 85 Brisard, *Zarqawi*, p. 96.
- 86 Weaver, 2006.
- 87 Bill Roggio, „Threat Matrix: A Blog of the Long War Journal”, mai 12, 2014, www.longwarjournal.org/threat-matrix/archives/2014/05/iran_owes_al_qaeda_invaluably.php
- 88 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, pp. 87 – 88; Gerges, *The Far Enemy*, p. 252.
- 89 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, p. 88.
- 90 *Ibid.*

- 91 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, pp. 10–11, pp. 87–89, p. 132.
 92 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, p. 88.

CAPITOLUL— Șeicul măcelarilor

- 1 Kevin Woods, James Lacy și Williamson Murray, „Saddam’s Delusions”, *Foreign Affairs*, mai/iunie 2006, www.foreignaffairs.com/articles/61701/kevin-woods-james-lacey-and-williamson-murray/saddams-delusions.
- 2 Michael R. Gordon și Bernard E. Trainor, *The Endgame: The Inside Story of the Struggle for Iraq, from George W. Bush to Barack Obama*, Vintage Books, New York, 2013, pp. 20 – 21.
- 3 *Ibid.*
- 4 *Ibid.*
- 5 Gordon & Trainor, *The Endgame*, pp. 18 – 20.
- 6 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 14; „Coalition Provisional Authority Order Number 1: De-Ba’athification of Iraqi Society”, The Coalition Provisional Authority, 16 mai 2003, www.iraqcoalition.org/regulations/20030516_CPAORD_1_De-Ba_athification_of_Iraqi_Society_.pdf; Sharon Otterman, *IRAQ: Debaathification*, Council on Foreign Relations, April 7, 2005, www.cfr.org/iraq/iraq-debaathification/p7853#p9.
- 7 Brian Owsley, „Iraq’s Brutal Decrees Amputation, Branding and the Death Penalty”, Human Rights Watch/Middle East, iunie 1995, www.hrw.org/reports/1995/IRAQ955.htm.
- 8 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, p. 146.
- 9 Joel Rayburn, *Iraq After America: Strongmen, Sectarians, Resistance*, Hoover Institution Press, Stanford, California, 2014, p. 101.
- 10 Rayburn, *Iraq After America*, p. 102.
- 11 *Ibid.*
- 12 Rayburn, *Iraq After America*, p. 113.
- 13 Rayburn, *Iraq After America*, p. 114.
- 14 Interviu cu unul dintre autori, octombrie 2014.
- 15 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 5.
- 16 *Ibid.*
- 17 Rayburn, *Iraq After America*, p. 105.

- 18 Carolina Larriera, „Remembering Sergio Vieira de Mello Ten Years After the Attack on the UN in Baghdad”, *The Huffington Post*, 19 octombrie 2013, www.huffingtonpost.com/carolina-larriera/remembering-sergio-vieira_b_3779106.html.
- 19 Christopher Hitchens, „Why Ask Why?: Terrorists Attacks Aren't Caused by Any Policy Except That of the Bombers Themselves”, *Slate*, 3 octombrie 2005, www.slate.com/articles/news_and_politics/fighting_words/2005/10/why_ask_why.html.
- 20 Gordon & Trainor, „The Endgame, p. 22; Iraq's Security Services: Regime Strategic Intent—Annex C”, Central Intelligence Agency, 23 aprilie 2007, www.cia.gov/library/reports/general-reports-1/iraq_wmd_2004/chap1_annxC.html; „Special Security Organisation—SSO: Al Amn al-Khas”, GlobalSecurity.org, modificat ultima dată în 28 iulie 2011, www.globalsecurity.org/intell/world/iraq/khas.htm.
- 21 Derek Harvey, interviu cu unul dintre autori, octombrie 2014.
- 22 Murad Batal al-Shishani, „Al-Zarqawi's Rise to Power: Analyzing Tactics and Targets”, *Terrorism Monitor*, vol. 3, nr. 22, The Jamestown Foundation, 18 noiembrie 2005, www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=610&no_cache=1#.VIk1cDHF8ei.
- 23 Termenul este calchiat după englezescul *rejectionist*: persoană care respinge o politică pe care o consideră neavenită sau ilegală (n. red.).
- 24 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, p. 100, p. 105; Lawrence Joffe, „Ayatollah Mohammad Baqir al-Hakim”, *The Guardian*, 29 august 2003, www.theguardian.com/news/2003/aug/30/guardiano-biographies.iraq.
- 25 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, p. 108, pp. 160 – 161; „Imam Ali Mosque”, GlobalSecurity.org, modificat ultima dată în 9 iulie, 2011, www.globalsecurity.org/military/world/iraq/an-najaf-imam-ali.htm; Bassem Mroue, „Alleged Al Qaeda Militant Is Hanged”, *The New York Sun* via The Associated Press, 6 iulie 2007, www.nysun.com/foreign/alleged-al-Qaida-militant-is-hanged/57989; Ben Wedemeyer, „FBI to Join Mosque Bombing Probe”, CNN.com,

- 1 septembrie 2003, www.cnn.com/2003/WORLD/meast/08/31/sprj.irq.main.
- 26 Musab Al-Zarqawi, „Letter from Abu Musab al-Zarqawi to Osama bin Laden”, Council on Foreign Relations, 1 februarie 2004, www.cfr.org/iraq/letter-abu-musab-al-zarqawi-osama-bin-laden/p9863. De dragul consecvenței, am preferat să folosim peste tot denumirea Brigăzile Badr, deși ulterior au primit numele de Organizația Badr.
- 27 *Ibid.*
- 28 *Ibid.*
- 29 „Iraq: Islamic State Executions in Tikrit, Human Rights Watch”, 2 septembrie 2014, www.hrw.org/news/2014/09/02/iraq-islamic-stateexecutions-tikrit.
- 30 „Iraq: ISIS Executed Hundreds of Prison Inmates”, Human Rights Watch, 30 octombrie 2014, www.hrw.org/news/2014/10/30/iraq-isis-executed-hundreds-prison-inmates.
- 31 Brisard, *Zarqawi*, pp. 142 – 143.
- 32 Brisard, *Zarqawi*, p. 131.
- 33 Brisard, *Zarqawi*, p. 143.
- 34 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, p. 103.
- 35 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, pp. 102 – 103.
- 36 Michael W. S. Ryan, „Dabiq: What Islamic State’s New Magazine Tells Us about Their Strategic Direction, Recruitment Patterns and Guerilla Doctrine” [www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=42702&cHash=0efbd71af77fb92c064b9403dc8ea838#.VLGK7caJnzL](http://www.jamestown.org/programs/tm/single/?tx_ttnews[tt_news]=42702&cHash=0efbd71af77fb92c064b9403dc8ea838#.VLGK7caJnzL)
- 37 „Patru agenți Blackwater spânzurați în Fallujah, Irak, 31 martie 2004”, video al unei emisiuni ABC, 2:41, înregistrat de WARLORDSMEDIUM, 11 decembrie 2011, www.youtube.com/watch?v=bln0q8E5onE.
- 38 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 23, pp. 56 – 57.
- 39 Interviu cu autorii, noiembrie 2014.
- 40 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 113.
- 41 Decizie prudentă (în engleză, în original).
- 42 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 114.
- 43 *Ibid.*

- 44 Bergen, *The Osama bin Laden I Know*, p. 364.
- 45 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, p. 105.
- 46 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 117 – 118.
- 47 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 119.
- 48 Lt. Colonel Kenneth Estes, *US Marine Corps Operations in Iraq, 2003-2006*, Marine Corps History Division, p. 66; CQ Researcher, *Global Issues: Selections from CQ Researcher*, CQ Press, 2014, ebook.
- 49 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, p. 183.
- 50 *Ibid.*
- 51 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, p. 105.
- 52 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, pp. 12 – 13.
- 53 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, p. 100.
- 54 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, p. 105; Napoleoni, *Insurgent Iraq*, pp. 150 – 153.
- 55 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, p. 106.
- 56 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, p. 106.; „Mapping the Global Muslim Population”, PewResearch, 7 octombrie 2009, www.pewforum.org/2009/10/07/mapping-the-global-muslim-population.
- 57 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, p. 105.
- 58 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 123; Haifa St., Baghdad, Iraq, Google Maps, accesat în 17 ianuarie 2015, www.google.com/maps/place/Haifa+St,+Baghdad,+Iraq/@33.3263295,44.3705687,12z/data=!4m2!3m1!1s0x15577f4a7ecb0a21:0x808bf83e3e9c97e9.
- 59 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 123.
- 60 *Ibid.*
- 61 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 124.
- 62 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 126.

CAPITOLUL 3 — Gospodărirea sălbăticiiei

- 1 Rayburn, *Iraq After America*, p. 110.
- 2 Warzer Jaff și Robert E. Worth, „Deadliest Single Attack Since Fall of Hussein Kills More Than 120”, *New York Times*, 28 februarie 2005, www.nytimes.com/2005/02/28/international/middleeast/28cnd-iraq.html.

- 3 „Interview Col. H.R. McMaster”, *Frontline End Game*, 19 iunie, 2007, www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/endgame/interviews/mcmaster.html.
- 4 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 36.
- 5 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.
- 6 Napoleoni, *Insurgent Iraq*, p. 190.
- 7 „Anbar Before and After The Awakening Pt. IX: Sheik Sabah Aziz of the Albu Mahal”, Musings on Iraq blog, 23 ianuarie 2014, musingsoniraq.blogspot.com/2014/01/anbar-before-and-after-awakening-pt-ix.html.
- 8 Hannah Allam și Mohammed al Dulaimy, „Marine-led Campaign Kill Friends and Foes, Iraqi Leaders Say”, McClatchy DC via Knight Ridder Newspapers, 16 mai 2005, www.mcclatchydc.com/2005/05/16/11656_marine-led-campaign-killed-friends.html
- 9 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 172; Rayburn, *Iraq After America*, pp. 110 – 111.
- 10 *Ibid.*
- 11 Col. Gary W. Montgomery și Timothy S. McWilliams, eds., *Al-Anbar Awakening: From Insurgency to Counterinsurgency in Iraq, 2004–2009*, vol. 2, Marine Corps University Press, 2009, www.marines.mil/Portals/59/Publications/Al-Anbar%20Awakening%20Vol%20II_Iraqi%20Perspectives%20%20PCN%2010600001200_1.pdf
- 12 Monte Morin, „Officer Killed by Suicide Bomb Had High Hopes for Ramadi”, *Stars and Stripes*, 9 ianuarie 2006, www.stripes.com/news/officer-killed-by-suicide-bomb-had-high-hopes-for-ramadi-1.43384.
- 13 Monte Morin, „Suicide Bomb Kills Dozens of Iraqi Police Recruits, Two Americans”, *Stars and Stripes*, 6 ianuarie 2006, www.stripes.com/news/suicide-bomb-kills-dozens-of-iraqi-police-recruits-two-americans-1.43269.
- 14 Stephen Biddle, Jeffrey A. Friedman și Jacob N. Shapiro, „Testing the Surge: Why Did Violence Decline in Iraq in 2007?”, *International Security*, vol. 37, nr. 1, Vara 2012, p. 20.

CAPITOLUL 4 – Agenți ai haosului

- 1 Rayburn, *Iraq After America*, p.119.
- 2 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 191 – 192.
- 3 Kanan Makiya, *Cruelty and Silence: War, Tyranny, Uprising, and the Arab World*, Jonathan Cape, New York, 1993.
- 4 Nada Bakri, „In Lebanon, New Cabinet Is Influenced by Hezbollah”, *New York Times*, 13 iunie 2011, www.nytimes.com/2011/06/14/world/middleeast/14lebanon.html
- 5 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p.101.
- 6 *Ibid.*
- 7 Rayburn, *Iraq After America*, p.15 – 17.
- 8 „Iraqi Minister's Son Misses Flight, Forces Plane Back: Airline”, Reuters, 6 martie 2014, www.reuters.com/article/2014/03/06/us-lebanon-iraq-planeidUSBREA2519B20140306; Rayburn, *Iraq After America*, pp.73 – 75.
- 9 Interviu cu unul dintre autori, iunie 2014.
- 10 Dexter Filkins, „The Shadow Commander”, *The New Yorker*, 30 septembrie 2013, www.newyorker.com/
- 11 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 423.
- 12 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 313, pp. 351 – 352.
- 13 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 151, p. 159; Filkins, 2013.
- 14 David Axe, „Real E.F.P.: Pocket-Sized Tank Killer”, *Defense Tech*, 13 februarie 2007, defensetech.org/2007/02/14/real-e-f-p-pocketsized-tank-killer.
- 15 Stanley McChrystal (n. 1954). General american care a conceput strategia de contra-insurgență utilizată în Afghanistan în 2009 (n. coord.).
- 16 Gordon & Trainor, *The Endgame*, pp. 324–325.
- 17 „Treasury Targets Key Al-Qa'ida Fuding and Support Network Using Iran as a Critical Transit Point”, US Department of the Treasury, 28 iulie 2011, www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/tg1261.aspx.
- 18 Filkins, 2013.
- 19 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 140.
- 20 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 141.
- 21 *Ibid.*

- 22 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 146.
- 23 „Islamic Human Rights Organization Alleges Iraqi Forces Detainee Abuse in Ninewa”, Wikileaks, 16 iulie 2005, wikileaks.org/plusd/cables/05BAGHDAD2547_a.html.
- 24 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 222.
- 25 Gordon & Trainor, *The Endgame*, pp. 221 – 222.
- 26 *Ibid.*
- 27 Gordon & Trainor, *The Endgame*, pp. 185 – 186.
- 28 *Ibid.*
- 29 Edward Wong și John F. Burns, „Iraqi Rift Grows After Discover of Prison”, *New York Times*, 17 noiembrie 2005, www.nytimes.com/2005/11/17/international/middleeast/17iraq.html.
- 30 Declarația Dr. Matthew Levitt, membru Fromer-Wexler și director al Programului Stein pentru Antiterorism și Servicii de Informații din cadrul Institutului pentru Politici ale Orientului Apropiat de la Washington, US House Financial Services Committee, 13 noiembrie 2014, financialservices.house.gov/uploadedfiles/hhrg-113-ba00-wstatemlevitt-20141113.pdf.
- 31 Interviu cu unul dintre autori, noiembrie 2014.
- 32 US House Financial Services Committee, 2014.
- 33 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 231; Benjamin Bahney, Howard J. Shatz, Carroll Ganier, Renny McPherson și Barbara Sude, „An Economic Analysis of the Financial Records of al-Qa’ida in Iraq”, National Defense Research Institute, 2010, e-book.
- 34 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 231.
- 35 US House Financial Services Committee, 2014.
- 36 *Zawahiri’s Letter to Zarqawi* (variantea în limba engleză), Centrul pentru Combaterea Terorismului, West Point, octombrie 2013, www.ctc.usma.edu/posts/zawahiris-letter-to-zarqawi-english-translation-2.
- 37 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, p. 104.
- 38 Centrul pentru Combaterea Terorismului, West Point, 2013.
- 39 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, p. 104.
- 40 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, p. 103.
- 41 Ellen Knickmeyer și K.I. Ibrahim, „Bombing Shatters Mosque in Iraq”, *Washington Post*, 23 februarie 2006, www.washingtonpost.com.

com/wp-dyn/content/article/2006/02/22/AR2006022200454.html.

42 *Ibid.*

43 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 194.

44 Ellen Knickmeyer și Muhanned Saif Aldin, „Tense Calm Prevails as Iraqi Forces Seal Off River Town”, *Washington Post*, 18 octombrie 2006, www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/10/17/AR2006101700254.html; Rayburn, *Iraq After America*, p. 120.

45 Joshua Partlow și Saad al-Izzi, „Scores of Sunnis Killed in Baghdad”, *Washington Post*, 10 iulie, 2006, www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/07/09/AR2006070900139.html; Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 214.

46 Jon Lee Anderson, „Inside the Surge”, *The New Yorker*, 19 noiembrie 2007, www.newyorker.com/magazine/2007/11/19/inside-the-surge; „Ghazaliya, Baghdad, Iraq”, Google Maps, accesat în 17 ianuarie 2015 pe www.google.com/maps/place/Ghazaliyah,+Baghdad,+Iraq/@34.0092759,43.8541015,9z/data=!4m2!3m1!1s0x15577d6b25af61b3:0x1c37973c4265e31e; Gordon & Trainor, *The Endgame*, pp. 213 – 214.

47 Rayburn, *Iraq After America*, pp. 87 – 88.

48 Gordon & Trainor, *The Endgame*, pp. 213 – 214.

49 „Text of U.S. Security Adviser’s Iraq Memo”, *New York Times*, 29 noiembrie 2006, www.nytimes.com/2006/11/29/world/middleeast/29mtext.html.

50 *Ibid.*

51 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, p. 106.

52 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 206.

53 *Ibid.*

54 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 207.

55 Dexter Filkins, Mark Mazzetti și Richard A. Oppel Jr., „How Surveillance and Betrayal Led to a Hunt’s End”, *New York Times*, 9 iunie 2006, www.nytimes.com/2006/06/09/world/middleeast/09raid.html.

56 Riedel, *The Search for Al Qaeda*, p. 106.

- 57 Eben Kaplan, „Abu Hamza al-Muhajir, Zarqawi's Mysterious Successor (aka Abu Ayub al-Masri)”, Council on Foreign Relations, 13 iunie 2006, www.cfr.org/iraq/abu-hamza-al-muhajir-zarqawis-mysterious-successor/aka-abu-ayub-al-masri/p10894.
- 58 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 230.
- 59 Rayburn, *Iraq After America*, p. 121; Ahmed S. Hashim, „The Islamic State: From al-Qaida Affiliate to Caliphate”, Middle East Policy Council, vol. 21, nr. 4, Iarna 2014, www.mepc.org/journal/middle-east-policyarchives/islamic-state-al-Qaida-affiliate-caliphate.
- 60 Rayburn, *Iraq After America*, p. 121, p. 136.
- 61 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 230; Rayburn, *Iraq After America*, p. 128.
- 62 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 230.
- 63 *Ibid.*
- 64 Interviu cu unul dintre autori, octombrie 2014.
- 65 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 230; Hashim, 2014.
- 66 Hashim, 2014.
- 67 Interviu cu unul dintre autori, noiembrie 2014.
- 68 Price et al., 2014.
- 69 „Iraqi Troops Kill Senior al Qaeda in Iraq Leader”, *The Long War Journal*, 7 noiembrie 2008 www.longwarjournal.org/archives/2008/11/iraqi_troops_kill_se.php.
- 70 Greg Jaffe, „At Lonely Iraq Outpost, GIs Stay as Hope Fades”, *Wall Street Journal*, 3 mai 2007, www.wsj.com/articles/SB117813340417889827.
- 71 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 233.
- 72 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 233; „Fire Marshal Ronald P. Bucca, Officer Down Memorial Page”, accesat în 17 ianuarie 2015, www.odmp.org/officer/16195-fire-marshal-ronald-p-bucca.
- 73 Gordon & Trainor, *The Endgame*, pp. 32 – 33, pp. 233 – 234.
- 74 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 234.

CAPITOLUL 5 — Deșteptarea

- 1 Interviu cu autorii, august 2014.
- 2 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 244.

- 3 Myriam Benraad, „Iraq's Tribal 'Sahwa': Its Rise and Fall", Middle East Policy Council, vol. 18, nr. 1, Primăvara 2011, www.mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/iraqs-tribal-sahwa-its-rise-and-fall.
- 4 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 244.
- 5 Kirk Semple, „Uneasy Alliance Is Taming One Insurgent Bastion", *New York Times*, 29 aprilie 2007, www.nytimes.com/2007/04/29/world/middleeast/29ramadi.html.
- 6 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 250.
- 7 George Packer, „The Lesson of Tal Afar", *The New Yorker*, 10 aprilie, 2006, www.newyorker.com/magazine/2006/04/10/the-lesson-of-tal-afar.
- 8 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 252.
- 9 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 253.
- 10 *Ibid.*
- 11 Edward Wong, „An Iraqi Tribal Chief Opposes the Jihadists, and Prays", *New York Times*, 3 martie 2007, www.nytimes.com/2007/03/03/world/middleeast/03sheik.html.
- 12 Alissa J. Rubin și Graham Bowley, „Bomb Kills Sunni Sheik Working with US in Iraq", *New York Times*, 13 septembrie 2007, www.nytimes.com/2007/09/13/world/middleeast/13cnd-iraq.html
- 13 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 263.
- 14 Jason Burke, *The 9/11 Wars*, Penguin, New York, 2012, p. 267.
- 15 Burke, *The 9/11 Wars*, p. 265.
- 16 Joint Chiefs of Staff Joint Publication 3-24, „The Patraeus Doctrine: The Field Manual on Counterinsurgency Operations", US Army, 2009.
- 17 Glenn Kessler, „Weapons Given to Iraq Are Missing", *Washington Post*, 6 august 2007, www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/08/05/AR2007080501299.html.
- 18 Burke, *The 9/11 Wars*, p. 271.
- 19 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 209.
- 20 *Ibid.*
- 21 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 210.
- 22 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 370.

23 *Ibid.*

24 Joshua Partlow, „Troops in Diyala Face A Skilled, Flexible Foe”, *Washington Post*, 22 aprilie 2007, www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/04/21/AR2007042101467_pf.html.

25 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 375.

26 Jackie Spinner, „Marines Widen Their Net South of Baghdad”, *Washington Post*, 28 noiembrie 2004, www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A16794-2004Nov27.html.

27 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 381.

28 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 384.

29 *Ibid.*

30 Gen. Raymond Odierno, „DOD News Briefing with Gen. Odierno from the Pentagon”, US Department of Defense, 4 iunie 2010, www.defense.gov/transcripts/transcript.aspx?transcriptid=4632.

31 Cântăreață născută în 1980 la Casablanca, de origine irakiano-marocană. A obținut mai multe premii pentru interpretare în spațiul arab. Presa de limbă arabă a numit-o „Fiica Mesopotamiei” (n. trad.).

32 Rayburn, *Iraq After America*, p. 124.

33 Interviu cu unul dintre interlocutorii lui Jibouri, noiembrie 2014.

34 „Anexare” (în germană, în original). Termenul propagandistic folosit de naziști pentru invadarea militară și integrarea forțată a Austriei, în martie 1938 (n. trad.).

35 Interviu cu unul dintre autori, august 2014.

CAPITOLUL 6 — *Simptome de sevraj*

1 Alissa J. Rubin, „US Military Reforms Its Prisons in Iraq”, *New York Times*, 1 iunie 2008, www.nytimes.com/2008/06/01/world/africa/01iht-detain.4.13375130.html.

2 Interviu cu Joel Rayburn, octombrie 2014.

3 Craig Whiteside, „Catch and Release in the Land of Two Rivers”, *War on the Rocks*, 18 decembrie 2014, warontherocks.com/2014/12/catch-and-release-in-the-land-of-two-rivers.

4 General maior D.M Stone, „Detainee Operations”, United States Marine Corps, prezentare PowerPoint, noiembrie 2014.

- 5 Martin Chulov, „Isis: The Inside Story”, *The Guardian*, 11 decembrie 2014, www.theguardian.com/world/2014/dec/11/-spisis-the-inside-story.
- 6 *Ibid.*
- 7 Whiteside, 2014.
- 8 Anthony Shadid, „In Iraq, Chaos Feared as US Closes Prison”, *Washington Post*, 22 martie 2009, www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/03/21/AR2009032102255_pf.html.
- 9 Interviu cu unul dintre autori, octombrie 2014.
- 10 Burke, *The 9/11 Wars*, p. 430.
- 11 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 591.
- 12 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 592.
- 13 Shadid, 2009.
- 14 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 591.
- 15 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 593.
- 16 *Ibid.*
- 17 Interviu cu unul dintre autori, noiembrie 2014.
- 18 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 614.
- 19 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 609.
- 20 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 617.
- 21 Rayburn, *Iraq After America*, pp. 213 – 214.
- 22 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 620.
- 23 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 619.
- 24 Grup de etnici albi, non-anglofoni, născuți în Africa de Sud, format din olandezi, francezi, germani sau scandinavi care vorbesc afrikaans, o limbă derivată din olandeză în secolul al XVII-lea, când s-au stabilit în zona Capului Bunei Speranțe (n. trad.)
- 25 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 615.
- 26 Interviu cu unul dintre autori, noiembrie 2014; Ali Khedery, „Why We Stuck With Maliki—and Lost Iraq”, *Washington Post*, 3 iulie 2014, www.washingtonpost.com/opinions/why-we-stuck-with-maliki--and-lostiraq/2014/07/03/0dd6a8a4-f7ec-11e3-a606-946fd632f9f1_story.html.
- 27 „Blowback Against Glenn Greenwald #1”, Anonymous Mugwump blog, 25 mai 2013, anonymousmugwump.blogspot.co.uk/2013/05/blowback-against-glenn-greenwald-1.html

- 28 „Five Myths About ISIS”, Anonymous Mugwump blog, 5 octombrie 2014, anonymousmugwump.blogspot.co.uk/2014/10/five-myths-about-isis.
- 29 Gordon & Trainor, *The Endgame*, pp. 673 – 674.
- 30 Adrian Blomfield și Damien McElroy, „Iraq in Fresh Turmoil as Prime Minister Nuri al-Maliki Orders Arrest of Vice President”, *The Telegraph*, 19 decembrie 2011, www.telegraph.co.uk/news/world-news/middleeast/iraq/8966587/Iraqin-fresh-turmoil-as-Prime-Minister-Nuri-al-Maliki-orders-arrest-of-vice-president.html
- 31 Associated Press in Baghdad, „Iraq Vice President Sentenced to Death Amid Deadly Wave of Insurgent Attacks”, *The Guardian*, 9 septembrie 2012, www.theguardian.com/world/2012/sep/09/iraq-vice-presidenthashemi-death-sentence.
- 32 Joel Rayburn, „Iraq Is Back on the Brink of Civil War”, *New Republic*, 8 mai 2013, www.newrepublic.com/article/113148/iraqs-civilwar-breaking-out-again.
- 33 Jessica D. Lewis, „Al-Qaida in Iraq Resurgent”, Middle East Security Report 14, Institute for the Study of War, septembrie 2013, www.understandingwar.org/sites/default/files/AQI-Resurgent-10Sept_0.pdf.
- 34 Sinan Adnan și Aaron Reese, „Beyond the Islamic State: Iraq's Sunni Insurgency”, Middle East Security Report 24, Institute for the Study of War, octombrie 2014, www.understandingwar.org/sites/default/files/Sunni%20Insurgency%20in%20Iraq.pdf.

CAPITOLUL 7— Împuternicitul lui Assad

- 1 Edward Wong, „An Iraqi Tribal Chief Opposes the Jihadists, and Prays”, *New York Times*, 3 martie 2007, www.nytimes.com/2007/03/03/world/middleeast/03sheik.html.
- 2 Eyal Zisser, „Hafiz al-Asad Discovers Islam”, *Middle East Quarterly*, martie 1999, www.meforum.org/465/hafiz-al-asad-discovers-islam.
- 3 Fares Akram, „ Hamas Leader Abandons Longtime Base in Damascus”, *New York Times*, 27 ianuarie 2012. www.nytimes.com/2012/01/28/world/middleeast/khaled-meshal-the-leader-of-hamas-vacatesdamascus.html.

- 4 David Axe, „Iran Transformed Syria's Army into a Militia that Will Help Assad Survive Another Year”, Reuters, 17 decembrie 2014, blogs.reuters.com/great-debate/2014/12/16/irantransformed-syrias-army-into-a-militia-that-will-help-assad-survive-another-year; Amos Harel, „Iran, Hezbollah Significantly Increases Aid to Syria's Assad”, *Haaretz*, 6 aprilie 2012, www.haaretz.com/news/middle-east/iran-hezbollah-significantly-increase-aid-to-syria-s-assad-1.422954.
- 5 „Three Major Terror Busts in Iraq—Iran, Syria Connections Exposed, Say US Officials”, ABC News, 22, martie 2007, abcnews.go.com/blogs/headlines/2007/03/three_major_ter; Burke, *The 9/11 Wars*, p. 171.
- 6 Bill Roggio, „Al Qaeda in Iraq Operative Killed Near Syrian Border Sheds Light on Foreign Influence”, *The Long War Journal*, 3 octombrie 2007, www.longwarjournal.org/archives/2007/10/al_qaeda_in_iraq_ope.php.
- 7 Peter Bergen, Joseph Felter, Vahid Brown, și Jacob Shapiro, „Bombers, Bank Accounts, & Bleedout: Al-Qa'ida's Road In and out of Iraq”, Centrul pentru Cpmbaterea Terorismului, West Point, iulie 2008, https://www.ctc.usma.edu/wp-content/uploads/2011/12/Sinjar_2_FINAL.pdf.
- 8 *Ibid.*
- 9 *Ibid.*
- 10 Burke, *The 9/11 Wars*, p. 171.
- 11 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.
- 12 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.
- 13 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.
- 14 „Death of a cleric”, *NOW Lebanon*, 5 octombrie, 2007, now.mmedia.me/lb/en/commentaryanalysis/death_of_a_cleric.
- 15 *Ibid.*
- 16 *Ibid.*
- 17 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.
- 18 United States Agency for International Development, agenția SUA responsabilă cu administrarea ajutoarelor civile externe (n. trad.).
- 19 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.

- 20 Graham Bowley și Souad Makhennet, „Fugitive Sunni Leader Thought to Have Been Captured or Killed in Syria”, *New York Times*, 10 noiembrie 2008, www.nytimes.com/2008/12/10/world/africa/10iht-syria.4.18569673.html.
- 21 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 231.
- 22 Ian Black și Martin Chulov, „Leading Syrian Regime Figures Killed in Damascus Bomb Attack”, *The Guardian*, 18 iulie 2012, www.theguardian.com/world/2012/jul/18/syrian-regime-figures-bomb-attack; Michael Weiss, „What the Assault on the Assad Regime Means”, *The Telegraph*, 20 iulie 2012, blogs.telegraph.co.uk/news/michaelweiss/100171767/what-the-assault-on-the-assad-regime-means.
- 23 Bill Roggio, „US Strike in Syria ‘Decapitated’ al Qaeda’s Facilitation Network”, *The Long War Journal*, 27 octombrie 2008, www.longwarjournal.org/archives/2008/10/us_strike_in_syria_d.php.
- 24 „Întâlnirea generalului Patraeus cu prim-ministrul Maliki”, *Wikileaks*, 7 ianuarie 2009, www.wikileaks.org/plusd/cables/09BAGHDAD31_a.html.
- 25 „Treasury Designates Members of Abu Ghadiyah’s Network Facilitates Flow of Terrorists, Weapons, and Money from Syria to al Qaeda in Iraq”, US Department of the Treasury, 28 februarie 2008, www.treasury.gov/press-center/pressreleases/Pages/hp845.aspx.
- 26 James Joyner, „Zarqawi Financial Network Independent”, *Outside the Beltway*, 25 ianuarie 2005, www.outsidethebeltway.com/zarqawi_financial_network_independent.
- 27 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 461
- 28 Roggio, October 2008.
- 29 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 577.
- 30 „UK Foreign Secretary Miliband’s Nov. 17–18 Trip to Damascus”, *Wikileaks*, 19 noiembrie 2008, www.wikileaks.org/plusd/cables/08DAMASCUS821_a.html.
- 31 „Cable 09DAMASCUS384, Re-engaging Syria: Dealing with Sarg Diplomacy”, *Wikileaks*, 3 iunie 2009, wikileaks.org/cable/2009/06/09DAMASCUS384.html.
- 32 Chulov, decembrie 2014.
- 33 *Ibid*.

- 34 Steven Lee Myers, „Iraq Military Broadcasts Confession on Bombing”, *New York Times*, 23 august 2009, www.nytimes.com/2009/08/24/world/middleeast/24iraq.html
- 35 „Iraq and Syria Recall Envoys”, *Al Jazeera*, 25 august 2009, www.aljazeera.com/news/middleeast/2009/08/20098251602328210.html.
- 36 Khaled Yacoub Oweis, „US Security Team to Visit Syria, Focus on Iraq”, *Reuters*, 11 august 2009, www.reuters.com/article/2009/08/11/ussyria-usa-sb-idUSTRE57A5Y120090811.
- 37 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 610; Hugh Naylor, „Syria is Said to Be Strengthening Ties to Opponents”, *New York Times*, 7 octombrie 2007. www.nytimes.com/2007/10/07/world/middleeast/07syria.html.
- 38 Tony Badran, „The ‘Lebanization’ of Iraq”, *NOW Lebanon*, 22 decembrie 2009, now.mmedia.me/lb/en/commentaryanalysis/the_lebanonization_of_iraq.
- 39 Chulov, decembrie 2014.
- 40 *Syrian Intelligence Chief Attends CT Dialogue With S/CT Benjamin*, Wikileaks, 24 februarie 2010, wikileaks.org/plusd/cables/10DAMASCUS159_a.html.
- 41 *Ibid.*
- 42 *Ibid.*

CAPITOLUL 8 — *Renașterea*

- 1 „The Return of Khilafah”, *Dabiq*, Issue 1, iulie, 2014, media.clarionproject.org/files/09-2014/isis-isislamic-state-magazine-Issue-1-the-return-of-khilafah.pdf.
- 2 Bill Roggio, „US Kills Senior Syrian-based al Qaeda Facilitator in Mosul”, *The Long War Journal*, 28 ianuarie 2010, www.longwar-journal.org/archives/2010/01/us_kills_senior_syri.php.
- 3 *Ibid.*
- 4 Gordon & Trainor, *The Endgame*, p. 623.
- 5 Interviu cu unul dintre autori, noiembrie 2014.
- 6 Adică punctul cel mai de jos (n. coord.).
- 7 *Ibid.*
- 8 Ruth Sherlock, „How a talented footballer became worlds most wanted man: Abu-Bakr-al-Baghdadi”, *The Telegraph*, 11 noiembrie

- 2014, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/10948846/How-a-talented-footballer-became-worlds-most-wanted-man-Abu-Bakr-al-Baghdadi.html.
- 9 *Ibid.*
- 10 Interviu cu unul dintre autori, decembrie 2014.
- 11 Sherlock, noiembrie 2014.
- 12 Hashim, 2014.
- 13 Chulov, decembrie 2014.
- 14 *Ibid.*
- 15 *Ibid.*
- 16 *Ibid.*
- 17 Hashim, 2014.
- 18 „Primul între egali”, (în latină, în original).
- 19 *Ulema*, adică savanții și membrii clerului recunoscuți ca autorități în domeniul studiului Coranului. Ei sunt păstrătorii tradiției legislative și religioase (n. trad.).
- 20 Al doilea președinte al Egiptului, Nasser (1918–1970), a fost acela care a răsturnat monarhia egipteană. A anihilat Frăția Musulmană, care pusese la cale un atentat împotriva sa în 1954. În 1956 l-a plasat pe președintele Muhammad Naguib în arest la domiciliu, preluând în mod oficial funcția de președinte (n. trad.).
- 21 Sayyed Qutb (1906–1966) – scriitor, poet, teoretician al islamului, șef al Frăției Musulmane la mijlocul secolului trecut. A fost spânzurat fiindcă a complotat la asasinarea lui Nasser (n. trad.).
- 22 Interviu cu unul dintre autori, octombrie 2014.
- 23 Ben Hubbard și Eric Schmitt, „Military Skill and Terrorist Technique Fuel Success of ISIS”, *New York Times*, 27 august 2014, mobile.nytimes.com/2014/08/28/world/middleeast/army-know-how-seen-as-factor-in-isis-successes.html.
- 24 Ruth Sherlock, „Inside the Leadership of Islamic State: How the New ‘Caliphate’ Is Run”, *The Telegraph*, 9 iulie 2014, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/10956280/Inside-the-leadership-of-Islamic-State-how-the-new-caliphate-is-run.html.
- 25 Hisham al-Hashimi, „Revealed: The Islamic State ‘Cabinet,’ From Finance Minister to Suicide Bomb Deployer”, *The Telegraph*, 9 iulie, 2014, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/

- iraq/10956193/Revealed-the-Islamic-State-cabinet-from-finance-minister-to-suicide-bomb-deployer.html.
- 26 *Ibid.*
- 27 Siobhan Gorman, Nour Malas și Matt Bradley, „Brutal Efficiency: The Secret to Islamic State’s Success”, *Wall Street Journal*, 3 septembrie 2014, www.wsj.com/articles/the-secret-to-the-success-of-islamic-state-1409709762.
- 28 Siobahn Gorman, Nour Malas și Matt Bradley, „Disciplined Cadre Runs Islamic State, Wall Street Journal”, 3 septembrie 2014, www.wsj.com/articles/SB20001424052970204545604580127823357609374.
- 29 „Exclusive: Top ISIS Leaders Revealed”, Al Arabiya News, 13 februarie 2014, english.alarabiya.net/en/News/2014/02/13/Exclusive-Top-ISIS-leaders-revealed.html.
- 30 Hubbard & Schmitt, 2014.
- 31 „3 Senior ISIS Leaders Killed in US Airstrikes”, CBS News, 18 decembrie 2014, www.cbsnews.com/news/3-senior-isis-leaders-killed-in-u-s-airstrikes.
- 32 Sherlock, iulie 2014.
- 33 Hubbard & Schmitt, 2014.
- 34 *Ibid.*
- 35 Interviu cu unul dintre autori, octombrie 2014.
- 36 Ramură a Bisericii adventiste de ziua a șaptea. Devenită cunoscută mai ales după asediul de la Waco, Texas, din 1993, când au murit peste optzeci de sectanți (inclusiv liderul lor, David Koresh) și patru agenți federali (n. trad.).
- 37 „Red-Bearded Chechen Fighter Is Face of ISIS”, Sky News, 3 iulie 2014, news.sky.com/story/1293797/red-bearded-chechenfighter-is-face-of-isis.
- 38 Gorman et al. *Disciplined Cadre*, 2014.
- 39 Nina Akhmeteli, „The Georgian Roots of Isis Commander Omar al-Shishani”, BBC News, 8 iulie, 2014, www.bbc.com/news/world-europe-28217590.
- 40 *Ibid.*
- 41 Bassem Mroue, „Chechen in Syria a Rising Star in Extremist Group”, Associated Press, 2 iulie 2014, bigstory.ap.org/article/chechen-syria-rising-star-extremistgroup.

- 42 Akhmeteli, 2014.
- 43 Mroue, 2014.
- 44 Joanna Paraszczuk, „The Chechen Leader With a Grudge and the IS Commander with Nine Lives”, Radio Free Europe Radio Liberty, 14 noiembrie 2014, www.rferl.org/content/islamic-state-why-kadyrov-claims-shishanikilled/26692100.html.
- 45 Mroue, 2014.
- 46 Nour Malas and Rima Abushakra, „Islamists Seize Airbase Near Aleppo”, *Wall Street Journal*, 6 august 2013, www.wsj.com/articles/SB10001424127887323420604578652250872942058.
- 47 Anne Barnard și Hwaida Saad, „Rebels Gain Control of Government Air Base in Syria”, *New York Times*, 5 august 2013, www.nytimes.com/2013/08/06/world/middleeast/rebels-gain-control-of-government-air-base-in-syria.html; Michael Weiss, „Col. Oqaidi on al-Qaida, UN Inspectors, and Kurdish Militias”, *NOW Lebanon*, 18 august 2013, now.mmedia.me/lb/en/interviews/col-oqaidi-on-alqaeda-un-inspectors-and-kurdish-militias.
- 48 Joanna Paraszczuk, „Military Prowess of IS Commander Umar Shishani Called Into Question”, Radio Free Europe Radio Liberty, 6 noiembrie 2014, www.rferl.org/content/umar-shishani-military-prowess-islamic-state/26677545.html.
- 49 Personaj militar ridicol și cam prostuț. Apare în emisiunea TV americană Andy Griffith Show și, peste ani, în filmul lui Stanley Kubrick, *Full Metal Jacket* (1987).
- 50 Allan Hall, „One of the Teenage Austrian ‘Poster Girls’ Who Ran Away to Join ISIS Has Been Killed in the Conflict, UN Says”, *Daily Mail*, 18 decembrie 2014, www.dailymail.co.uk/news/article-2879272/One-teenage-Austrian-poster-girls-ran-away-join-ISIS-killed-conflict-says.html.
- 51 „Austria Detains Teenage Girls Who Wanted to Marry ISIS Fighters”, NBC News, 11 ianuarie 2015, www.nbcnews.com/storyline/isis-terror/austriadetains-teenage-girls-who-wanted-marry-isis-fighters-n284096.

- 52 „George Orwell Reviews Mein Kampf (1940)”, *Open Culture*, 19 august 2014, www.openculture.com/2014/08/george-orwell-reviewsmein-kampf-1940.html.

CAPITOLUL 9 — *Revoluția trădată*

- 1 „Interview With Syrian President Bashar al-Assad”, *Wall Street Journal*, 31 ianuarie 2011, www.wsj.com/articles/SB10001424052748703833204576114712441122894.
- 2 „Syria: Gang Attacks Peaceful Demonstrators; Police Look On”, Human Rights Watch, 3 februarie 2011, www.hrw.org/news/2011/02/03/syria-gang-attacks-peaceful-demonstrators-police-look; Lauren Williams, „Syria Clamps Down on Dissent with Beatings and Arrests”, *The Guardian*, 23 februarie 2011, www.theguardian.com/world/2011/feb/24/syria-crackdown-protest-arrests-beatings.
- 3 Piață în aer liber sau cartier comercial în orașele din Orientul Mijlociu ori nordul Africii (n. trad.).
- 4 Molly Hennessy-Fiske, „Syria: Activists Protest Police Beating, Call for Investigation”, *Los Angeles Times*, 17 februarie 2014, latimesblogs.latimes.com/babylonbeyond/2011/02/syria-activists-protest-police-beatingcall-for-investigation.html.
- 5 *Ibid.*
- 6 Rania Abouzeid, „The Syrian Style of Repression: Thugs and Lectures”, *TIME*, 27 februarie 2011, content.time.com/time/world/article/0,8599,2055713,00.html.
- 7 Dane Vallejo și Michael Weiss, „Syria Media Briefing: A Chronology of Protest and Repression”, The Henry Jackson Society, mai 2011, henryjacksonsociety.org/cms/harriercollectionitems/Syria+Media+Briefing.pdf.
- 8 Fergal Keane, „Ex-Detainees Allege Ordeals of Rape and Sex Abuse”, BBC News, 25 septembrie 2012, www.bbc.com/news/world-middle-east-19718075.
- 9 Josh Rogin, „Syrian Defector: Assad Poised to Torture and Murder 150,000 More”, *The Daily Beast*, 31 iulie 2014, www.thedailybeast.com/articles/2014/07/31/syrian-defector-assad-poised-to-torture-and-murder-150-000-more.html.
- 10 Josh Rogin, „US: Assad's 'Machinery of Death' Worst Since the Nazis”, *The Daily Beast*, 7 iulie 2014, www.thedailybeast.com/articles/20

14/07/07/u-s-assad-s-machinery-of-death-worst-since-the-nazis.html.

- 11 Regimul sirian spune 'Al Assad or we'll burn the country down', YouTube, 7:24, postat de Tehelka TV, 30 octombrie 2013, www.com/watch?v=wNBGHATkgW8.
- 12 James Reynolds, „Syria Torture Accounts Reinforce Human Rights Concerns”, BBC News, 3 iulie 2012, www.bbc.com/news/world-middle-east-18687422.
- 13 Nibras Kazimi, *Syria Through Jihadist Eyes: A Perfect Enemy*, Hoover Press, Stanford, CA, 2010, p. 63.
- 14 Interviu cu unul dintre autori, noiembrie 2014.
- 15 Ruth Sherlock, „Confessions of an Assad 'Shabiha' Loyalist: How I Raped and Killed for £300 a Month”, *The Telegraph*, 14 iulie 2012, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middle-east/syria/9400570/Confessions-of-an-Assad-Shabiha-loyalist-how-I-raped-and-killed-for-300-a-month.html.
- 16 Stephanie Nebehay, „Most Houla Victims Killed in Summary Executions: UN”, Reuters, 29 mai 2012, www.reuters.com/article/2012/05/29/us-syria-un-idUSBRE84S10020120529.
- 17 Harriet Alexander și Ruth Sherlock, „The Shabiha: Inside Assad's Death Squads”, *The Telegraph*, 2 iunie 2012, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9307411/The-Shabiha-Inside-Assads-death-squads.html.
- 18 „Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic”, Human Rights Council, sesiunea 21, 15 august 2012, www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HR-Council/RegularSession/Session21/A-HRC-21-50.doc.
- 19 Chris McGreal, „Houla Massacre: US Accuses Iran of 'Bragging' about Its Military Aid to Syria”, *The Guardian*, 29 mai 2012, www.theguardian.com/world/2012/may/29/houla-massacre-us-accuses-iran.
- 20 Sam Dagher, „Syria's Alawite Force Turned Tide for Assad”, *Wall Street Journal*, 26 august 2013, www.wsj.com/articles/SB10001424127887323997004578639903412487708.
- 21 Axe, 2014.
- 22 *Ibid*.

- 23 „Insight: Syrian Government Guerrilla Fighters Being Sent to Iran for Training”, Reuters, 4, aprilie 2013, www.reuters.com/article/2013/04/04/us-syriairan-training-insight-idUSBRE9330DW20130404.
- 24 Farnaz Fassihi, Jay Solomon și Sam Dagher, „Iranians Dial Up Presence in Syria”, *Wall Street Journal*, 16 septembrie 2013, www.wsj.com/articles/SB10001424127887323864604579067382861808984.
- 25 *Ibid.*
- 26 Michael Weiss, „Rise of the Militias”, *NOW Lebanon*, 21 mai 2013 now.mmedia.me/lb/en/commentaryanalysis/rise-of-the-militias.
- 27 „No One’s Left”, Human Rights Watch, 13 septembrie 2013, www.hrw.org/reports/2013/09/13/no-one-s-left-0.
- 28 Filkins, 2013.
- 29 Farnaz Fassihi și Jay Solomon, „Top Iranian Official Acknowledges Syria Role”, *Wall Street Journal*, 16 septembrie 2012, online.wsj.com/news/articles/SB10000872396390443720204578000482831419570.
- 30 Will Fulton, Joseph Holliday și Sam Wyer, „Iranian Strategy in Syria”, AEI’s Critical Threats Project & Institute for the Study of War, mai 2013, www.understandingwar.org/sites/default/files/IranianStrategyinSyria-1MAY.pdf.
- 31 *Ibid.*
- 32 Karim Sadjadpour, „Iran: Syria’s Lone Regional Ally”, Carnegie Endowment for International Peace, 9 iunie 2014, carnegieendowment.org/2014/06/09/syria-s-lone-regional-ally-iran.
- 33 „Administration Takes Additional Steps to Hold the Government of Syria Accountable for Violent Repression Against the Syrian People”, US Department of the Treasury, 18 mai 2011, www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/tg1181.aspx.
- 34 Michael R. Gordon, „US Presses Iraq on Iranian Planes Thought to Carry Arms to Syria”, *New York Times*, 5 septembrie 2012, www.nytimes.com/2012/09/06/world/middleeast/us-presses-iraq-on-iranian-planes-thoughtto-carry-arms-to-syria.html.
- 35 *Ibid.*

- 36 Arash Karami, „Iran News Site Profiles Head of Iraq's Badr Organization”, *Al-Monitor*, 13 noiembrie 2014, www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/11/iran-news-site-profiles-badr-org.html.
- 37 William Booth, „Israeli Study of Foreign Fighters in Syria Suggests Shiites May Outnumber Sunnis”, *Washington Post*, 2 ianuarie 2014, www.washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2014/01/02/israeli-study-offoreign-fighters-in-syria-suggests-shiites-may-outnumber-sunnis.
- 38 Phillip Smyth, „From Karbala to Sayyida Zaynab: Iraqi Fighters in Syria's Shi'a Militias”, Centrul pentru Combaterea terorismului, West Point, 27 august 2013, www.ctc.usma.edu/posts/from-karbala-to-sayyida-zaynab-iraqi-fighters-in-syriasshia-militias.
- 39 Suadad al-Salhy, „Iraqi Shi'ite Militants Fight for Syria's Assad”, Reuters, 16 octombrie 2012, www.reuters.com/article/2012/10/16/us-syriacrisis-iraq-militias-idUSBRE89F0PX20121016.
- 40 Phillip Smyth, „Breaking Badr, The New Season: Confirmation of the Badr Organization's Involvement in Syria”, Jihadology blog, 12 august 2013, jihadology.net/2013/08/12/hizballah-cavalcade-breaking-badr-the-newseason-confirmation-of-the-badr-organizations-involvement-in-syria.
- 41 Farnaz Fassihi, „Iran Pays Afghans to Fight for Assad”, *Wall Street Journal*, 22 mai 2014, www.wsj.com/articles/SB10001424052702304908304579564161508613846.
- 42 Nick Paton Walsh, „'Afghan' in Syria: Iranians Pay Us to Fight for Assad”, CNN, 31 octombrie 2014, www.cnn.com/2014/10/31/world/meast/syria-afghan-fighter.
- 43 Martin Chulov, „Syrian Town of Qusair Falls to Hezbollah in Breakthrough for Assad”, *The Guardian*, 5 iunie 2013, www.theguardian.com/world/2013/jun/05/syria-army-seizes-qusair.
- 44 Mona Alami, „Hezbollah Fighter Details Ops in Qusayr”, *NOW Lebanon*, 4 iunie 2013, now.mmedia.me/lb/en/interviews/hezbollah-fighterdetails-ops-in-qusayr.
- 45 Martin Chulov și Mona Mahmood, „Assad: Challenge Syria at Your Peril”, *The Guardian*, 22 iulie 2013, www.theguardian.com/world/2013/jul/22/syria-sunnis-fearalawite-ethnic-cleansing.

- 46 Andrew Gilligan, „Assad: Challenge Syria at Your Peril”, *The Telegraph*, 29 octombrie 2011, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/8857898/Assad-challenge-Syria-at-your-peril.html.
- 47 Wyatt Andrews, „Clinton: Arming Syrian Rebels Could Help al Qaeda”, CBS News, 27 februarie 2012, www.cbsnews.com/news/clinton-arming-syrianrebels-could-help-al-Qaeda.
- 48 Glenn Kessler, „Are Syrian Opposition Fighters, ‘Former Farmers or Teachers or Pharmacists’?”, *Washington Post*, 26 iunie 2014, www.washingtonpost.com/blogs/fact-checker/wp/2014/06/26/are-syrian-opposition-fightersformer-farmers-or-teachers-or-pharmacists.
- 49 Frederic Hof, „Saving Syria is No ‘Fantasy’ ”, *Politico*, 11 august 2014, www.politico.com/magazine/story/2014/08/mr-president-saving-syria-is-nofantasy-109923.html.
- 50 „AssadOrdersNewSyrianAmnesty”, *AlJazeera*, 21 iunie 2011, www.aljazeera.com/news/middleeast/2011/06/2011621944198405.html.
- 51 MohammedHabash, „RadicalsAreAssad’sBestFriends”, *TheNational*, 1 ianuarie 2014, www.thenational.ae/thenationalconversation/comment/radicals-are-assads-best-friends.
- 52 Joshua Landis, „Syria’s Top Five Insurgent Leaders”, Syria Comment blog, 1 octombrie 2013 www.joshualandis.com/blog/biggest-powerful-militialeaders-syria.
- 53 Ahmad al-Bahri, „ISIS Restructures Raqqa Under its New Ruling System”, *Syria Deeply*, 17 noiembrie 2014, www.syriadeeply.org/articles/2014/11/6388/isis-restructures-raqqa-ruling-system.
- 54 „Designations of Foreign Terrorist Fighters”, US Department of State, 24 septembrie 2014, www.state.gov/r/pa/prs/ps/2014/09/232067.htm.
- 55 Phil Sands, Justin Vela și Suha Maayeh, „Assad Regime Set Free Extremists from Prison to Fire Up Trouble during Peaceful Uprising”, *The National*, 21 ianuarie 2014, www.thenational.ae/world/syria/assad-regimeset-free-extremists-from-prison-to-fire-up-trouble-during-peaceful-uprising.
- 56 *Ibid.*

- 57 Ruth Sherlock, „Exclusive Interview: Why I Defected from Bashar al-Assad’s Regime, by Former Diplomat Nawaf Fares”, *The Telegraph*, 14 iulie 2012, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9400537/Exclusive-interviewwhy-I-defected-from-Bashar-al-Assads-regime-by-former-diplomat-Nawaf-Fares.html.
- 58 Rania Abouzeid, „The Jihad Next Door”, *Politico*, 23 iunie 2014. www.politico.com/magazine/story/2014/06/al-Qaida-iraq-syria-108214.html.
- 59 *Ibid.*
- 60 Sands et al., 2014.
- 61 Abouzeid, 2014.
- 62 *Ibid.*
- 63 „Extremism Hits Home Stopping the Spread of Terrorism”, *Per Concordian*, vol. 5, nr. 3, 2014, www.marshallcenter.org/mcpublishweb/MCDocs/files/College/F_Publications/perConcordiam/pC_V5N3_en.pdf.
- 64 Interviu cu unul dintre autori, noiembrie 2014.
- 65 „Full Interview with Abu Mohammad al-Jolani,” Internet Archive, postat de Abe Khabbaab (رجل اهل باباخ يبا), archive.org/details/golan2.
- 66 Sheikh Ayman Al-Zawahiri, „Move Forward, O Lions of Sham”, The Global Islamic Media Front, 2012, azelin.files.wordpress.com/2012/02/dr-ayman-al-e1ba93awc481hirc4ab-22onward-oh-lions-of-syria22-en.pdf.
- 67 Sheikh Ayman Al-Zawahiri, „Move Forward, O Lions of Sham”, The Global Islamic Media Front, April 26, 2012, worldanalysis.net/modules/news/article.php?storyid=2125.

CAPITOLUL 10 — *Convertiți și „jihadiști de cinci stele”*

- 1 Samantha Power, *A Problem from Hell: America and the Age of Genocide*, HarperCollins, New York, 2007, p. 244.
- 2 „Abu Speech: Jihadist Kurds of Halabja Attack Lead ‘Islamic State’ Kobani” (دوق ي عجلح نم ي « قلودلا » باطخ وبأ « درك يدهاج »), Al-Quds Al-Arabi, 10 octombrie 2014, www.alquds.co.uk/?p=233274.

- 3 „Kuwaiti Charity Designated for Bankrolling al Qaida Network”, US Department of the Treasury, 13 iunie, 2008, www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/hp1023.aspx.
- 4 Salem al-Haj, „Issue: Islamic Tide in Iraq’s Kurdistan File Historical Reading” (يُم السال اليف نانسدر كقارع لا ءارق ءيخيرات) (فلم ددعلا: دحلا), Al Hiwar, 7 februarie 2014, alhiwarmagazine.blogspot.ae/2014/02/blog-post_5030.html.
- 5 Jordi Tejel, *Syria’s Kurds: History, Politics, and Society*, Routledge, New York, 2009, p. 90, p.102.
- 6 „Abu Muslim al-Turkmani: From Iraqi Officer to Slain ISIS Deputy”, *Al Arabiya News*, 19 decembrie 2014, english.al-arabiya.net/en/perspective/profiles/2014/12/19/Abu-Muslim-al-Turkmani-From-Iraqi-officer-to-slain-ISIS-deputy.html.
- 7 Radwan Mortada, „Al-Qaida Leaks II: Baghdadi Loses His Shadow”, *Al-Akhbar*, 14 ianuarie 2014, english.al-akhbar.com/node/18219.
- 8 Suhaib Anjarini, „The War in Syria: ISIS’s most Succesful Investment Yet”, *Al-Akhbar*, 11 iunie 2014, english.al-akhbar.com/node/20133.
- 9 Mortada, 2014.
- 10 Interviu cu unul dintre autori, noiembrie 2014.
- 11 Anjarini, 2014.
- 12 Mitchell Prother, „ISIS’s Victories May Win It Recruits from Rival Syrian Rebel Groups”, McClatchy DC, 23 iunie 2014, www.mcclatchydc.com/2014/06/23/231236_isiss-victories-may-win-it-recruits.html.
- 13 „Syria Rebel Factions, Including al Qaeda-linked Nusra Front, Reject Authority of US-Backed Opposition SNC”, *CBS News*, 25 septembrie 2013, www.cbsnews.com/news/syria-rebel-factions-including-al-Qaida-linked-nusra-frontreject-authority-of-us-backed-opposition-snc.
- 14 „Charter of the Syrian Islamic Front”, *Carnegie Endowment for International Peace*, 21 ianuarie 2013, carnegieendowment.org/syriaincrisis/?fa=50831.
- 15 Consultare în cadrul comunității musulmane, considerată, în special în comunitățile sunnite, o formă de democrație

- reprezentativă. Pe de altă parte, musulmanii šiiti, mai tradiționali, sunt de părere că islamul înseamnă supunere față de conducătorii existenți, dacă guvernează conform legii islamice, șaria (n. trad.).
- 16 Joanna Paraszczuk, „Syria: Truce Between ISIS's Abu Umar al-Shishani & Ahrar ash-Sham on Eastern Front in Aleppo Province”, *EA Worldview*, 8 ianuarie 2014, eaworldview.com/2014/01/syria-claimed-truce-abu-umar-alshishani-ahrar-ash-sham-eastern-front.
 - 17 „1,000-strong Syrian Rebel Brigade Defects to Islamic State”, *RT*, 11 iulie 2014, rt.com/news/171952-thousand-strong-defect-islamicstate.
 - 18 Yusra Ahmed, „Nusra Front Suffers Defections to Join Rival ISIS”, *Zaman Al Wasl*, 24 octombrie 2014, www.zamanalwsl.net/en/news/7205.html.
 - 19 Ahmed Abazid, „The Muslim Brotherhood and the Confused Position”, *Zaman Al Wasl*, 28 martie 2014, www.zamanalwsl.net/news/48054.html.
 - 20 Liz Sly, „The Islamic State is Failing at Being a State”, *Washington Post*, 25 decembrie 2014, www.washingtonpost.com/world/middle_east/the-islamic-state-is-failing-at-being-a-state/2014/12/24/bfbf8962-8092-11e4-b936-f3afab0155a7_story.html.
 - 21 Ruth Sherlock, „Bodyguard of Syrian Rebel Who Defected to Isil Reveals Secrets of the Jihadist Leadership”, *The Telegraph*, 10 noiembrie 2014, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/islamic-state/11221995/Bodyguard-of-Syrian-rebel-who-defected-to-Isil-reveals-secrets-of-the-jihadist-leadership.html.
 - 22 Anjarini, 2014.
 - 23 Shiraz Maher, „From Portsmouth to Kobane: The British Jihadis Fighting for Isis”, *New Statesman*, 6 noiembrie 2014, www.newstatesman.com/2014/10/portsmouth-kobane.
 - 24 Porecla dată orașului Portsmouth și clubului său de fotbal (n. trad.).
 - 25 *International Center for the Study of Radicalization* este un departament de cercetări din cadrul King's College, Londra (n. trad.).
 - 26 „CIA Says IS Numbers Underestimated”, *Al Jazeera*, 12 septembrie 2014, www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/09/

cia-triplesnumber-islamic-state-fighters-201491232912623733.html.

- 27 Interviu cu unul dintre autori, noiembrie 2014.
- 28 Interviuuri cu activiști și rebeli sirieni, 2013–2014.
- 29 Kyle Orton, „What to do About Syria: Sectarianism and the Minorities”, blogul *The Syrian Intifada*, 24 decembrie 2014, kyleorton1991.
- 30 *Rafida* și *nusayris* sunt termeni batjocoritori pentru šiiti și, respectiv, alawiți.
- 31 „Kawalis al-Thawra Program, 7th episode with Mousa al-Ghanami” (عَب اسل اوق يبطت دودحلا نب قمكح عرشل لهجو شعاد) (سئل اوك قروث لـ- قول حل لـ), YouTube, 36:13, postat pe 20 decembrie 2014, www.youtube.com/watch?v=sYtJ0XNMokI.

CAPITOLUL 11 — *De la Twitter la Dabiq*

- 1 „Head to Head—Will ISIL Put an End to Iraq?”, YouTube, 47:27, postat de Al Jazeera English, 21 noiembrie 2014, <http://youtube/Xkjl9UbG2lo>.
- 2 Nico Prucha, „Is This the Most Successful Release of a Jihadist Video Ever?”, blogul *Jihadica*, 19 mai 2014, www.jihadica.com/is-this-the-most-successful-release-of-a-jihadist-video-ever. Filmul poate fi găsit la ihadology.net/2014/05/17/al-furqan-media-presents-a-new-video-message-from-the-islamic-state-of-iraq-and-al-sham-clanging-of-the-swords-part-4.
- 3 Leni Riefenstahl (1902–2003), regizoare germană care a produs mai multe filme de propagandă nazistă (n. trad.).
- 4 J.M. Berger, „How ISIS Games Twitter”, *The Atlantic*, 16 iunie 2014, www.theatlantic.com/international/archive/2014/06/isis-iraqtwitter-social-media-strategy/372856.
- 5 „The Failed Crusade”, *Dabiq*, ediția nr. 4, octombrie 2014, media.clarionproject.org/files/islamic-state/islamic-state-isis-magazine-Issue-4-the-failedcrusade.pdf.
- 6 Hashim, 2014.
- 7 „Mufti ‘Daash’ Legitimate: Hedma Shrines of Mosul, on the Basis of the ‘Modern Prophetic’”, *Al-Ghad*, 17 noiembrie 2014, www.alghad.com/articles/836900.

- 8 „Think Again Turn Away”, postare pe Twitter, 15 ianuarie 2015, 11:04 a.m., twitter.com/ThinkAgain_DOS/status/555802610083852289.
- 9 Dan Lamothe, „US Military Social Media Accounts Apparently Hacked by Islamic State Sympathizers”, *Washington Post*, 12 ianuarie 2015, www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2015/01/12/centcom-twitteraccount-apparently-hacked-by-islamic-state-sympathizer.
- 10 Eli Lake și Josh Rogin, „Islamic State’s Psychological War on US Troops”, *Bloomberg View*, 15 ianuarie 2015, www.bloombergview.com/articles/2015-01-15/islamic-states-psychological-war-on-us-troops; „ISIS Supporters Just Hacked the US Military’s CENTCOM Twitter Account”, *Vox*, postat de Zack Beauchamp, 12 ianuarie 2015, www.vox.com/2015/1/12/7532363/centcom-hack-isis.

CAPITOLUL 12 — Divorț

- 1 Bradley Klapper și Kimberly Dozier, „Al-Qaida Building Well-Organized Network in Syria: US Intelligence Officials”, *National Post*, 10 august 2015, news.nationalpost.com/2012/08/10/al-Qaida-building-well-organized-network-in-syria.
- 2 Bradley Klapper și Kimberly Dozier, „US Officials: al-Qaida Gaining Foothold in Syria”, *Yahoo! News*, 10 august 2012, news.yahoo.com/us-officials-al-qaida-gaining-foothold-syria-201207990.html.
- 3 Julian Borger, „Syria Crisis: West Loses Faith in SNC to Unite Opposition Groups”, *The Guardian*, 14 august 2012, www.theguardian.com/world/2012/aug/13/syria-opposition-groups-national-council.
- 4 „Syrian Opposition Survey: June 1– July 2, 2012”, The International Republican Institute and Pechter Polls, iri.org/sites/default/files/2012%20August%2017%20Survey%20of%20Syrian%20Opposition,%20June%201-July%202,%202012.pdf.
- 5 „Treasury Sanctions Al-Nusrah Front Leadership in Syria and Militias Supporting the Asad Regime”, US Department of the Treasury, 11 decembrie 2012, www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/tg1797.aspx.

- 6 R uth Sherlock, „Syrian Rebels Defy US and Pledge Allegiance to Jihadi Group”, *The Telegraph*, 10 decembrie 2012, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9735988/Syrian-rebels-defy-US-and-pledge-allegiance-tojihadi-group.html.
- 7 Rania Abouzeid, „How Islamist Rebels in Syria Are Ruling a Fallen Provincial Capital”, *TIME*, 23 martie 2013, world.time.com/2013/03/23/how-islamist-rebels-in-syria-are-ruling-a-fallen-provincial-capital.
- 8 Paul Wood, „The Day Saddam’s Statue Fell”, *BBC News*, 9 aprilie 2004, news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3611869.stm.
- 9 RaniaAbouzeid, „A BlackFlagin Raqqa”, *New Yorker*, 2 aprilie 2013, www.newyorker.com/news/news-desk/a-black-flag-in-raqqa.
- 10 Abouzeid, martie 2013.
- 11 Abouzeid, aprilie 2013.
- 12 Rita Katz  i Adam Raisman, „Special Report on the Power Struggle Between al-Qaida Branches and Leadership”, *INSITE Blog on Terrorism & Extremism*, 25 iunie 2013, news.siteintelgroup.com/blog/index.php/about-us/21-jihad/3195-special-report-on-the-power-struggle-between-al-Qaida-branches-andleadership-al-Qaida-in-iraq-vs-al-nusra-front-and-zawahiri.
- 13 *Ibid.*
- 14 *Ibid.*
- 15 „Translation of al-Qaida Chief Ayman al-Zawahiri’s Letter to the Leaders of the Two Jihadi Groups”, accesat  n 18 ianuarie 2015, s3.documentcloud.org/documents/710588/translation-of-ayman-al-zawahiris-letter.pdf.
- 16 „Sources in Aleppo, Syrian Net: Syrian Regime Released from Abu Musab al-Suri and his Assistant Abu Khaled, Observers See a Threat to Washington”, *Aleppo Syrian Net*, 23 decembrie 2011, accesat pe 3 ianuarie 2015, www.sooryoon.net/archives/41907.
- 17 Caleb Weiss, „Caucasus Emirate Eulogizes Slain Ahrar al Sham Leaders”, *The Long War Journal*, 15 septembrie 2014, www.long-warjournal.org/archives/2014/09/caucasus_emirate_eul.php.
- 18 James Barr, *A Line in the Sand: Britain, France and the Struggle That Shaped the Middle East*, Simon & Schuster, New York, 2012, p. 12.

- 19 Ian Black, „Isis Breach of Iraq-Syria Border Merges Two Wars into One ‘Nightmarish Reality’”, *The Guardian*, 18 iunie 2014, www.theguardian.com/world/2014/jun/18/isis-iraq-syria-two-wars-one-nightmare.
- 20 Constanze Letsch, „Foreign Jihadis Change Face of Syrian Civil War”, *The Guardian*, 25 decembrie 2014, www.theguardian.com/world/2014/dec/25/foreign-jihadis-syrian-civil-war-assad.
- 21 Paul Wood, „Key Free Syria Army Rebel ‘Killed by Islamist Group’”, BBC News, 12 iulie 2013, www.bbc.co.uk/news/world-middleeast-23283079.
- 22 „New Front Opens in Syria as Rebels Say al Qaeda Attack Means War”, *Reuters UK*, 13 iulie 2013, uk.reuters.com/article/2013/07/13/uk-syria-crisis-idUKBRE96B08C20130713.
- 23 Richard Spencer, „Al-Qaida-Linked Rebels Apologise After Cutting Off Head of Wrong Person”, *The Telegraph*, 14 noiembrie 2013, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/10449815/Al-Qaida-linkedrebels-apologise-after-cutting-off-head-of-wrong-person.html.
- 24 „Rule of Terror: Living Under ISIS in Syria”, *Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic*, United Nations, 14 noiembrie 2014, www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/CoISyria/HRC_CRP_ISIS_14Nov2014.pdf.
- 25 Tareq al-Abed, „The Impending Battle Between FSA, Islamic State of Iraq and Syria”, *Al-Monitor*, 31 iulie 2013, www.al-monitor.com/pulse/security/2013/07/syria-possible-battle-fsa-islamic-state-iraq-syria.html.
- 26 Lauren Williams, „Islamist Militants Drive Free Syrian Army Out of Raqqa”, *The Daily Star Lebanon*, 15 august 2013 www.dailystar.com.lb/News/Middle-East/2013/Aug-15/227444-islamist-militants-drive-free-syrian-army-outof-raqqa.ashx.
- 27 *Ibid.*
- 28 Michael Weiss, „Has Sahwa Hit the Fan in Syria?”, *NOW Lebanon*, 8 ianuarie 2014, now.mmedia.me/lb/en/commentaryanalysis/529244-has-sahwa-hit-thefan-in-syria.

- 29 *Ibid.*
- 30 *Ibid.*
- 31 *Ibid.*
- 32 *Ibid.*
- 33 *Ibid.*
- 34 *Ibid.*
- 35 Interviu cu unul dintre autori, ianuarie 2015.
- 36 *Ibid.*
- 37 *Ibid.*
- 38 *Ibid.*
- 39 *Ibid.*
- 40 *Ibid.*
- 41 Richard Barrett, „The Islamic State”, *The Soufan Group*, noiembrie 2014, soufangroup.com/wp-content/uploads/2014/10/TSG-The-Islamic-State-Nov14.pdf.
- 42 Yossef Bodansky, „The Sochi Olympics Terror Threat has Links to Camps in Syria that are Supported by the US”, *World Tribune*, 24 ianuarie 2014, www.worldtribune.com/2014/01/24/the-sochi-olympics-terror-threat-has-links-to-campsin-syria-that-are-supported-by-the-u-s.
- 43 Liz Sly, „Al-Qaida Disavows Any Ties with Radical Islamist ISIS Group in Syria, Iraq”, *The Washington Post*, 3 februarie 2014, www.washingtonpost.com/world/middle_east/al-Qaida-disavows-any-ties-with-radical-islamistisis-group-in-syria-iraq/2014/02/03/2c9afc3a-8cef-11e3-98ab-fe5228217bd1_story.html.
- 44 Abu Bakr al Haj Ali, „Abu Maria: The Nusra Leader Behind the Split with IS in Syria?”, *Middle East Eye*, 1 noiembrie, 2014, www.middle-easteye.net/in-depth/features/changes-jabhat-al-nusra-indicate-changes-entirebattlefield-1875666927.
- 45 Nibras Kazimi, „The Caliphate Attempted”, *Hudson Institute*, 1 iulie 2008, www.hudson.org/research/9854-the-caliphate-attempted-zarqawi-s-ideologicalheirs-their-choice-for-a-caliph-and-the-collapse-of-their-self-styled-islamic-state-of-iraq.
- 46 „Syria: Countrywide Conflict Report#4”, *The Carter Center*, 11 septembrie 2014, www.cartercenter.org/

- resources/pdfs/peace/conflict_resolution/syria-conflict/NationwideUpdate-Sept-18-2014.pdf.
- 47 Kyle Orton, „The Assad Regime’s Collusion with ISIS and al-Qaida: Assessing the Evidence”, blogul *The Syrian Intifada*, 24 martie 2014, kyleorton1991.wordpress.com/2014/03/24/assessing-the-evidence-of-collusion-between-the-assad-regime-and-the-wahhabi-jihadists-part-1.
 - 48 Michael Weiss, „Trust Iran Only as Far as You Can Throw It”, *Foreign Policy*, 23 iunie 2014, foreignpolicy.com/2014/06/23/trustiran-only-as-far-as-you-can-throw-it.
 - 49 *Ibid.*
 - 50 Ruth Sherlock, „Syria’s Assad Accused of Boosting al-Qaida with Secret Oil Deals”, *The Telegraph*, 20 ianuarie 2014, www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/10585391/Syrias-Assad-accused-of-boosting-al-Qaida-with-secret-oil-deals.html.
 - 51 Frederic C. Hof, „Syria: Should the West Work with Assad?”, *Atlantic Council*, 10 iulie 2014, www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/syria-should-the-west-work-with-assad.

CAPITOLUL 13 — Şantajul şeiilor

- 1 Fostă provincie, sector administrativ al provinciei Alep, din nordul Siriei. Astăzi, cel mai mare canton din regiunea de facto autonomă kurdă Rojava (n. trad.).
- 2 William D. Wunderle, *A Manual for American Servicemen in the Arab Middle East: Using Cultural Understanding to Defeat Adversaries and Win the Peace*, Skyhorse Publishing, New York, 2013.
- 3 Carole A. O’Leary și Nicholas A. Heras, „Syrian Tribal Networks and their Implications for the Syrian Uprising”, *The Jamestown Foundation*, 1 iunie 2012, www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=39452.
- 4 „بالسعودية شام – فزعة حوران - إهداء للشورة من شباب سوري”, YouTube, 7:28, postat de Shaam Network S.N.N., 1 aprilie 2011, www.youtube.com/watch?v=Y4ww1xUrHMs.
- 5 Nasser Al-Ayed, „Jihadists and Syrian Tribes”, *Global Arab Network*, 6 noiembrie 2014, www.globalarabnetwork.com/studies/13181-2014-11-06-11-53-28.

- 6 Peter Neumann, „Suspects into Collaborators”, *London Review of Books*, vol. 36, nr. 7, 3 aprilie 2014, www.lrb.co.uk/v36/n07/peter-neumann/suspects-into-collaborators.
- 7 Karen Leigh, „In Deir Ezzor, ISIS Divides and Conquers Rebel Groups”, *Syria Deeply*, 11 august 2014, www.syriadeeply.org/articles/2014/08/5930/deir-ezzor-isis-divides-conquers-rebel-groups.
- 8 Interviu cu Wael Essam, noiembrie 2014.

CAPITOLUL 14 — *Al-Dawla*

- 1 O zicere a Profetului înainte de a-l decapita pe Abu Ozza, adversar capturat pentru a doua oară în luptele cu politeiștii, după ce-l crucuse mai înainte din milă (n. trad.).
- 2 Egiptean, unul dintre teroriștii al-Qaida implicați în atacurile asupra World Trade Center din 11 septembrie 2001. Atta este cel care a pilotat avionul care a lovit turnul nordic (n. trad.).
- 3 Brigada Unicității, unul dintre cele mai mari grupuri insurgente anti-Assad, format în 2012, în nordul Siriei, și afiliat la Frăția Musulmană. S-a dizolvat în 2014, după moartea liderului Abdul Qader Saleh (n. trad.).
- 4 Bombă fără ghidaj, confecționată de regulă din butoaie mari de metal pline de explozibili, șrapnele, petrol sau substanțe chimice, care este aruncată dintr-un avion sau elicopter. Are o capacitate de până la 1 000 de kg și efecte devastatoare. Convențiile internaționale au declarat-o ilegală (n. trad.).
- 5 Martin Chulov, „Isis Fighters Surround Syrian Airbase in Rapid Drive to Recapture Lost Territory”, *The Guardian*, 22 august 2014, www.theguardian.com/world/2014/aug/22/isis-syria-airbase-tabqa.
- 6 „ISIS Take over Syria Army Base, Behead Soldiers: Activists”, *The Daily Star Lebanon*, 26 iulie 2014, www.dailystar.com.lb/News/Middle-East/2014/Jul-26/265226-85-syria-troops-killed-in-jihadist-advance-activists.ashx.
- 7 YouTube, 7:29, postat de Syria.truth, 15 septembrie 2014, www.youtube.com/watch?v=zsA7FQywurU#t=11.

- 8 Anne Barnard, „Blamed for Rise of ISIS, Syrian Leader is Pushed to Escalate Fight”, *International New York Times*, 22 august 2014, www.nytimes.com/2014/08/23/world/middleeast/assad-supporters-weigh-benefits-of-usstrikes-in-syria.html.
- 9 Price et al., 2014.
- 10 Aluzia la tratatul *Leviathan* (1651), în care filosoful englez Thomas Hobbes (1588–1679) descrie și cum ar arăta un stat neguvernativ (n. trad.).
- 11 Aleși (în araba, în original). Sunt căpetenii de localități în lumea arabă, aleși uneori consensual, alteori prin vot (n. trad.).
- 12 Ghaith Abdul-Ahad, „Syria is Not a Revolution Any More—This is Civil War”, *The Guardian*, 18 noiembrie 2013, www.theguardian.com/world/2013/nov/18/syria-revolution-civil-war-conflict-rivalry.
- 13 Orwa Moqdad, „A Rebel Killed by Rebels”, *NOW Lebanon*, 19 decembrie 2013, now.mmedia.me/lb/en/reportsfeatures/526509-the-enemy-of-the-enemy.
- 14 Hassan Abu Haniya, „Structural Construction of the ‘Islamic State’”, *Al Jazeera Center for Studies*, 23 noiembrie 2014, studies.aljazeera.net/files/isil/2014/11/2014112363816513973.htm.
- 15 Scott Bronstein și Drew Griffin, „Self-Funded and Deep-Rooted: How ISIS Makes Its Millions”, *CNN*, 7 octombrie 2014, edition.cnn.com/2014/10/06/world/meast/isis-funding.
- 16 „German Spies Say Isis Oil Isn’t Money Gusher”, *The Local*, 7 noiembrie 2014, www.thelocal.de/20141107/spies-say-isis-oil-isnt-moneygusher.
- 17 „Zakat FAQs”, *Islamic Relief UK*, accesat în 18 ianuarie 2015, www.islamic-relief.org.uk/about-us/what-we-do/zakat/zakat-faqs/#trade.
- 18 Blog Statului Islamic, the-islamic-state.blogspot.ae/2014/02/blog-post_26.html.
- 19 US House Financial Services Committee, 2014.
- 20 Bronstein & Griffin, 2014.
- 21 „Dispatch from the Field: Islamic State Weapons in Iraq and Syria”, Conflict Armament Research Ltd, septembrie 2014, conflictarm.com/wpcontent/uploads/2014/09/Dispatch_IS_Iraq_Syria_Weapons.pdf.

Epilog

- 1 Jay Solomon, „Prime Minister Haider al-Abadi Pledges to Unify Iraq in Fight Against Islamic State”, *Wall Street Journal*, 25 septembrie 2014, www.wsj.com/articles/prime-minister-haider-al-abadi-pledges-to-unify-iraq-in-fight-against-islamic-state-1411688702.
- 2 Phillip Smyth, „All the Ayatollah's Men”, *Foreign Policy*, 18 septembrie 2014, foreignpolicy.com/2014/09/18/all-the-ayatollahs-men.
- 3 „Iraq Forces Executed 255 Prisoners in Revenge for Islamic State Killings—HRW”, *Reuters*, July 12, 2014, news.yahoo.com/iraq-forces-executed-255-prisoners-revenge-islamic-state-133400715.html.
- 4 „Iraq: Survivors Describe Mosque Massacre”, *Human Rights Watch*, 2 noiembrie 2014, www.hrw.org/news/2014/11/01/iraq-survivors-describe-mosque-massacre.
- 5 Susannah George, „Breaking Badr”, *Foreign Policy*, 6 noiembrie 2014, foreignpolicy.com/2014/11/06/breaking-badr.
- 6 *Ibid.*
- 7 „US Military Conducts Air Strikes Against ISIL, Airdrops Humanitarian Aid Near Amirli”, United States Central Command, 30 august 2014, www.centcom.mil/en/news/articles/us-military-conducts-airstrikes-against-isilairdrops-humanitarian-aid-iraq.
- 8 Josh Rogin și Eli Lake, „Iran-Backed Militias Are Getting US Weapons”, *Bloomberg View*, 8 ianuarie 2015, www.bloombergvew.com/articles/2015-01-08/iran-backed-militias-are-getting-us-weapons-in-iraq.
- 9 Maggie Ybarra, „Pentagon: Most of Islamic State's Oil Refineries in Syria Have Been Destroyed”, *Washington Times*, 30 septembrie 2014, www.washingtontimes.com/news/2014/sep/30/pentagon-most-of-isis-oil-refineries-in-syria-have.
- 10 „Iraq: ISIS Leader Baghdadi Injured, Stays in Syria”, *Al Arabiya News*, 20 ianuarie 2015, english.alarabiya.net/en/News/middle-east/2015/01/20/ISIS-ISIS-leader-wounded-and-stays-mostly-in-Syria-says-Iraqi-PM.html.
- 11 Dan Lamothe, „US Air Strikes in Syria Are Now Dwarfing Those in Iraq, Thanks to the Fight for One Town”, *Washington Post*, 16 octombrie 2014, www.washingtonpost.com/news/checkpoint/

wp/2014/10/16/u-sairstrikes-in-syria-are-now-dwarfing-those-in-iraq-thanks-to-the-fight-for-one-town.

- 12 Phil Stewart și Steve Holland, „Hagel, Under Pressure, Resigns as US Defense Secretary”, *Reuters*, 24 noiembrie 2014, www.reuters.com/article/2014/11/24/us-usa-military-hagel-idUSKCN0J81AK20141124.
- 13 Justin Sink, „Hagel Memo Criticized WH Syria Strategy”, *The Hill*, 30 octombrie 2014, thehill.com/policy/defense/222354-hagel-memo-criticized-whsyria-strategy.
- 14 „US-Backed Rebel Group Criticizes Syria Strikes”, AFP, 23 septembrie 2014, news.yahoo.com/us-backed-rebelgroup-criticizes-syria-strikes-192612603.html.
- 15 Robert S. Ford, „Remember Our Syrian Allies”, *New York Times*, 3 octombrie 2014, www.nytimes.com/2014/10/04/opinion/remember-our-syrian-allies.html.
- 16 Josh Levs, Paul Cruickshank și Tim Lister, „Source: Al Qaeda Group in Syria Plotted Attack Against US with Explosive Clothes”, *CNN*, 23 septembrie 2014, www.cnn.com/2014/09/22/world/meast/al-Qaida-syria-khorasan.
- 17 Fidaa Itani, „Opposition Fighters Are Rejecting US-Led Strikes in Syria”, *NOW Lebanon*, 9 septembrie 2014, now.mmedia.me/lb/en/reportsfeatures/564118-opposition-fighters-are-rejecting-us-led-strikes-in-syria.
- 18 Tim Lister și Raja Razek, „Islamist Rivals in Syria Find a Common Enemy in ‘Crusaders’ Coalition”, *CNN*, 6 octombrie 2014, www.cnn.com/2014/10/06/world/meast/isis-al-nusra-syria.
- 19 Rukmini Callimachi și Jim Yardley, „From Amateur to Ruthless Jihadist in France”, *New York Times*, 17 ianuarie 2015, www.nytimes.com/2015/01/18/world/europe/paris-terrorism-brothers-said-cherif-kouachi-charliehebdo.html.

Mulțumiri

Autorii le sunt profund îndatorați celor ale căror știință și experiență i-au ajutat să dea viață unei istorii atât de teribile. Discuțiile referitoare la anii de început ai insurgenței irakiene, apoi cele despre *Sahwa* sunt profund îndatorate propriului nostru „Consiliu al Coloanelor”. Derek Harvey, Rick Welch, Jim Hickey și Joel Rayburn, a căror prietenie este o răsplată încântătoare pentru acest efort – ne-au dăruit ore întregi din viața lor, lăsându-se intervievați și, în unele cazuri, reintervievați prin mesaje frenetice, trimise la ora 3 dimineața. Generalul maior Doug Stone a condus Sing-Sing-ul al-Qaidei în Irak pentru mai mult de un an, suficient încât să înțeleagă că existau anumiți jihadiști care făceau eforturi să intre în Camp Bucca. Ali Khedery și Emma Sky au explicat cum deciziile luate la Washington, în special către sfârșitul războiului din Irak, au influențat destine în Baghdad (și Ninive, și Anbar, și Salah ad-Din). Laith Alkhouri, a cărui meserie este să asculte zilnic ce-și spun teroriștii unul altuia, s-a dovedit a fi un excelent și plin de umor tălmăci în ceea ce este fără îndoială și astăzi un Starbucks încă terifiat din centrul Manhattan-ului. Shiraz Maher a găsit un moment de răgaz în timp ce-și cizela dizertația despre jihadism, pentru a ne vorbi despre diferitele categorii de luptători străini care se îngrămădesc să se alăture ISIS. Martin Chulov și Christoph Reuter, doi dintre cei mai buni corespondenți pentru Orientul Mijlociu din presa scrisă, ne-au împărtășit cu generozitate câte ceva din experiența lor de la fața locului, ajutându-ne să descălcim astfel cele mai obscure detalii ale conflictului sirian.

Hanin Ghaddar, de la *NOW Lebanon*, în afara faptului că este cel mai curajos și plin de principii editor pe care l-am cunoscut, a permis

ca texte scrise inițial pentru revista ei să fie publicate în această carte. Alex Rowell ne-a citit manuscrisul încă din faza de schiță și, ca întotdeauna, ne-a împărtășit opiniile sale, acestea ajungând să fie cuprinse în manuscrisul final. Tony Badran, care a studiat o viață istoria casei Assad, ne-a clarificat coliziunea Siriei cu același terorism împotriva căruia acum pretinde că luptă. Paul Webster, de la *Guardian*, David Mikhail și Kathryn Allawala de la *Foreign Affairs*, precum și David Kenner, de la *Foreign Policy*, le-au comandat autorilor eseuri care au dus la cercetările despre ISIS, înainte ca acestea să devină o carte. (Ben Pauker, de la *Foreign Policy*, ne-a permis, cu multă generozitate, să ne suspendăm activitatea la paginile de care răspundeam, oferindu-ne un concediu întrerupt doar de mesajele pasiv-agresive prin care ne anunța că ni se simțea absența la serviciu). Lidiya Dukhovich, Olga Khvostunova, Boris Bruk, Grace Lee, Dmitry Pospelov, James Miller, Catherine Fitzpatrick și Pierre Vaux de la Institutul Rusiei Moderne și de la *Interpreter* erau deja obișnuiți să primească telefoane confuze sau amenințătoare din cealaltă parte a lumii, înainte de a fi regalați cu câteva excepționale exemple de același fel din Orientul Mijlociu. Printre colegii, prietenii și familia care au fost în egală măsură indulgenți, răbdători sau plini de solitudine se numără Linda Weiss, Leslie Wilson, Augie Weiss, Michael Pregent, Chris Harmer, Jessica Lewis McFate, Farha Barazi, Mariam Hamou, Bayan Khattib, Nada Kiwan, Qusai Zakarya, Ammar Abdulhamid, Lina Sergie, Phillip Smyth, Mubin Shaikh, Mike Giglio, Borzou Daragahi, Hamdi Rifai, Mishaal al-Gergawi, Mahmoud Habboush, Craig Larkin, Abdulsalam Haykal, Ahmed Hassan și Abdulhamid Hassan, Kareem Shaheen, Sultan Al Qassemi, Iyad al-Baghdadi, Abdullah al-Ghadawi, Elizabeth Dickinson, Faisal al-Yafai, Nick March, Hussain Abdullatif, Ghazi Jeiroudi, Abdalnaser Ayd, Abdulrahman Aljamous, Mousab al-Hammadi și toți cei de la *National* și Delma Institute. Și echipa de la Regan Arts, care a produs această carte într-un timp record: Lucas Wittmann, Lynne Ciccaglione și Michael Moynihan, alături de Laine Morreau și Danielle Dowling.

În fine, Mustafa L. și John Bundock au început ca documentariști pentru această carte, devenind treptat asistenți cercetători. Însă orice interpretare eronată a datelor sau faptelor descrise în această carte nu ne poate fi imputată decât nouă.

Cuprins

<i>Prefață</i>	7
<i>Introducere</i>	11
 Capitolul 1 — <i>Părintele fondator</i>	21
Capitolul 2 — <i>Șeicul măcelarilor</i>	43
Capitolul 3 — <i>Gospodărirea sălbăticiiei</i>	67
Capitolul 4 — <i>Agenți ai haosului</i>	76
Capitolul 5 — <i>Deșteptarea</i>	99
Capitolul 6 — <i>Simptome de sevraj</i>	115
Capitolul 7 — <i>Împuternicitul lui Assad</i>	135
Capitolul 8 — <i>Renașterea</i>	153
Capitolul 9 — <i>Revoluția trădată</i>	173
Capitolul 10 — <i>Converțiți și „jihadiști de cinci stele”</i>	199
Capitolul 11 — <i>De la Twitter la Dabiq</i>	218
Capitolul 12 — <i>Divorț</i>	228
Capitolul 13 — <i>Șantajul șeicilor</i>	253
Capitolul 14 — <i>Al-Dawla</i>	265
 <i>Epilog</i>	295
<i>Note</i>	303
<i>Mulțumiri</i>	345

ISIS

Armata jihadului

Jurnalul Michael Weiss și analistul sirian Hassan Hassan arată cum extremismul violenței din componența ISIS au evoluat dintr-un grup insurgent de irakieni aproape înfrânți într-o armată jihadistă de voluntari internaționali. Prin intermediul unor materiale video produse ingenios, având drept temă crime comise chiar de ei, militanții ISIS răspândesc teroare și violență pe întregul glob. Manevre politice și militare ale SUA, Irak, Iran și Siria au alimentat expansiunea explozivă a ISIS. Pe baza unor interviuri originale cu ofițeri americani în retragere și cu luptători ISIS din prezent, autorii dezvăluie luptele pustiitoare din interiorul mișcării și ura de moarte manifestată de adepții ISIS față de musulmanii șiiți, care generează un alt război sectant în regiune.

„Cartea este o lectură obligatorie pentru toți cei care vor să înțeleagă nu numai geneza și evoluția ISIS, ci și subtilitățile etnice, politice sau religioase care au făcut posibilă afirmarea acestei superorganizații teroriste.”

IULIAN FOTA

„Autorii oferă o perspectivă utilă asupra modului în care acționează ISIS: o combinație de «dezbină și stăpânește», îndoctrinare și frică.”

ROBIN YASSIN-KASSAB, *The Guardian*

„O analiză detaliată a organizării și ideologiei Statului Islamic, dar și a surselor sale de finanțare sau a felului cum își recrutează membrii.”

MUHAMMAD IDREES AHMAD